

**Koncepcia sociálnej inklúzie
Bratislavského samosprávneho
kraja na roky 2020 – 2030**

Zadávatel' :

BRATISLAVSKÝ
SAMOSPRÁVNY KRAJ

NAJLEPŠIE MIESTO PRE ŽIVOT

Spracovateľ:

PRÍRODOVEDECKÁ FAKULTA
Univerzita Komenského v Bratislave

Hlavní autori: RNDr. Angelika Švecová, PhD.
Mgr. Alena Rochovská, PhD.
Doc. RNDr. Eva Rajčáková, CSc.

Spolupracovali: Mgr. Barbora Lukáčová
Mgr. Zuzana Hradská Lacková
Mgr. Martin Hakel, BA
PhDr. Marica Šiková

Rok vydania: 2020

Úvod

Ekonomický rozvoj Bratislavského samosprávneho kraja prináša rastúcu životnú úroveň, vyššie nároky verejnosti a dostupnejšie služby. Súčasne však čelí viacerým výzvam súvisiacim s demografickým vývojom, príchodom obyvateľov z iných častí Slovenska ako aj zo zahraničia, zmenám vo fungovaní rodinného života, výrazným nárastom počtu ľudí v seniorском veku a predlžovaním priemernej dĺžky života. Tieto zmeny majú vplyv na zvyšujúce sa požiadavky na životné prostredie, dopravu, infraštruktúru a tiež na zdravotnú a sociálnu starostlivosť. Nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily a nízka nezamestnanosť v regióne nútia veľkých zamestnávateľov prijímať zamestnancov.

Kvalita života všetkých obyvateľov kraja nie je priamo úmerná jeho ekonomickej prosperite. Jedným z vážnych problémov je sociálne vylúčenie vybraných skupín obyvateľstva. Nevyhnutným predpokladom ďalšieho rozvoja regiónu je inklúzia všetkých skupín obyvateľstva v súlade s Programovým vyhlásením Bratislavského samosprávneho kraja.

Koncepcia sociálnej inklúzie BSK na roky 2020-2030 bola spracovaná Prírodovedeckou fakultou Univerzity Komenského v Bratislave a predstavuje výsledok spolupráce významných aktérov v oblasti sociálnej inklúzie. Vychádza z programových dokumentov európskej, národnej a regionálnej úrovne a platnej legislatívy v sociálnej oblasti. Obsahuje vybrané sociálno-ekonomické charakteristiky Bratislavského samosprávneho kraja, ktoré majú priamy vzťah k sociálnej exklúzii/inklúzii a na základe analýzy vybraných problémov sociálnej inklúzie a diskusií s relevantnými predstaviteľmi samosprávy, štátnych orgánov, mimovládnych a neziskových organizácií identifikuje najzraniteľnejšie skupiny obyvateľstva. Prostredníctvom návrhu priorít, opatrení a aktivít stanovuje možnosti riešenia ako zabezpečiť prijateľnejšie životné podmienky jednotlivých ohrozených skupín obyvateľstva.

Ďakujeme všetkým organizáciám, štátnym orgánom a samosprávam, ktoré svojím aktívnym prístupom, pripomienkami a postrehmi prispeli k tvorbe Koncepcie sociálnej inklúzie Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2020-2030.

Obsah

1. Teoretické východiská	7
1.1. Sociálna inklúzia – teoretické východiská	7
1.2. Prístupy k meraniu a monitoringu sociálnej inklúzie	8
1.3. Sociálna inklúzia v európskych, národných a regionálnych dokumentoch a legislatíve	9
2. Vybrané sociálno-ekonomické charakteristiky BSK	16
2.1. Sociálno-ekonomická charakteristika BSK v kontexte sociálnej inklúzie	16
2.2. Hlavné skupiny obyvateľstva ohrozené sociálnym vylúčením	20
2.3. Priestorové sociálne vylúčenie - sociálne vylúčené lokality	26
3. Analytická časť	29
3.1. Cieľ analýzy	29
3.2. Metodológia	29
3.3. Analýza vybraných problémov sociálnej inklúzie v BSK	30
3.3.1. Sociálna inklúzia a starnutie obyvateľstva (dopyt a dostupnosť sociálnych služieb)	30
3.3.2. Sociálna inklúzia a bývanie (dostupnosť bývania, nájomné bývanie, bezdomovectvo)	39
3.3.3. Sociálna inklúzia a zamestnanosť	46
3.3.4. Sociálna inklúzia a Rómovia z marginalizovaných rómskych komunít	59
3.3.5. Sociálna inklúzia a cudzinci	62
3.3.6. Deti, mládež a sociálna inklúzia	68
3.4. Zadefinovanie skupín obyvateľov ohrozených sociálnym vylúčením a vybraných problémových oblastí sociálnej inklúzie najvhodnejších na riešenie v BSK	78
4. Návrhová časť	84
4.1. Návrh rámcových priorít Koncepce sociálnej inklúzie Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2020 – 2030 v súlade s Agendou 2030	84
4.1.1. Seniori a sociálna inklúzia	84
4.1.2. Ľudia bez domova a sociálna inklúzia	87
4.1.3. Deti, mládež a sociálna inklúzia	90
4.1.4. Nízkopříjmové skupiny obyvateľstva a sociálna inklúzia	94
4.1.5. Cudzinci a sociálna inklúzia	97
4.1.6. Rómovia z marginalizovaných rómskych komunít a sociálna inklúzia	100
4.1.7. Prierezové problémové oblasti	101
4.2. Návrh inštitucionálnej a infraštruktúrnej podpory	104
4.2.1. Úloha organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK	105

4.2.2.	Identifikácia aktérov v oblasti sociálnej inklúzie a návrh možností inštitucionálneho zabezpečenia a spolupráce	106
4.3.	Návrh súboru indikátorov, ktorými bude možné objektívne hodnotiť stav sociálnej inklúzie v BSK	113
5.	Akčný plán pre plnenie Konceptie sociálnej inklúzie Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2020 – 2030	118
5.1.	Seniori a sociálna inklúzia	118
5.2.	Ľudia bez domova a sociálna inklúzia	122
5.3.	Deti, mládež a sociálna inklúzia	124
5.4.	Nízkopříjmové skupiny obyvateľstva a sociálna inklúzia	128
5.5.	Cudzinci a sociálna inklúzia	130
5.6.	Rómovia z marginalizovaných rómskych komunít a sociálna inklúzia	132
5.7.	Prierezové problémové oblasti sociálnej inklúzie	133
6.	Príklady dobrej praxe	136
7.	Prílohy	139
8.	Zoznam použitých zdrojov	146

Zoznam skratiek

AMIF	Fond pre azyl, integráciu a migráciu
BSK	Bratislavský samosprávny kraj
CVČ	Centrum voľného času
CVTI	Centrum vedecko-technických informácií
EAO	ekonomicky aktívne obyvateľstvo
EÚ	Európska únia
EU SILC	Európske zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach domácností v SR
EU-SPI	Index sociálneho pokroku
FO	fyzická osoba
HDP	hrubý domáci produkt
IOM	Medzinárodná organizácia pre migráciu
KC	komunitné centrum
KRSS	Koncepcia rozvoja sociálnych služieb
MDV SR	Ministerstvo dopravy a výstavby SR
MIC	Migračné integračné centrum
MPSVR SR	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR
MŠ	materská škola
MV SR	Ministerstvo vnútra SR
MVO	mimovládna organizácia
NCZI	Národné centrum zdravotníckych informácií
NO	nezisková organizácia
OSN	Organizácia spojených národov
OZ	občianske združenie
PHSR	Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja
PO	právnická osoba
SCVČ	súkromné centrum voľného času
SODB	Sčítanie obyvateľov domov a bytov
SR	Slovenská republika
SS	sociálne služby
ŠFRB	Štátny fond rozvoja bývania
ŠMŠ	špeciálna materská škola
ŠÚ SR	Štatistický úrad Slovenskej republiky
ŠVVP	špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby
ŽZP	ťažko zdravotne postihnutý
ÚHCP P PZ	Úrad hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru
UoZ	uchádzači o zamestnanie
ÚPSVaR	Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny
VÚC	Vyšší územný celok
ZSS	zariadenie sociálnych služieb

1. Teoretické východiská

1.1. Sociálna inklúzia – teoretické východiská

Sociálne vylúčenie je proces, prostredníctvom ktorého sú určití jednotlivci vytláčaní na okraj spoločnosti a je im zabránené plne na nej participovať v dôsledku svojej chudoby, nedostatku základných spôsobilostí a príležitostí celoživotného vzdelávania, alebo v dôsledku diskriminácie. Toto ich vzdďaľuje a izoluje od zamestnania, príjmu a príležitostí vzdelávania, ako aj sociálnych a komunitných sietí a aktivít. Základné potreby sú v celej populácii uspokojované, ale časť tejto populácie je vylúčená z bežného spotrebiteľského štandardu spoločnosti v ktorej žije a tým aj z ďalších aktivít, ktoré tento štandard umožňuje. Nedostatok zdrojov a možností uspokojovania potrieb vyvoláva u jednotlivých skupín populácie rôznu mieru deprivácie, pocitov zraniteľnosti a bezmocnosti, ktoré, ak majú dlhodobý charakter, môžu byť príčinou ich vylúčenia zo spoločnosti. Sociálne vylúčenie súvisí najmä s nízkym príjmom, zlou pozíciou na trhu práce, nízkou úrovňou vzdelania, zlým zdravotným stavom, prípadne zdravotným postihnutím, znevýhodnením v oblasti bývania a v možnostiach prístupu k inštitúciám, ktoré ovplyvňujú životné šance ľudí (Dahrendorf, 1991).

Sociálna inklúzia je proces, ktorého cieľom je aktívne riešenie sociálneho vylúčenia v oblasti ekonomickej a sociálnej sebestačnosti jedinca, legislatívneho systému, integračných nástrojov podporujúcich rozvoj jedinca, rodiny a komunity. Rozlišujú sa tri základné dimenzie sociálnej inklúzie, ktoré korešpondujú s tromi sociálnymi subsystémami, tvoriacimi portfólio zdrojov blahobytu a sociálnej participácie. Jedná sa o politickú, ekonomickú a občiansku. Politická dimenzia inklúzie sa na individuálnej úrovni týka najmä občianskych práv a politickej participácie. Ekonomická dimenzia je v súčasnosti realizovaná prostredníctvom pracovného trhu a sociálneho zabezpečenia. Občianska dimenzia predstavuje na jednej strane participáciu na komunitnom živote a rozhodovaní dotýkajúcich sa vlastnej každodennosti a na druhej strane šancu uplatnenia sociálnych práv mimo sféru národného štátu.

Potreba sociálnej inklúzie sa týka primárne sociálne vylúčených obyvateľov. Najviac ohrození sociálnym vylúčením sú tí, ktorí majú oslabenú väzbu na niektorú z integračných rovín, prostredníctvom ktorých sú jednotlivci aj sociálne kategórie obyvateľstva integrované do spoločnosti.

Podľa Berghman (1995, s. 19–20) existujú štyri integračné roviny. Sú nimi:

1. Demokracia a právo (podporujú občiansku integráciu);
2. Trh práce (podporuje ekonomickú integráciu);
3. Sociálny štát (podporuje sociálnu integráciu);
4. Rodina a komunita (podporujú interpersonálnu integráciu).

Vyčlenenie z jednej integračnej roviny vo väčšine prípadov znamená vyčlenenie aj z ďalších rovín. Napríklad jednotlivci sa po strate svojej pozície na trhu práce stretávajú s veľkou pravdepodobnosťou s problémom materiálnej chudoby a postupne strácajú možnosť na štandardnej úrovni participovať na sociálnom a politickom živote svojej komunity. Tým sa oslabujú ich sociálne väzby ku komunite (často dokonca aj k rodine) a v mnohých prípadoch to môže vyústiť až do narušenia identity.

Z hľadiska skupín ohrozených sociálnym vylúčením možno hovoriť v dimenziách viacerých kritérií. Podľa zamestnaneckého statusu sú v najvyššom riziku nezamestnané osoby, predovšetkým tí, u ktorých nezamestnanosť pretrváva dlhodobo. Mimoriadne závažná je skutočnosť, že riziku chudoby a sociálnej exklúzie sú vystavení aj mladí ľudia vo veku 16 – 24 (resp. 15 – 29) rokov, predovšetkým s nižším stupňom vzdelania alebo vychádzajúci zo škôl, ktoré neposkytujú vzdelanie a profesijné zameranie v súlade s potrebami trhu práce. Z hľadiska typu domácnosti sú najrizikovejšou skupinou domácnosti osamelých rodičov so závislými deťmi, alebo viacdetné domácnosti, pričom riziko stúpa priamo úmerne s počtom členov rodiny. K rizikovým skupinám patria aj domácnosti jednotlivcov vo všetkých vekových kategóriách a oboch pohlaví. Z hľadiska veku sú chudobou a sociálnym vylúčením ohrozené deti (0 – 15 rokov), ale i mladí ľudia a seniory.

Za jeden z dôvodov, prečo je potrebné koncipovať koherentnú politiku sociálnej inklúzie, sa považuje skutočnosť, že skúsenosť chudoby a sociálneho vylúčenia je silno spojená s negatívnymi postojmi spoločnosti. Predpokladá sa, že oslabenie sociálnych väzieb a skúsenosť viacnásobnej deprivácie môžu generovať také postoje a normy správania, ktoré nie sú v súlade so spoločenským záujmom.

1.2. Prístupy k meraniu a monitoringu sociálnej inklúzie

Pri skúmaní sociálneho vylúčenia je dôležité zamerať sa na konkrétne, pomerne ľahko sledovateľné indikátory, ktoré môžu významnou mierou prispieť k dôležitým zisteniam pri meraní chudoby a sociálnej exklúzie.

Chudoba a sociálne vylúčenie sú zložité javy a ich meranie si vyžaduje mnohorozmerný prístup. Na posudzovanie pokroku smerom k cieľu EÚ v oblasti znižovania chudoby sa používa súbor štandardných ukazovateľov.

Hlavným ukazovateľom je počet osôb ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením. Tento stav sa vymedzuje pomocou troch hlavných čiastkových ukazovateľov:

1. **riziko chudoby** (relatívna alebo peňažná chudoba) – meria sa ako percentuálny podiel osôb žijúcich v domácnosti s ekvivalentným čistým disponibilným príjmom pod hranicou rizika chudoby, ktorá je stanovená na úrovni 60 % vnútroštátneho mediánu (po sociálnych transferoch). Mediánová hranica 60 % je ustálená na základe dohovoru a predstavuje úroveň príjmu, ktorá sa považuje za potrebnú pre dôstojný život. Osoby s ekvivalentným čistým disponibilným príjmom v domácnosti pod touto hranicou sa považujú za ohrozené chudobou;
2. **závažná materiálna deprivácia** – meria sa ako podiel osôb, ktorých životné podmienky sú obmedzené nedostatočnými zdrojmi a ktoré si nemôžu dovoliť niektoré položky, ktoré by obvykle boli znakom dôstojných životných podmienok v danej spoločnosti. Týmto ukazovateľom sa opisuje vynútená neschopnosť platiť najmenej za štyri z deviatich osobitných položiek (1. včas platiť nájomné/hypotéku/účty za plyn, elektrinu a vodu; 2. mať v domove primerané teplo; 3. zvládať nečakané výdavky; 4. jesť mäso, ryby alebo rovnocenné bielkoviny každý druhý deň; 5. zaplatiť si týždennú dovolenku mimo domova; 6. vlastniť auto; 7. práčku; 8. farebný televízor; 9. telefón).

3. **podiel domácností s veľmi nízkou intenzitou práce** – meria sa ako podiel obyvateľstva vo veku 0 – 59 rokov žijúcich v domácnostiach, kde osoby v produktívnom veku v uplynulom roku pracovali menej ako 20 % svojho celkového pracovného potenciálu.

Ľudia sa považujú za ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením, ak trpia aspoň jedným z troch opísaných rozmerov chudoby. Niektorí ľudia sú ovplyvnení dvoma alebo dokonca tromi druhmi chudoby súčasne. Zohľadňovanie súčtu jednotlivých ukazovateľov by preto v niektorých prípadoch viedlo k dvojitému započítaniu.

Sociálny prehľad v rámci Európskeho piliera sociálnych práv zahŕňa mnohorozmerný prístup stratégie Európa 2020 a ponúka ďalšie ukazovatele na meranie chudoby, prostredníctvom nasledovných ukazovateľov:

- **preľudnenie domácnosti**, meria sa ako podiel obyvateľstva žijúceho v obydli, ktoré sa považuje za preplnené, pričom zároveň vykazuje aspoň jeden zo znakov zhoršených podmienok bývania: 1. zatekajúca strecha; 2. chýbajúca vaňa, sprcha alebo vnútorná splachovacia toaleta; alebo 3. obydlie sa považuje za príliš tmavé;
- **miera rizika chudoby pracujúcich**, meria sa ako podiel pracujúcich osôb s ekvivalentným čistým disponibilným príjmom pod hranicou rizika chudoby, ktorá je stanovená na úrovni 60 % vnútroštátneho mediánu (po sociálnych transferoch).

Popri ukazovateľoch chudoby poskytujú širší pohľad na sociálne vylúčenie kritériá na meranie **príjmovej nerovnosti**:

- **Giniho koeficient** – najčastejšie používané kritérium na meranie nerovnosti. Meria sa ním rozdelenie príjmu v rámci krajiny alebo regiónu. Čím vyšší je koeficient, tým väčšia je nerovnosť, pričom koeficient 0 vyjadruje úplnú rovnosť (každý má rovnaký príjem), zatiaľ čo koeficient 100 vyjadruje úplnú nerovnosť;
- **pomer príjmov horného a dolného kvintilu (nazýva sa aj „pomer S80/S20“)** – vyjadruje podiel sumy príjmov 20 % osôb z populácie s najvyššími príjmami (horný kvintil) k sume príjmov 20 % osôb z populácie s najnižšími príjmami (dolný kvintil).

1.3. Sociálna inklúzia v európskych, národných a regionálnych dokumentoch a legislatíve

Naliehavosť riešenia problematiky sociálnej inklúzie podčiarkuje skutočnosť, že potreba jej riešenia je zakotvená vo viacerých medzinárodných, národných a regionálnych dokumentoch.

Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj

Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj (ďalej Agenda 2030) je súhrnom globálnych záväzkov, ktorými medzinárodné spoločenstvo reaguje na najzávažnejšie výzvy súčasnosti ako sú zmena klímy, chudoba, zvyšujúce sa ekonomické a sociálne nerovnosti alebo neudržateľnosť prevládajúcich vzorcov výroby a spotreby, ktoré predstavujú komplexné a navzájom previazané problémy.

V súlade s výzvami Agendy 2030 si Slovenská republika v dokumente „Východiská implementácie Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj“ stanovila 2 priority, ktoré sa priamo týkajú sociálnej inklúzie.

I. „Znižovanie chudoby a sociálna inklúzia“

- Zníženie sociálnych a ekonomických nerovností medzi jednotlivými skupinami obyvateľstva
- Zvýšenie miery integrácie marginalizovanej rómskej populácie
- Zlepšenie rovnosti príležitostí ľudí ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením prostredníctvom zlepšovania kvality a dostupnosti verejných služieb a boja proti diskriminácii
- Posilnenie princípu solidarity pri prerozdeľovaní disponibilných zdrojov
- Zabezpečenie práva na primerané bývanie pre ľudí ohrozených chudobou

II. „Vzdelanie pre dôstojný život“

- Posilnenie princípov inkluzívnosti vo vzdelávacom systéme a zabezpečenie rovnakých príležitostí pre všetkých žiakov/študentov, bez ohľadu na ich sociálny status, zdravotný stav alebo národnostnú/etnickú príslušnosť, s dôrazom na zvyšovanie príležitostí pre uplatňovanie pozitívnej sociálnej mobility
- Vytváranie podmienok pre dostupnosť kvalitných pracovných príležitostí na otvorenom trhu práce pre všetky skupiny obyvateľov

Európska sociálna charta

Európska sociálna charta, prijatá Radou Európy v roku 1996, obsahuje sociálne práva, ktoré musia členské štáty implementovať do svojich právnych systémov. Zaručuje využívanie základných sociálnych a ekonomických práv bez akejkoľvek diskriminácie. Vo vzťahu k sociálnej inklúzii sú to najmä:

Článok 7 Právo detí a mladistvých na ochranu

Článok 12 Právo na sociálne zabezpečenie

Článok 13 Právo na sociálnu a lekársku pomoc

Článok 14 Právo na prospech zo sociálnych služieb

Článok 15 Právo osôb so zdravotným postihnutím na nezávislosť, sociálnu integráciu a účasť na živote spoločnosti

Článok 16 Právo rodiny na sociálnu, právnu a hospodársku ochranu

Článok 17 Právo detí a mladistvých na sociálnu, právnu a hospodársku ochranu

Článok 19 Právo migrujúcich pracovníkov a ich rodín na ochranu a pomoc

Článok 20 Právo na rovnaké príležitosti a na rovnaké zaobchádzanie vo veciach zamestnania a povolania bez diskriminácie na základe pohlavia

Článok 23 Právo starších osôb na sociálnu ochranu

Článok 30 Právo na ochranu pred chudobou a sociálnym vylúčením

Charta základných práv Európskej únie (2016/C 202/02)

Charta predstavuje dokument, ktorý garantuje rozsiahly systém ľudských práv a slobôd a zároveň predstavuje významný pilier ochrany práv a slobôd občanov Európskej únie. Práva obsiahnuté v Charte, sú usporiadané do šiestich častí: Dôstojnosť (hlava I), Slobody (hlava II), Rovnosť (hlava III), Solidarita (hlava IV), Občianske práva (hlava V) a Spravodlivosť (hlava VI). Súčasťou Charty sú aj Preambula a Záverečné ustanovenia.

Stratégia Európa 2020

Európa 2020 je stratégia EÚ pre hospodársky rast a zamestnanosť. Jej cieľom je zvyšovanie úrovne produktivity a sociálnej rovnosti vo všetkých štátoch EÚ v piatich oblastiach: zamestnanosť, veda a výskum, klimatické zmeny a energia, vzdelávanie a znižovanie chudoby. Vo vzťahu k sociálnej inklúzii si Slovensko stanovilo do roku 2020 vymaniť z rizika chudoby 170 tisíc ľudí.

Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím

Ustanovuje minimálne normy ochrany a zabezpečenie celého rozsahu občianskych, politických, sociálnych a ekonomických práv osôb so zdravotným postihnutím. Cieľom Dohovoru je presadzovať, chrániť a zabezpečovať plné a rovnaké užívanie ľudských práv a základných slobôd všetkými osobami so zdravotným postihnutím a podporovať úctu k ich prirodzenej dôstojnosti bez akejkoľvek diskriminácie na základe zdravotného postihnutia.

Národný program reforiem Slovenskej republiky

Predstavuje hlavný strategický dokument vlády SR zameraný na štrukturálne politiky a reformy podporujúce udržateľný hospodársky rast, rast zamestnanosti a zvyšovanie kvality života.

Celoštátna stratégia ochrany a podpory ľudských práv v SR

Stanovuje 7 základných rámcových priorít podpory a ochrany ľudských práv v SR, kde prioritou V., *Systémové opatrenia pre predchádzanie a odstraňovanie prekážok dosahovania skutočnej rovnoprávnosti a dôstojného života pre všetky skupiny obyvateľstva*, je zameraná na posilnenie implementácie existujúcich programových dokumentov pre zraniteľné a marginalizované skupiny a jednotlivcov a na tvorbu nových programových dokumentov.

Národná rámcová stratégia podpory sociálneho začlenenia a boja proti chudobe

Dokument strategickej povahy, ktorý systematizuje prístupy k riešeniu chudoby a sociálneho vylúčenia. Stanovuje opatrenia politik v nasledujúcich oblastiach:

- Podpora integrácie dlhodobo nezamestnaných,
- Podpora zvyšovania cieleného a individualizovaného poskytovania verejných služieb zamestnanosti a zvyšovania efektívnosti a účinnosti aktívnych opatrení na trhu práce,
- Podpora zamestnanosti mladých ľudí,
- Podpora rovnováhy medzi pracovným a rodinným životom,
- Podpora prístupu ku kvalitným službám,
- Podpora integrácie marginalizovaných rómskych komunití,
- Podpora zvýšenia adresnosti v systéme sociálnych transferov.

Koncepcia štátnej bytovej politiky do roku 2020

Základným cieľom je postupné zvyšovanie celkovej úrovne bývania tak, aby bolo pre obyvateľstvo dostupné a aby si každá domácnosť mohla zabezpečiť primerané bývanie. Čiastkovými cieľmi sú predovšetkým zvyšovanie fyzickej dostupnosti bývania so zreteľom na cenovú primeranosť, rozvoj nájomného sektora, zlepšenie technického stavu existujúceho bytového fondu, predĺženie jeho životnosti a zníženie energetickej náročnosti.

Strategický rámec v oblasti starostlivosti o zdravie pre roky 2014 až 2030

Cieľom je zvýšenie kvality a efektivity poskytovanej zdravotnej starostlivosti a zlepšenie zdravotného stavu obyvateľov.

Národný program rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014 – 2020

Základným cieľom dokumentu je prostredníctvom definovaných úloh a opatrení zabezpečiť dosahovanie pokroku v oblasti ochrany práv osôb so zdravotným postihnutím uznaných Dohovorom. Vychádza z Programového vyhlásenia vlády SR na roky 2012 – 2016, ktorým sa zaviazala vytvoriť optimálne podmienky pre implementáciu Dohovoru, vrátane inštitucionálneho zabezpečenia a monitoringu.

Národné priority rozvoja sociálnych služieb na roky 2015 – 2020

Cieľom je zabezpečiť dostupnosť sociálnych služieb v súlade s potrebami komunity, podporiť prechod prijímateľov sociálnych služieb z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť, podporiť rozvoj sociálnych služieb dostupných pre osoby zotrvávajúce v priestorovo segregovanej lokalite s prítomnosťou koncentrovanej a generačne reprodukovanej chudoby a zvyšovať kvalitu poskytovaných sociálnych služieb.

Stratégia deinštitucionalizácie sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v SR

Je zameraná na budovanie plnohodnotnejších sociálnych vzťahov a väzieb v neanonymnom prostredí individuálneho prijímateľa s cieľom podpory procesov sociálneho začleňovania ľudí, u ktorých existujú oslabené spoločenské väzby a vylúčenie z bežného života. Stanovuje 4 priority:

- Rozvoj terénnych sociálnych služieb podporujúcich zotrvávanie prijímateľov v prirodzenom prostredí s dôrazom na rozvoj služieb, ktorých cieľom je sociálne začleňovanie znevýhodnených osôb, ktoré nemajú zabezpečené základné životné podmienky,
- Rozvoj ambulantných sociálnych služieb a pobytových sociálnych služieb v zariadeniach s týždenným pobytom s cieľom posilňovať rodinné a spoločenské vzťahy prijímateľov sociálnych služieb,
- Modernizácia zariadení,
- Vzdelávanie zamestnancov.

Národný program aktívneho starnutia na roky 2014 – 2020

Programový dokument zameraný na podporu ľudských práv starších osôb cestou ich aktivizácie prostredníctvom verejných politík. Ide o politiky v oblasti zamestnanosti a zamestnateľnosti starších ľudí, politiky v oblasti podpory celoživotného vzdelávania, občianskych a sociálnych aktivít mimo formálneho trhu práce, podpory ich nezávislosti, dôstojnosti, ekonomickej a sociálnej bezpečnosti, vrátane ochrany pred zlým zaobchádzaním vo všetkých spoločenských sférach a vzťahoch.

Národný akčný plán pre elimináciu a prevenciu násillia na ženách na roky 2014 – 2019

Úlohou je systémové riešenie inštitucionálnej podpory obetiam násillia na ženách a domáceho násillia. Násillie na ženách je chápané ako porušovanie ľudských práv a forma diskriminácie žien z dôvodu ich príslušnosti k ženskému rodu. Zasahuje veľkú skupinu dievčat a žien, od detstva po dospelosť, pričom zasahuje do rôznych oblastí ich života.

Stratégia Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020

Hlavným zámerom stratégie, ktorá je najkomplexnejším vládny strategickým materiálom s účelom zlepšenia životnej situácie vylúčených Rómov na Slovensku, je zastavenie segregácie rómskych komún, dosiahnutie výrazného pozitívneho obratu pri sociálnom a ekonomickom začleňovaní rómskych komún, nediskriminácia a zmeny postoja väčšinového obyvateľstva voči rómskej menšine prostredníctvom opatrení, inkluzívnych politik a právnych noriem na všetkých úrovniach štátnej a verejnej správy v SR v období rokov 2012 – 2020.

Migračná politika Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2020

Cieľom migračnej politiky je vytvárať podmienky v oblasti legálnej migrácie so zreteľom na priority, potreby a schopnosti prijímania cudzincov vrátane ich integrácie do spoločnosti.

Integračná politika Slovenskej republiky

Cieľom je realizovať integračné opatrenia, ktoré preventívne predchádzajú riziku vzniku ekonomicky, sociálne a kultúrne rozdelenej spoločnosti a vzniku uzatvorených komún cudzincov a umožňujú im zaradiť sa na pracovný trh, ovládať jazyk prijímajúcej krajiny, mať prístup k vzdelaniu, zdravotnej starostlivosti, sociálnym službám, bývaniu a uznaniu kultúrnych špecifík a ich právneho štatútu, účasti na občianskom a politickom živote, prípadne aj udelenie štátneho občianstva Slovenskej republiky.

Na regionálnej úrovni je problematika sociálnej inklúzie ukotvená v nasledujúcich dokumentoch:

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja BSK na roky 2014 – 2020 (PHSR BSK)

Je základným programovým dokumentom v oblasti trvalo udržateľného hospodárskeho a sociálneho rozvoja BSK. Vo vzťahu k sociálnej inklúzii je prioritná os 2 opatrenie 9 Podpora sociálneho začleňovania a boj proti chudobe, v rámci ktorého sa majú podporiť investície do zdravotníckej a sociálnej infraštruktúry, zlepšiť prístup k vysoko kvalitným službám všeobecného záujmu a podporiť rozvoj kultúrnych aktivít a angažovanosti obyvateľov v oblasti kultúry.

Koncepcia rozvoja sociálnych služieb v kompetencii Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2018– 2023

Koncepcia reflektuje súčasnú situáciu poskytovania sociálnych služieb v regióne a je základným nástrojom plánovania rozvoja sociálnych služieb v kompetencii BSK v nasledujúcom období. Koncepcia pomenúva východiská pre plánovanie, identifikuje priority a ciele rozvoja sociálnych služieb a opatrenia a aktivity, prostredníctvom ktorých sa budú tieto priority a ciele naplňovať.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja hlavného mesta SR Bratislavy na roky 2010 – 2020

Je strednodobý rozvojový dokument, ktorý je vypracovaný v súlade s cieľmi a prioritami ustanovenými v národnej stratégii rozvoja, zohľadňuje ciele a priority ustanovené v Programe hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja BSK.

Koncepcia pomoci ľuďom bez domova na roky 2018 – 2023

Dokument sa zameriava najmä na problém znižovania počtu ľudí bez domova, ktorí sa nachádzajú na území hlavného mesta, s dôrazom na služby sociálnej prevencie a poradenstva.

Štúdia demografického potenciálu hlavného mesta SR Bratislavy do roku 2050

Dokument je zameraný na analýzu demografických vývojových trendov a vysvetlenie komplexných indikátorov, dôležitých pre budúci demografický vývoj a vývoj štruktúry mesta a jeho zázemia do r. 2050.

Komunitné plány sociálnych služieb obcí BSK

Komunitné plány sociálnych služieb sú dokumenty, ktoré sú výsledkom komunitného plánovania s ohľadom na potreby a starostlivosť o sociálne odkázaných občanov. Úloha vypracovať a schváliť komunitný plán sociálnych služieb vyplýva pre samosprávy zo Zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách. Tieto strategické dokumenty obsahujú najmä analýzu stavu poskytovaných sociálnych služieb, analýzu požiadaviek prijímateľov sociálnej služby a ďalších obyvateľov na rozvoj sociálnych služieb, analýzu demografických údajov obce, určenie cieľov a priorít rozvoja sociálnych služieb v územnom samosprávnom obvode – obci, meste alebo mestskej časti.

Koncepcia sociálnej inklúzie Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2020 – 2030

bola vypracovaná v súlade s nasledujúcou legislatívou:

- zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov
- zákon č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov
- zákon č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov v znení neskorších predpisov
- zákon č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky v znení neskorších predpisov
- zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- zákon č. 601/2003 Z. z. o životnom minime v znení neskorších predpisov
- zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
- zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti v znení neskorších predpisov
- zákon č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy v znení neskorších predpisov
- zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- zákon č. 578/2004 Z. z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- zákon č. 579/2004 Z. z. o záchranej zdravotnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov
- zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

- zákon č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších predpisov
- zákon č. 184/2009 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
- zákon č. 568/2009 Z. z. o celoživotnom vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- zákon č. 443/2010 Z. z. o dotáciách na rozvoj bývania a o sociálnom bývaní v znení neskorších predpisov
- zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov v znení neskorších predpisov
- zákon č. 150/2013 Z. z. o Štátnom fonde rozvoja bývania v znení neskorších predpisov

2. Vybrané sociálno-ekonomické charakteristiky BSK

2.1. Sociálno-ekonomická charakteristika BSK v kontexte sociálnej inklúzie

BSK sa nachádza v juhozápadnej časti Slovenskej republiky. Rozlohou 2 052,6 km² je najmenším krajom a zaberá 4,1 % územia SR. Administratívne sa člení na 8 okresov, z ktorých 5 sú mestské okresy Bratislava I až V, v zázemí Bratislavy sa nachádzajú okresy Malacky, Pezinok a Senec. Sídelnú štruktúru tvorí 73 obcí, z ktorých Bratislava má štatút hl. mesta, ďalších 6 obcí štatút mesta (Malacky, Senec, Stupava, Pezinok, Svätý Jur, Modra) a 66 obcí štatút vidieckych obcí.

BSK sa v roku 2018 výškou HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily v porovnaní s priemerom krajín EÚ zaradil na 10. miesto v rámci regiónov členských krajín EÚ. BSK sa podieľal približne 28 % (23 727,2 mil. €) na tvorbe HDP SR. Hrubý domáci produkt v prepočte na obyvateľa bol 36,7 tis. € a v parite kúpnej sily 53,8 tis. € (235 % priemeru SR; príloha 2 a 3). Tejto pozícii však nezodpovedá umiestnenie Bratislavského samosprávneho kraja na 181. mieste v rebríčku 272 európskych regiónov, podľa Indexu sociálneho pokroku (EU-SPI)¹. BSK podľa hodnotenia z roku 2017 dosiahol 65,59 z maximálneho počtu 100 bodov. Od roku 2018 prebieha pilotný projekt, ktorý empiricky testuje ako môže EU-SPI prispieť k zlepšeniu tvorby politik, špeciálne tých, ktoré sú podporované kohéznou politikou EÚ. Výsledky projektu by mali byť známe koncom roku 2020.

Bilancia a štruktúra ľudských zdrojov sú výsledkom dlhodobého demografického vývoja a ovplyvnené sociálno-ekonomickými faktormi a regionálnymi špecifikami, čo sa odráža v priestorovo diferencovaných demografických procesoch a „kvalite“ ľudských zdrojov. Ku koncu roka 2018 v BSK žilo 659,6 tis. obyvateľov. V okresoch zázemia Bratislavy (Senec, Pezinok, Malacky) sa v poslednom desaťročí zintenzívnili demografické procesy, zvýšil sa počet obyvateľov a územie zázemia sa funkčne transformuje na významnú suburbanizačnú zónu hlavného mesta.

Najvyšší počet obyvateľov žije v mestských okresoch Bratislava II, Bratislava V, Bratislava IV a Senec, v ktorom sa v dôsledku intenzívnych suburbanizačných procesov posledného desaťročia zvýšil počet obyvateľov o viac ako 21,7 tis. (približne o 30 %; tabuľka 1).

Celkový prírastok (-úbytok) obyvateľstva je výsledkom vzájomného vzťahu prirodzenej a mechanickej mobility obyvateľstva. S časovým oneskorením sa v demografických procesoch prejavuje západoeurópsky trend poklesu prirodzeného prírastku až úbytku obyvateľstva a migračný pohyb rozhodujúcou mierou determinuje počet a priestorovú distribúciu obyvateľov.

¹ Index sociálneho pokroku EÚ vyjadruje "schopnosť spoločnosti plniť základné ľudské potreby svojich občanov, položiť základné stavebné kamene, ktoré umožňujú občanom zlepšiť ich životy, a vytvoriť podmienky pre jednotlivcov aj komunity na naplnenie ich potenciálu"; pri jeho hodnotení sa zohľadňuje 50 indikátorov, zaradených do štyroch oblastí. Index sociálneho pokroku tvorí doplnok k tradičným opatreniam hospodárskeho pokroku, ktoré sú založené na HDP, príjmoch a zamestnanosti obyvateľstva.

Tabuľka 1 Stav trvale bývajúceho obyvateľstva v okresoch BSK v rokoch 2010 – 2018

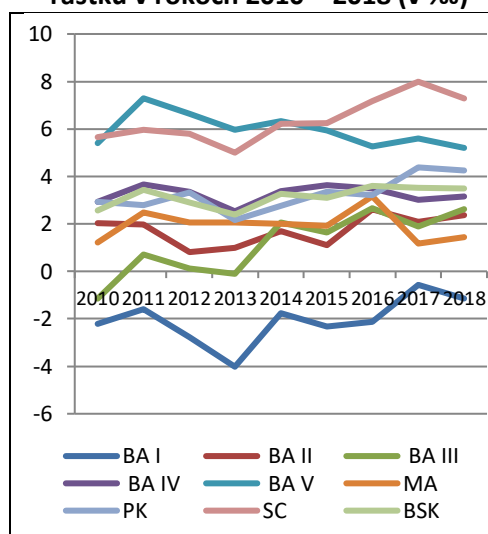
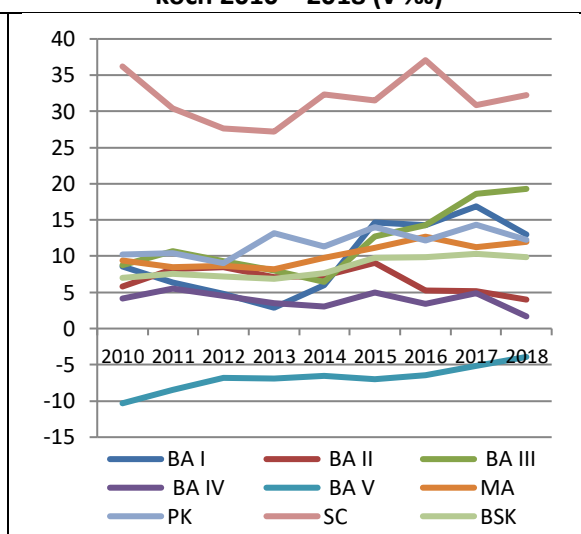
Územie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
BA I	41 086	38 788	38 867	38 823	38 988	39 470	39 953	40 610	41 095
BA II	113 764	109 136	110 158	111 051	112 054	113 201	114 092	114 920	115 653
BA III	63 866	61 470	62 054	62 546	63 081	63 997	65 093	66 442	67 913
BA IV	97 092	92 651	93 386	93 948	94 554	95 376	96 032	96 791	97 261
BA V	116 993	111 147	111 124	111 021	111 001	110 888	110 753	110 801	110 942
MA	69 936	67 785	68 517	69 222	70 043	70 964	72 098	72 999	73 985
PK	59 547	57 975	58 696	59 602	60 445	61 504	62 459	63 638	64 697
SC	66 402	67 585	69 880	72 167	75 001	77 888	81 412	84 637	88 052
BSK	628 686	606 537	612 682	618 380	625 167	633 288	641 892	650 838	659 598

Zdroj: ŠÚ SR

Procesmi, ktoré ovplyvňujú výšku prirodzeného prírastku obyvateľstva sú živorodenosť a úmrtnosť. V roku 2018 bolo v BSK evidovaných 8577 živonarodených osôb a hrubá miera živorodenosti bola 13,1 ‰. Nadpriemerná bola, s výnimkou okresu Bratislava I, v ostatných mestských okresoch ako aj v okresoch zázemia Bratislavy (najmä Senec a Pezinok; príloha 4), s intenzívnou imigráciou obyvateľstva prevažne fertillného veku, ktoré si z viacerých dôvodov (ekonomické, nadobúdacia cena nehnuteľností, preferencia bývania vo „vidieckom“ prostredí, s kvalitatívne lepšími podmienkami pre založenie rodiny a výchovu detí a i.) zvolili na život práve zázemie Bratislavy.

Hrubá miera úmrtnosti sa v BSK vyvíja v súlade s celoslovenským trendom a ku koncu roka 2018 bola 9,6 ‰ s rozdielmi podľa okresov. Najvyššia hrubá miera úmrtnosti je v okrese Bratislava I (12,3 ‰) s vysokým podielom obyvateľstva vyšších vekových kategórií; na druhej strane výrazne podpriemerná je v okresoch Senec (6,9 ‰) a Pezinok (8,9 ‰) s imigráciou obyvateľstva mladších vekových kategórií a nižším indexom starnutia, ďalej v okresoch Bratislava IV (9,2 ‰) a V (8,3 ‰; príloha 5).

V roku 2018 hrubá miera prirodzeného prírastku bola 3,5 ‰ a podľa okresov silno diferencovaná. V okrese Bratislava I je dlhodobý prirodzený úbytok obyvateľstva, na druhej strane vo viacerých okresoch (Senec 7,3 ‰, Pezinok 4,2 ‰, Bratislava V 5,2 ‰; Bratislava II 2,4 ‰) medziročne narastá a udržiava si mierne nadpriemernú úroveň (graf 1, príloha 6).

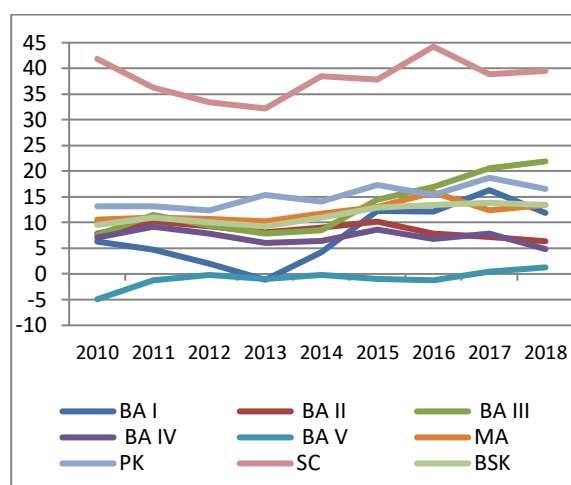
Graf 1 Hrubá miera prirodzeného prírastku v rokoch 2010 – 2018 (v ‰)

Graf 2 Hrubá miera migračného salda v rokoch 2010 – 2018 (v ‰)

Zdroj: ŠÚ SR

BSK je cieľom migračných tokov nielen z iných regiónov Slovenska, ale v poslednom období sú intenzívne aj vnútroregionálne migrácie, ktoré smerujú z mestských okresov do zázemia Bratislavy. V súčasnosti je migračný pohyb rozhodujúcim demografickým procesom. V rokoch 2010 – 2018 sa hrubá miera migračného salda medziročne zvyšovala a najvyššia bola v rokoch 2016 – 2018. Hrubá miera dosahuje extrémne vysoké hodnoty v okresoch Senec, Pezinok, Malacky a Bratislava III. Jediným okresom so záporným migračným saldom je Bratislava V (-3,9 ‰; graf 3, príloha 7), z ktorého sa prevažne osoby mladších vekových kategórií sťahujú do zázemia Bratislavy.

Celkový prírastok obyvateľstva sa vyvíjal kladne a hrubá miera celkového prírastku bola 13,4‰ (cca o 12,03 ‰ vyššia ako priemer SR). Najvyššia hrubá miera celkového prírastku obyvateľstva bola v okresoch Senec (39,6 ‰), Pezinok (16,5 ‰), Malacky (13,4 ‰) a Bratislava III (21,9 ‰; graf 3, príloha 8).

Graf 3 Hrubá miera celkového prírastku v rokoch 2010 – 2018 (v ‰)

Zdroj: ŠÚ SR

V súvislosti so sociálnou inklúziou si zvýšenú pozornosť vyžaduje rozvodovosť. Dôsledkom rozvodovosti sa zvyšuje počet domácností žien samoživiteliek, ktoré majú spravidla nižší príjem, čo potenciálne môže viesť k zníženiu životnej úrovne, prípadne k sociálnej odkázanosti. V BSK je v porovnaní so slovenským priemerom pomerne vysoká rozvodovosť. Hrubá miera rozvodovosti v roku 2018 bola 2,2 ‰ (1443 rozvodov), nadpriemerná v okresoch Pezinok, Senec, Bratislava IV a Bratislava II (príloha 9). Z hľadiska demografických procesov a štruktúry obyvateľstva sa problematická javí pomerne výrazná priestorová diferenciacia demografických procesov podľa okresov a najmä starnutie obyvateľstva, ktoré sa prejavuje zvyšovaním podielu obyvateľstva poproduktívneho veku a indexu starnutia obyvateľstva. Predovšetkým v okrese Bratislava I pretrvávajúci prirodzený úbytok obyvateľstva môže ešte viac zintenzívniť starnutie obyvateľstva a zvýšenie podielu 55 a viacročných obyvateľov, ktoré je ťažšie zamestnateľné, prípadne následne ohrozené sociálnym vylúčením. Intenzívna emigrácia obyvateľstva, prevažne nižších vekových kategórií ekonomicky aktívneho obyvateľstva v okrese Bratislava V môže s istým časovým posunom viesť ku zvýšeniu počtu a koncentracii obyvateľstva vyššieho veku.

Dôležitými demografickými charakteristikami v kontexte sociálnej inklúzie sú štruktúra obyvateľstva podľa veku a vzdelania. Obyvateľstvo BSK staré, podiel obyvateľstva poproduk-

tívneho veku je 16,8 % a index starnutia 97,7. Veková štruktúra obyvateľstva BSK je podrobnejšie analyzovaná v podkapitole 3.3.1. Obyvateľstvo s nízkym stupňom vzdelania (základné a bez ukončeného vzdelania, nižšie stredné bez maturity) je ťažšie zamestnateľné s potenciálnym ohrozením na regionálnom trhu práce. V BSK takmer 9,6 % obyvateľov má základné a 17,1 % stredné vzdelanie bez maturity, s najvyšším podielom v okresoch Malacky, Pezinok a Senec; 13,7 % obyvateľov je bez ukončeného vzdelania. Na druhej strane rastie podiel obyvateľstva s úplným stredným vzdelaním s maturitou a vysokoškolským vzdelaním (tabuľka 2). Vzhľadom na vstupné dáta zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2011 (ŠÚ SR), ktoré v plnej miere neodrážajú súčasný stav, považujeme za relevantnejšie údaje o ekonomickej aktivite a zamestnanosti obyvateľstva podľa vzdelania (podkapitola 3.3.3).

Dôležitou charakteristikou štruktúry obyvateľstva, v priamej väzbe na bilanciu pracovných zdrojov, je ekonomická aktivita obyvateľstva. V BSK žije 354,4 tis. ekonomicky aktívnych (53,7 % obyv.) a 187,7 tis. neaktívnych (dôchodcovia, deti do 15 rokov, osoby na rodičovskej dovolenke, dobrovoľne nezamestnaní) obyvateľov. Miera ekonomickej aktivity je 65,4 % (príloha 10, 11).

Tabuľka 2 Štruktúra obyvateľstva podľa vzdelania v okresoch BSK (v %)

Vzdelanie	mesto BA	BA I	BA II	BA III	BA IV	BA V	MA	PK	SC	BSK
bez ukončeného vzdelania	12,64	12,27	13,09	13,12	13,66	11,24	15,21	16,08	16,72	13,71
základné	7,91	10,92	8,68	7,49	7,15	6,98	15,72	10,86	12,33	9,55
stredné bez maturity	14,97	16,82	20,41	12,07	11,3	13,64	25,07	21,1	18,97	17,12
stredné s maturitou	33,37	21,94	33,15	40,04	35,69	31,99	27,77	31,09	28,05	31,94
Vysokoškolské	29,78	33,29	23,72	25,83	31,35	35,32	14,67	19,16	21,61	26,17
Nezistené	1,3	4,75	0,96	1,45	0,86	0,83	1,56	1,71	2,32	1,5

Zdroj: ŠÚ SR, SODB 2011

V odvetviach regionálneho hospodárstva je zamestnaných 344,2 tis. osôb, z toho 166,7 tis. (48 %) žien. Miera zamestnanosti je 76,8 %. Najvyšší podiel na celkovom počte zamestnaných kraja tvoria zamestnanci vo veku 35 – 44 (105,8 tis.; 30,7 %), 25 – 34 rokov (78,3 tis.; 22,8 %) a 45 – 54 (74,1 tis.; 21,5 %) rokov, pracujúce obyvateľstvo vo veku 55 a viac a 15 – 24 rokov, ktoré je z pohľadu sociálnej inklúzie považované za rizikové, sa na celkovej zamestnanosti podieľa približne 25 % (82,9 tis.). Takmer 43 % (150,8 tis.) zamestnaných má vysokoškolské, 40,2 % (130,8 tis.) úplné stredné vzdelanie s maturitou, 13 % (46 tis.) nižšie stredné bez maturity a 16 % (8,9 tis.) základné a neukončené vzdelanie. V prípade straty zamestnania, zaradenie osôb s nižším stredným a základným vzdelaním do pracovného procesu, môže byť vzhľadom na požiadavky a nároky na vzdelanostnú úroveň pracovnej sily pre potreby regionálneho hospodárstva, problematické.

V roku 2018 rozhodujúcimi hospodárskymi odvetviami zamestnanosti obyvateľstva boli veľko- a maloobchod, oprava motorových vozidiel a motocyklov, priemysel, odvetvie odborné, vedecké a technické činnosti, verejná správa a obrana; povinné sociálne zabezpečenie, doprava a skladovanie (príloha 12).

V pokrízovom období má regionálny trh práce relatívne vyrovnaný charakter a viaceré odvetvia/ subjekty dokonca deklarujú nedostatok pracovných síl. V roku 2018 na regionálnom trhu práce bolo evidovaných 10,3 tis. UoZ. Miery evidovanej (2,6 %) a dlhodobej nezamestnanosti (0,6 %) boli v porovnaní s priemerom SR nižšie a na úrovni okresov bez výraznejších rozdielov. Vzťah dopytu a ponuky na regionálnom trhu práce je výrazne ovplyvnený ponukou voľných pracovných miest, ktorých počet sa zvýšil na 20,7 tis., najviac z nich je v ponuke v okresoch Bratislava IV (5,5 tis.) a Bratislava II (4,2 tis.; tabuľka 24).

Výška priemernej nominálnej mesačnej mzdy citlivo reaguje na makroekonomický vývoj a výkonnosť regionálneho hospodárstva, determinuje príjmy, spotrebu, výdavky a životnú úroveň obyvateľov. Ku koncu roka 2018 priemerná nominálna mesačná mzda v BSK bola 1 523 €, najvyššia v priemyselnej výrobe (1 743 €) v odvetviach dodávka elektriny, plynu pary a studeného vzduchu (2 315 €), finančné a poisťovacie činnosti (2 079 €), informácie a komunikácia (2 409 €; tabuľka 18).

Ukazovateľmi životnej úrovne obyvateľstva sú príjmy a výdavky domácností. Ku koncu roka 2017 čisté peňažné príjmy domácností boli 588 € na osobu a mesiac a čisté peňažné výdavky domácností 444 € na osobu a mesiac.

V roku 2018 v BSK žilo 27,6 tis. osôb (4,2 % obyv.) pod hranicou chudoby a miera rizika chudoby – 60 % mediánu bola 4,3 %, čo je o 7,5 percentuálnych bodov menej ako priemer Slovenska. V kraji je evidovaných 1 357 (cca 2 % SR) poberateľov dávok v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke, výška vyplatených príspevkov ku koncu roka 2018 bola 116,5 tis. € (1,3 % SR).

2.2. Hlavné skupiny obyvateľstva ohrozené sociálnym vylúčením

Dynamika sociálneho vylúčenia sa líši najmä v závislosti od vekových skupín a sociálneho zázemia obyvateľstva. Ukazuje sa, že najzraniteľnejších je v spoločnosti niekoľko skupín.

Nasledujúca podkapitola obsahuje hlavné charakteristiky skupín obyvateľstva BSK, ktoré sú na základe odbornej literatúry a štatistických ukazovateľov v najväčšom riziku z hľadiska sociálneho vylúčenia.

Seniori

Ľudia v poproduktívnom veku patria k najohrozenejším skupinám z hľadiska rizika chudoby a často sú ohrození sociálnym vylúčením. Sú obmedzovaní hlavne nízkymi príjmami (priemerný dôchodok v BSK predstavoval 471 €), nedostatkom mobility a zdravotnými problémami. Majú rozdielny prístup k službám a nerovnaké podmienky pri zabezpečovaní svojich životných podmienok. Hlavne osamelí seniori, s určitým druhom postihnutia a ženy sú najviac vystavení riziku chudoby.

Veková štruktúra obyvateľstva BSK k 31.12.2018 (ŠÚ SR) bola rovnako ako v roku 2011 menej priaznivá v porovnaní s celoslovenským priemerom. Mierne sa zvýšil podiel predproduktívnej zložky obyvateľstva z 14 % na 17,2 %, poklesol však podiel produktívneho obyvateľstva z 72,1 % na 66 %. Podiel najstaršej zložky (65 a viac rokov) obyvateľstva sa zvýšil z 13,9 % na 16,8 %. Celková tendencia vo vývoji vekovej štruktúry obyvateľstva BSK povedie k zhoršovaniu jej skladby v dôsledku výrazného zvyšovania podielu obyvateľstva v poproduktívnom veku a znižovania počtu produktívneho obyvateľstva. Podiel najstaršej zložky obyvateľstva narastie z hodnoty 13,9 % v roku 2011 (ŠÚ SR) na 21,8 % v roku 2025 (PHSR BSK 2014 – 2020).

Populácia v BSK sa bude zaraďovať k regresívnemu typu. Znižovaním podielu a počtu osôb v predproduktívnom veku a rastom početnosti obyvateľov v poproduktívnom veku sa vplyvom starnutia obyvateľstva postupne zvyšuje aj priemerný vek žijúcich obyvateľov. Index starnutia v BSK dosiahol v roku 2018 hodnotu 97,7. To znamená, že na 100 obyvateľov vo vekovej skupine 0 – 14 rokov pripadalo takmer 100 osôb v poproduktívnom veku. Zmeny vo

vekovom zložení obyvateľstva sa premietajú aj do ekonomického zaťaženia. Index ekonomického zaťaženia, ktorý v roku 2018 dosiahol hodnotu 51,3, vyjadruje akou mierou je v populácii zaťažená produktívna zložka obyvateľstva neproduktívnu. Vývoj je ovplyvnený klesajúcim zastúpením detí a zvyšujúcim sa zastúpením produktívnej zložky obyvateľstva.

V PHSR BSK 2014 – 2020 boli medzi kľúčovými problémami a ohrozeniami kraja identifikované problémy súvisiace so starnutím obyvateľstva ako nepriaznivá veková štruktúra obyvateľstva a rastúci počet ľudí v dôchodkovom veku.

Ľudia bez domova

V právnej terminológii sa výraz bezdomovec, ani osoba bez domova nepoužíva. Zákon o sociálnych službách (§25 – §28 Zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách v znení neskorších predpisov) definuje ľudí bez domova ako fyzické osoby v nepriaznivej sociálnej situácii, ktorou je ohrozenie fyzickej osoby sociálnym vylúčením alebo obmedzenie jej schopnosti sa spoločensky začleniť a samostatne riešiť svoje problémy z dôvodu, že nemá zabezpečené nevyhnutné podmienky na uspokojovanie základných životných potrieb alebo z dôvodu straty bývania alebo ohrozenia stratou bývania. Tento zákon v tretej hlave definuje sociálne služby na zabezpečenie nevyhnutných podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb.

Zákon o pomoci v hmotnej núdzi (č. 417/2013 Z. z.) používa výraz „občan v hmotnej núdzi“, pričom hmotná núdza je definovaná ako stav, keď príjem členov domácnosti nedosahuje sumy životného minima a členovia domácnosti si nevedia alebo nemôžu prácou, výkonom vlastníckeho práva alebo iného práva k majetku a uplatnením nárokov zabezpečiť príjem alebo zvýšiť príjem. Základné životné podmienky podľa zákona sú jedno teplé jedlo denne, nevyhnutné ošatenie a prístrešie.

Odborná literatúra hovorí v súvislosti s ľuďmi bez domova až o extrémnom vylúčení (Hradecký, Hradecká 1996, 2006). Môžu byť nimi ľudia v rôznych životných situáciách, od tých, ktorí sú bez strechy nad hlavou spiaci na ulici, v parkoch, alebo na iných verejných miestach, až po tých, ktorých bývanie je neisté, alebo nevyhovujúce, napríklad kvôli neplateniu nájomného, prípadne žijúcich v opustených záhradkách, v budovách určených na demoláciu, alebo v núdzovom ubytovaní.

Podľa Sčítania obyvateľov, domov a bytov v roku 2011 je v BSK 2 396 ľudí bez domova, z toho 1 289 mužov a 1 107 žien. Ide o tzv. koncept sekundárneho bezdomovectva, ktorý použil Štatistický úrad SR v rámci SODB 2011. Išlo o osoby sčítané v obydli mimo bytového fondu, v hromadnom ubytovacom zariadení dočasného ubytovania (nocľaháreň, domov na pol ceste, útulok, ubytovňa pre ľudí bez domova, zariadenia pre ľudí bez domova), bez prístrešia a vo fiktívnom dome. V malých obciach a mestách BSK bol podiel ľudí bez domova výrazne nižší. Podľa kompletných výsledkov historicky prvého výskumu z roku 2016 je v Bratislave minimálne 2 064 ľudí bez domova, z toho 1 780 je dospelých osôb a 284 detí (Ondrušová et al. 2016). Neoficiálne odhady hovoria však až o 4 000 až 5 000 ľudí bez domova. Podľa neziskovej organizácie Depaul Slovensko, n.o. je z uvedeného počtu len 20 % tých, ktorých ľudia spoznávajú podľa neupraveného vzhľadu, špinavého oblečenia či toho, že sú pod vplyvom alkoholu. Na väčšine, presnejšie 80 percentách týchto ľudí, však nie je možné spoznať, že nemajú domov. Ďalšie informácie k problematike bezdomovectva sú v kapitole 3.3.2 Sociálna inklúzia a bývanie.

Chudobní pracujúci

Nezanedbateľnou skupinou ohrozenou sociálnym vylúčením je skupina pracujúcich chudobných. Hoci v BSK žije pod hranicou chudoby najnižší podiel obyvateľov (4,6 % domácností), v porovnaní s inými regiónmi tí, čo sú chudobní sa nachádzajú hlboko pod hranicou chudoby. Podľa EU SILC 2018 ťažkosti pri platení zvyčajných výdavkov má až 57,3 % domácností, zatiaľ čo v Košickom kraji len 32,7 % domácností. Až 82,1 % domácností zaťažuje platiť celkové náklady na bývanie; 90,8 % domácností zaťažuje splácať pôžičky, leasing a nákup na splátky, pričom 50,5 % domácností splácanie vyššie uvedených položiek zaťažuje veľmi. Priemer SR je 42,2 % domácností.

Jednou z možných príčin nízkych miezd a následného vyššieho rizika chudoby pracujúcich môže byť aj vysoký podiel odvetví (ubytovacie a stravovacie služby, administratívne a podporné činnosti, vzdelávanie a pod.), ktoré zamestnancom poskytujú možnosť zarobiť o niečo vyššiu ako minimálnu mzdu.

Dôležitá je aj veľkosť a štruktúra domácnosti. Osoba, ktorá pracuje, sa môže stať chudobnou v podstate dvojakým spôsobom: buď má veľmi nízku mzdu (ktorú dostatočne nedopĺňa iný príjem/finančné transfery), alebo má postačujúci príjem, ale zloženie domácnosti ho „posúva“ pod hranicu chudoby. Ohrozené sú napríklad jednorodičovské domácnosti, pracujúci na vybraných pracovných pozíciách v školstve, zdravotníctve, sociálnych, ubytovacích a stravovacích službách. Podľa stránky platy.sk sú v BSK pozície s najnižším platom: školník (539 €), upratovačka (664 €), vrátnik, informátor (698 €), sanitár (706 €), vodič sanitky (744 €), pomocný pracovník (748 €), opatrovateľ, osobný asistent (748 €), knihovník (756 €), vedúca školskej jedálne (771 €), opatrovateľ seniorov (772 €), pomocný kuchár (782 €).

BSK má lepšie predpoklady čeliť riziku nezamestnanosti vďaka pracovným príležitostiam ako mnohé iné regióny Slovenska, skupina nezamestnaných nepredstavuje v regióne najohrozenejšiu kategóriu. Oveľa závažnejšou je pravdepodobne skupina pracujúcich chudobných. BSK a hlavne mestá ponúkajú širokú škálu zamestnaní v obslužnom servise (upratovacie služby, reštauračné zariadenia a i.), ktoré sa vyznačujú nízkym príjmom. Často ich rozširujú rady tých, ktorí majú nepravidelné zamestnanie (zamestnanci agentúr), alebo pracujúci na čiastočný pracovný úväzok. Skupiny zamestnaných v týchto nízkopríjmových zamestnaniach často musia čeliť nepravidelným príjmom. Navyše, Bratislavský samosprávny kraj a najmä hlavné mesto predstavuje miesto s vysokými životnými nákladmi, kde najmä vysoké ceny nehnuteľností spôsobujú, že množstvo obyvateľov kraja je zadlžených vysokými hypotékami, ktoré spôsobujú, že reálny príjem, ktorý má domácnosť k dispozícii neodráža nadpriemerné príjmy obyvateľov tak, ako to dokumentujú štatistiky. Chudobné obyvateľstvo má tiež často nevýhodnejšie podmienky v bankách a obmedzený prístup k hypotékam.

Deti a mládež

Sociálne vylúčenie detí býva spájané najmä so sociálnym statusom ich rodiny, s jej veľkosťou a postavením vo vnútri rodiny. Príčinou zraniteľnosti detí je do veľkej miery postavenie ich rodičov na trhu práce, najmä ak je spojené s obmedzeným prístupom k sociálnym službám a nízkym príjmom. Chudoba rodičov ovplyvňuje život detí, ktoré sú na svojich rodičoch existenčne závislé. Všeobecne platí, že čím je počet detí v rodine vyšší, tým je vyššie riziko chudoby rodiny, pretože s rastom počtu detí je ohrozené finančné zaistenie rodiny. Rovnako je sociálne postavenie detí v neúplných rodinách ovplyvnené tým, že domácnosť disponuje iba

jediným príjmom. Podiel neúplných rodín v BSK z 18,1 % v roku 1991 vzrástol na 25,26 % v roku 2011.

Na základe dát EU SILC 2017 sú to z demografických skupín práve deti, ktoré na Slovensku najviac ohrozuje príjmová chudoba. Z hľadiska typu domácnosti sú na Slovensku najviac ohrozené rizikom chudoby domácnosti 1 rodiča aspoň s 1 závislým dieťaťom (37,3 %) a domácnosti 2 dospelých s 3 a viac závislými deťmi (35,4 %). Pretrvávajúca chudoba je u detí do 18 rokov dvakrát vyššia ako v celej populácii. 52,4 % jednorodičovských domácností a 42,1 % domácností s tromi a viac deťmi nedokázalo čeliť neočakávaným výdavkom (34,6 % populácia SR); 30,2 % jednorodičovských domácností a 24 % domácností s tromi a viac deťmi si nemôže dovoliť každý druhý deň mäsité jedlo, rybu alebo hydinu (priemer SR 14,8 %). Z hľadiska veku môžeme povedať, že deti sú vystavené vyššiemu riziku chudoby ako dospelé a staršie osoby. Osoby vo veku 0 – 17 rokov celkovo tvoria najzraniteľnejšiu vekovú skupinu. Ich miera rizika chudoby bola na úrovni 19,9 % a bola odrazom príjmovej situácie domácnosti, v ktorej dieťa žilo. Deti boli dvojnásobne viac ohrozené rizikom chudoby v porovnaní s osobami vekovej skupiny 50 – 64 roční a 65 a viac roční bol tento rozdiel takmer trojnásobný. Počet závislých detí v BSK bol 126 530.

Dlhodobo nezamestnaní

Vo všeobecnosti patria dlhodobo nezamestnaní k obyvateľom ohrozeným sociálnym vylúčením, najmä v kontexte chudoby a limitovaným príjmom. Dlhodobá nezamestnanosť vo všeobecnosti najviac postihuje nepružnú pracovnú silu, osoby s nízkymi príjmami, nekvalifikovanú pracovnú silu, osoby s kumulovanými osobnými a sociálnymi hendikepmi, príslušníkov etnických skupín a cudzincov, obyvateľov vidieckych oblastí, občanov so zdravotným postihnutím, ako aj občanov z opačných pólů vekového spektra, t.j. absolventov škôl a ľudí nad 50 rokov.

V BSK dlhodobo nezamestnaní, ktorých je v súčasnosti evidovaných 1 963 UoZ nepredstavujú v kontexte sociálnej inklúzie závažný problém.

Rómovia

Špecifikom sociálneho vylúčenia Rómov, ktoré pramení z kombinácie historických, kultúrnych, sociálnych a priestorových faktorov (Džambazovič, Jurásková, 2002), je vrstvenie viacerých znevýhodnení: chudoba previazaná s demografickými podmienkami, chudoba ako dôsledok nezamestnanosti alebo nízkokvalifikovaného a slabo plateného zamestnania, chudoba spojená s nedostatočným vzdelaním a diskriminácia. Významnou dimenziou, ktorá sa pri výskumoch chudoby sleduje, je obdobie trvania takéhoto stavu. Rómovia sú jednou zo skupín najviac postihnutých dlhodobou chudobou a zároveň jej medzigeneračnou reprodukciou.

Najhoršia situácia je v segregovaných rómskych komunitách – ide o koncentrácie, ktoré sú od „materskej“ obce alebo mesta priestorovo vzdialené. Práve časť rómskej populácie žijúca v segregovaných komunitách sa považuje za najviac ohrozenú chudobou a sociálnym vylúčením.

Za najčastejšie formy sociálneho vylúčenia obyvateľov marginalizovaných rómskych komunit sú považované ekonomické vylúčenie (vylúčenie zo životného štandardu a životných

šancí obvyklých v spoločnosti či v danej skupine, pričom východiskom môže byť napríklad postavenie jednotlivcov na trhu práce, úroveň spotreby a veľkosti príjmu, majetok, štandard bývania a pod.). Ďalším je kultúrne vylúčenie (nemožnosť zdieľať kultúrny kapitál, vzdelanosť a kultúru spoločnosti), symbolické vylúčenie (často spojené so stigmatizáciou jedincov a skupín vnímaných ako odlišné, existencie predsudkov či stereotypov) a priestorové vylúčenie (koncentrácia vylúčených jednotlivcov a sociálnych skupín v určitých geografických priestoroch). Existujú aj ďalšie formy vylúčenia, ktoré sa v prípade Rómov, rómskych komunít a marginalizovaných rómskych komunít na Slovensku vyskytujú v menej zjavnej forme: politické vylúčenie, vylúčenie z mobility vo fyzickom priestore a v hierarchii sociálneho postavenia, sociálne vylúčenie v užšom zmysle slova zabraňujúce dosiahnutiu určitého sociálneho statusu alebo účasti v niektorých sociálnych inštitúciách, vylúčenie z bezpečnosti a vystavenie vyšším bezpečnostným rizikám.

Príčinou sociálneho vylúčenia Rómov je najmä vysoká nezamestnanosť, a s tým spojená odkázanosť na sociálny systém. Nižšia vzdelanostná úroveň veľkej časti rómskej populácie a diskriminácia na trhu práce na úkor Rómov je hendikepom pri ich začlenení na trh práce. Viac o sociálnej inklúzii rómskej komunity je v kapitole 3.3.4 Sociálna inklúzia a Rómovia z marginalizovaných rómskych komunít.

Cudzinci

Počet cudzincov na území Slovenska v poslednom období dynamicky rastie. Na území BSK ich počet v roku 2018 dosiahol 38 819 osôb. Väčšina z nich prišla na územie Slovenska so zámerom zlepšenia svojej ekonomickej situácie a cieľom zamestnať sa. Nie všetci však majú rovnaké podmienky pohybu a zamestnávania sa na území SR. Cudzinci – občania EÚ/EHP sa na Slovensku pohybujú a zamestnávajú na základe pravidiel jednotného trhu EÚ (Zákon č. 5/2004 Z. z. službách zamestnanosti). Cudzinci – štátni príslušníci tretích krajín (krajín mimo EÚ) potrebujú povolenie na pobyt i na zamestnanie. Práve cudzinci z tejto skupiny sa často stávajú obeťami pracovného vykorisťovania alebo zneužívania zo strany agentúr a zamestnávateľov a sú konfrontovaní s nelegálnym zamestnávaním. Vzhľadom na odlišný jazyk a legislatívu štátu pôvodu cudzincov, je práve u tejto skupiny osôb zvýšený predpoklad nízkeho povedomia o ich právach a povinnostiach v zmysle legislatívy SR, čím sa stávajú zraniteľnejšími vo vzťahu k vymáhaniu svojich práv.

V roku 2018 v BSK pracovalo 28 tisíc cudzincov, z ktorých 39 % pochádzalo z krajín mimo EÚ. Riziko chudoby alebo sociálneho vylúčenia osôb, ktoré pochádzajú z krajín mimo EÚ sa v roku 2015 odhadovalo na úrovni 39,1 % – takmer dvojnásobok úrovne rizika v prípade domáceho obyvateľstva (21,6 %).

Osoby so zdravotným postihnutím

Zdravotné postihnutie predstavuje zmenu zdravotného stavu, ktorá je dlhodobá a objektívne človeka znevýhodňuje oproti iným ľuďom.

V rámci EÚ bolo medzi osobami so zdravotným postihnutím v roku 2015 ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením 30,2 % (31 miliónov) osôb, čo je výrazne viac ako v prípade osôb bez zdravotného postihnutia (20,8 %). Toto riziko sa zvyšuje so závažnosťou postihnutia a v prípade osôb so závažným zdravotným postihnutím v EÚ dosiahlo v roku 2014 úroveň 36,7 %.

Medzi osobami so zdravotným postihnutím je v SR ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením výrazne viac osôb ako v prípade osôb bez zdravotného postihnutia. Toto riziko sa zvyšuje so závažnosťou postihnutia. Miera rizika chudoby a sociálneho vylúčenia osôb so zdravotným postihnutím, (18,4 %) je vyššia ako u osôb bez zdravotného postihnutia (13,6 %). Podiel ekonomicky aktívneho obyvateľstva so zdravotným postihnutím v BSK predstavuje hodnotu 18,3 %.

Na základe štúdie (Repková et al 2016) bol v rokoch 2012 – 2015 zaznamenaný postupný pokles rizika chudoby a sociálneho vylúčenia u osôb so zdravotným postihnutím a ich domácností. Dôvodom bolo najmä znižovanie počtu domácností so zdravotne postihnutým členom (členmi) s nízkou produktivitou práce jej dospelých členov/členiek a zvyšovanie miery zamestnanosti samotných osôb so zdravotným postihnutím. Na základe toho sa zvyšoval podiel príjmov týchto domácností pochádzajúcich z platenej práce. Počet osôb, ktoré boli uznané za osoby s ťažkým zdravotným postihnutím v rokoch 2014 – 2016 permanentne rástol (vrátane držiteľov/držiteľiek parkovacích preukazov), pričom nárast bol najvyšší v skupine starších osôb a vyšší medzi ženami. Pokiaľ osoby bez zdravotného postihnutia vo veku 15 – 64 rokov majú najčastejšie status zamestnaných, u osôb so zdravotným postihnutím ide o status ekonomicky neaktívnych. Preto vysoká miera ekonomickej neaktivity zostáva hlavnou výzvou integrácie osôb so zdravotným postihnutím na trh práce.

Osoby s drogovou závislosťou

Problematika drogovej závislosti je dlhodobým problémom BSK, ktorý počtom liečených užívateľov drog vysoko prevyšuje priemer Slovenska. V ústavných zdravotníckych zariadeniach sa v roku 2018 z dôvodu užívania nezákonných drog liečilo 3 038 osôb, z ktorých 908 bolo s trvalým pobytom v BSK. Medzi liečenými až trojnásobne prevažovali muži, užívatelia heroínu a stimulačných látok a tí, ktorí si drogu aplikovali injekčne. Najpočetnejšie zastúpenie mali liečené osoby vo vekových kategóriách 25 – 35 rokov (33 %) a 35 – 45 rokov (42 %). Sociálno-ekonomické ukazovatele naznačujú, že podľa pracovného stavu boli zo závislosti liečení predovšetkým nezamestnaní a závislí od inej osoby (46,2 %), podľa rodinného stavu slobodní užívatelia (83,1 %) a podľa spôsobu života žijúci s pôvodnou rodinou (36,6 %). Podľa vzdelania išlo hlavne o mužov so stredným vzdelaním bez maturity (35,0 %) a ženy s ukončeným základným vzdelaním (37,9 %) (NCZI, 2018).

Napriek tomu, že z drogovej závislosti sa lieči čoraz viac užívateľov drog, z výskumov vyplýva, že ich vek klesá. Viaceré prieskumy odhalili, že s alkoholom a tabakom sa stretávajú už 10-ročné deti a skúsenosti s nelegálnymi drogami majú žiaci posledných ročníkov základných škôl, respektíve študenti prvých ročníkov stredných škôl. V BSK sa v roku 2018 liečilo z drogovej závislosti až 58 detí vo veku do 19 rokov.

Z celospoločenského pohľadu možno práve deti, žiakov a študentov základných a stredných škôl považovať za najrizikovejšiu skupinu vo vzťahu k drogám. Sú ovplyvniteľné rôznymi skupinami osôb v okolí, ktoré ich môžu naviesť na užívanie drog. Liečbou drogovu závislých sa zaoberajú špecializované zdravotnícke zariadenia.

Pri riešení problému drogovej závislosti je dôležitým prvkom prevencia vo forme informovanosti a edukácie nielen žiakov, ale aj rodičov a učiteľov.

2.3. Priestorové sociálne vylúčenie - sociálne vylúčené lokality

Sociálne vylúčenie má okrem vertikálneho rozmeru (skupiny obyvateľstva ohrozené sociálnym vylúčením – podkapitola 2.2) aj svoj horizontálny rozmer. Možno hovoriť o priestoroch, lokalitách, ktorých obyvatelia sú ohrození sociálnym vylúčením.

Za sociálne vylúčené spoločenstvo možno považovať sídelnú komunitu, ktorá zotrváva v priestorovo segregovanej lokalite s prítomnosťou koncentrovanej a generačne reprodukovanej chudoby. Zotrvávanie v priestorovo segregovanej lokalite je zotrvávanie skupiny fyzických osôb s podobnými sociálnymi znakmi v priestore vymedzenom napr. vchodom bytového domu, ulicou, mestskou časťou, obcou alebo v lokalite mimo územia obce bez základnej občianskej vybavenosti. Medzi základné faktory priestorovej segregácie patria najmä: sociálna trieda, príslušnosť k etnickej menšine, fáza životného a rodinného cyklu, životný štýl, konfesijná príslušnosť. Z nich najintenzívnejšími faktormi sú príslušnosť k etnickej menšine. V prípade marginalizovaných rómskych komunít ide o kombináciu rasovej, resp. etnickej a sociálno-triednej segregácie. Typickým prejavom priestorovej marginalizácie Rómov je vznik odľahlých rómskych osídlení, doslova odrezaných od sveta (vo vidieckom prostredí) a vznik mestských a prímestských giet. Takéto osídlenia sú označované ako rómske osady, pojem, ktorý je využívaný aj samotnými Rómami a má svoj ekvivalent v rómskom jazyku (*romano gav*).

Priestorová segregácia je spoločenským problémom, lebo môže narúšať sociálnu súdržnosť. Jej najextrémnejším prípadom je geto, ktorého hlavným znakom je nezamestnanosť, chudoba a nekvalitné bývanie jeho obyvateľov. V urbánnom priestore bývajú mestské getá situované hlavne v okrajových častiach miest, izolované od väčšinového obyvateľstva, ktoré sa im vyhýba a má z nich strach. Vo väčšine prípadov sem mestá vystaňovali neplatičov nájomného alebo sociálne neprispôsobivých občanov. Tým sa však problémy neriešia, ale znásobujú. Uvedené segregované prostredie sa vyznačuje kumuláciou negatívnych javov, akými sú dlhodobá nezamestnanosť, vysoká kriminalita, nekvalitné bývanie, zhoršené životné prostredie, vandalizmus, užívanie drog, alkoholu.

Janie Percy-Smith (2000) vyčlenila sedem dimenzií sociálneho vylúčenia, medzi ktorými je ekonomická, sociálna, politická, susedská (komunitná), individuálna, skupinová a priestorová.

Priestorový rozmer vylúčenia je dôležitý, pretože zvyčajne vedie k veľkému počtu znevýhodnených ľudí žijúcich spoločne v upadajúcej oblasti. To môže viesť k tomu, že samotná oblasť bude definovaná ako znevýhodnená, bez ohľadu na charakteristiky jednotlivcov, ktorí v nej žijú, a v dôsledku toho sa stáva predmetom ďalšieho vylučovacieho procesu (napr. stiahnutím miestnych služieb). Výsledkom je aj to, že oblasť sa stáva vysoko viditeľnou, čo môže znamenať, že na jednej strane sa môže stať miestom politických iniciatív, na druhej strane priestorom diskriminácie. Zameranie sa na miesto tiež vedie k tomu, že veľký počet sociálne vylúčených jedincov rozptýlených vo zvyšku populácie sa stáva neviditeľnými. Sociálne vylúčenie však môže ovplyvniť lokality nielen kvôli koncentrácii sociálne vylúčených jednotlivcov a domácností v rámci obyvateľstva, ale kvôli povahe samotnej oblasti. Napríklad do tejto kategórie by mohli spadať geograficky izolované vidiecke oblasti, ktoré sú tradične závislé od jedného ekonomického odvetvia v súčasnosti v úpadku.

V nasledujúcom texte uvádzame dva príklady sociálne vylúčených lokalít v BSK:

Príklad vylúčenej lokality: Plavecký Štvrtok

Na severnom okraji obce Plavecký Štvrtok, vzdalenej od Bratislavy približne 30 kilometrov, neďaleko železničnej trate žije rómska komunita v osade označovanej ako kolónia. Napriek tomu, že priestorovo tvorí prirodzenú súčasť obce, jej obyvatelia sú izolovaní. Hoci segregované rómske osady sú typické pre východ Slovenska, kolónia v Plaveckom Štvrtku je v kontexte sociálneho vylúčenia v BSK pokladaná za problémovú segregovanú rómsku osadu.

Kolóniu tvoria 1 – 2 priestorové domy, ktorých väčšina je postavená bez stavebného povolenia na nevysporiadaných pozemkoch. Na mieste, kde je prísny zákaz čokoľvek stavať, už existuje viac ako 130 nelegálnych stavieb. Počet stavieb a obyvateľov sústavne narastá (odhadom približne 500 – 600 osôb v 100 domoch). Výstavba zasahuje do ochranného a bezpečnostného pásma plynovodov, čím vzniká riziko všeobecného ohrozenia. Hygiena v kolónii je na veľmi nízkej úrovni. Murované obydlia nemajú tečúcu vodu, WC, rôzny odpad je rozhádzaný po okolí. Obec vynakladá každoročne veľké finančné prostriedky na likvidáciu odpadu, napriek umiestneniu odpadových nádob v kolónii. Práce schopní obyvatelia kolónie sú v súčasnosti prevažne nezamestnaní, ekonomickú situáciu si vylepšujú zberom a predajom lesných plodov (PHSR obce Plavecký Štvrtok pre roky 2015 – 2020). Na základe informácií z PHSR je spolunažívanie minority a majority obce problematické, vyostrujú ho obviňovania z krádeží v domoch, záhradách a na poliach. V kolónii vzniklo niekoľko znepriatelených skupín, čo sa vyhrcoje do častých bitiek a násilností. Osada je stálym zdrojom vandalizmu a ohniskom epidémií a mimoriadnych, život ohrozujúcich udalostí (požiare, kriminalita, hľadavce a pod.).

V 60. rokoch 20. storočia bola osada objektom socializačných snáh a je ňou doteraz. V obci sa nachádza objekt bývalej materskej školy, v ktorom prevádzkovala činnosť nadácia Slovo života a súkromné centrum voľného času (SCVČ), ktorého zriaďovateľom bola nezisková organizácia AD PATREM n.o. Pracovníčky centra voľného času – misionárky rehole Dcéry Márie pomocnice kresťanov realizovali mimoškolskú záujmovú činnosť pre deti a mládež. Od roku 2015 pôsobí v priestoroch budovy bývalej materskej škôlky organizácia Armáda spásy, ktorá zriadila súkromnú materskú školu. Ďalšou organizáciou pôsobiacou v obci je OZ Francesco, ktoré realizuje výchovno-vzdelávaciu činnosť s rómskymi deťmi a mládežou a terénnu sociálnu prácu. V priestoroch zdravotného strediska v blízkosti vylúčenej lokality pôsobí nezisková organizácia Človek v ohrození, ktorá prevádzkuje Komunitné centrum. Súčasťou aktivít KC je základné aj špecializované sociálne poradenstvo pre dospelých klientov. Sociálne pracovníčky s klientmi riešia finančnú gramotnosť, osobný bankrot alebo pracovné poradenstvo. Medzi aktivity KC patria aj aktivity pre širšiu verejnosť obce – kurzy jogy a angličtiny, právne poradenstvo a voľnočasové aktivity pre seniorov a pre deti v oblasti globálneho vzdelávania.

Na základe údajov uvedených v Atlase rómskych komunít 2019 rómske obyvateľstvo tvorilo 30 % obyvateľov Plaveckého Štvrtka. Z hľadiska ďalšieho udržateľného rozvoja obce je mimoriadne potrebné uskutočniť strategické opatrenia zamerané práve na podporu integrácie marginalizovanej rómskej komunity medzi majoritu obyvateľstva obce.

Príklad vylúčenej lokality: Kopčany

Sídlisko Kopčany, ktoré bolo postavené v roku 1979 je lokalizované v bratislavskej mestskej časti Petržalka. Bytové domy sa nachádzajú uprostred rozsiahlej priemyselnej zóny tvoriacej juhozápadný okraj Petržalky. Sú od ostatných obytných zón oddelené priemyselnými budovami, v ktorých sídlia firmy zaoberajúce sa rôznorodou činnosťou od výroby, cez logistiku až po predaj. Celý priestor je od obytnej zóny Petržalky oddelený komunikáciami, ktoré tvoria obchvat Petržalky (Bratská, Panónska cesta), diaľnicou D2 (E65) a nadjazdom. Juhovýchodne od Kopčianskej ulice je situovaná železničná trať. Tá separáciu tohto obytného priestoru ešte umocňuje. Hoci je centrum Bratislavy, vzdialené dopravou cca 20 minút, sídlisko pôsobí veľmi izolovaným dojmom. V tejto lokalite sa nenachádza žiadna škola, škôlka alebo obchod.

V lokalite je situovaných päť obytných dvanásťposchodových domov, ubytovňa v správe hl. m. SR Bratislavy a malý drevený bufet, ktorý plní funkciu obchodu aj pohostinstva. Pôvodným zámerom takejto lokalizácie bývania bolo zabezpečiť ubytovanie pre robotníkov, zamestnaných v okolitých priemyselných podnikoch. V prvej polovici deväťdesiatych rokov vtedajšie podnikové byty prevzalo pod správu Staré Mesto. Rozhodnutím využiť tieto objekty ako sociálne bývanie pre neplatičov sa začala koncentrácia negatívnych javov v lokalite. V ubytovni bývajú sociálne slabšie rodiny s deťmi alebo mladí, ktorí vyšli z detských domovov, spolu asi 250 ľudí. Sídlisko je dlhodobo známe prítomnosťou veľkého výskytu sociálno-patologických javov, akými sú nezamestnanosť, zlá sociálna a finančná situácia jednotlivcov a rodín, kriminalita, užívanie návykových látok, rizikové správanie jednotlivcov, prostitúcia. Vzhľadom k tejto situácii si časť obyvateľov, ktorá si mohla dovoliť presťahovať sa z lokality, našla iné bývanie a nasťahovali sa sem najmä obyvatelia sociálne slabších skupín, ktorí si nemohli dovoliť bývanie v inej mestskej časti. Segregácia znevýhodneného obyvateľstva sa tým ešte viac prehĺbovala.

Vzhľadom k uvedeným negatívnym skutočnostiam tu sídli občianske združenie pre deti a mládež Ulita, ktoré od roku 2004 prevádzkuje v ubytovni Magistrátu hl. m. SR Bratislavy Komunitné centrum Kopčany, pomáha deťom a mládeži z izolácie a tiež kontaktné centrum Prima pre užívateľov drog, ľudí zo sexbiznisu a ľudí bez domova. Na sídlisku nie je ojedinelé nájsť použité injekčné striekačky, vidieť rozbité okná na bytoch, posedávať počas dňa nezamestnaných obyvateľov.

V Programovom období 2007 – 2013 boli použité finančné prostriedky z Operačného programu BK na zriadenie a prevádzku Komunitného centra a obnovu niektorých domov a medzidomových priestorov, čo prispelo k zlepšeniu situácie v tejto lokalite.

3. Analytická časť

3.1. Cieľ analýzy

Cieľom analýzy je charakteristika vybraných problémov sociálnej inklúzie, ktoré sú relevantné v Bratislavskom samosprávnom kraji. Analýza je zameraná na zmeny vekovej štruktúry a starnutia obyvateľstva vo vzťahu k dostupnosti sociálnych služieb, problematiku dostupnosti bývania pre špecifické skupiny obyvateľstva z pohľadu sociálnej inklúzie a na bezdomovectvo. Venuje sa aj otázkam zamestnanosti a nezamestnanosti so zameraním sa rizikové skupiny obyvateľstva. Osobitnú časť tvorí analýza rómskych komunít a v súčasnosti do popredia vystupujúca problematika cudzincov. Analýza sa zaoberá aj problémom detí a mládeže s dôrazom na inkluzívne a duálne vzdelávanie a jeho potreby. V závere analýzy sú identifikované hlavné problémy sociálnej inklúzie v súlade s analyzovanými oblasťami.

3.2. Metodológia

Pri spracovaní Konceptie sociálnej inklúzie Bratislavského samosprávneho kraja 2020 – 2030 boli použité nasledovné metodologické postupy:

Kvantitatívny štandardizovaný výskum sa uskutočnil v mesiaci jún 2019 prostredníctvom dotazníkového prieskumu, ktorý bol zaslaný 89 samosprávam Bratislavského samosprávneho kraja. Výskum sa venoval najmä tým problémovým okruhom sociálnej inklúzie, ku ktorým neexistujú relevantné štatistické dáta a sú v kompetencii miestnych samospráv. Do výskumu sa zapojilo 63 obcí, z toho 11 mestských častí hl. mesta Bratislavy, 17 obcí okresu Malacky, 14 obcí okresu Pezinok a 21 obcí okresu Senec. Dotazník sa týkal nasledovných problémových oblastí – sociálne bývanie, bezdomovectvo a marginálne rómske komunity, cudzinci a sociálne služby.

Prvá oblasť bola zameraná na *sociálne bývanie*, kde cieľom bolo zistiť počet obecných nájomných bytov, výšku nájomného v nich, akým znevýhodneným skupinám obyvateľstva sú poskytované a na ako dlho. Ďalej nás zaujímalo, či obce majú vypracované pravidlá poskytovania sociálnych bytov a či majú skúsenosti s neplatičmi. Dôležitou otázkou bol súlad medzi ponukou a dopytom po sociálnom bývaní a záujem, resp. nezájum a dôvody samospráv realizovať výstavbu sociálnych bytov. Ďalšou časťou bola *problematika bezdomovectva a MRK*, kde otázky smerovali k tomu, či samosprávy vykonávajú sociálnu prácu spojenú s problematikou bezdomovectva, akým spôsobom obec poskytuje pomoc týmto ľuďom, s akými problémami sa stretávajú a aký počet ľudí bez domova a MRK obce evidujú. Aj keď *problematika integrácie cudzincov* je v súčasnosti len v počiatočnom štádiu riešenia, ďalšie otázky smerovali k zisteniu počtu cudzincov v jednotlivých obciach a mestách a spôsobov spolupráce samospráv pri integrácii cudzincov do spoločenského života obce. Posledná časť otázok reflektovala *problematiku sociálnych služieb* z hľadiska ich druhu, ponuky a dopytu.

Samostatný dotazník bol venovaný *inkluzívnemu vzdelávaniu*. Cieľom prieskumu bolo identifikovať problémy a bariéry vzdelávania detí a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP) a podmienky pre inkluzívne vzdelávanie. Výskum bol zameraný na zistenie počtu žiakov so špeciálnymi ŠVVP podľa jednotlivých kategórií postihnutia (alebo poruchy) a zo znevýhodneného prostredia; ďalšie otázky smerovali k vybavenosti školy pre potreby edukácie a integráciu žiakov so ŠVVP v oblasti materiálno-technického vybavenia

a personálneho zabezpečenia a využívanie možností spolupráce s inými odbornými subjektmi s cieľom skvalitnenia výchovno-vzdelávacieho procesu. Prostredníctvom samospráv boli oslovené základné školy, základné školy s materskými školami a stredné školy; výsledky dotazníka boli v prípade niektorých škôl konzultované aj osobne.

Kvalitatívny výskum založený na hĺbkových rozhovoroch sa uskutočnil s predstaviteľmi vybraných samospráv, ministerstiev, neziskových a mimovládnych organizácií a škôl.

Pri *analýzach dostupných štatistík a dát* sme okrem databáz Štatistického úradu SR, čerpali informácie zo štatistík Úradu práce sociálnych vecí a rodiny, Ministerstva spravodlivosti SR, Ministerstva vnútra SR, Úradu hraničnej a cudzineckej polície, Ministerstva dopravy a výstavby SR, Ministerstva práce sociálnych vecí a rodiny SR, Centra vedecko-technických informácií a výskumných prác a štúdií neziskových organizácií. Spracovanie analýzy bolo limitované dostupnosťou a rozdielnou hierarchickou úrovňou dát.

3.3. Analýza vybraných problémov sociálnej inklúzie v BSK

V nasledujúcich podkapitolách sa koncepcia venuje vybraným problémom súvisiacim so sociálnou inklúziou, pričom sme využili informácie z dostupných štatistických dát, výsledky vlastného výskumu a dostupné odborné zdroje.

3.3.1. Sociálna inklúzia a starnutie obyvateľstva (dopyt a dostupnosť sociálnych služieb)

Starnutie obyvateľstva sa stáva jednou z najväčších demografických výziev 21. storočia v celej Európe. Trend starnutia obyvateľstva prebieha vo väčšine európskych krajín, pričom starnutie neprebíha postupne, ale veľmi dynamicky. Primárne je populačné starnutie spôsobené znížením pôrodnosti a úmrtnosti. V podstate však ide o dôsledok súčasného životného štýlu a s ním spojeného reprodukčného správania obyvateľstva, ktoré je charakteristické tým, že sa rodí málo detí a ľudský život sa predlžuje (Stratégia aktívneho starnutia, 2013). Demografické starnutie sa prejavuje početným aj relatívnym nárastom vyšších vekových skupín obyvateľstva.

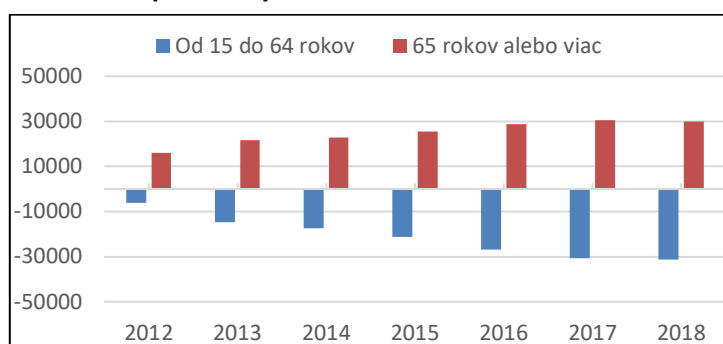
Starnutie obyvateľstva sa na Slovensku začalo výraznejšie prejavovať od roku 2010, odkedy každoročne pribúda viac osôb vo veku 65 a viac rokov a od roku 2011 klesá počet osôb vo veku 15 – 64 rokov (graf 4). Za prelomový možno považovať rok 2018, kedy počet seniorov prevýšil počet detí (na 100 detí pripadalo 102 seniorov). V produktívnom veku (15 – 64 rokov) bolo približne 3,7 mil. osôb a 870 tis. obyvateľov dosiahlo vek 65 a viac rokov. Postupne rastie aj počet ľudí vo veku nad 80 rokov, ktorých v roku 2018 bolo na Slovensku takmer 180 tis. Na starnutie obyvateľstva poukazuje aj index starnutia, ktorý sa od roku 2010 zvýšil o viac ako 20 bodov a v roku 2018 dosiahol hodnotu 102.

Okrem toho, že sa každoročne počet obyvateľov vo veku 65 a viac rokov zvyšuje, narastá aj očakávaná dĺžka života pri narodení. Od roku 2010 sa na Slovensku zvýšila o 1,5 roka u žien na 80,35 roka a o 2,1 roka u mužov na 73,71 roka. Podľa súčasnej prognózy Eurostatu v

priebehu necelých 50 rokov bude Slovensko patriť k „najstarším“ krajinám EÚ. Z toho vyplýva nielenže trend starnutia populácie na Slovensku pokračuje, ale pretrvávajúca trend intenzívneho starnutia slovenskej populácie. Priemerný vek obyvateľov SR sa do roku 2060 zvýši o 9 rokov a priblíži sa tesne k hranici 50 rokov. Index starnutia presiahne okolo roku 2050 hranicu 200 a v roku 2060 bude pripadať na 100 detí vo veku do 15 rokov zhruba 220 seniorov vo veku 65 a viac rokov (v súčasnosti je to zhruba 102 seniorov na 100 detí) (Vaňo, 2015).

Graf 4 Medziročná zmena počtu obyvateľov SR vo veku 15 – 64 rokov a 65 a viac rokov

Zdroj: ŠÚ SR

Tabuľka 3 Vekové zloženie obyvateľov v okresoch BSK v rokoch 2015 – 2018 (v %)

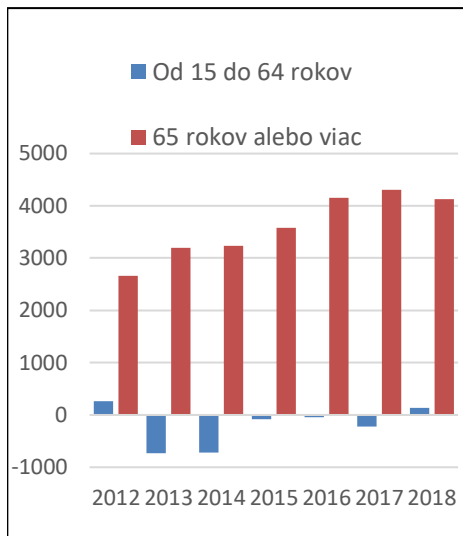
Územie/Veková skupina	2015				2016				2017				2018			
	0-14	15-64	65+	80+	0-14	15-64	65+	80+	0-14	15-64	65+	80+	0-14	15-64	65+	80+
Bratislava I	14,4	64,7	20,8	6,2	15,0	64,0	21,0	5,8	15,5	63,5	21,0	5,5	15,9	62,9	21,2	5,3
Bratislava II	14,9	66,8	18,3	4,7	15,3	66,1	18,6	4,7	15,7	65,5	18,8	4,8	16,2	64,9	19,0	4,8
Bratislava III	15,2	66,5	18,3	5,4	15,9	65,8	18,3	5,3	16,5	65,3	18,2	5,0	16,9	65,0	18,2	4,8
Bratislava IV	15,0	67,9	17,1	3,4	15,4	67,1	17,5	3,5	15,7	66,5	17,8	3,6	16,0	65,9	18,0	3,7
Bratislava V	14,1	74,1	11,8	1,7	14,7	72,1	13,2	1,7	15,3	70,1	14,7	1,7	15,8	68,1	16,1	1,6
Malacky	16,5	69,7	13,8	2,8	16,9	68,8	14,3	2,8	17,3	68,0	14,7	2,8	17,7	67,2	15,1	2,8
Pezinok	16,8	69,3	13,9	2,8	17,2	68,4	14,4	2,9	17,7	67,5	14,8	2,9	18,2	66,7	15,2	2,9
Senec	19,5	68,4	12,2	2,5	20,0	67,7	12,3	2,5	20,6	66,8	12,5	2,4	21,0	66,3	12,7	2,4
BSK	15,7	68,9	15,5	3,5	16,2	67,9	15,9	3,5	16,7	66,9	16,4	3,4	17,2	66,1	16,8	3,4

Zdroj: ŠÚ SR

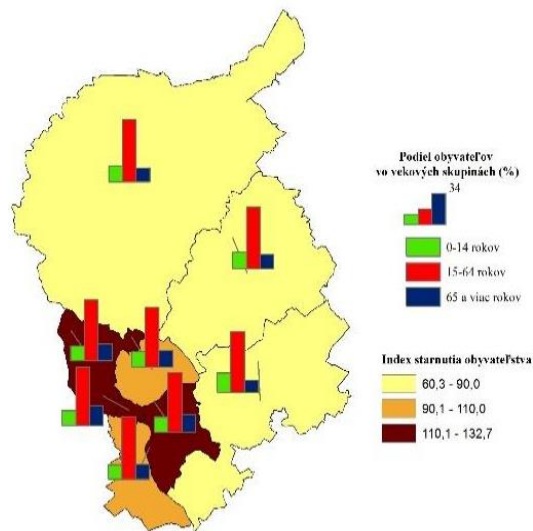
V rámci procesu starnutia podobné trendy sledujeme aj v Bratislavskom samosprávnom kraji a jeho okresoch. Podiel obyvateľov vo veku 65 a viac rokov sa zvýšil o 1,3 percentuálneho bodu (p. b.) z 15,5 % v roku 2015 na 16,8 % v roku 2018. Naopak vo vekovej kategórii 15 – 64 rokov sa počet obyvateľov znížil za posledné štyri roky o 2,8 p. b. Nárast počtu obyvateľov vo veku 65 a viac rokov sa najvýraznejšie prejavil v okrese Bratislava V, o niečo menej v okresoch Bratislava II a Bratislava IV (tabuľka 3, obrázok 1).

Starnutie obyvateľstva aj v BSK a jeho okresoch predpokladá aj prognóza vývoja vekovej štruktúry do 2035. Počet obyvateľov vo veku 65 a viac rokov bude neustále rásť a v roku 2035 bude tvoriť takmer štvrtinu všetkého obyvateľstva, pričom v okrese Bratislava I môže dosiahnuť až 30 % podiel. Výrazne narastie aj podiel obyvateľov nad 80 rokov, ktorý v okresoch Bratislava I a Bratislava V bude predstavovať viac ako 10 %. Do roku 2035 sa očakáva výraznejší pokles podielu obyvateľov vo veku 0 – 14 rokov, zo súčasných 17,2 % na 11 % a tiež sa zníži podiel obyvateľov vo veku 15 – 64 rokov na 63,8 %. Index starnutia obyvateľstva sa zvýši na 230,2, pričom v okresoch Bratislava I a V dosiahne viac ako 290.

Graf 5 Medziročná zmena počtu obyvateľov BSK vo veku 15 – 64 rokov

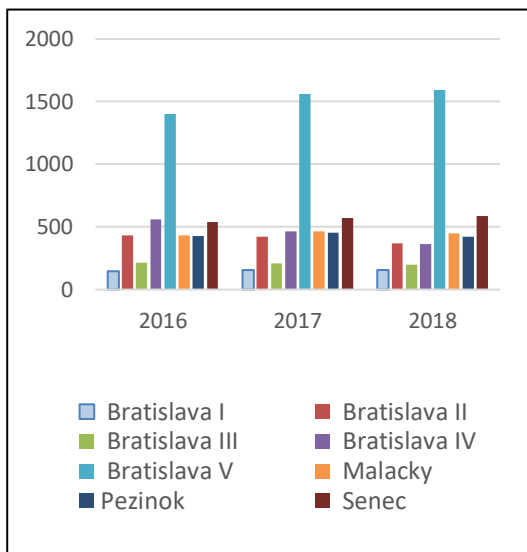

Obrázok1 Index starnutia a veková štruktúra obyvateľov v okresoch BSK v roku 2018

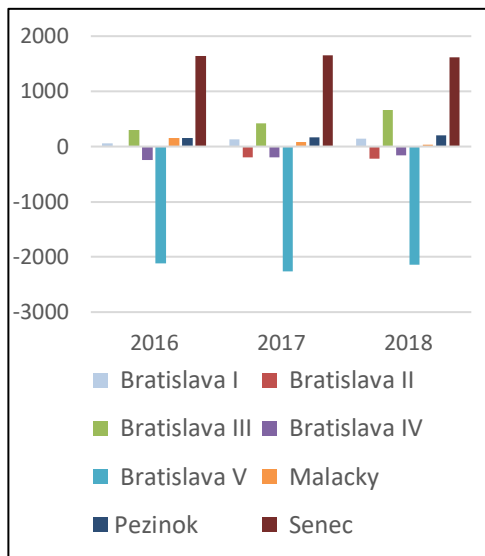

Zdroj: ŠÚ SR

Graf 6 Medziročná zmena počtu obyvateľov v okresoch BSK vo veku 65 a viac rokov

Graf 7 Medziročná zmena počtu obyvateľov v okresoch BSK vo veku 15 – 64 rokov

Zdroj: ŠÚ SR

Dôsledky demografického starnutia obyvateľstva sa prejavujú vo viacerých oblastiach. Najčastejšie diskutované sú v ekonomickej a sociálnej oblasti vrátane zdravotníctva. S nárastom počtu seniorov sú spojené vyššie náklady na služby v oblasti sociálnej starostlivosti, zdravotníctva a dôchodkového zabezpečenia. Narastaním počtu osôb v poproduktívnom veku a predlžovaním očakávanej dĺžky života sa bude zvyšovať počet starších ľudí odkázaných na pomoc inej fyzickej osoby. Nároky a dopyt na dlhodobú starostlivosť v oblasti sociálnych a zdravotných služieb budú narastať aj v dôsledku znižovania podielu rodiny na neformálnom opatovaní.

Tabuľka 4 Prognóza vekového zloženia obyvateľov okresov BSK do roku 2035

Územie	2020					2030					2035				
	0-14	15-64	65+	80+	ISP	0-14	15-64	65+	80+	ISP	0-14	15-64	65+	80+	ISP
Bratislava I	15,1	60,3	24,6	5,8	163,6	10,9	60,8	28,3	8,8	258,8	10	60,6	29,5	11,3	296,0
Bratislava II	16,2	63,2	20,6	5,3	127,3	12,5	63,8	23,7	7	190,2	10,9	63,5	25,5	8,5	233,6
Bratislava III	16,3	62,3	21,4	5,3	131,4	12,1	63,3	24,6	7,1	202,8	10,7	63	26,3	9,1	245,9
Bratislava IV	16	64,7	19,3	4,1	120,3	13,2	63,1	23,7	7,4	180,0	11,6	62,1	26,3	8,4	226,4
Bratislava V	17,1	63,1	19,8	1,9	115,4	12,2	60,4	27,4	5,5	224,5	9,2	64,1	26,8	10,8	292,4
Malacky	16,7	66,3	17	3	102,0	14,2	65	20,8	4,9	146,9	13,1	64,5	22,4	6,6	170,5
Pezinok	16	66,8	17,2	3,2	107,5	12,2	65,9	21,9	5,3	180,2	11,1	64,9	23,9	7,1	214,8
Senec	17,4	67	15,7	3	90,2	11,9	68,1	20,1	5,1	169,4	11,1	66,4	22,5	6,7	203,1
BSK	16,5	64,3	19,2	3,8	116,8	12,5	63,8	23,7	6,3	189,5	11,0	63,8	25,2	8,5	230,2

Zdroj: infostat

Pre starnúcu spoločnosť aj pre samotných seniorov je v prvom rade veľmi dôležité, aby seniori prežívali obdobie staroby čo možno najviac aktívne. Aktivity v staršom veku prinášajú vyššiu kvalitu života seniorov a pre spoločnosť znamenajú úsporu finančných prostriedkov. Aktívne starnutie predstavuje snahu o to, aby ľudia, najmä v staršom veku, mali svoj život pod kontrolou tak dlho, ako to je len možné z hľadiska fyzického a duševného zdravia, nezávislosti (alebo dostupnosti starostlivosti, ak ju potrebujú), sociálnych vzťahov a fyzického prostredia.

V druhom rade je potrebné rozvíjať sociálne služby najmä v prirodzenom prostredí, ktoré zabezpečujú odstránenie, zmiernenie alebo prekonanie dôsledkov vzniku odkázanosti starších jednotlivcov na pomoc iných osôb. Dôraz je kladený na možnosť kombinácie rôznych druhov sociálnych služieb poskytovaných terénnou a ambulantnou formou, s cieľom posilnenia bezpečnosti a sebestačnosti seniorov na čo možno najdlhší čas.

Od roku 2009 sú sociálne služby (ďalej SS) poskytované podľa zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov. Zákon upravuje a dopĺňa právne pomery a podmienky poskytovania SS občanom v nepriaznivých situáciách s cieľom pomôcť sociálne sa začleniť do prostredia a uspokojovať ich potreby.

Sociálne služby sú rozčlenené do piatich oblastí, v ktorých sa poskytujú konkrétne druhy sociálnych služieb charakteristickým cieľovým skupinám ľudí. Sú poskytované ambulantnou, terénnou a pobytovou formou. Všeobecne platí, že osoba má právo vybrať si formu poskytovania SS, pričom platí pravidlo uprednostnenia terénnej a ambulantnej formy pred pobytovou. V rámci pobytovej formy platí zásada preferencie týždenného pobytu pred celoročným. Sociálne služby poskytujú verejní a neverejní poskytovatelia. Medzi verejných poskytovateľov SS patrí obec, právnická osoba (PO) zriadená alebo založená obcou a PO zriadená alebo založená vyšším územným celkom. Neverejnými poskytovateľmi SS môžu byť iné osoby.

K 31.12.2018 bolo v registri sociálnych služieb BSK celkovo zapísaných 214 poskytovateľov sociálnych služieb: 144 neverejných poskytovateľov sociálnej služby, 38 obcí, 18 právnických osôb založených alebo zriadených obcou/mestskou časťou a 14 právnických osôb zriadených BSK. Z celkového počtu 214 poskytovateľov sociálnej služby, 82 poskytuje iba jeden druh sociálnej služby a 132 poskytuje dva alebo viac druhov sociálnej služby (KRSS BSK 2018 – 2023), spolu je poskytovaných 444 sociálnych služieb v 190 zariadeniach (tabuľka 5).

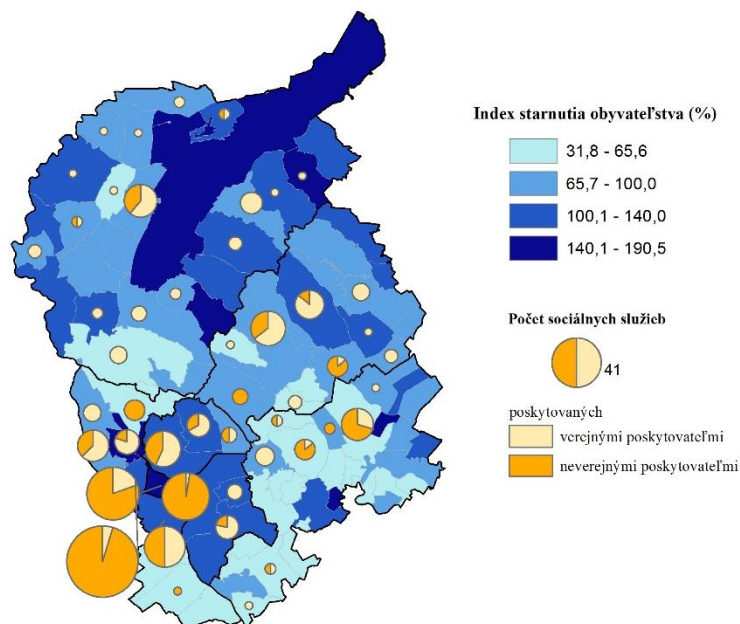
Podiel sociálnych služieb poskytovaných neverejnými poskytovateľmi predstavoval 56 % (250 služieb) a verejnými poskytovateľmi 44 % (185 služieb).

Tabuľka 5 Počet zariadení poskytovateľov sociálnych služieb vedených v Registri sociálnych služieb v okresoch BSK (stav k 31.12.2018)

Druh sociálnej služby	Bratislava I	Bratislava II	Bratislava III	Bratislava IV	Bratislava V	Se-nec	Pe-zinok	Ma-lacky	Uta-jené miesto	Spolu:
integračné centrum	1	0	1	1	1	0	0	0	0	4
Útulok	0	2	1	1	2	0	3	1	0	10
zariadenie núdzového bývania	0	0	0	0	2	0	1	0	1	4
domov na pol ceste	0	0	0	0	1	1	0	0	0	2
služba včasnej intervencie	0	0	3	0	0	0	0	0	0	3
zariadenie podporovane-ného bývania	0	3	0	4	1	1	2	4	0	15
zariadenie pre seniorov	2	6	4	7	3	7	5	5	0	39
zariadenie opatrovateľskej služby	3	1	2	5	2	3	6	6	0	28
rehabilitačné stredisko	3	1	0	3	3	0	1	2	0	13
domov sociálnych služieb	3	3	3	6	3	4	7	4	0	33
špecializované zariadenie	3	1	3	6	3	2	4	4	0	26
denný stacionár	2	2	2	0	0	3	2	2	0	13
Spolu	17	19	19	33	21	21	31	28	1	190

Zdroj: KRSS BSK 2018 – 2023

Obrázok 2 Sociálne služby pre seniorov poskytované v obciach BSK v roku 2018

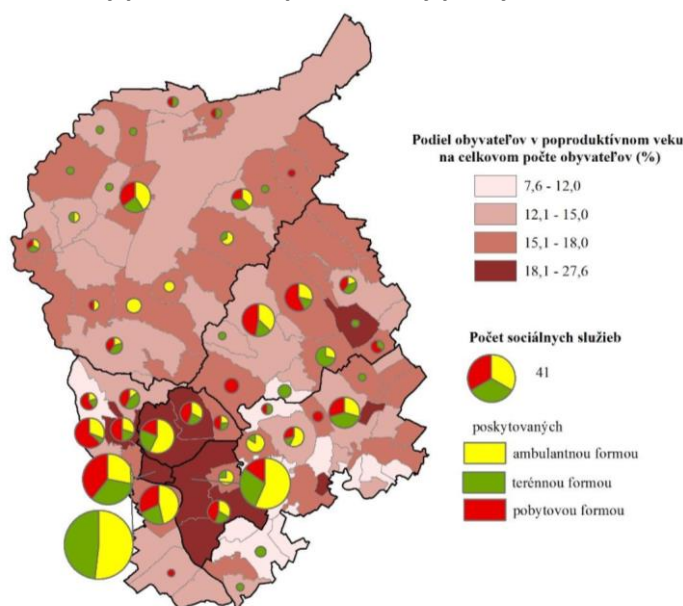

Zdroj: Petříková, 2019; upravené

Služby poskytované neverejnými poskytovateľmi majú prevahu v bratislavských okresoch, zatiaľ čo v menších obciach častejšie nachádzame služby zriadené verejnými poskytovateľmi. Sociálne služby pre seniorov sa sústreďujú najmä do okresných a ostatných miest a v menšom počte ich nachádzame vo vidieckych obciach okresov Malacky, Pezinok a Senec. Z 89 obcí a mestských častí BSK sa v 40 (z toho okres Senec 21, Pezinok a Malacky po 8)

neposkytuje ani jedna sociálna služba. Žiadnu sociálnu službu neposkytujú ani mestské časti Devín, Čunovo a Jarovce (obrázok 2).

Obrázok 3 Sociálne služby pre seniorov podľa formy poskytovania v BSK v roku 2018

Zdroj: Petříková, 2019; upravené

Na základe formy poskytovania sociálnych služieb v BSK najväčšie zastúpenie má ambulantná forma (40 %), za ňou nasledujú terénna (32 %) a pobytová forma (27 %). Ambulantnou formou je v 29 obciach poskytovaných 178 sociálnych služieb pre seniorov, pričom najväčšie zastúpenie majú v okrese Bratislava IV (54) a najmenšie v okrese Bratislava V (13). Terénnou formou je poskytovaných 144 sociálnych služieb v 41 obciach BSK. Najvyšší počet sociálnych služieb poskytovaných terénnou formou nájdeme v okresoch Bratislava IV (48), Senec (14) a Malacky (19). Pobytovou formou je poskytovaných 120 sociálnych služieb pre seniorov v 29 obciach. Najvyššie zastúpenie pobytových služieb nájdeme v okrese Pezinok, kde počet týchto služieb je 25 (obrázok 3).

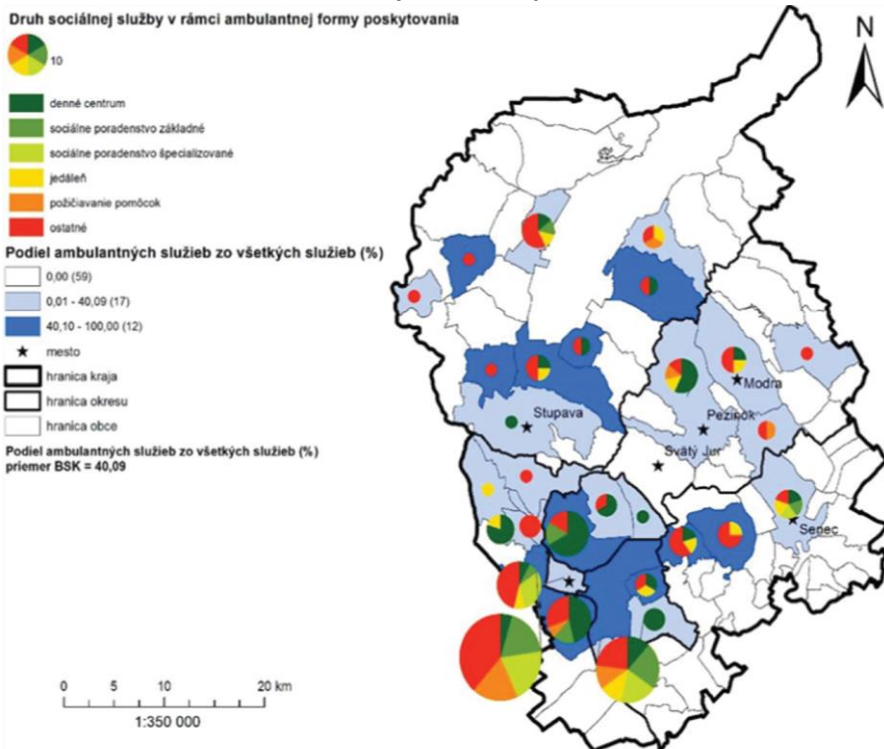
Celkový počet ambulantných sociálnych služieb v kraji je 178, ktoré sú poskytované v 30 obciach BSK. Najpočetnejšie zastúpené sú denné centrá (43) s kapacitou 2394 miest, základné (31) a špecializované (19) sociálne poradenstvo, jedáleň (16) a požičiavanie pomôcok (15).

Z hľadiska priestorovej diferenciácie ambulantné sociálne služby sú zväčša situované v krajských mestách alebo mestách a obciach ich blízkeho okolia, čo vytvára viaceré centrá ambulantných sociálnych služieb. Absenciu týchto služieb možno sledovať v periférnych oblastiach, kde tieto služby v mnohých prípadoch úplne chýbajú (obrázok 4).

Terénnou formou je poskytovaných 144 sociálnych služieb (32 % z celkového počtu). Ich poskytovateľmi je 41 obcí, teda približne 46 % obcí BSK, z toho 13 v okrese Malacky, 13 v bratislavských okresoch, 8 v okrese Pezinok a 7 v okrese Senec. Celkovo z 89 obcí BSK, je v 11 obciach jedinou poskytovanou službou práve terénna služba. Z hľadiska vnútornej štruktúry terénnych služieb má najvyššie zastúpenie a súčasne najpočetnejšou službou je opatrovateľská služba. Tá sa nachádza v 24 obciach ako jediný druh poskytovanej sociálnej služby. Túto službu nájdeme v bratislavských okresoch v počte 27 služieb, ktoré sú lokalizované v

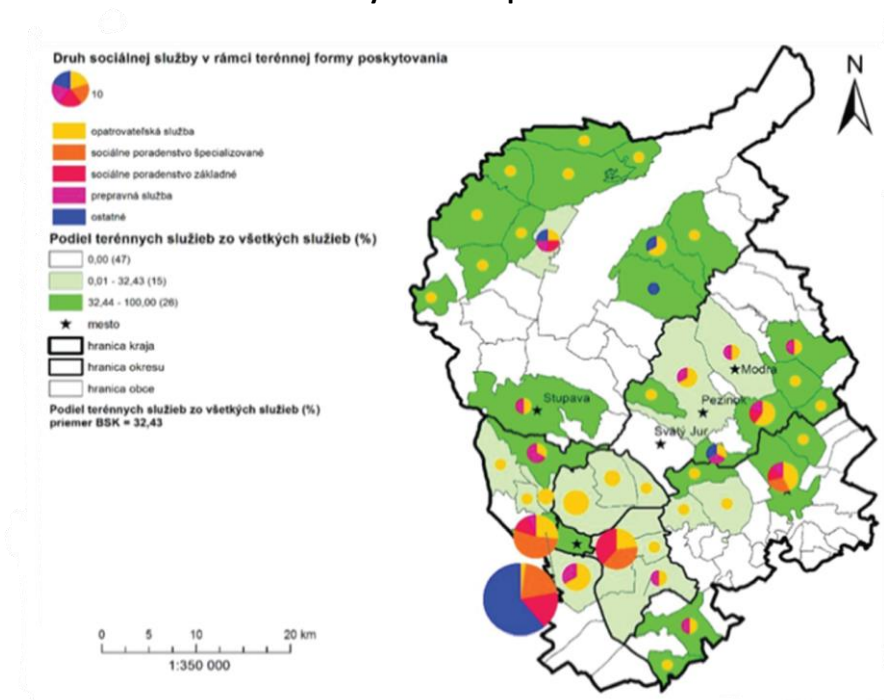
13 mestských častiach. V okrese Malacky opatrovateľskú službu v počte 13 ponúka 12 obcí, z toho v 9 obciach to je jediný druh poskytovanej služby. V okrese Pezinok nájdeme opatrovateľskú službu v 7 obciach v počte 11 služieb a v okrese Senec v 7 obciach v počte 9 služieb (obrázok 5).

Obrázok 4 Štruktúra ambulantných služieb pre seniorov v BSK v roku 2018

Zdroj: Petříková, 2019

Obrázok 5 Štruktúra terénnych služieb pre seniorov v BSK v roku 2018

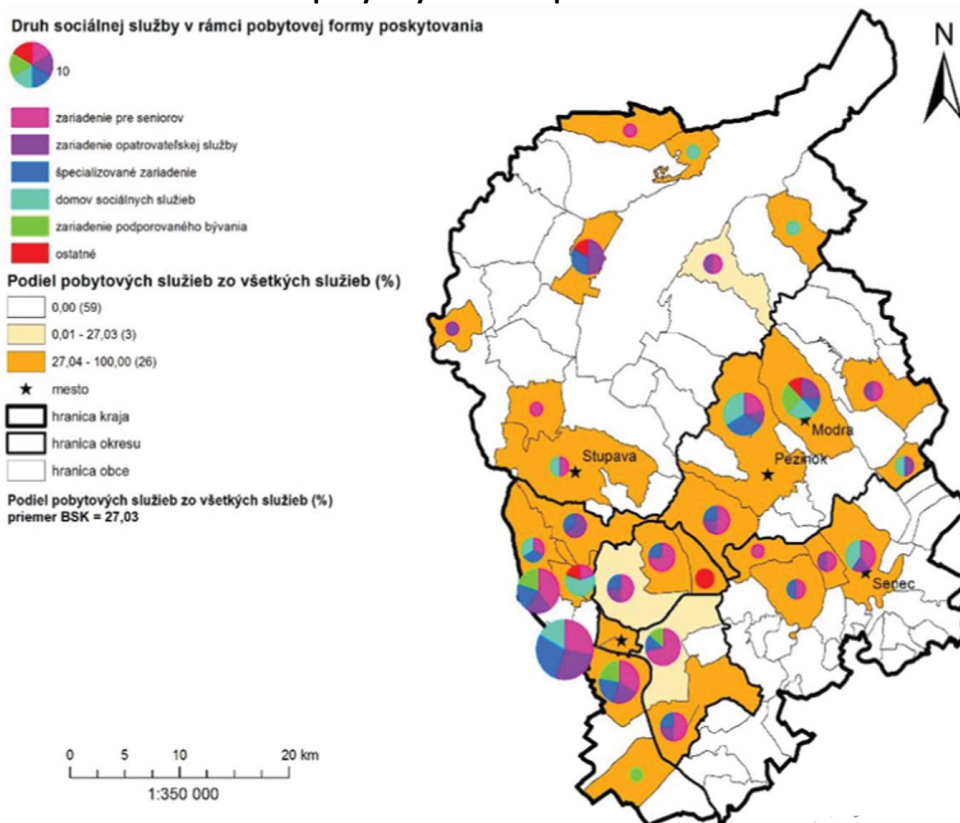

Zdroj: Petříková, 2019

Z hľadiska pobytových služieb najrozšírenejšou je zariadenie pre seniorov, kde 35 poskytovateľov sociálnej služby poskytuje 66 služieb v 24 obciach a mestských častiach s kapacitou 2 211 miest. Z celkového počtu je až 1 766 miest v zariadeniach pre seniorov zriadených verejnými poskytovateľmi (obce, právnické osoby zriadené alebo založené obcou a právnické osoby zriadené BSK), čo predstavuje takmer 80 %. Ďalším najpočetnejším druhom sociálnej služby sú domovy sociálnych služieb v počte 32 poskytovateľov s celkovou kapacitou 1 273 miest a špecializované zariadenia v počte 24 poskytovateľov s celkovou kapacitou 616 miest (obrázok 6).

Špecifickou skupinou sú osoby so zdravotným postihnutím, ktorí tvoria 18,3 % (13,7 tis.) ekonomicky aktívneho obyvateľstva, čo je v porovnaní s rokom 2012 nárast o približne 7 %, a 6,2 % neaktívneho obyvateľstva (ŠÚ SR, Výberové zisťovanie pracovných síl so ZP). Všeobecne najpočetnejšou skupinou sú ekonomicky aktívni so ZP vo vekových kategóriách 50 a viac rokov (44,3 %) s učňovským a stredným vzdelaním bez maturity (19,8 %) a 40 – 49 rokov (28,7 %) s učňovským a stredným vzdelaním bez a s maturitou (približne rovnako 11 %). Najčastejšie uvádzaným statusom ekonomickej aktivity osôb so ZP sú dôchodcovia (52,4 %), pracujúci (32,5 %), inak neaktívni (10 %) a nezamestnaní (5,2 %).

Obrázok 6 Štruktúra pobytových služieb pre seniorov v BSK v roku 2018

Zdroj: Petříková, 2019

Bratislavský samosprávny kraj primárne poskytuje sociálne služby zamerané najmä na riešenie nepriaznivej sociálnej situácie z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia a nepriaznivého zdravotného stavu. V zriaďovateľskej pôsobnosti BSK je 14 zariadení sociálnych služieb s celkovou kapacitou 1 391 miest (tabuľka 6). K 31.7.2019 bolo voľných 113 miest najmä v službách poskytovaných ambulantnou a terénnou formou. Evidovaných žiadostí bolo 827.

Najväčší záujem bol o služby poskytované celoročnou pobytovou formou, kde bolo evidovaných 625 žiadostí (75 % z celkového počtu). Náklady na jedného prijímateľa sociálnej služby za mesiac predstavovali v priemere 1 060 €, zatiaľ čo príjmy z platenia úhrad za sociálne služby boli len 240 €/osoba/mesiac.

Tabuľka 6 Poskytované druhy sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK k 31.12.2018

Druh sociálnej služby	Kapacita
Zariadenie pre seniorov	136
Domov sociálnych služieb	982
Zariadenie podporovaného bývania	56
Špecializované zariadenie	115
Rehabilitačné stredisko	102
Služba včasnej intervencie	bez obmedzenia

Zdroj: KRSS BSK 2018 – 2023

K 31.12.2019 bolo v zariadeniach vytvorených 914 pracovných miest a obsadených bolo 867 miest. Dôvodom je najmä nedostatok zamestnancov na pracovných pozíciách ako opatrovateľ, opatrovateľka, zdravotná sestra a iný pomocný personál. Druhým dôvodom je neobsadená časť kapacity niektorých zariadení z dôvodu nižšieho záujmu o daný druh a formu sociálnej služby. Cieľom BSK je hľadať vhodné možnosti ako prispôbiť sociálne služby v týchto zariadeniach podľa dopytu a potrieb obyvateľov BSK. Predpokladá sa, že skvalitnením poskytovaných služieb a zavedením nových druhov sociálnych služieb v týchto zariadeniach vzrastie záujem o nimi poskytované sociálne služby aj u tých občanov, ktorí majú v súčasnosti podanú žiadosť v iných zariadeniach, kde aktuálne nie je voľné miesto (KRSS BSK 2018 – 2023).

Tabuľka 7 Dostupnosť vybraných druhov sociálnych služieb v obciach zapojených do prieskumu

Druh sociálnej služby	Počet osôb, ktorým je služba poskytovaná	Počet nevybavených žiadostí
Zariadenia pre seniorov	813	495
Zariadenie opatrovateľskej služby	197	108
Opatrovateľská služba	1 103	76
Prepravná služba	529	-

Zdroj: Dotazníkový prieskum, vlastné spracovanie

Z dotazníkového prieskumu vyplynulo, že z hľadiska kompetencií miest, mestských častí a obcí BSK najväčší záujem je o celoročné pobytové služby v zariadeniach pre seniorov a zariadeniach opatrovateľskej služby a o služby zabezpečované terénnou formou ako sú opatrovateľská a prepravná služba. Ukázalo sa, že práve u týchto typov služieb je najviac evidovaných neuspokojených občanov resp. nevybavených žiadostí (tabuľka 7). Získanie presného počtu nevybavených žiadostí je však problém. Obce a BSK síce vydávajú rozhodnutia o odkázanosti občana na určitý druh sociálnej služby, avšak občan má právo výberu poskytovateľa sociálnej služby, ktorý mu poskytne sociálnu službu, na ktorú je odkázaný. Z dôvodu väčšieho dopytu ako je ponuka cenovo dostupných služieb pre väčšinu obyvateľov v dôchodkovom veku, sa najmä vo verejných zariadeniach sú žiadatelia vedení v evidencii žiadateľov. Potenciálni žiadatelia tak môžu byť vedení v evidencii žiadateľov u viacerých

poskytovateľov sociálnych služieb. Počet nevybavených žiadostí v zariadeniach sociálnych služieb potom nemusí odrážať skutočný dopyt po sociálnych službách. Riešením by mohol byť centrálny informačný systém sociálnych služieb vedený MPSVR SR. Vďaka nemu budú mať štát aj verejnosť viac informácií o poskytovaných službách, čo môže celý systém zefektívniť. Verejnosť, zriaďovatelia aj štát sa budú môcť dozvedieť napr. aj to, koľko ľudí čaká na sociálnu službu a koľko je v zariadeniach voľných miest.

Zhrnutie 3.3.1 Sociálna inklúzia a starnutie (dopyt a dostupnosť sociálnych služieb)

Demografické starnutie

- znižovanie podielu produktívneho obyvateľstva
- najvýraznejší nárast počtu obyvateľov vo veku 65 a viac rokov

Prognóza vývoja vekovej štruktúry do roku 2035

- počet obyvateľov vo veku 65 a viac rokov môže dosiahnuť v priemere až 25 % (okres BA I až 30 %)
- výrazne narastie aj podiel obyvateľov nad 80 rokov, ktorý bude predstavovať viac ako 10 %
- výraznejší pokles podielu obyvateľov vo veku 0 – 14 rokov, zo súčasných 17,2 % na 11 %
- zníženie podielu obyvateľov vo veku 15 – 64 rokov na 63,8 %
- index starnutia obyvateľstva dosiahne 230,2 %, v okresoch Bratislava I a V viac ako 290 %
- rastúci dopyt po službách v oblasti sociálnej starostlivosti a zdravotníctva

Najvýznamnejšie identifikované problémy

- nedostatočná kapacita poskytovaných sociálnych služieb v zariadeniach sociálnych služieb
- preferencia sociálnych služieb pobytovou formou pred terénnou a ambulantnou formou
- nerovnomerné rozloženie sociálnych služieb a ich koncentrácia do miest
- nedokonalý systém evidencie žiadateľov odkázaných na sociálnu službu v zariadeniach poskytujúcich sociálne služby pobytovou formou
- nedostatok odborných pracovníkov v sociálnych službách – nízka motivácia pracovať v sociálnych službách

3.3.2. Sociálna inklúzia a bývanie (dostupnosť bývania, nájomné bývanie, bezdomovectvo)

V spoločnosti vždy existujú určité skupiny obyvateľstva, ktoré si nedokážu, alebo len s problémami dokážu zabezpečiť zodpovedajúce bývanie vlastnými silami. Vždy ide o sociálne najslabšie vrstvy obyvateľstva. Z tohto pohľadu sa sociálna pomoc dotýka mladých rodín s malými deťmi, občanov v dôchodkovom veku, ľudí so zdravotnými ťažkosťami, hendikepovaných ľudí ale aj nízkopríjmových pracujúcich. Okrem toho je táto pomoc zameraná tiež na špecifické skupiny obyvateľstva, ako sú cudzinci, ľudia bez domova a pod. Toto znevýhodnené postavenie v spoločnosti môže byť prechodného charakteru a súvisí napr. s určitými

fázami životného a rodinného cyklu, so zdravotným hendikepom, ale na druhej strane môže mať aj trvalý charakter.

V BSK sa priemerne ročne dokončuje približne 5 000 nových bytov (30 % všetkých nových bytov) (tabuľka 8). V roku 2019 sa cena za 1 m² nehnuteľnosti pohybovala okolo 2 000 €, čo je oproti roku 2015 nárast o takmer 400 € (tabuľka 9). Záujem bol hlavne o menšie byty. Priemerná plocha dokončených bytov bola 65 m² (tabuľka 10). Napriek tomu, že v BSK príjmy domácností sú v rámci Slovenska najvyššie, môžeme tu hovoriť o najhoršej cenovej dostupnosti bývania.

Obyvateľ BSK si v roku 2018 mohol na základe priemerného disponibilného ekvivalentného príjmu domácnosti mesačne kúpiť 0,43 m² nehnuteľnosti, čo by v prípade kúpy bytu s rozlohou 65 m² znamenalo odloženie až 147 mesačných príjmov. Pre porovnanie, obyvateľ Nitrianskeho kraja si z priemerného mesačného príjmu môže dovoliť takmer 2-násobok metrážnej plochy (0,93 m²) (tabuľka 11), čo v praxi znamená odloženie 79 mesačných príjmov (tabuľka 12). V porovnaní s Košickým krajom je cena 1 m² nehnuteľnosti takmer 2-násobná, čo výrazne sťažuje obyvateľom BSK zabezpečiť si vlastné bývanie.

Tabuľka 8 Počet všetkých dokončených bytov v okresoch BSK

Územie	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
Okres Bratislava I	143	350	87	748	147	86	120	103	366
Okres Bratislava II	440	417	293	834	354	157	327	1 038	762
Okres Bratislava III	1 025	676	513	338	536	274	1 491	286	746
Okres Bratislava IV	611	411	643	309	320	455	485	254	1 189
Okres Bratislava V	552	940	416	165	329	597	493	87	179
Okres Malacky	694	535	520	604	537	386	500	444	418
Okres Pezinok	743	657	536	516	486	670	356	567	440
Okres Senec	1 770	1 651	1 540	1 232	882	943	798	849	1 122
BSK	5 978	5 637	4 548	4 746	3 591	3 568	4 570	3 628	5 222
Slovenská republika	19 071	16 946	15 672	15 471	14 985	15 100	15 255	14 608	17 076

Zdroj: ŠÚ SR

Na dostupnosť bývania má vplyv aj cena trhového nájomného, ktorá sa u nehnuteľnosti s rozlohou 65 m² pohybuje v rozmedzí od 700 do 1 000 € v závislosti od stavu, veku a vybavenia nehnuteľnosti (<https://reality.etrend.sk/byvanie/ceny-starsich-bytov-klesli-najomne-dalej-rastie.html>).

Tabuľka 9 Cena za 1 m² obytnej plochy (v €) v krajoch SR

Rok	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE	SK
2015	1 693	830	633	556	753	712	745	946	1 240
2016	1 790	863	653	587	812	714	784	932	1 301
2017	1 896	936	740	663	864	745	833	1 015	1 388
2018	1 973	1 060	786	748	936	777	875	1 071	1 464
2Q 2019	2 072	1 146	948	857	1 099	843	1 025	1 016	1 556

Zdroj: <https://reality.etrend.sk/reality-grafy/ceny-bytov-a-domov-na-slovensku.html>

Tabuľka 10 Priemerná obytná plocha dokončených bytov v okresoch BSK v m²

Územie	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
Okres Bratislava I	61,6	66,1	82,9	61,3	76,3	85,9	66,6	75,8	108,2
Okres Bratislava II	60,7	50,5	72,8	57,3	65,9	78,8	64,9	59,5	58,9
Okres Bratislava III	58,8	52,5	53,1	58,5	82,4	67,7	51,0	87,3	66,7
Okres Bratislava IV	55,7	59,8	59,2	68,0	49,5	60,4	64,5	66,7	62,4
Okres Bratislava V	56,4	45,6	61,1	83,4	97,1	68,5	62,7	99,8	65,8
Okres Malacky	67,6	72,2	83,4	70,9	78,1	83,1	73,2	74,2	87,8
Okres Pezinok	72,1	72,8	70,3	63,7	88,2	71,9	89,9	68,4	73,9
Okres Senec	72,4	73,7	76,0	79,0	88,2	84,7	86,5	86,6	83,8
BSK	65,2	63,0	69,8	67,7	77,1	74,8	66,8	73,2	73,4
Slovenská republika	70,9	70,4	73,8	71,4	73,1	73,7	71,7	71,8	71,5

Zdroj: ŠÚ SR

Tabuľka 11 Podiel ekvivalentného príjmu domácnosti a ceny za 1 m² obytnej plochy v krajoch SR

Rok	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
2015	0,42	0,75	1,00	1,07	0,79	0,82	0,76	0,62
2016	0,44	0,71	0,95	1,02	0,74	0,82	0,70	0,64
2017	0,43	0,69	0,85	0,93	0,69	0,80	0,67	0,57

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné spracovanie

Tabuľka 12 Počet mesačných disponibilných ekvivalentných príjmov domácnosti na zaplatenie bytu o rozlohe 65 m² v krajoch SR

Rok	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
2015	160,5	93,4	71,3	67,6	100,9	78,7	100,4	124,0
2016	158,8	100,0	73,5	77,9	107,7	86,3	108,9	130,7
2017	148,1	100,9	87,8	79,0	116,8	95,1	113,4	123,5

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné spracovanie

Z vyššie uvedených skutočností vyplýva, že dostupnosť primeraného bývania je v BSK pre veľkú skupinu obyvateľstva náročná až takmer nemožná.

Jedným z nástrojov riešenia sociálnej situácie znevýhodnených skupín obyvateľstva je sociálne bývanie, ktoré je v SR v zákone definované ako bývanie obstarané s použitím verejných prostriedkov určené na primerané a ľudsky dôstojné bývanie fyzických osôb, ktoré si nemôžu obstaráť bývanie vlastným pričinením a spĺňajú podmienky podľa zákona č. 443/2010 Z. z. o dotáciách na rozvoj bývania a o sociálnom bývaní v znení neskorších predpisov.

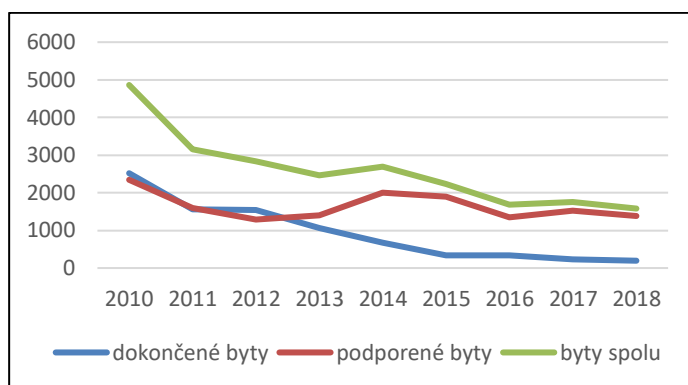
Sociálne bývanie môže byť poskytované formou nájomného bývania vo vlastníctve miest a obcí, VÚC alebo neziskových organizácií poskytujúcich všeobecne prospešné služby na zabezpečovanie bývania, správy, údržby a obnovy bytového fondu, ktorých zakladateľom alebo jedným zo zakladateľov je obec alebo vyšší územný celok, ak ich vklad tvorí najmenej 51 % majetku neziskovej organizácie a v správnej rade neziskovej organizácie ich zastupuje nadpolovičný počet členov. Zároveň za sociálne bývanie v súčasnej dikcii môžeme považovať aj nájomné byty postavené inými právnickými osobami zo ŠFRB. Sociálne bývanie je podporované dotáciami MVD SR a zvýhodnenými úvermi ŠFRB.

Osobám v nepriaznivej sociálnej situácii možno poskytnúť dočasné ubytovanie prostredníctvom sociálnych služieb (nocľaháreň, útulok, domov na pol ceste, zariadenie núdzového bývania). Takisto je možné získať príspevok na bývanie ako súčasť systému pomoci v hmotnej núdzi alebo jednorazový príspevok na osamostatnenie sa pre mladých dospelých z detských domovov. Jednotlivé formy sociálnej podpory sú financované z kapitoly MPSVR SR.

Podľa SODB z roku 2011 v SR je takmer 80 % domov a bytov v súkromnom vlastníctve. Podľa údajov ŠÚ SR výstavba obecných nájomných ako aj počet obstaraných bytov určených na sociálne bývanie podporených v danom roku dotáciou MDV SR v súlade so zákonom č. 443/2010 Z. z. o dotáciách na rozvoj bývania a o sociálnom bývaní v znení neskorších predpisov má od roku 2010 klesajúcu tendenciu (graf 8). Počet dokončených alebo podporených bytov poklesol zo 4 863 v roku 2010 na 1580 v roku 2018.

Starostlivosť o potreby občanov v oblasti bývania je zverená do kompetencie miest a obcí. V súčasnosti neexistuje presná evidencia o počte obecných nájomných bytov ani o tom, ako sú tieto byty využívané. Na zistenie dát bol realizovaný dotazníkový prieskum, do ktorého sa zapojilo 11 mestských častí Bratislavy a 52 obcí BSK. Z celkového počtu len 32 obcí uviedlo, že disponuje obecnými nájomnými bytmi v celkovom počte 1 720. Výška nájomného sa pohybuje v závislosti od obdobia výstavby (tabuľka 13).

Graf 8 Vývoj počtu bytov vo vlastníctve miest a obcí SR

Zdroj: MDV SR

Tabuľka 13 Obecné nájomné byty

	Bratislava mestské časti	Okres Malacky	Okres Pezinok	Okres Senec
Počet obcí				
zapojených do dotazníkového prieskumu	11	17	14	21
z toho ktoré vlastní obecné nájomné byty	8	7	8	9
Obecné nájomné byty				
Spolu	1 114	233	186	187
z toho postavené do roku 2000	917	39	41	3
priemerná výška nájomného za 1 m ² /mesiac/€	1,6	1,0	1,4	2,6
z toho postavené po roku 2000	197	188	145	188
priemerná výška nájomného za 1 m ² /mesiac/€	2,8	2,7	2,3	2,6
Počet žiadostí o sociálne bývanie				
prijatých ročne	347	89	36	44
nevybavených žiadostí spolu	420	79	101	132

Zdroj: Dotazníkový prieskum, vlastné spracovanie

Obecné nájomné byty sú najčastejšie poskytované osamelým rodičom s deťmi (156 bytov) a mladým rodinám s deťmi (161 bytov), u ktorých je vysoká pravdepodobnosť, že sú schopní platiť nájomné a poplatky za služby spojené s užívaním bytu. Len v troch prípadoch bolo uvedené, že byty sú poskytnuté osobám po výkone trestu a dvakrát osobám po skončení pestúnskej starostlivosti. V ostatných prípadoch obce uvádzali, že nájomné byty sú poskytnuté napr. učiteľom, správcom zariadení a pod. Podmienky pridelovania obecných nájomných bytov upravuje zákon o sociálnom bývaní (Zákon č. 443/2010 Z. z.), avšak o samotnom pridelovaní rozhodujú mestské a obecné zastupiteľstvá prostredníctvom všeobecne záväzných nariadení. Nájomné zmluvy sú najčastejšie podpisované na 3 roky s možnosťou predĺženia. Na otázku, či plánuje obec výstavbu obecných nájomných bytov, 95 % odpovedalo, že nie, lebo nemajú pozemky alebo im chýbajú financie. Záujem obyvateľov o sociálne bývanie potvrdzuje aj počet novoprijatých a nevybavených žiadostí (tabuľka 13).

Pre úzko špecifikované znevýhodnené skupiny je otázka bývania zabezpečovaná dočasným ubytovaním v zariadeniach sociálnych služieb na riešenie krízovej intervencie, ktorými sú nocľahárne, útulky, domovy na polceste, zariadenia núdzového bývania alebo aj zariadenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Ubytovanie je poskytované v 4 nocľahárňach s celkovou kapacitou 378 miest a v 9 útulkoch s celkovou kapacitou 184 miest, kde osoby, ktoré sa ocitli v nepriaznivej sociálnej situácii z dôvodu, že nemajú zabezpečené ubytovanie alebo nemôžu doterajšie bývanie užívať, majú možnosť prenocovať.

Problematika dostupnosti bývania sa javí ako najzávažnejšia pre skupinu ľudí bez domova, ktorí nemajú zabezpečenú jednu zo základných životných potrieb – strechu nad hlavou. Pre Slovensko je bezdomovectvo pomerne novým fenoménom, objavilo sa až po roku 1989, dnes sa s ľuďmi bez domova stretávame predovšetkým v uliciach veľkých miest, do ktorých prichádzajú z celého Slovenska.

Počet ľudí bez domova, ktorí sa pohybujú na území BSK nie je možné jednoznačne určiť. Podľa oficiálnych údajov (SODB 2011) je v BSK 2 396 ľudí bez domova, z toho 1 289 mužov a 1 107 žien. Podľa kompletných výsledkov historicky prvého výskumu z roku 2016² je v Bratislave minimálne 2 064 ľudí bez domova, z toho 1 780 je dospelých osôb a 284 detí. Neoficiálne odhady hovoria však až o 4 000 až 5 000 ľudí bez domova.

Výsledky výskumu sčítania ľudí bez domova z roku 2016 priniesli viaceré dôležité zistenia. Z hľadiska typológie bezdomovectva a vylúčenia z bývania bola medzi sčítanými ľuďmi najčastejšie zastúpená kategória, ktorá pokrýva krátkodobé ubytovanie pre ľudí bez domova (napr. v útulku, domove na pol ceste, ubytovni, krízovom stredisku), túto skupinu tvorilo 33,5 % ľudí bez domova; druhá kategória zahŕňala ľudí žijúcich na ulici, títo tvorili 63,5 %. Medzi ľuďmi bez domova prevažovali muži (64,5 %), osoby vo veku 25 – 49 rokov (35,7 %) a 50 – 64 rokov (25,8 %). Zastúpenie mladých dospelých a dospelých v dôchodkovom veku bolo nízke.

Na ulici alebo v nocľahárňach bolo sčítaných celkovo 1 310 osôb čo predstavuje 64 % zo všetkých sčítaných ľudí bez domova v Bratislave. Z nich väčšinu tvorili muži (74 %). V zariadeniach bolo sčítaných 754 osôb, z toho 494 dospelých a 260 detí. Medzi dospelými osobami mali opäť prevahu muži (58 %).

---

²Výskum uskutočnil Magistrát hlavného mesta SR Bratislavy v spolupráci s Inštitútom pre výskum práce a rodiny a mimovládnyimi organizáciami.

V Bratislave má trvalý pobyt 64 % všetkých sčítaných ľudí bez domova, z jednotlivých mestských častí najčastejšie v Petržalke (29 %), Ružinove (12 %), Dúbravke a Starom Meste (9 %).

Ľudia bez domova žijú najčastejšie osamote (40 %), v ojedinelých prípadoch s partnerom/partnerkou, s kamarátom či známym. Iné druhy spolužitia sú zriedkavé. Viac ako rok je bez občianskeho preukazu vyše 30 % ľudí bez domova.

Na základe ďalších výsledkov výskumu takmer polovica (49 %) ľudí bez domova trpí dlhodobým zdravotným problémom, pričom k trom najčastejšie uvádzaným zdravotným ťažkostiam patrili problémy so srdcom alebo tlakom, problémy s nohami, duševné/psychické problémy.

Až 35 % ľudí sčítaných na ulici alebo v nocľahárňach muselo čeliť aj vážnym problémom so zabezpečením jedla, keďže v týždni, ktorý predchádzal sčítanie, sa vyskytol minimálne jeden deň, keď nemali žiadne teplé/varené jedlo. Prístup k teplému jedlu nemalo opakovane 26 % z nich.

Vážnym problémom ľudí bez domova sú dlhy a exekúcie. Existenciu dlhov uviedlo 55 % ľudí v zariadeniach, až 61 % dlžníkov je vystavených exekúcii, pričom väčšina z nich čelí viac než jednému exekučnému konaniu.

Ľudia v tzv. neistom bývaní sú permanentne ohrození stratou bývania. V tomto prípade ide o takzvané skryté formy bezdomovectva v podobe nestabilných foriem bývania. V zariadeniach na území hl. mesta SR Bratislavy bolo zaznamenaných 754 takýchto osôb, z toho 494 dospelých a 260 detí. V zariadeniach žije približne polovica ľudí vo veku 25 – 49 rokov.

Výskum sa orientoval na ľudí bez domova a ľudí bez stáleho bývania. Sčítanie tak zahŕňalo aj ľudí žijúcich v chatkách, ľudí prepustených z nemocníc, detských domovov a zo zariadení na výkon trestu odňatia slobody na území mesta. Išlo o ľudí bez zabezpečeného vlastného či prenajatého bývania. Osoby s nestabilným ubytovaním, napríklad v komerčných ubytovniach neboli súčasťou výskumu. Otázky dotazníkového prieskumu mapovali napríklad prístup k teplému jedlu, druh príjmu, zdravotné problémy či väzby na rodinu. Podľa najčastejších odpovedí by ľuďom bez domova k návratu do spoločnosti najviac pomohol vlastný byt, tiež finančná podpora a stála práca. Veľká časť ľudí bez domova (takmer 40 %) trpí dlhodobým bezdomovectvom (bez domova je desať a viac rokov). To je závažné zistenie, ktoré potvrdzuje, že systém týmto ľuďom neponúka možnosť vymaniť sa z bezdomovectva. Preto je dôležité budovať služby a zariadenia, ktoré vedú k ukončovaniu bezdomovectva a umožniť ľuďom bez domova prístup k cenovo dostupnému dôstojnému bývaní s intenzívnou podporou sociálnej služby (Ondrušová a kol. 2016).

Na území hlavného mesta je zriadených viacero zariadení pre ľudí bez domova. Ich zriaďovateľmi sú hlavné mesto, neziskové organizácie a cirkev. Zároveň v hlavnom meste prostredníctvom mimovládnych organizácií existuje viacero projektov, ktorých cieľom je pomoc ľuďom bez domova. Na území hlavného mesta, kde je najväčšia koncentrácia ľudí bez domova pôsobia viaceré organizácie, ktoré poskytujú rôzne formy pomoci ľuďom bez domova.

- **Depaul Slovensko, n.o.** - nezisková organizácia zameraná na pomoc ľuďom bez domova. Vo svojich zariadeniach uplatňuje nízkoprahový prístup, čo znamená, že služby sú dostupné všetkým bez žiadnych ďalších podmienok a teda aj ľuďom pod

vplyvom alkoholu alebo drog, v zlom zdravotnom stave, psychicky chorým, bez dokladov, bez finančných prostriedkov, atď. Depaul Slovensko, n.o. poskytuje viaceré sociálne služby:

- Ošetrovňa sv. Alžbety - v budove Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, Nám. 1. mája 1, - poskytuje ošetrovanie a preväzy rán, sprchu, ošatenie, sociálne poradenstvo;
  - Nocľaháreň a Útulok sv. Vincenta de Paul – poskytuje nocľah, stravu, hygienu, šatstvo a sociálne poradenstvo);
  - Útulok a ZOS sv. Lujzy de Marillac – útulok je určený pre chorých ľudí bez domova, pri akútnych stavoch alebo po prepustení z nemocnice do domáceho liečenia. Poskytuje celodennú starostlivosť, ubytovanie, stravu, ošatenie, hygienu, sprevádzanie k lekárom a sociálne poradenstvo. V zariadení sa nesmie požívať alkohol;
  - terénnu prácu bl. Rozálie Rendu;
  - a iné.
- **Domov pre každého** – občianske združenie na podporu hmotného zaopatrenia ľudí bez domova, ktoré prevádzkuje útulok s kapacitou 140 lôžok, nocľaháreň s kapacitou 40 lôžok a stredisko osobnej hygieny, poskytuje služby hlavne sociálne odkázaným občanom;
  - **Resoty – resocializačná komunita Antona Srhoľca**, ubytovňa pre ľudí bez domova;
  - **Vagus** – vo svojej činnosti sa zameriava na vytváranie nových a inovatívnych služieb pre ľudí bez domova, prevádzkuje nízkoprahové denné a integračné centrum pre ľudí bez domova;
  - **Proti prúdu** – občianske združenie, s cieľom pomôcť ľuďom bez domova integrovať sa do spoločnosti, pracovať v oblasti prevencie bezdomovectva a pozitívne vplývať na postoje verejnosti voči ľuďom bez domova;
  - **Domov Sv. Jána z Boha, n. o.** – nezisková organizácia pozostávajúca z viacerých pracovísk, prevádzkuje stredisko osobnej hygieny, nízkoprahové denné centrum, integračné centrum, mobilnú ošetrovňu a jedáleň;
  - **Hľa, človek** – neformálne združenie, ktoré funguje na báze dobrovoľníctva, vedie klub, kam môžu ľudia bez domova prísť, zohriať sa, občerstviť, alebo len porozprávať;
  - **Sant'Egidio** – komunita, laické katolícke spoločenstvo, ktoré sa venuje službe chudobným, najmä ľuďom bez domova;
  - **OZ Stopa** – integračné centrum pre ľudí bez domova, so zameraním na rozvoj, edukáciu a začlenenie klientov do spoločnosti pomocou rôznych typov pracovných terapií, špeciálneho sociálneho poradenstva, individuálnych a skupinových sedení;
  - **Betlehem sv. Matky Terezy** – zariadenie len pre ťažko chorých ľudí bez domova;
  - **Kresťania v meste** – občianske združenie, ktoré prostredníctvom dobrovoľníkov zabezpečuje celoročný projekt varenia a výdaja polievok ľuďom bez domova.

Hlavné mesto SR Bratislava pristúpilo k tvorbe koncepcie pomoci ľuďom bez domova (2017), v rámci ktorej sa zameriava na znižovanie počtu ľudí bez domova na ulici a zároveň sa snaží aktívne vstupovať do prevencie vzniku tohoto sociálneho javu. V rámci odporúčaní sa navrhuje zriadiť a financovať útulky v mestských častiach Petržalka, Karlova Ves, Staré Mesto, ktoré budú prevádzkované mimovládnyimi organizáciami (MVO) a zriadiť a financovať aspoň 2 integračné centrá, ktoré budú prevádzkované MVO. Naplnenie odporúčaní koncepcie môže významne prispieť k sociálnemu začleňovaniu ľudí bez domova.

Zhrnutie 3.3.2 Sociálna inklúzia a bývanie (dopyt a dostupnosť bývania, nájomné bývanie a bezdomovectvo)

Dostupnosť bývania

- najhoršia cenová dostupnosť na Slovensku napriek najvyšším príjmom napr. obyvateľ NR kraja si z priemerného mesačného príjmu môže dovoliť takmer 2-násobok metrážnej plochy (0,93 m²), čo v praxi znamená odloženie 79 mesačných príjmov na byt o rozlohe 65 m² v NR oproti 148 mesačných plátov v BSK. V porovnaní s Košickým krajom je cena 1 m² nehnuteľnosti takmer 2-násobná, čo výrazne sťažuje obyvateľom BSK zabezpečiť si vlastné bývanie.
- v BSK sa priemerne ročne dokončuje 5 000 nových bytov
- výstavba a obstarávanie obecných nájomných bytov má od roku 2010 klesajúcu tendenciu: v roku 2018 bolo v SR dokončených a obstaraných len 1 580 (8,3 % zo všetkých dokončených bytov) obecných nájomných bytov
- priemerná plocha dokončených bytov bola 65 m² – záujem je hlavne o menšie byty
- v súčasnosti sa cena za m² nehnuteľnosti pohybuje okolo 2 000 € – oproti roku 2015 nárast o takmer 400 €
- záujem obyvateľov o nájomné bývanie potvrdzuje aj počet novoprijatých a nevybavených žiadostí
- chýba presná evidencia o počte obecných nájomných bytov a ich využívaní. Podľa dotazníkového prieskumu sú obecné nájomné byty najčastejšie poskytované osamelým rodičom s deťmi (156 bytov) a mladým rodinám s deťmi (161 bytov), u ktorých je vysoká pravdepodobnosť, že sú schopní platiť nájomné a poplatky za služby spojené s užívaním bytu

Ľudia bez domova

- podľa výsledkov výskumu z roku 2016 je v Bratislave minimálne 2 064 ľudí bez domova, z toho 1 780 dospelých osôb a 284 detí
- neoficiálne odhady hovoria však až o 4 000 až 5 000 ľuďoch bez domova
- takmer 50 % ľudí bez domova trpí dlhodobým zdravotným problémom, až 61 % z nich čelí exekúciám a viac ako polovica má problém s dlhmi
- na území hl. m. SR Bratislavy sú 3 nocľahárne (361 miest) a 6 útulkov (209 miest), 4 zariadenia núdzového bývania (92 miest), v ktorých majú možnosť prenocovať osoby, ktoré sa ocitli v nepriaznivej sociálnej situácii
- na území hl. m. SR Bratislavy sú tiež 4 denné centrá s kapacitou 186 miest a 3 strediská osobnej hygieny

Najvýznamnejšie identifikované problémy

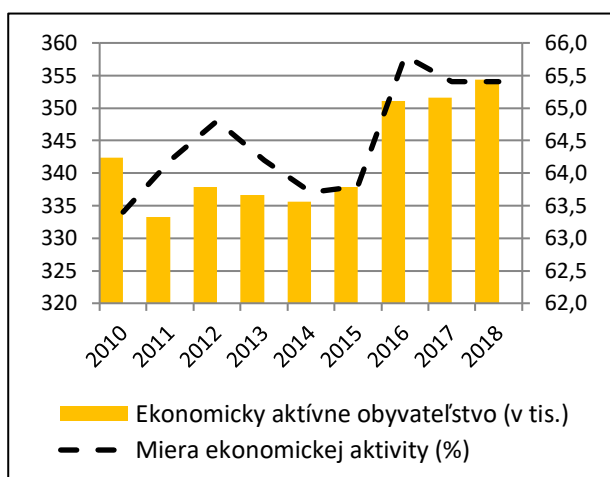
- rast nadobúdacích cien nehnuteľnosti – vysoká zadlženosť
- vysoké ceny trhového nájomného – nedostatok obecných nájomných bytov
- nedostatok cenovo dostupného bývania
- neexistujúca evidencia nájomných bytov
- nedostatočná kapacita zariadení pre ľudí bez domova, osobitne so zdravotným postihnutím

3.3.3. Sociálna inklúzia a zamestnanosť

Výraznú nerovnováhu medzi ponukou a dopytom na trhu práce, typickú pre transformačné obdobie a roky krízového vývoja, sa naštartovaním ekonomiky a postupným dosahovaním pozitívneho makroekonomického rastu a prosperity regionálnej ekonomiky podarilo zmieriť na národnej aj regionálnych úrovniach.

Dôležitou charakteristikou spojenou s bilanciou zdrojov pracovných síl je ekonomická aktivity obyvateľstva. V BSK je 354,4 tis. ekonomicky aktívnych (53,7 % obyv.), z toho 170,1 tis. žien (ŠÚ SR, Výberové zisťovanie³) a miera ekonomickej aktivity je 65,4 % (graf 9, príloha 10, 11). V rokoch 2010 – 2018 nastali zmeny vo vekovej a vzdelanostnej štruktúre ekonomicky aktívneho obyvateľstva (EAO). Najpočetnejšími sú skupiny EAO vo veku 35 – 44 (109,3 tis.; 30,8 %) a 25 – 34 (81,4 tis.; 23 %) rokov, podiel vekových kategórií 45 – 54 a 55 a viac ročných je približne rovnaký 20,5 % (graf 10). Viac ako 80 % ekonomicky aktívnych má úplné stredné (141,9 tis.) a vysokoškolské (153,6 tis.) vzdelanie. Z časového hľadiska je zrejмый rast vzdelanostnej úrovne EAO, potenciálnej pracovnej sily s lepšími predpokladmi na uplatnenie sa na regionálnom trhu práce a zaradenie sa do vyšších príjmových kategórií obyvateľstva s menším rizikom sociálnej odkázanosti. V BSK žije 187,7 tis. ekonomicky neaktívnych obyvateľov starších ako 15 rokov, z toho 121,7 tis. (64,8 %) dôchodcov, 35,7 tis. (19 %) študentov a 15,2 tis. (8 %) osôb na rodičovskej dovolenke.

Graf 9 Ekonomická aktivita obyvateľstva BSK v rokoch 2010 – 2018

Zdroj: ŠÚ SR, Výberové zisťovanie pracovných síl

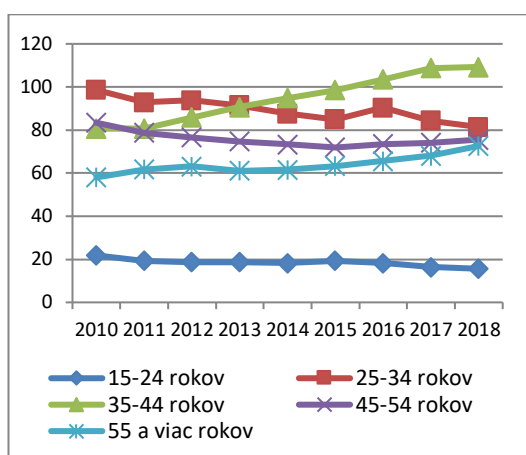
V BSK je 344,2 tis. (13,4 % SR) pracujúcich osôb⁴, z toho 166,7 tis. (48 %) žien (tabuľka 14). Miera zamestnanosti je 76,2 %, ktorá je o 8,6 percentuálnych bodov vyššia ako priemer SR. Podľa veku najpočetnejšie sú skupiny pracujúcich vo veku 35 – 44 (105,8 tis.; 31 %), 25 – 34 (78,3 tis.; 23 %) a 45 – 54 (74,1 tis.; 22 %) rokov. Pracujúci vo veku 15 – 24 a 55 a viac rokov sú považovaní za rizikovú skupinu na trhu práce a na celkovej zamestnanosti sa podieľajú približne 25 % (85,9 tis.; tabuľka 15).

³Počet obyvateľov v BSK v roku 2018 bol 650,9 tis., z toho 341,3 tis. žien (ŠÚ SR).

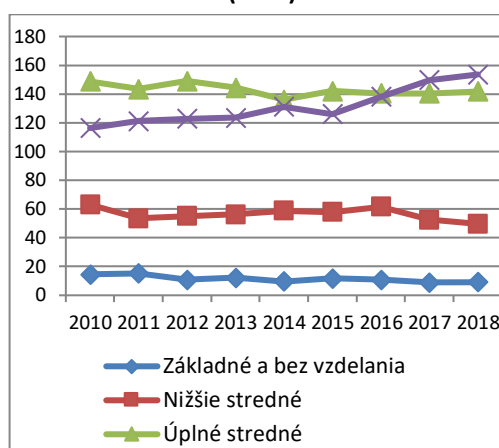
⁴ ŠÚ SR, Výberové zisťovanie pracovných síl

K 31.12.2018 z celkového počtu pracujúcich žien najvyšší podiel tvorili pracujúce ženy vo veku 35 – 44 rokov (50,2 tis.; 30,1 %). Zamestnanosť žien v ostatných vekových kategóriách, najmä 45 – 55 rokov (38,6 tis.; 23,1 %) a 25 – 34 rokov (35,1 tis.; 21,3 %) je výrazne nižšia. Uvedený stav je dôsledkom nižšieho počtu pracovných miest na kratší pracovný čas (úväzok) a v prípade žien vekovej kategórie 25 – 34 rokov aj dôsledok nedostatočnej kapacity poskytovaných služieb starostlivosti o deti do 3 rokov veku a zhoršujúcej sa dostupnosti MŠ. Uvedené skutočnosti umocňujú dopady rodového rozmeru rodičovstva na zamestnanosť a kariérny postup žien v BSK.

Graf 10 Ekonomicky aktívne obyvateľstvo podľa veku v BSK v rokoch 2010 – 2018 (v tis.)

Graf 11 Ekonomicky aktívne obyvateľstvo podľa vzdelania v BSK v rokoch 2010 – 2018 (v tis.)

Zdroj: ŠÚ SR, Výberové zisťovanie pracovných síl

Tabuľka 14 Pracujúci v BSK v rokoch 2010 – 2018 (v tis.)

Pracujúce obyvateľstvo	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Spolu	321,6	314,2	318,9	315,3	315,6	318,6	333,7	337,0	344,2
z toho ženy	155,0	151,2	153,2	150,5	148,6	152,4	161,3	166,9	166,7

Zdroj: ŠÚ SR, Výberové zisťovanie pracovných síl

Tabuľka 15 Pracujúci podľa veku v BSK v rokoch 2010 – 2018 (v tis.)

Vek	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
15 – 24 rokov	18,5	16,1	15,4	15,0	15,6	16,6	15,4	14,3	15,2
25 – 34rokov	93,3	86,7	88,9	85,9	80,6	80,1	86,1	80,2	78,3
35 – 44 rokov	75,3	77,4	82,3	85,2	91,1	93,6	99,4	105,1	105,8
45 – 54 rokov	79,1	75,5	72,8	70,8	70,2	68,7	70,1	70,8	74,1
55 a viac rokov	55,5	58,6	59,5	58,3	58,1	59,7	62,7	66,7	70,7

Zdroj: ŠÚ SR, Výberové zisťovanie pracovných síl

Až 43 % (150,8 tis.) zamestnaných osôb má vysokoškolské a 41 % (130,8 tis.) úplné stredné vzdelanie s maturitou. Rizikové skupiny, osoby s nižším stredným vzdelaním bez maturity (46 tis.), základným a bez ukončeného vzdelania (8,9 tis.), tvoria približne 16 % (tabuľka 16). V prípade straty zamestnania, ich opätovné zaradenie sa do pracovného procesu môže byť, s ohľadom na požiadavky zamestnávateľov na vzdelanostnú úroveň pracovnej sily, problematické.

Tabuľka 16 Pracujúci podľa vzdelania v BSK v rokoch 2010 – 2018 (v tis.)

Vzdelanie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
-----------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

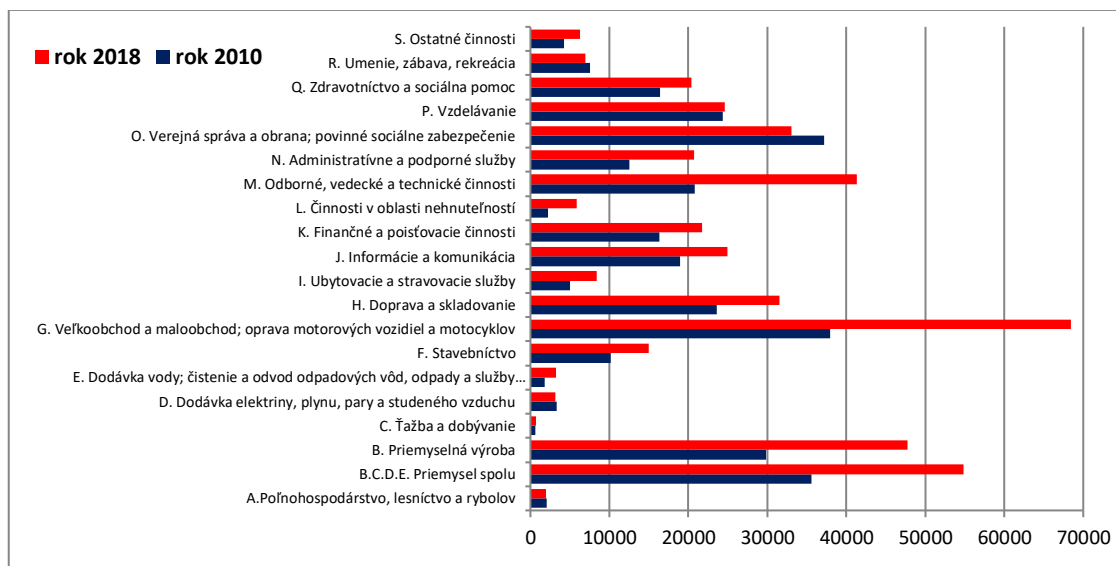

Základné a bez vzdelania	12,2	13,0	9,2	10,3	8,1	9,8	9,5	8,0	8,9
Nižšie stredné bez maturity	56,8	49,1	50,9	51,6	54,7	54,1	57,9	49,6	46,0
Úplné stredné s maturitou	140,6	134,8	139,3	134,4	126,7	133,7	134,4	133,6	138,4
Vysokoškolské	112	117,4	119,6	119	126,1	121,0	132,0	145,8	150,8

Zdroj: ŠÚ SR, Výberové zisťovanie pracovných síl

V roku 2018 rozhodujúcimi hospodárskymi odvetvami zamestnanosti obyvateľstva v BSK boli služby, z toho najviac zamestnancov bolo v odvetví veľko- a maloobchod, oprava motorových vozidiel a motocyklov (68,54 tis. osôb). V priemysle, ktorý sa významne podieľa na tvorbe regionálneho HDP a pridanej hodnote, bolo spolu zamestnaných 54,8 tis. osôb, z toho 47,8 tis. v priemyselnej výrobe. Zamestnanosť v službách a priemysle rastie. Ďalšími odvetvami s vysokým podielom na celkovej počte zamestnaných boli odborné, vedecké a technické činnosti (41,3 tis.), verejná správa a obrana; povinné sociálne zabezpečenie (33,1 tis.) a doprava a skladovanie (31,5 tis.; graf 12, príloha 12).

Graf 12 Priemerný evidenčný počet zamestnancov v BSK podľa odvetví SK NACE Rev.2

Zdroj: ŠÚ SR

Ukazovateľmi, ktoré determinujú ekonomické a sociálne postavenie obyvateľov sú mzdy a príjmy, ktoré rozhodujú o kúpyschopnosti, výdavkoch a životnej úrovni obyvateľstva. V roku 2018 priemerná nominálna mesačná mzda v BSK bola 1 523 €, najvyššia v okresoch s lokalizáciou prosperujúcich ekonomických subjektov priemyslu, verejnej správy, odvetví informácie a komunikácia, finančníctvo a poisťovníctvo, ktoré sú koncentrované v mestských okresoch Bratislava. Najvyššia priemerná mesačná nominálna mzda je v okresoch Bratislava II (1 696 €), Bratislava IV (1 637 €), Bratislava I (1 553 €) a Bratislava III (1 508 €). V okresoch zázemia Bratislava je priemerná nominálna mesačná mzda zamestnanca približne o 35 % nižšia ako krajský priemer (tabuľka 17).

Podľa odvetví národného hospodárstva je výška priemernej mesačnej mzdy rozdielna. Z odvetvovej štruktúry zamestnanosti a výšky priemernej mesačnej nominálnej mzdy sú zreteľné disparity, ktoré poukazujú na skupiny pracujúcich s nízkymi príjmami.

Tabuľka 17 Priemerná nominálna mesačná mzda zamestnanca podľa okresov BSK v rokoch 2010 – 2018 (v €)

Územie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Okres Bratislava I	1 275	1 211	1 247	1 237	1 334	1 375	1 486	1 495	1 553
Okres Bratislava II	1 327	1 224	1 260	1 316	1 422	1 446	1 392	1 499	1 696
Okres Bratislava III	1 173	1 157	1 194	1 130	1 252	1 314	1 337	1 466	1 508
Okres Bratislava IV	1 061	1 074	1 096	1 212	1 320	1 359	1 450	1 517	1 637
Okres Bratislava V	1 073	1 041	1 070	1 105	1 222	1 248	1 338	1 393	1 417
Okres Malacky	902	973	995	994	1 076	1 060	1 086	1 197	1 331
Okres Pezinok	686	726	746	760	820	828	889	979	1 037
Okres Senec	776	829	866	868	944	973	977	957	1 152
BSK	1 160	1 124	1 159	1 182	1 286	1 319	1 356	1 426	1 532

Zdroj: ŠÚ SR, Výberové zisťovanie

Tabuľka 18 Priemerná nominálna mesačná mzda podľa odvetví národného hospodárstva v BSK v rokoch 2010 – 2018 (v €)

Odvetvie (SK NACE Rev.2)	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
A.Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	642	761	824	813	847	896	918	979	1 066
B.C. D.E. Priemysel spolu	1 283	1 253	1 281	1 350	1 457	1 481	1 511	1 595	1 744
B. Ťažba a dobývanie	1 318	1 140	1 231	1 222	1 160	1 355	1 379	1 318	1 506
C. Priemyselná výroba	1 226	1 211	1 240	1 319	1 429	1 442	1 483	1 580	1 743
D. Dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu	1 885	1 814	1 959	1 978	2 045	2 182	2 226	2 218	2 315
E. Dodávka vody; čistenie a odvod odpadových vôd, odpady a služby odstraňovania odpadov	1 125	1 126	1 114	1 142	1 257	1 231	1 225	1 279	1 250
F. Stavebníctvo	1 168	1 022	1 116	1 010	1 082	1 126	989	1 167	1 355
G. Veľko- a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov	1 102	1 017	1 062	1 118	1 241	1 286	1 311	1 376	1 401
H. Doprava a skladovanie	985	979	984	1 023	1 093	1 143	1 186	1 242	1 368
I. Ubytovacie a stravovacie služby	604	558	616	623	639	678	689	683	817
J. Informácie a komunikácia	2 143	1 917	1 873	1 906	2 108	2 165	2 353	2 320	2 409
K. Finančné a poisťovacie činnosti	1 909	1 749	1 784	1 650	1 864	1 895	1 972	1 992	2 079
L. Činnosti v oblasti nehnuteľností	896	936	1 006	1 263	1 308	1 275	1 706	1 534	1 541
M. Odborné, vedecké a technické činnosti	1 397	1 164	1 249	1 338	1 475	1 531	1 326	1 519	1 736
N. Administratívne a podporné služby	698	747	766	730	756	802	839	966	1 063
O. Verejná správa a obrana; povinné sociálne zabezpečenie	1 066	1 174	1 189	1 141	1 236	1 262	1 345	1 453	1 554
P. Vzdelávanie	711	771	789	815	869	884	931	1 001	1 052
Q. Zdravotníctvo a sociálna pomoc	921	948	1 024	1 048	1 107	1 164	1 216	1 286	1 362
R. Umenie, zábava, rekreácia	682	771	762	801	900	934	952	1 040	1 138
S. Ostatné činnosti	757	866	1 001	890	984	943	910	964	1 027

Zdroj: ŠÚ SR

Nadpriemernú výšku mesačnej mzdy dosahujú pracujúci v priemysle spolu (1 744 €; 54,8 tis. zamestnancov), z toho v priemyselnej výrobe (1 743 €; 47,8 tis.), ďalej v odvetviach dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu (2 315 €; 3,1 tis.), finančné a poisťovacie činnosti (2 079 €; 21,7 tis.), informácie a komunikácia (2 409 €; 24,9 tis.), odborné, vedecké a technické činnosti (1 736 €; 41,3 tis.), činnosti v oblasti nehnuteľností (1 541 €; 5,8 tis.), verejná správa a obrana, povinné sociálne zabezpečenie (1 554 €; 33,1 tis.). V odvetviach s nadpriemernou výškou priemernej mesačnej mzdy je zamestnaných 177,7 tis. (56,6 %) osôb. Na druhej strane vo viacerých odvetviach je výška priemernej mesačnej mzdy približne o 30 % (poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov 1 066 €, administratívne a podporné

služby 1 063 €, vzdelávanie 1 052 €, ostatné činnosti 1 027 €) až 45 % (ubytovacie a stravovacie služby 817 €) nižšia v porovnaní s priemerom (tabuľka 18). Práve zamestnanci týchto odvetví sú v zmysle sociálnej inklúzie potenciálne ohrozenou skupinou. Spolu s očakávanými zmenami globálnej ekonomiky v najbližšom období, ktoré sa premietnu aj do výkonnosti regionálneho hospodárstva možno očakávať, že sa zmierni aj medziročný rast priemernej nominálnej mesačnej mzdy, ktorý bol charakteristický pre pokrízové obdobie a vo viacerých odvetviach pravdepodobne príde aj k zníženiu zamestnanosti, čo bude mať negatívny dopad na trh práce, príjmy a životnú úroveň obyvateľov.

Trh práce v pokrízovom období nepredstavoval z pohľadu sociálnej inklúzie rizikový faktor. V dôsledku naštartovania ekonomiky a prosperity globálnej a regionálnej ekonomiky bol na trhu práce zaznamenaný pozitívny vývoj. Ku koncu roku 2018 bolo v BSK evidovaných 10,3 tis. uchádzačov o zamestnanie (UoZ) a miera nezamestnanosti bola 2,62 %, s miernymi rozdielmi podľa okresov (príloha 13, 14). Isté problémy s pracovným uplatnením môžu mať UoZ vo veku 15 – 24 rokov a 55 a viac rokov. Evidovaných bolo 763 (8 %) UoZ vo veku 15 – 25 rokov a 1 812 (17,5 %) vo veku 55 a viac rokov, diferencovane podľa okresov. Ich možnosť zamestnať sa je predovšetkým determinovaná dosiahnutým vzdelaním, profesijným zameraním a štruktúrou ponuky pracovných miest. Východisková pozícia UoZ vo veku 15 – 24 rokov po ukončení štúdia je náročná, viacerí nenachádzajú pracovné uplatnenie zodpovedajúce vyštudovanému odboru alebo profesijnému zameraniu, prípadne začnú pracovať na čiastkový pracovný úväzok alebo sezónne za nižšiu mzdu, alebo odchádzajú za prácou do zahraničia spravidla na pracovnú pozíciu mimo vyštudovaného odboru. V prípade straty pracovného miesta sa zamestnateľnosť osôb vo veku 55 a viac rokov, najmä s nižším stupňom ukončeného vzdelania, znižuje a v prípade ak sú dlhodobo nezamestnaní, ich opätovné zaradenie sa do pracovného procesu je náročné. Na druhej strane sa zvyšuje počet poberateľov starobných dôchodkov, ktorí pracujú ako zamestnanci, samostatne zárobkovo činné osoby alebo na dohodu. Záujem dôchodcov pracovať sa zvyšuje najmä po legislatívnej úprave – možnosti uplatniť si v prípade práce na dohodu odvodovú úľavu.

Tabuľka 19 Uchádzači o zamestnanie vo veku 15 – 25 rokov v okresoch BSK

Územie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Okres Bratislava I	78	73	123	95	81	31	78	52	36
Okres Bratislava II	466	446	510	523	566	185	308	190	142
Okres Bratislava III	161	190	259	260	237	82	153	99	70
Okres Bratislava IV	351	396	480	514	447	143	263	151	118
Okres Bratislava V	330	363	500	467	368	126	207	131	72
Okres Malacky	571	489	672	562	533	194	258	187	147
Okres Pezinok	395	425	492	490	450	133	231	142	72
Okres Senec	286	311	367	420	389	143	232	108	106
BSK	2 638	2 693	3 403	3 331	3 071	1 037	1 730	1 060	763

Vysvetlivky: v rokoch 2010 a 2011 vo veku 15 – 24 rokov; v rokoch 2012 – 2018 vo veku 15 – 25 rokov

Zdroj: ÚPSVaR

Vo všeobecnosti k potenciálne ohrozeným skupinám na trhu práce patria dlhodobo nezamestnaní (12 a viac mesiacov), ktorých zotrvávanie v tomto stave má negatívne dôsledky na ich ekonomický a sociálny status a životnú úroveň. Viacerí z nich v čase nezamestnanosti „stratili“ vlastné bývanie a motiváciu zamestnať sa. V BSK vývoj dlhodobej nezamestnanosti

korešponduje s celkovou nezamestnanosťou. V roku 2018 bolo evidovaných 1 963 dlhodobo nezamestnaných (18,98 % UoZ). Miera dlhodobej nezamestnanosti bola nízka (0,56 %), s minimálnymi rozdielmi podľa okresov (tabuľka 21).

Tabuľka 20 Uchádzači o zamestnanie vo veku 55 a viac rokov v okresoch BSK

Územie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Okres Bratislava I	224	293	185	200	188	107	197	134	119
Okres Bratislava II	663	853	511	533	546	254	469	348	312
Okres Bratislava III	394	475	298	316	324	176	306	220	184
Okres Bratislava IV	461	561	280	378	347	200	390	273	227
Okres Bratislava V	1 123	1 362	830	900	859	433	704	482	401
Okres Malacký	690	706	373	392	391	183	280	197	224
Okres Pezinok	481	549	282	314	336	155	272	160	146
Okres Senec	445	433	247	279	280	153	222	153	199
BSK	4 481	5 232	3 006	3 312	3 271	1 661	2 840	1 967	1 812

Vysvetlivky: v rokoch 2010 a 2011 vo veku 50 a viac rokov; v rokoch 2012 – 2018 vo veku 55 a viac rokov

Zdroj: ÚPSVaR

Tabuľka 21 Počet dlhodobo nezamestnaných a miera dlhodobej nezamestnanosti v okresoch BSK

Územie	Počet dlhodobo nezamestnaných										Miera dlhodobej nezamestnanosti (v %)								
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Okres BA I	199	268	326	396	401	402	366	187	156	0,87	1,19	1,39	2,02	1,98	1,98	1,78	0,88	0,73	
Okres BA II	688	899	1 303	1 377	1 512	1 336	1 032	614	426	1,17	1,55	2,16	2,39	2,62	2,30	1,76	1,02	0,70	
Okres BA III	303	389	554	663	769	741	630	352	249	0,91	1,19	1,63	2,04	2,37	1,92	1,03	0,73		
Okres BA IV	416	520	741	931	1 026	971	889	505	401	0,76	0,97	1,33	1,82	2,04	1,92	1,75	0,95	0,76	
Okres BA V	748	950	1 301	1 439	1 484	1 305	961	440	293	0,94	1,22	1,60	1,97	2,06	1,82	1,33	0,59	0,39	
Okres MA	878	925	1 247	1 130	1 114	979	592	316	188	2,46	2,65	3,47	3,00	3,02	2,66	1,60	0,83	0,50	
Okres PK	495	507	720	790	834	709	394	167	114	1,58	1,65	2,24	2,47	2,65	2,25	1,25	0,51	0,35	
Okres SC	381	396	447	636	693	579	445	202	136	1,34	1,41	1,52	1,81	1,97	1,64	1,25	0,55	0,37	
BSK	4 108	4 854	6 639	7 362	7 833	7 022	5 309	2 783	1 963	1,19	1,44	1,88	2,17	2,33	2,09	1,57	0,79	0,56	

Zdroj: ÚPSVaR

Tabuľka 22 Uchádzači o zamestnanie so základným, nižším stredným vzdelaním bez maturity a neukončených vzdelaní v okresoch BSK v roku 2018

Územie	UoZ podľa vzdelania	z toho podľa vzdelania			Podiel UoZ (%)
		neukončené	základné	nižšie stredné bez maturity	
Okres Bratislava I	46	0	44	2	7,24
Okres Bratislava II	152	0	147	5	8,00
Okres Bratislava III	85	1	82	2	7,69
Okres Bratislava IV	95	1	91	3	6,14
Okres Bratislava V	144	1	142	1	8,41
Okres Malacký	293	12	278	3	22,70
Okres Pezinok	89	1	82	6	9,89
Okres Senec	110	1	105	4	8,81
BSK	1 014	17	971	26	9,81

Zdroj: ÚPSVaR

K znevýhodneným skupinám na trhu práce patria aj UoZ s neukončeným, základným a nižším odborným vzdelaním. Ku koncu roka 2018 bolo v BSK evidovaných 1 014 UoZ s najnižšími stupňami vzdelania, s najvyšším počtom a podielom v okrese Malacký (293; 23 % UoZ) a výrazne nižším podielom na celkovom počte UoZ v ostatných okresoch (tabuľka 22).

Ďalšou skupinou sú UoZ so zdravotným postihnutím⁵, ktorých ku koncu roku 2018 bolo v evidencii ÚPSVaR 191, z toho absolútne najviac v okresoch Malacky (39; 3,1 % UoZ), Bratislava V (38; 2,2 %), Bratislava II (23; 1,2 %) a Bratislava III (18; 1,6 %; tabuľka 23).

Tabuľka 23 Uchádzači o zamestnanie so zdravotným postihnutím v okresoch BSK

Územie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Okres Bratislava I	11	8	6	11	20	14	10	6	4
Okres Bratislava II	55	71	46	73	62	47	42	17	23
Okres Bratislava III	37	37	22	33	39	31	23	17	18
Okres Bratislava IV	61	67	43	60	50	59	59	35	35
Okres Bratislava V	77	84	40	70	57	58	58	43	38
Okres Malacky	79	74	39	59	60	71	42	40	39
Okres Pezinok	64	70	48	71	93	42	37	29	20
Okres Senec	37	35	9	27	36	26	15	15	14
BSK	421	446	253	404	417	348	286	202	191

Zdroj: ÚPSVaR

Stav regionálneho trhu práce je výrazne ovplyvnený ponukou voľných pracovných miest (VPM). Predpokladom vyrovnaného regionálneho trhu práce je súlad medzi profesijnou a vzdelanosťou štruktúrou UoZ na jednej a požiadavkami a nárokmi zamestnávateľov na profesijné a kvalifikačné nároky na pracovné miesta na strane druhej. Počet voľných pracovných miest na regionálnom trhu práce, osobitne pre problémové skupiny UoZ, je primárnym predpokladom pre aktívne zapojenie sa do pracovného trhu a vymanenie sa z nepriaznivej ekonomickej a sociálnej situácie. V roku 2018 bolo v ponuke pracovného trhu BSK 20,8 tis. voľných pracovných miest a na 1 voľné pracovné miesto pripadali cca 2 UoZ. Tvorba a ponuka nových pracovných miest v BSK zintenzívnila vnútroštátnu mobilitu pracovných síl. Pracovné miesta v BSK sú obsadzované aj nezamestnanými z iných krajov. Aktuálne až tretina ľudí s trvalým pobytom v inom kraji má pracovné miesto v BSK. Dokonca niektoré odvetvia avizujú nedostatok pracovných síl, ktoré riešia zamestnancami zo zahraničia, predovšetkým Srbska, Rumunska a Ukrajiny.

Tabuľka 24 Voľné pracovné miesta v okresoch BSK

Územie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Okres Bratislava I	177	230	85	210	353	922	1 138	2 427	2 990
Okres Bratislava II	436	509	129	203	318	863	1 340	2 450	4 598
Okres Bratislava III	323	216	74	137	174	536	1 394	1 912	2 511
Okres Bratislava IV	158	122	11	104	378	982	2 110	4 700	5 505
Okres Bratislava V	174	85	44	55	169	382	827	934	1 267
Okres Malacky	126	130	61	239	537	571	935	1 949	2 131
Okres Pezinok	144	113	63	40	140	207	280	325	259
Okres Senec	37	75	38	62	363	385	619	840	1 537
BSK	1 575	1 480	505	1 050	2 432	4 848	8 643	15 537	20 798

Zdroj: ÚPSVaR

Pre UoZ s neukončeným, základným a nižším stredným vzdelaním je v ponuke 14,6 tis. voľných pracovných miest (70 % celkového počtu voľných pracovných miest; tabuľka 25). Na základe dopytu a ponuky, by sa dalo predpokladať, že časť UoZ s nízkym stupňom vzdelania

⁵Uchádzači o zamestnanie so zdravotným postihnutím v zmysle zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

má reálnu možnosť zamestnať sa, avšak pravdepodobne z dôvodov nízkej motivácie a vlastnej preferencie zotrúva v stave nezamestnanosti a odkázanosti.

Tabuľka 25 Voľné pracovné miesta pre UoZ s neukončeným, základným a nižším stredným vzdelaním bez maturity v okresoch BSK k 31.12.2018

Územie	VPM spolu	v tom pre UoZ so vzdelaním		
		neukončeným	základným	nižším stredným bez maturity
Okres Bratislava I	2 990	142	1 533	308
Okres Bratislava II	4 598	223	1 873	854
Okres Bratislava III	2 511	397	651	512
Okres Bratislava IV	5 505	84	2 686	1 416
Okres Bratislava V	1 267	22	593	129
Okres Malacky	2 131	12	1 157	626
Okres Pezinok	259	0	80	60
Okres Senec	1 537	12	758	443
BSK	20 798	892	9 331	4 348

Zdroj: ÚPSVaR

Pre 193 UoZ so zdravotným postihnutím je na regionálnom pracovnom trhu v ponuke 996 voľných pracovných miest, na jedného zdravotne postihnutého pripadá 5 pracovných miest, rozdielne podľa okresov (Bratislava I 28; Bratislava II, III, Malacky a Senec 4, Bratislava IV 9; ÚPSVaR). S výnimkou okresu Pezinok, kde nie je na trhu práce žiadne pracovné miesto pre zdravotne postihnutých, v ostatných okresoch je situácia relatívne priaznivá. Zdravotne postihnutí nie sú v súčasnosti ohrození zotrúvaním v stave nezamestnanosti; problematická však môže byť ich zamestnateľnosť z iných dôvodov ako sú napríklad (ne-)súlady medzi zdravotným postihnutím a schopnosťou vykonávať ponúkané pracovné miesta, alebo slabá motivácia zamestnať sa.

V súlade s charakterom trhu práce BSK, kde sa prejavuje nielen pokles celkového počtu UoZ ale aj UoZ rizikových skupín a s rastúcou ponukou voľných pracovných miest, nie je možné jednoznačne preukázať riziko sociálneho vylúčenia vybraných skupín UoZ z dôvodu situácie na trhu práce. V roku 2018 boli 283 UoZ, okrem podpory v nezamestnanosti, vyplatené aj dávky v hmotnej núdzi a príspevky pre uchádzačov o zamestnanie v celkovom objeme 27 020 € a najvyšší počet poberateľov tejto dávky bol v okresoch Malacky (63), Pezinok (50) a Bratislava II (51).

So situáciou na trhu práce, (ne-)zamestnanosťou a mzdovým vývojom bezprostredne súvisí životná úroveň obyvateľstva, ktorej ukazovateľmi sú príjmy a výdavky domácností⁶. Výška peňažných príjmov domácností je ovplyvnená globálnym ekonomickým vývojom pokrízového obdobia, pričom odráža potenciál (demografický vývoj, vekovú a vzdelanostnú štruktúru obyvateľstva, štruktúru regionálnej ekonomiky, infraštruktúrnú vybavenosť regiónu a i.) a adaptačnú schopnosť reagovať na nové investičné výzvy.

V roku 2018 celkový hrubý príjem domácností v BSK bol 1 724 € na mesiac a celkový disponibilný príjem 1 345 € na mesiac, pričom približne 81 % tvorili pracovné, 18 % sociálne a 1 % ostatné príjmy (EU SILC 2018).

⁶ Príjmy a výdavky zohľadňujú 245 999 domácností so 623 104 osobami (ŠÚ SR)

Rozdelenie domácností podľa mesačného ekvivalentného disponibilného príjmu naznačuje príjmové nerovnosti. V roku 2018 približne 14,6 % (36 tis.) domácností, malo príjem 801 – 900 € a približne po 13 % (33 tis.) domácností 501 – 600 € a 601 – 700 €. Viac ako 1001 € malo 17 % (42 tis.) domácností. V porovnaní s ostatnými krajinami je v BSK výrazne vyšší podiel domácností v intervaloch ekvivalentného disponibilného príjmu 701 – 800 €, 801 – 900 €, 901 – 1000 a 1001 a viac €. Príjem vyšší ako 1 001 € malo len 4,1 % domácností Žilinského, 5,5 % Nitrianskeho, 5,7 % Trenčianskeho, 5,8 % Košického, 6,3 % Prešovského, 6,6 % Banskobystrického a 11,9 % Trnavského kraja (EU SILC 2018).

Počet nízkopríjmových domácností s príjmom do 400 € bol 5,9 % (14,5 tis.), v ktorých žilo 4,5 % (28,9 tis.) osôb. V ostatných krajinách je tento podiel vyšší ako 10 % domácností, najviac Banskobystrickom a Prešovskom kraji (17 %), Košickom a Žilinskom kraji (približne 14 %; EU SILC 2018).

Tabuľka 26 Rozdelenie domácností podľa mesačného ekvivalentného disponibilného príjmu

Intervaly ekvivalentného disponibilného príjmu (v €)	Počet domácností		Počet osôb v domácnostiach	
	spolu	%	spolu	%
do 100	3 802	1,5	4 801	0,7
101 – 200	648	0,3	1 691	0,3
201 – 300	3 456	1,4	7 712	1,2
301 – 400	6 553	2,7	14 734	2,3
401 – 500	31 059	12,6	72 643	11,3
501 – 600	32 192	13,1	80 585	12,6
601 – 700	34 244	13,9	90 289	14,1
701 – 800	29 780	12,1	75 564	11,8
801 – 900	36 001	14,6	95 342	14,9
901 – 1 000	25 989	10,6	69 409	10,8
1 001 a viac	42 274	17,2	128 334	20,0

Zdroj: EU SILC 2018

Vo vzťahu k riešeniu ekonomickej a sociálnej situácie nízkopríjmových skupín obyvateľstva je závažným problémom zabezpečenie starostlivosti o deti do troch rokov veku. K 21. 3. 2020 bolo na území BSK registrovaných 54 zariadení starostlivosti o deti do 3 rokov veku, s kapacitou 955 miest, pričom počet detí do 3 rokov veku bol až 35,7 tisíc. Nedostatočná kapacita zariadení starostlivosti o deti do troch rokov veku spolu s nízkym počtom pracovných miest na kratší pracovný čas (úväzok) sú limitujúcimi faktormi aktívneho uplatnenia žien v pracovnom procese, čo sa negatívne odráža aj na výške príjmov a životnej úrovni predovšetkým nízkopríjmových domácností. Podpora služieb pre zosúladenie rodinného a pracovného života, nielen že zostáva jednou z priorít pre lepšie začlenenie žien na trhu práce a ich kariérny postup, ale determinuje aj životnú úroveň nízkopríjmových domácností

Podľa indikátora nerovnomerného príjmového rozdelenia S80/S20 BSK dosiahol hodnotu 4,2, čo je o 0,6 viac v porovnaní s priemerom SR. V BSK bola suma ekvivalentných príjmov 20 % osôb s najvyššími príjmami približne 4-krát vyššia ako suma príjmov 20 % osôb s nižšími príjmami. Hodnota Giniho indexu je 24,3 %.

Podľa EU SILC 2018 schopnosť platiť zvyčajné výdavky s veľkými ťažkosťami deklaruje 15,2 tis. (6,3 %) domácností; 51,1 tis. (20,8 %) domácností ich platí s ťažkosťami a 74,3 tis.

(30,2 %) s určitými ťažkosťami. Na druhej strane 71,6 tis. (29,1 %) domácností ich platí pomerne ľahko a 28,8 tis. (11,7 %) ľahko. Počet domácností, ktoré sú schopné platiť zvyčajné výdavky domácností veľmi ľahko je len 4,6 tis. (1,9 %).

Až 55,4 % (136,4 tis.) domácností považuje platenie výdavkov na bývanie za trochu zaťažujúce, 26,7 % (65,6 tis.) za veľmi zaťažujúce a 17,9 % (44,1 tis.) domácností platenie výdavkov na bývanie nezaťažuje vôbec. Splácanie pôžičiek, leasingu a nákupu na splátky je pre 17,8 tis. (50,5 %) domácností veľmi zaťažujúce, pre 14,2 tis. (40,3 %) domácností trochu zaťažujúce a 3,2 tis. (9,1 %) domácností vôbec nezaťažujúce.

V BSK ku koncu roku 2017 čisté peňažné príjmy domácností boli 588 € na osobu a mesiac a čisté peňažné výdavky domácností 444 € na osobu a mesiac, čo je približne o 21 % viac v porovnaní s priemerom SR (EU SILC 2017).

V súlade s trendom, ktorý sa prejavuje v prosperujúcich ekonomikách, prišlo v BSK ku zmenám v štruktúre výdavkov domácností. Znížili sa výdavky na uspokojovanie základných potrieb členov domácností (výdavky na potraviny a nealkoholické nápoje, odievanie a obuv); na druhej strane rast cien ropy na svetových trhoch a inflácia viedli ku zvýšeniu výdavkov na energie a dopravu; cenová bublina v oblasti nehnuteľností zvýšila výdavky na bývanie a mierne vzrástli výdavky domácností aj na zdravotníctvo a vzdelávanie (graf 14, tabuľka 27), čo má negatívny dopad najmä na nízkopríjmové skupiny obyvateľstva.

Tabuľka 27 Štruktúra čistých peňažných výdavkov domácností v BSK v rokoch 2010 – 2017 (v € na osobu a mesiac)

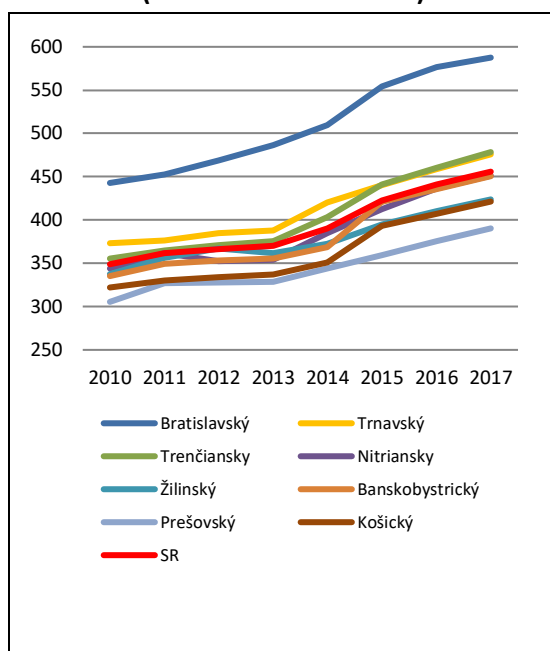
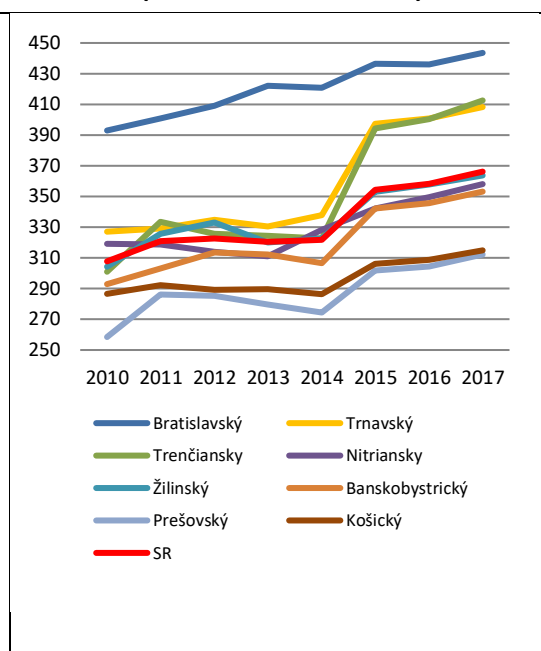
Čisté peňažné výdavky domácností	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Spolu	393	401	409	422	421	436	436	444
z toho na:								
Potraviny a nealkoholické nápoje	76	78	82	87	88	70	71	74
Alkoholické nápoje a tabak	10	11	10	11	11	12	12	12
Odievanie a obuv	22	19	18	19	19	21	21	23
Bývanie, voda, elektrina, plyn a iné palivá	78	80	82	85	85	83	82	80
Nábytok, bytové vybavenie a bežná údržba bytu	13	15	12	12	12	21	21	21
Zdravotníctvo	12	11	15	16	16	12	12	13
Doprava	30	30	34	33	32	44	43	45
Pošty a telekomunikácie	20	19	20	20	20	23	23	23
Rekreácia a kultúra	37	43	39	40	38	31	31	31
Vzdelávanie	2	2	2	2	2	2	2	2
Hotely, kaviarne a reštaurácie	19	21	21	22	22	22	23	24
Rozličné tovary a služby	25	24	22	22	21	29	29	29
Ostatné čisté výdavky	49	49	53	54	54	64	64	66

Poznámka: údaje za roky 2013 – 2017 sú simulované

Zdroj: ŠÚ SR, Štatistika rodinných účtov

Vysoký podiel osôb si nákup predmetov dlhodobej spotreby a bývanie zabezpečuje za cenu pôžičiek, čo ich robí zraniteľnými voči nepredvídateľným životným situáciám najmä v prípade straty pracovného miesta alebo dlhodobej choroby. Počet exekučných konaní svedčí o tom, že časť obyvateľstva nedokáže splácať svoje záväzky včas a dobrovoľne. Napriek tomu, že sa počet exekúcií na Slovensku znižuje, v BSK dlhodobo evidujeme druhý najvyšší počet exekučných konaní. V roku 2017 na 1 000 obyv. pripadalo 78,6 exekúcií, čo je viac ako dvojnásobok počtu exekúcií na 1 000 obyv. Prešovského kraja (príloha 15).

Graf 13 Čisté peňažné príjmy domácností v rokoch 2010 – 2017 podľa krajov SR (v € na osobu a mesiac)

Graf 14 Čisté peňažné výdavky domácností v rokoch 2010 – 2017 podľa krajov SR (v € na osobu a mesiac)

Poznámka: údaje za roky 2013 – 2017 sú simulované

Zdroj: ŠÚ SR, Štatistika rodinných účtov

Ukazovateľom, ktorý vyjadruje počet osôb v riziku chudoby alebo sociálneho vylúčenia je miera rizika chudoby. Cieľom Slovenskej republiky do roku 2020 je znížiť riziko chudoby alebo sociálneho vylúčenia a „vymaniť“ z rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia aspoň 170 tis. ľudí.

Tabuľka 28 Osoby pod hranicou chudoby a miera rizika chudoby v krajoch SR

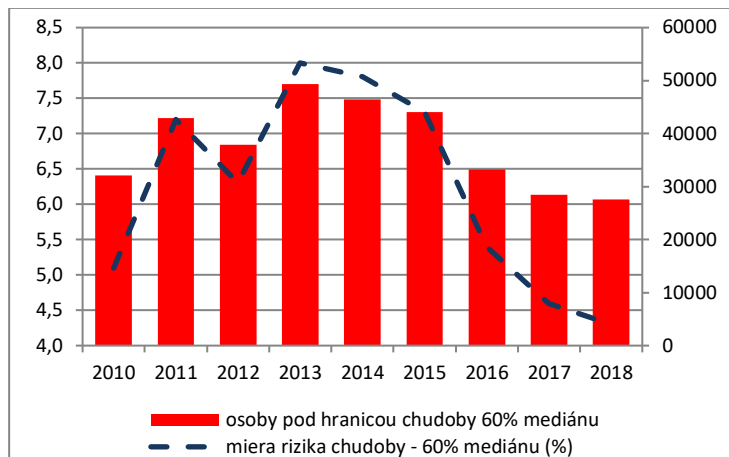
Kraj / SR	Osoby pod hranicou chudoby – 60 % mediánu (v tis.)									Miera rizika chudoby – 60 % mediánu (v %)								
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Bratislavský	32,1	43,0	37,9	49,4	46,5	44,0	33,2	28,4	27,6	5,1	7,2	6,3	8,0	7,8	7,3	5,4	4,6	4,3
Trnavský	37,9	52,5	59,1	51,1	45,7	42,5	48,7	52,9	43,9	6,7	9,5	10,6	9,2	8,5	7,9	9,0	9,8	7,9
Trenčiansky	60,6	54,5	49,4	48,6	50,8	49,4	44,6	43,7	38,4	10,1	9,2	8,3	8,2	8,9	8,7	7,8	7,7	6,6
Nitriansky	93,0	102,4	109,9	111,7	87,4	87,5	96,3	79,5	72,3	13,2	14,8	15,9	16,3	13,2	13,2	14,6	12,1	10,8
Žilinský	66,6	75,5	87,3	76,9	90,2	89,6	94,2	91,9	87,5	9,6	11,0	12,7	11,1	13,5	13,4	14,1	13,7	12,9
Banskobystrický	110,4	100,9	102,7	102,2	108,5	103,8	96,9	89,5	111,9	16,9	15,3	15,6	15,6	17,1	16,4	15,3	14,2	17,6
Prešovský	151,1	164,3	162,1	156,8	125,9	129,9	148,0	144,0	149,4	18,7	20,2	19,9	19,2	16,0	16,4	18,6	18,1	18,4
Košický	99,1	106,9	107,0	97,5	104,3	96,2	106,6	119,9	124,6	12,7	13,5	13,5	12,3	13,7	12,5	13,8	15,5	15,8
SR	650,7	700,1	715,6	694,2	659,3	642,9	668,4	649,6	655,5	11,6	12,6	12,9	12,5	12,3	12,0	12,3	12,0	11,8

Zdroj: ŠÚ SR

Z pohľadu časového vývoja sa počet osôb žijúcich pod hranicou chudoby a miera rizika chudoby znižujú. V roku 2018 v BSK žilo 27,6 tis. osôb (4,2 % obyv.) pod hranicou chudoby a miera rizika chudoby – 60 % mediánu bola 4,3 % (o 7,5 percentuálnych bodov nižšia ako priemer SR; tabuľka 28, graf 15).

V prípade, ak by hranica chudoby bola 40 % mediánu, tak by v BSK bolo chudobou ohrozených 11,8 tis. osôb a miera rizika chudoby by bola 1,9 % (SR 5,3 %); v prípade ak by to bolo 70 % mediánu, tak by sa chudoba dotýkala 59,6 tis. osôb a miera rizika chudoby by bola 9,6 % (SR 18,3 %; EU SILC 2017).

Graf 15 Osoby pod hranicou chudoby a miera rizika chudoby – 60 % mediánu v BSK

Zdroj: EU SILC 2010 -2018

Zhrnutie 3.3.3 Sociálna inklúzia a zamestnanosť

Ekonomická aktivita a zamestnanosť obyvateľstva

- 54 % ekonomicky aktívnych obyvateľov a miera ekonomickej aktivity 65,4 %
- vzdelanostná úroveň EAO sa zvyšuje, viac ako 80 % EAO má úplné stredné a vysokoškolské vzdelanie
- 187,7 tis. ekonomicky neaktívnych obyvateľov starších ako 15 rokov
- počet zamestnaných 344,2 tis. osôb a miera zamestnanosti 76,8 %
- približne 83 % zamestnaných má vysokoškolské a úplné stredné vzdelanie s maturitou, 17 % nižšie stredné a základné vzdelanie
- rozhodujúcimi hospodárskymi odvetviami zamestnanosti obyvateľstva sú služby (takmer 70 % zamestnaných), priemysel, odborné, vedecké a technické činnosti, verejná správa a obrana

Mzdy

- priemerná nominálna mesačná mzda v roku 2018 bola 1 523 €
- najvyššie mzdy sú v mestských okresoch Bratislavy, v okresoch zázemia Bratislavy sú približne o 35 % nižšie
- vo výške priemernej mesačnej nominálnej mzdy podľa odvetví sú výrazné rozdiely, ktoré poukazujú na skupiny pracujúcich s nízkymi príjmami
- najvyššia priemerná mesačná mzda je v priemysle (1 744 €), v odvetviach dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu (2 315 €), finančné a poisťovacie činnosti (2 079 €), informácie a komunikácia (2 409 €)
- v poľnohospodárstve, administratívnych a podporných službách, vzdelávaní a ostatných činnostiach je výška mesačnej mzdy približne o 30 % nižšia, v ubytovacích a stravovacích službách až o 45 % nižšia v porovnaní s priemerom
- 20 % zamestnancov v odvetviach s najvyššími mzdami zarobí 2,5-krát viac ako 20 % zamestnancov v odvetviach s najnižšími mzdami, ktorí sú v zmysle sociálnej inklúzie potenciálne ohrození chudobou

Nárast nerovností a riziko chudoby

- Vysoká zadlženosť obyvateľstva – na 1 000 obyv. pripadalo 78,6 exekúcií, čo je viac ako dvojnásobok počtu exekúcií na 1 000 obyv. Prešovského kraja

- rozdelenie domácností podľa mesačného ekvivalentného disponibilného príjmu naznačuje príjmové nerovnosti
- podľa indikátora nerovnomerného príjmového rozdelenia S80/S20 BSK dosiahol 4,2: suma ekvivalentných príjmov 20 % osôb s najvyššími príjmami je približne 4-krát vyššia ako suma príjmov 20 % osôb s najnižšími príjmami
- hodnota Giniho indexu je 24,3 %
- čisté peňažné výdavky domácností boli 444 € na osobu a mesiac, čo je až o 35 % viac ako v Prešovskom a Košickom kraji
- 57,3 % domácností BSK uvádza ťažkosti pri platení zvyčajných výdavkov, kým napríklad v Košickom kraji je to iba 32,7 % domácností
- 82,1 % domácností BSK uvádza, že platiť celkové náklady na bývanie domácností zaťažujú, splácať pôžičky, leasing, nákup na splátky zaťažuje až 90,8 % domácností, pričom 50,5 % zaťažuje veľmi, čo je najvyššia hodnota na Slovensku (priemer je 42,2 % domácností)
- v roku 2018 v BSK žilo 27,6 tis. osôb (4,2 % obyv.) pod hranicou chudoby a miera rizika chudoby – 60 % mediánu bola 4,3 %

Najvýznamnejšie identifikované problémy

- mzdové a príjmové nerovnosti v kontexte nadpriemerných výdavkov domácností
- nadpriemerné výdavky domácností, najmä v súvislosti s cenami nehnuteľností

3.3.4. Sociálna inklúzia a Rómovia z marginalizovaných rómskych komunít

Rómovia sú na Slovensku druhou najpočetnejšou národnostnou menšinou. BSK sa na geografickom rozmiestnení obcí s rómskou komunitou, v porovnaní s ostatnými kraji Slovenska, podieľa iba marginálne. Podľa Atlasu rómskych komunít 2019 v 22 obciach BSK (resp. v 18 samostatných obciach a 4 mestských častiach hl. m. SR Bratislavy) žilo 14 476 Rómov. Pre porovnanie v roku 2013 to bolo až 14 142 Rómov (Atlas rómskych komunít na Slovensku 2013). Percentuálne zastúpenie Rómov v obciach sa pohybuje od 1 % v Pezinku po 30 % v Plaveckom Štvrtku.

Typickou črtou priestorového rozmiestnenia rómskej populácie je bývanie v etnicky homogénnych sídelných koncentráciách - rómskych komunitách, ktoré Rusnáková a Pollák (2012) charakterizujú nasledovne: „... ide o sídelnú komunitu (priestorovo ohraničenú), ktorú obývajú Rómovia (alebo prevažne Rómovia). Je súčasťou obce alebo mesta (teda nemá samostatnú samosprávu), no často je od nej oddelená (priestorom, či nejakou bariérou – napr. potok, železnica atď.), prípadne sa nachádza priamo v obci/v meste (rómska ulica, rómska štvrť...) a tvorí relatívne samostatný socio-kultúrny celok.“. V koncentráciách v BSK žije spolu približne 41,56 % zo všetkých Rómov, zvyšok žije v rozptyle medzi etnickými Slovákmi, teda v etnicky zmiešaných susedstvách. Pojem rómska komunita je široko uplatňovaný a označujú sa ním rôznorodé sídelné koncentrácie (mestské, vidiecke), na rôznej socio-ekonomickej úrovni (môže ísť o vilové štvrte, alebo o chudobné časti bez prístupu k základnej infraštruktúre).

V BSK je identifikovaných 24 koncentrácií, v ktorých žije spolu 6 016 Rómov (41,56 %) pričom 2 koncentrácie sú mimo, 15 sa nachádza na okraji a 7 vo vnútri obce. V 15 obciach žijú Rómovia integrované s majoritným obyvateľstvom (tabuľky 29 a 30).

Dôležitým ukazovateľom pre sledovanie úrovne životných podmienok Rómov, ale aj celej populácie na Slovensku, je dostupnosť a využívanie inžinierskych sietí. V prvom rade ide o dostupnosť a využívanie rozvodov elektrickej energie, verejného vodovodu, verejnej kanalizácie a plynu.

Tabuľka 29 Počet Rómov a koncentrácií v obciach BSK

Obec	Okres	Počet obyvateľov	Podiel rómskych obyvateľov	Počet rómskych obyvateľov	Počet evidovaných koncentrácií	Počet obyvateľov koncentrácií
Nové Mesto	Bratislava	37 323	0,02	750	1	150
Petržalka	Bratislava	102 982	0,05	5 150	1	1 200
Podunajské Biskupice	Bratislava	24 283	0,1	2 425	3	165
Vrakuňa	Bratislava	20 267	0,08	1 620	1	1 300
Jablonové	Malacky	1 345	0,05	70	1	40
Kostolište	Malacky	1 604	0,044	70	1	70
Kuchyňa	Malacky	1 704	0,059	100	1	100
Lozorno	Malacky	3 103	0,198	614	1	614
Malacky	Malacky	18 757	0,02	380	1	80
Malé Leváre	Malacky	1 327	0,161	214	1	214
Pernek	Malacky	900	0,058	52	1	52
Plavecký Štvrtok	Malacky	2 450	0,3	740	1	690
Rohožník	Malacky	3 600	0,04	140	1	40
Studienka	Malacky	1 698	0,06	107	1	67
Veľké Leváre	Malacky	3 698	0,08	296	1	296
Vysoká pri Morave	Malacky	2 278	0,15	340	1	200
Záhorská Ves	Malacky	1 885	0,1	190	1	50
Závod	Malacky	2 916	0,048	140	1	140
Zohor	Malacky	3 387	0,11	369	1	69
Pezinok	Pezinok	24 820	0,01	245	1	115
Dunajská Lužná	Senec	6 902	0,06	410	1	330
Veľký Biel	Senec	2 703	0,02	54	1	34

Zdroj: Atlas rómskych komunít 2019

Tabuľka 30 Odhadovaný počet Rómov v podľa typov koncentrácií v BSK

Rómski obyvatelia bývajúci integrovane		Rómski obyvatelia žijúci v osídleniach vo vnútri obce		Rómski obyvatelia žijúci v osídleniach na okraji obce		Rómski obyvatelia žijúci mimo obce	
Spolu	%	Spolu	%	Spolu	%	Spolu	%
8 460	58,44	910	6,29	4 889	33,77	217	1,50

Zdroj: Atlas rómskych komunít na Slovensku 2019

Podľa Atlasu rómskych komunít 2019 úplné pokrytie verejným vodovodom má 17 z 22 obcí. Koncentrácia Rómov mimo obce v Plaveckom Štvrtku nemá vybudovanú infraštruktúru verejného vodovodu vôbec a obec Malé Leváre je vodovodom pokrytá približne na 40 %. V uvedených obciach obyvatelia koncentrácie využívajú vlastnú studňu. Pripojenie na kanalizáciu majú všetky obce s výnimkou obcí Jablonové, Kuchyňa, Pernek a Záhorská Ves. Veľmi

podobná situácia je aj v prípade plynofikácie obcí. V BSK sú, s výnimkou štyroch (Kuchyňa, Malé Leváre, Plavecký Štvrtok a Studienka), plne plynofikované všetky ostatné obce. Pripojenie na elektrickú sieť majú všetky obce, 10 % obyvateľov segregovanej rómskej komunity v Plaveckom Štvrtku toto pripojenie nemá.

Jednou z dôležitých tém diskusie o životných podmienkach Rómov na Slovensku sú otázky spojené s bývaním. Obydlia v jednotlivých osídleniach sú delené do dvoch základných kategórií – na obydlia bytového charakteru (bytové domy a v nich byty) a individuálne obydlia (domy, drevenice, chatrče, unimobunky, maringotky a pod.). Samostatnú kategóriu tvoria nebytové a tzv. iné obydlia, slúžiace na bývanie. Na základe uvedených kritérií sa v koncentráciách BSK nachádza celkovo 1 158 obydľí, v ktorých podľa odhadov bývalo 6 016 ľudí (Atlas rómskych komunit 2019). Takmer polovica obyvateľov koncentrácií (45,38 %) žije v 534 bytoch. Druhou najčastejšie zastúpenou kategóriou sú legálne murované domy, t.j. domy zapísané v katastri nehnuteľnosti, ktorých počet je 390 a býva v nich až 2 041 ľudí, čo predstavuje 33,93 % všetkých obyvateľov koncentrácií. Tretím najčastejším typom bývania sú murované domy nezapísané do katastra, ktorých je 199 a podľa odhadov v nich býva 1 077 obyvateľov (17,90 % všetkých obyvateľov osídlení). Ďalej sú zastúpené chatrče (12) so 62 obyvateľmi, neskolaudované drevené domy (2), unimobunky (6), karavany (2) a iné formy bývania (3).

Často diskutovanou témou je politická participácia Rómov na verejnom a politickom živote. V 22 sledovaných samosprávach pôsobí 273 poslancov obecných a mestských zastupiteľstiev, z ktorých podľa odhadov sú zastúpení Rómovia iba v obci Dunajská Lužná.

Obce Lozorno, Plavecký Štvrtok a Pezinok a mestské časti hl. m. SR Bratislavy - Vrakuňa, Nové Mesto a Petržalka disponujú komunitným centrom. V troch obciach (Plavecký Štvrtok, Veľké Leváre a Veľký Biel) je do práce s rómskymi komunitami zapojená aj cirkev.

Z celkového počtu obcí až v 14 sú využívané aktivačné práce, pričom vo všetkých sú do aktivačných prác zapojení aj Rómovia.

Zhrnutie 3.3.4 Sociálna inklúzia a Rómovia z marginalizovaných rómskych komunit

Rómske komunity

- V 22 obciach žije 14 476 Rómov, s najvyšším podielom na počte obyvateľov v Plaveckom Štvrtku (30 %), Lozorne (19,8 %), Malých Levároch (16,1 %), Vyskej pri Morave (15 %), Zohore (11 %) a Záhorskej Vsi (10 %)
- identifikovaných je 24 koncentrácií, z nich 2 mimo, 15 na okraji a 7 vo vnútri obce a žije v nich 6 016 Rómov

Najvýznamnejšie identifikované problémy

- segregácia
- viacnásobné sociálne vylúčenie
- koncentrácia chudoby a materiálnej deprivácie
- nedostatočný prístup k službám

3.3.5. Sociálna inklúzia a cudzinci

V súlade s demografickým vývojom Slovenska, ktorého signifikantnou črtou je starnutie obyvateľstva, postupne klesá aj počet ekonomicky aktívneho obyvateľstva. V rokoch 2016 – 2030 klesne počet ľudí v produktívnom veku 15 – 64 rokov približne o 200 tisíc. Prognozy vývoja na trhu práce však naznačujú, že v rozmedzí rokov 2019 – 2024 potreba trhu práce bude okolo 490 tisíc ľudí nad rozsah v súčasnosti zamestnaných osôb. Tieto osoby bude možné získať z radov v súčasnosti nezamestnaných osôb, absolventov prichádzajúcich na trhu práce alebo osôb zo zahraničia.

BSK vzhľadom na svoje špecifické postavenie, ekonomickú výkonnosť a koncentráciu dôležitých inštitúcií je vysoko atraktívnym miestom pre obyvateľov ostatných regiónov Slovenska, ale aj ľudí zo zahraničia. Súčasne je aj regiónom s najvyššou potrebou pracovných síl, ktorý v rokoch 2019 – 2024 bude potrebovať približne 82 tisíc osôb. Súčasne bude na trhu práce v rámci kraja chýbať niekoľko tisíc absolventov s ukončeným stredoškolským alebo vysokoškolským vzdelaním. Ich nedostatok sa prejaví najmä v oblasti stavebníctva, strojárstva, maloobchodu, administratívy, v prípade vysokoškolsky vzdelaných absolventov najmä v oblasti informačných technológií a účtovníctva. (Stratégia pracovnej mobility cudzincov v SR).

BSK spolu s mestom Bratislava je z hľadiska zahraničnej migrácie najatraktívnejším miestom na Slovensku. Svedčí o tom aj dlhodobý najvyšší počet cudzincov v rámci krajov Slovenska.

V slovenskej legislatíve sa pod pojmom cudzinec rozumie každý, kto nie je štátnym občanom SR (zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 75/2013 Z. z.) V kontexte EÚ je cudzinec osoba, ktorá nie je občanom členského štátu EÚ. Z hľadiska evidencie ÚHCP P PZ cudzincov rozlišujeme cudzincov na cudzincov – občanov EÚ/EHP, ktorí sa na Slovensku pohybujú a zamestnávajú na základe pravidiel jednotného trhu EÚ (Zákon č. 5/2004 Z. z. službách zamestnanosti), a na cudzincov – štátnych príslušníkov tretích krajín t.j. krajín mimo EÚ a EHP.

Cieľovou skupinou tejto koncepcie sú cudzinci, ktorí vstúpili na územie SR a prechodne žijú alebo sa trvale usadili na území SR bez ohľadu na vek a pohlavie vrátane detí cudzincov, ktoré sú občanmi SR.

K 31.12.2010 žilo v BSK 8 960 cudzincov, čo predstavovalo 39 % všetkých cudzincov evidovaných v tom čase v SR. Odvtedy sledujeme zrýchľujúci sa rast počtu cudzincov na území Slovenska a aj BSK. Do roku 2018 sa ich počet zvýšil viac ako štvornásobne a k 31.12.2018 žilo v BSK 38 819 cudzincov (33 % všetkých cudzincov žijúcich v SR), čo predstavuje takmer 6 % z celkového počtu obyvateľov BSK (tabuľka 31).

Podiel cudzincov – štátnych príslušníkov tretích krajín bol na celkovom počte cudzincov 58,6 %. Z celkového počtu 22 768 cudzincov – štátnych príslušníkov tretích krajín ženy tvorili 41,9 % a muži 58,1 %. Výrazná väčšina osôb bola vo vekovej kategórii 17 – 62 rokov, teda v produktívnom veku a to 84,3 %. Z hľadiska typu pobytu prevládali osoby s prechodným pobytom (74 %) a 25,7 % malo trvalý pobyt (Kadlečíková, 2018).

Až 81 % cudzincov – štátnych príslušníkov z tretích krajín bolo evidovaných v mestských okresoch Bratislavy, najviac v Bratislava II, Bratislava III a Bratislava I. Najmenej v okrese

Pezinok (graf 16, tabuľka 32, obrázok 7). Ich najčastejšou krajinou pôvodu boli: Srbsko, Ukrajina, Rusko a Vietnam (ÚHCP P PZ).

Tabuľka 31 Cudzinci s platným pobytom v SR k 31. 12. 2018

Kraj	Cudzinci			Počet obyvateľov kraja	Podiel cudzincov v kraji na celkom počte cudzincov v SR (%)
	štátni príslušníci z tretích krajín	občania EÚ/EHP	spolu		
Bratislavský	22 768	16 051	38 819	659 598	5,9
Trnavský	8 766	8 316	17 082	563 591	3,0
Trenčiansky	3 928	3 585	7 513	585 882	1,3
Nitriansky	5 658	7 573	13 231	676 672	2,0
Žilinský	4 394	4 936	9 330	691 368	1,3
Banskobystrický	4 492	3 962	8 454	647 874	1,3
Prešovský	5 553	3 896	9 449	825 022	1,1
Košický	7 661	5 941	13 602	800 414	1,7
SR	63 220	54 260	117 480	5 450 421	2,2

Zdroj: ÚHCP P PZ

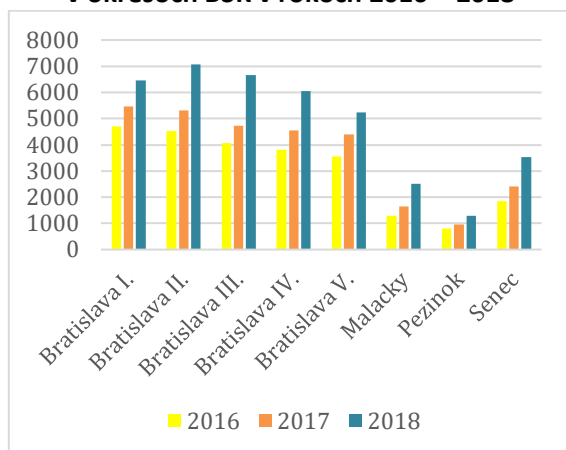
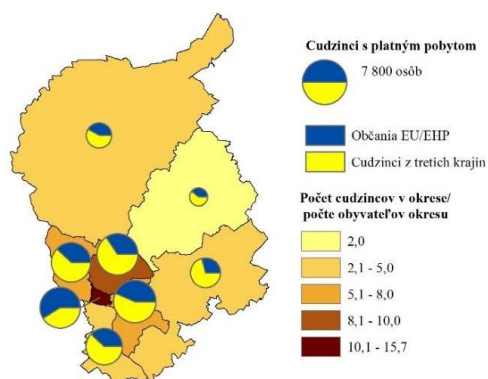
Tabuľka 32 Cudzinci s platným pobytom v okresoch BSK

Okres	Cudzinci								
	2016			2017			2018		
	spolu	občania EÚ/EHP	štátni príslušníci z tretích krajín	spolu	občania EÚ/EHP	štátni príslušníci z tretích krajín	spolu	občania EÚ/EHP	štátni príslušníci z tretích krajín
Bratislava I	4 705	3 216	1 489	5 472	3 627	1 845	6 456	3 799	2 657
Bratislava II	4 517	2 519	1 998	5 318	2 789	2 529	7 067	3 083	3 984
Bratislava III	4 064	1 905	2 159	4 729	2 106	2 623	6 663	2 283	4 380
Bratislava IV	3 801	1 998	1 803	4 555	2 196	2 359	6 063	2 308	3 755
Bratislava V	3 551	1 734	1 817	4 396	1 864	2 532	5 242	1 991	3 251
Malacky	1 284	741	543	1 646	892	754	2 507	1 046	1 461
Pezinok	816	421	395	964	459	505	1 289	507	782
Senec	1 851	780	1 071	2 400	928	1 472	3 532	1 034	2 498
BSK	24 589	13 314	11 275	29 480	14 861	14 619	38 819	16 051	22 768
BA mesto vidiecke okresy	20 638	11 372	9 266	24 470	12 582	11 888	31 491	13 464	18 027
	3 951	1 942	2 009	5 010	2 279	2 731	7 328	2 587	4 741

Zdroj: ÚHCP P PZ

Cudzinci - občania EÚ/EHP žijúci v BSK tvorili takmer 42 % z celkového počtu cudzincov, z toho 66 % mužov a 34 % žien. Výrazná väčšina 86,8 % z nich bola v produktívnom veku (17 – 62 rokov) (Kadlečíková, 2018). Najčastejšie krajiny pôvodu boli Česká republika, Nemecko, Taliansko a Francúzsko. Najviac občanov EÚ/EHP žilo v okresoch Bratislava II a Bratislava I, kde tvorili až 15,7 % bývajúceho obyvateľstva.

Počet a podiel cudzincov (6 %) v BSK s platným pobytom je v porovnaní s inými krajinami SR výrazne vyšší, pričom až 81 % žije v mestských okresoch Bratislavy. Prichádzajú sem najmä ľudia v produktívnom veku za prácou, podnikaním, vzdelaním.

Graf 16 Cudzinci s platným pobytom v okresoch BSK v rokoch 2016 – 2018

Obrázok 7 Cudzinci s platným pobytom v okresoch BSK v roku 2018

Zdroj: ÚHCP P PZ

Tabuľka 33 Cudzinci evidovaní na ÚPSVaR v roku 2018

Okres	Cudzinci – štátni príslušníci z tretích krajín			Cudzinci – Občania EÚ/EHP	Cudzinci spolu
	spolu	s informačnou kartou	s povolením		
Bratislava I.	1 913	903	1 010	4 083	5 996
Bratislava II.	1 778	1 057	721	4 707	6 485
Bratislava III.	1 019	478	541	2 182	3 201
Bratislava IV.	2 971	1 520	1 451	1 516	4 487
Bratislava V.	920	431	489	2 559	3 479
Malacky	1 390	548	842	1 348	2 738
Pezinok	128	70	58	72	200
Senec	957	300	657	716	1 673
BSK	11 076	5 307	5 769	17 183	28 259
BA mesto	8 601	4 389	4 212	15 047	23 648
vidiecke okresy	2 475	918	1 557	2 136	4 611

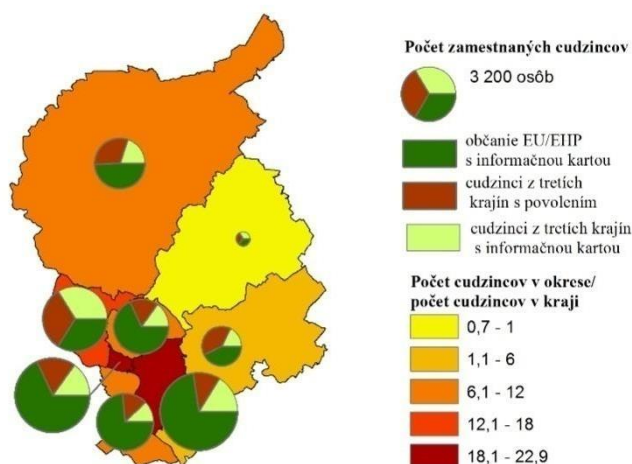
Zdroj: ÚPSVaR

Ako ukázal dotazníkový prieskum, jednotlivé obce a mestá BSK nemajú presné dáta o cudzincoch v nich žijúcich. Z 52 obcí/miest mimo Bratislavy len 5 uviedlo, že evidujú cudzincov s trvalým pobytom, 2 obce v okrese Malacky a 3 obce v okrese Senec. Jednotliví primátori a starostovia uviedli, že vo svojej obci registrujú nárast cudzincov, ale nemajú o nich žiadnu evidenciu. Špecifické postavenie okrem mesta Bratislavy má aj mesto Senec, kde sa nachádza druhý najvyšší podiel cudzincov. Ako uvádzajú výskumy Centra pre výskum etnicity a kultúry jedným z dôvodov je, že ešte za socializmu sa tu nachádzala jazyková škola pre cudzincov, kde sa učili slovenčinu. Po skončení školy mnohí odišli, ale niektorí sa v meste natrvalo usadili, bývajú a podnikajú tam dodnes (Hlinčíková a kol., 2014).

Podľa štatistiky ÚPSVaR o zamestnávaní cudzincov, ku koncu roka 2018 pracovalo v BSK 28 259 cudzincov z čoho 39,2 % bolo cudzincov – štátnych príslušníkov tretích krajín a 60,8 % tvorili cudzinci – občania EÚ/EHP. Až 83 % cudzincov pracovalo v meste Bratislava. Takmer 48 % zamestnaných cudzincov – štátnych príslušníkov tretích krajín pracovalo na základe povolenia na zamestnanie a 52 % na základe tzv. informačných kariet (tabuľka 33, obrázok 8). Cudzinci – občania EÚ/EHP nepotrebujú pracovné povolenie, sú len evidovaní úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny prostredníctvom informačných kariet.

Obrázok 8 Počet zamestnaných cudzincov v okresoch BSK v roku 2018

Zdroj: ÚPSVaR, ÚHCP P PZ

Štatistika zamestnanosti obsahuje len dáta o zamestnaných cudzincoch. Absentujú však dáta o cudzincoch, ktorí pracujú na základe živnosti alebo iného oprávnenia, napríklad ako konatelia firiem a podobne. Taktiež neexistuje štatistika o tom, aká časť cudzincov vykonáva prácu nezodpovedajúcu ich kvalifikácii. Viaceré štúdie však uvádzajú, že sa často stáva, že cudzinci sú v situácii, kedy zoberú prácu, kde sa vyžaduje nižšia kvalifikácia než majú, alebo sa zamestnávajú v celkom inom odbore (Kadlečíková, 2018, Filadelfiová a kol., 2011).

Problematika migrácie a integrácie cudzincov sa na Slovensku riadi dvoma materiálmi prijatými vládou SR: Migračná politika Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2020 v gescii MV SR a Integračná politika Slovenskej republiky v gescii MPSVR SR. V súvislosti s nedostatkom uchádzačov o zamestnanie na trhu práce a zamestnávaním zahraničných pracovníkov, prijala Vláda SR v roku 2018 Stratégiu pracovnej mobility cudzincov v Slovenskej republike (do roku 2020 s výhľadom do roku 2030), ktorá formuluje zámer zjednodušiť niektoré pravidlá v oblasti zamestnávania cudzincov, a hovorí o strategickom plánovaní a organizovaní riadenej a regulovanej pracovnej mobility cudzincov na trh práce v SR. Okrem toho tiež zdôrazňuje potrebu intenzívnejšieho zapojenia najmä VÚC, miest a obcí pri ich integrácii a to vzhľadom na ich kompetencie, ktoré sú stanovené zákonom.

Podľa zákona č. 369/1990 Z. z. o obecnom zriadení aj cudzinci – štátni príslušníci tretích krajín patria do kategórie obyvateľov s trvalým alebo prechodným pobytom, ktorým má obec vytvárať podmienky na zabezpečovanie zdravotnej starostlivosti, na vzdelávanie, kultúru, osvetovú, záujmovú umeleckú činnosť, telesnú kultúru a šport. Podľa zákona č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov vykonávajú samosprávne kraje svoje kompetencie vo vzťahu k obyvateľom, ktorí majú na území samosprávneho kraja trvalý alebo prechodný pobyt, kam spadajú aj cudzinci – štátni príslušníci tretích krajín. Samosprávne kraje zabezpečujú na svojom území tvorbu a plnenie programu sociálneho, ekonomického a kultúrneho rozvoja územia a podieľajú sa na riešení problémov, ktoré sa týkajú viacerých obcí na území samosprávneho kraja. Príklady dobrej praxe z iných krajín (napríklad Nórsko alebo Portugalsko) ukazujú, že sú to práve samosprávy, ktoré zohrávajú zásadnú rolu v integračných procesoch, najmä kvôli kompetenciám v sociálnej oblasti a v oblasti bývania.

Ako ukazujú štatistiky, populácia cudzincov na území Slovenska neustále narastá. S nárastom počtu cudzincov prichádzajú rôzne výzvy pre ich integráciu na regionálnej a lokálnej

úrovni. Podľa vyššie uvedených zákonov sú cudzinci s trvalým pobytom legislatívne vnímaní ako obyvatelia danej obce alebo mesta, s čím sa spájajú rôzne služby, na ktoré majú nárok (Hlinčíková a kol.2014).

Rovnako ako v domácej populácii aj medzi cudzincami sú ľudia rôzneho sociálneho statusu a sociálneho zázemia, to znamená, že aj medzi cudzincami sú ľudia, ktorí profitujú z ekonomického rozvoja, ale aj ľudia, ktorí sa ocitajú na okraji spoločnosti a často sú bez podporných sociálnych sietí alebo služieb, ktoré by im pomohli situáciu zvládnuť. V rozdielnom postavení sú cudzinci – občania krajín EÚ/EHP a cudzinci – štátni príslušníci tretích krajín. Pravidlá pre pobyt cudzincov – štátnych príslušníkov z tretích krajín spôsobujú, že sa ocitajú v ťažšom postavení. Cudzinci, v porovnaní s domácim obyvateľstvom, čelia na trhu práce mnohým ťažkostiam ako sú napr. nižšie mzdy, neštandardné pracovné zmluvy, väčšie riziko straty zamestnania, ktoré môžu prejsť do sociálneho vylúčenia a chudoby (Stratégia pracovnej mobility cudzincov) alebo obavy zo straty povolenia na pobyt v prípade, že v stanovenej lehote nenájdu inú prácu.

V BSK je na jednej strane veľká skupina cudzincov, ktorí pracujú vo veľkých korporáciách, prišli do mesta len na určitý čas, nemajú príliš ambíciu naučiť sa slovenčinu a „zapadnúť“, avšak vytvorili si tu zázemie, ktoré im umožňuje pohodlný a kvalitný život.

Na druhej strane cudzinci, ktorí prichádzajú v súvislosti so zvyšujúcim sa dopytom po nízkokvalifikovaných zamestnancoch predovšetkým vo výrobnom sektore, doprave, ale i v službách, sa často stávajú obeťami pracovného vykorisťovania alebo zneužívania zo strany agentúr a zamestnávateľov a sú konfrontovaní s nelegálnym zamestnávaním. Výrazný nárast nelegálneho zamestnávania cudzincov bol zaznamenaný najmä v posledných dvoch rokoch a vzhľadom na vízovú liberalizáciu a aktuálne podmienky na slovenskom trhu práce možno predpokladať, že sa ich počet bude i naďalej zvyšovať. Vzhľadom na odlišný jazyk a legislatívu štátu pôvodu cudzincov, je práve u tejto skupiny osôb zvýšený predpoklad nízkeho povedomia o ich právach a povinnostiach v zmysle legislatívy SR, čím sa stávajú zraniteľnejšími vo vzťahu k vymáhaniu svojich práv. Špecifickými ohrozenými skupinami sú osamelí rodičia s deťmi (väčšinou ženy – matky), seniori a cudzinci so zdravotným postihnutím.

Ako uvádzajú viaceré štúdie, výskumy a skúsenosti mimovládnych organizácií pracujúcich s cudzincami, najväčším problémom pri integrácii cudzincov je jazyková bariéra, nízke právne povedomie a nedostatok informácií v inom ako slovenskom jazyku. Problémom je aj otázka bývania, keďže Bratislava nemá dostatok nájomných bytov a cudzinci sa stretávajú v prípade komerčného prenájmu s neochotou a odmietaním, resp. si komerčný prenájom ani nemôžu dovoliť a nedokážu si nájsť primerané ubytovanie. Problémom je aj prístup ku vzdelávaniu a zdravotnej starostlivosti.

Z pohľadu samospráv sú cudzinci vnímaní nie ako integrálna súčasť populácie mesta alebo obce, ale ako skupina, ktorá by mohla znamenať nejakú ťarchu alebo problém. Cudzinci nemajú dôveru vo verejné inštitúcie, preto sa snažia svoje problémy riešiť v rámci svojej komunity, čo spôsobuje, že najmä novopríchodzí cudzinci sa tak ocitajú v rámci týchto združení/komunit v mocensky nevyvážených a závislých vzťahoch (Kadlečíková, 2018).

Strategické dokumenty miest a obcí a aj samotného VÚC problematiku integrácie cudzincov nereflektujú. Len Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja hlavného mesta Bratislavy na roky 2010 – 2020 čiastočne zohľadňuje problematiku zahraničnej migrácie. V doku-

mente sa uvádza, že Bratislava má multikultúrny charakter, ale v porovnaní s inými európskymi metropolami je populácia v Bratislave ešte stále skôr homogénna. Počet cudzincov žijúcich v Bratislave sa postupne zvyšuje a zahraničná migrácia postupne začala vytvárať tlak na zlepšenie služieb a možností bývania (PHSR hl. m. Bratislavy na roky 2010 – 2020). Z uvedeného vyplýva, že BSK, ani jednotlivé samosprávy nemajú problém cudzincov zadefinovaný vo svojich hospodárskych a sociálnych programoch, nemajú s ním žiadne skúsenosti, nevedia ho komunikovať a nemajú zadefinované žiadne kroky na jeho riešenie.

Ponuka služieb a aktivít pre cudzincov je na území BSK koncentrovaná najmä do hlavného mesta Bratislavy. Ako uvádza Kadlečíková (2018) vo svojej štúdií „Integrácia cudzincov v Bratislave“, *legalizáciu pobytu* a právne poradenstvo okrem komerčných organizácií a právnických kancelárií v Bratislave poskytujú aj mimovládne organizácie – najmä Liga za ľudské práva, Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM) prostredníctvom Migračného a informačného centra, Slovenská humanitná rada a príležitostne aj ďalšie mimovládne organizácie. Dopyt po týchto službách presahuje možnosti mimovládnych organizácií preto, že šírka a dostupnosť ich služieb závisí od toho, či je im schválené financovanie, ktoré je v súčasnosti zabezpečované najmä z európskych zdrojov prostredníctvom Fondu pre azyl, integráciu a migráciu (AMIF).

Slovenčina pre cudzincov je v BSK v ponuke viacerých jazykových škôl vo forme skupinových alebo individuálnych kurzov. Sú dostupné aj bezplatné jazykové kurzy, ktoré poskytuje MIC. Výučbu slovenčiny zabezpečuje aj Studia Academica Slovaca, Centrum ďalšieho vzdelávania UK a Jazyková škola. Kurzy slovenčiny ponúka aj mimovládna organizácia Mareena.

V meste Bratislava pracuje viacero občianskych združení zameraných na *integráciu cudzincov a prepájanie domácich obyvateľov a cudzincov*. Občianske združenie PUNKT, ktoré organizuje Dobrý trh, ďalej aktivity v rámci Starej tržnice, najmä podujatie Komunitná kuchyňa, Stará jedáleň v Rači, Kalab a podobne, ale aj festival [fjúžn], ktorý organizuje Nadácia Milana Šimečku. Občianske združenie Mareena, ktoré vzniklo na základe iniciatívy “Kto pomôže?” prevádzkuje komunitné centrum, ktoré vytvára zázemie pre cudzincov žijúcich v Bratislave a prepája ich s domácou populáciou.

V meste pôsobia viaceré organizácie a komunity cudzincov, napríklad vietnamská komunita, Islamská nadácia, afgánska komunita, Africké kultúrne, informačné a integračné centrum. Dlhodobé aktivity a spoluprácu s komunitami rozvíja IOM.

Samostatnou kapitolou je *vzdelávanie detí a mládeže cudzincov*. Podľa školskej štatistiky bolo v školskom roku 2017/2018 do materských, základných a stredných škôl v Bratislave zapísaných 1593 detí cudzincov (CVTI). Situácia v oblasti vzdelávania detí cudzincov na základných školách už niekoľko rokov stagnuje, školy nie sú pripravené na vzdelávanie cudzincov, neexistujú žiadne podporné opatrenia. Opatreniami, ktoré by napomohli pri vzdelávaní detí cudzincov, sú napríklad zlepšenie kompetencií pedagogických zamestnancov vo vyučovaní slovenského jazyka ako cudzieho jazyka, podpora interkultúrneho vzdelávania pedagogických pracovníkov aj žiakov, či väčší počet pedagogických asistentov v školách.

Čo sa týka *sociálnych služieb*, cudzinci sú zatiaľ skôr potenciálni ako reálni recipienti, pretože sú často v situácii, kedy nespĺňajú podmienky pre využívanie sociálnych služieb. Tiež nedisponujú informáciami o tom, že by mohli využívať nejaké sociálne služby alebo sa snažia nebyť na ťarchu a zbytočne na seba neupozorňovať.

V Bratislave nie sú mestské nájomné byty, štartovacie nájomné byty alebo iné dostupné nájomné bývanie, o ktoré by sa mohli uchádzať aj prichádzajúci cudzinci. Cudzinci sa často stretávajú s diskrimináciou pri hľadaní bývania.

Zhrnutie 3.3.5 Sociálna inklúzia a cudzinci

Cudzinci

- BSK spolu s hl. m. SR Bratislavou je z hľadiska zahraničnej migrácie najatraktívnejším miestom na Slovensku
- dlhodobo najvyšší počet cudzincov v rámci krajov Slovenska:
  - počet cudzincov od roku 2010 narástol viac ako štvornásobne
  - k 31.12.2018 žilo v BSK 38 819 cudzincov (33 % všetkých cudzincov žijúcich v SR), čo predstavuje takmer 6 % z celkového počtu obyvateľov BSK
  - ku koncu roka 2018 pracovalo v BSK 28 259 cudzincov (z toho 39,2 % štátnych príslušníkov tretích krajín a 60,8 % občania EÚ/EHP), 83 % cudzincov pracovalo v hl. m. SR Bratislave
- potenciálny zdroj pracovných síl (región v rokoch 2019 – 2024 bude potrebovať približne 82 tisíc osôb)

Najvýznamnejšie identifikované problémy

- jazyková a kultúrna bariéra
- nedostatok informácií v inom ako slovenskom jazyku
- nízke právne povedomie o fungovaní verejnej správy v SR
- nerovnaký prístup pri získavaní bývania
- problémový prístup k vzdelávaniu a zdravotnej a sociálnej starostlivosti
- nedôvera vo verejné inštitúcie
- nedostatok skúseností samospráv s prácou s cudzincami

3.3.6 Deti, mládež a sociálna inklúzia

Dôležitou cieľovou skupinou sociálnej inklúzie sú deti a mládež, kde nosným problémom sú výchova a vzdelávanie a voľnočasové aktivity. So špecifickými problémami sa stretávame u detí a mládeže z marginalizovaného prostredia a rodín cudzincov.

Výchovno-vzdelávacieho procesu sa zúčastňujú deti a mládež, ktorých počet a štruktúra je podľa jednotlivých charakteristík a špecifik diferencovaná. Povinnosťou predškolských zariadení, škôl a centier voľného času je poskytovať všetkým žiakom bez rozdielu kvalitnú výchovu a vzdelávanie, čo je náročné vzhľadom na rozdielnu kapacitu a vybavenosť škôl a zariadení, odborné kompetencie a pripravenosť učiteľov a odborného personálu, aplikované koncepcie edukácie, klímu škôl a i.

V súčasnosti jedným z preferovaných prístupov je inkluzívne vzdelávanie, ktoré sa vo všeobecnosti chápe ako naplnenie základného práva všetkých žiakov na prístup ku kvalitnému vzdelávaniu. Ide o prispôbenie jednotlivých súčastí výchovno-vzdelávacieho procesu a školského prostredia znevýhodnenému jedincovi. Inklúzia v školskom prostredí je orientovaná na identifikáciu jedincov alebo skupín žiakov, ohrozených marginalizáciou, exklúziou alebo zlyhaním z dôvodu rôznych bariér školského systému, ktorý je nedostatočne otvorený

ich potrebám a špecifikám (etnickým, jazykovým, zdravotným, sociálnym, rodovým, individuálnym a i.). Inkluzívna škola vzniká z potreby poskytovania vhodných a spravodlivých podmienok pre vzdelávanie, s minimalizáciou negatívnych dôsledkov diferencovaných podmienok výchovy a vzdelávania. Odstraňovanie bariér a uplatňovanie princípov inklúzie v procese výchovy a vzdelávania vedie ku zvyšovaniu úspešnosti vzdelávania a znižovaniu počtu žiakov, ktorí predčasne ukončia školskú dochádzku. Inklúzia umožňuje nielen „prijatie“ žiakov učiteľmi, ale aj žiakov navzájom tak, aby bolo možné rozvíjať hodnoty inklúzie, nachádzať a uplatňovať možnosti optimálnej edukácie žiakov zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia alebo so špecifickými výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP) v podmienkach škôl a školských zariadení (Klein, Šilonová, 2017).

Uplatnenie koncepcie inkluzívneho vzdelávania, výchovy a školského prostredia si vyžaduje vytvorenie:

- **inkluzívnej kultúry školy.** Všetci (ne-)pedagogickí zamestnanci školy musia zdieľať presvedčenie, že škola je inštitúcia, ktorej úlohou je rozvíjať všetkých žiakov bez ohľadu na ich individuálne predpoklady, sociálny a etnický pôvod a kultúru, ktorú si so sebou prinášajú z domu. V prípade, ak sú v škole niektoré triedy inkluzívne, je možné tento stav považovať za krok k premene školy, nemožno však hovoriť o skutočnej inklúzii. O tej je možné hovoriť až vtedy, keď žiaci majú vytvorené vhodné podmienky vo všetkých priestoroch školy, nielen v triede, kde sa vzdelávací proces uskutočňuje,
- **podmienok pre formovanie a činnosť inkluzívneho tímu,** ktorý plánuje organizačné a procesné kroky na zavádzanie princípov a aktívne sa podieľa na inkluzívnom vzdelávaní. Členmi tímu sú *pedagógovia, vychovávateľa, pedagogickí asistenti, výchovný a kariérny poradca, špeciálny a sociálny pedagóg, školský psychológ, prípadne externí terénni sociálni a komunitní pracovníci a ďalší odborníci* v závislosti od lokálneho prostredia konkrétnej školy,
- **súladu pedagogických a odborných postupov,** ktoré vychádzajú z teoretických východísk, názorov a skúseností členov inkluzívneho tímu. Zainteresovaní zamestnanci školy sú oboznámení s metódikou práce svojich (ne-)pedagogických kolegov a svoje odborné pôsobenie realizujú tak, aby bolo komplementárne (doplňujúce) vo vzťahu k postupom ostatných kolegov. Za týmto účelom sa uskutočňujú pravidelné pracovné stretnutia, na ktorých kolegovia predstavujú svoje pracovné a pedagogické postupy, hľadajú spoločné, vzájomne sa doplňujúce riešenia problémov a odovzdávajú si informácie o špecifických potrebách svojich žiakov a skúsenosti „dobrej praxe“,
- **koncepcie výučby,** t.j. spôsobov uplatňovania princípov inkluzívneho vzdelávania a výchovy v reálnom prostredí školy, ktorá mení tradície a rešpektuje individuálny prístup v inkluzívnom vzdelávaní a výchove (Porubský a kol. 2014).

V BSK výchovno-vzdelávací proces zabezpečuje 463 škôl, ktoré v školskom roku 2018/2019 navštevovalo 111,5 tis. žiakov a detí predškolského veku (tabuľka 34). Súčasťou siete vzdelávacích zariadení sú aj špeciálne školy (materské, základné a stredné), v ktorých vzdelávací a výchovný proces je zameraný na deti a žiakov s rôznym postihnutím (syndróm autizmu, mentálne, zrakové, sluchové, telesné a viacnásobné postihnutie, narušená komunikácia, vývinové poruchy učenia, poruchy správania a iné; tabuľka 35).

Zariadenia predškolskej výchovy a vzdelávania – materské školy, zabezpečujú výchovu a vzdelávanie detí predškolského veku v súlade s ich individuálnymi potrebami a vekovými

osobitnosťami a utvárajú predpoklady pre ich ďalšie vzdelávanie. Zároveň zohrávajú významnú úlohu v zosúladovaní súkromného a pracovného života rodičov, napomáhajú v aktívnom začlenení žien na trhu práce a ich kariérnom postupe a prispievajú ku zlepšeniu príjmovej situácie mladých ľudí.

Tabuľka 34 Školy a počet žiakov v BSK v školskom roku 2018/2019

Školy	Počet škôl	Počet žiakov
materské školy	201	21 551
základné školy	129	46 545
základné umelecké školy	21	14 058
jazykové školy	2	3 796
Gymnázia a športové školy	50	14 763
Konzervatóriá a ŠUPky	10	2 019
stredné odborné školy	55	12 851

Zdroj: CVTI a Úrad BSK

K 15.9.2019 bolo v BSK registrovaných 201 MŠ (štátne, súkromné, cirkevné), v ktorých bolo zapísaných 21,5 tis. detí, pričom počet detí vo veku 3 – 6 rokov dosahoval 33,9 tisíc. Budovaním prvkov inkluzívneho vzdelávania v MŠ dochádza ku skvalitňovaniu podmienok pre integráciu detí predškolského veku so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. MŠ v BSK navštevuje 34 začlenených detí, z nich 18 s narušenou komunikačnou schopnosťou, 6 so syndrómom autizmu, 2 s mentálnym postihnutím a 7 detí zo znevýhodneného prostredia (tabuľka 36). Kapacita predškolských zariadení je v súčasnosti nedostatočná, a to najmä v okresoch zázemia Bratislavy, kde sa v posledných rokoch v rámci suburbanizačných procesov zvýšil počet mladých rodín s deťmi predškolského veku, čomu však nezodpovedá poskytovaná kapacita zariadení.

Výchovno-vzdelávací proces detí predškolského veku s rôznym postihnutím poskytuje 15 špeciálnych materských škôl (ŠMŠ), ktoré navštevuje 574 detí. Zabezpečuje ho 116 učiteľov (takmer všetci s kvalifikáciou zo špeciálnej pedagogiky) a 12 asistentov učiteľa. Špeciálne MŠ pôsobia, s výnimkou okresu Senec, vo všetkých okresoch kraja (tabuľka 35). Sústavu špeciálnych škôl ďalej tvoria špeciálne základné (31; 2 742 žiakov) a špeciálne stredné školy (17; 1 207 žiakov). Údaje o počte škôl, žiakov, učiteľov a asistentov učiteľa podľa typu školy a okresov udáva tabuľka 35.

Skupinou detí a mládeže, ktorá si v súvislosti so sociálnou inklúziou v oblasti vzdelávania zasluhuje pozornosť sú deti a mládež s rôznym druhom postihnutia. Cieľom vzdelávania detí a mládeže s postihnutím je vytvorenie priaznivejších podmienok pre začlenenie a perspektívne uľahčenie ich života. V školskom roku 2018/2019 bolo v BSK takmer 4,3 tis. detí a mládeže materských, základných a stredných škôl s postihnutím a ŠVVP, začlenených do vzdelávacieho systému. Najpočetnejšie skupiny tvorili žiaci s vývinovými poruchami učenia (2 937), narušenou komunikačnou schopnosťou (250) a syndrómom autizmu (215). Počet začlenených detí a mládeže podľa typu školy, druhu postihnutia je rozdielny (tabuľka 36). Na materských, základných a stredných školách sa v uvedenom školskom roku vzdelávalo 88 detí a žiakov zo znevýhodneného prostredia (tabuľka 36).

Tabuľka 35 Špeciálne materské, základné a stredné školy v okresoch BSK v školskom roku 2018/2019 (stav k 15.9.2018)

Územie	Počet		Učítelia			Asistent učiteľa	Postihnutie
	škôl	tried	detí	spolu	s kvalifikáciou zo špeciálnej pedagogiky		
Špeciálne materské školy							
Bratislava I	3	17	110	31	29	7	MEN, SLU, AUT
Bratislava II	2	4	30	5	4	0	MEN, PS
Bratislava III	2	25	230	39	37	2	SLU, ZZ
Bratislava IV	3	18	140	26	23	0	MEN, ZRA, TEL
Bratislava V	3	4	32	7	5	1	AUT, MEN, KOM
Malacky	0	0	0	0	0	0	
Pezinok	2	4	32	8	5	2	AUT, KOM
Senec	0	0	0	0	0	0	
spolu	15	72	574	116	103	12	
Špeciálne základné školy							
Bratislava I	3	26	158	31	31	9	SLU, AUT, MEN
Bratislava II	2	18	289	28	12	3	MEN, INT nadané deti,
Bratislava III	8	88	863	127	94	4	AUT, MEN, M+SLU, KOM, SLU, PS, ZZ, INT
Bratislava IV	8	96	695	136	98	31	AUT, MEN, VPU, M-TEL, INT, TEL, M+ZRA, ZRA
Bratislava V	4	50	381	62	50	5	KOM, INT, AUT, MEN
Malacky	2	17	107	20	15	6	MEN, PS
Pezinok	2	16	125	20	19	4	AUT, MEN
Senec	2	16	124	22	18	2	PS, MEN
spolu	31	327	2 742	446	337	64	
Špeciálne stredné školy							
Územie	Počet škôl	Počet žiakov					
Bratislava I	0	0					
Bratislava II	2	70					
Bratislava III	1	469					
Bratislava IV	6	481					
Bratislava V	2	89					
Malacky	4	85					
Pezinok	1	5					
Senec	1	8					
spolu	17	1 207					

Vysvetlivky: AUT – syndróm autizmu, MEN – mentálny, SLU – sluchový, ZRA – zrakový, KOM – narušená komunikácia (rečový), TEL – telesný a telesne oslabený, VIA – viacnásobný (hluchoslepý), VPU – vývinové poruchy učenia, PS – poruchy správania, INY – iný postih, INT intelektovo nadaní
Zdroj: CVTI

Pre hodnotenie inkluzívneho vzdelávania v BSK, vzhľadom na skutočnosť, že nie sú verejne dostupné aktuálne a súhrnné dáta, bolo potrebné realizovať dotazníkový prieskum. Do dotazníkového prieskumu sa aktívne zapojilo 84 škôl, s najvyšším zastúpením základných (29), stredných odborných (25) a základných škôl s materskou školou (15). Aj keď niektorí respondenti nezodpovedali na všetky otázky a v niektorých prípadoch identifikovali viaceré z ponúkaných možností, prípadne sa nevyjadrili vôbec, vzhľadom na vysoký podiel aktívnych

respondentov a rozhodujúcu prevahu jednoznačných postojov, možno výsledky prieskumu považovať za relevantné.

Tabuľka 36 Počet začlenených detí / žiakov s postihnutím a zo sociálne znevýhodneného prostredia podľa typu školy v BSK v školskom roku 2018/2019

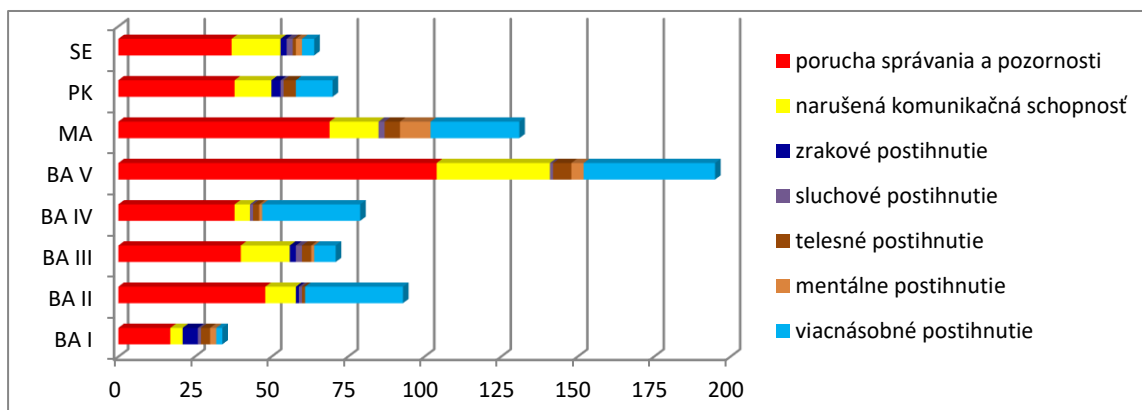
Druh školy	Deti / Žiaci spolu	v tom postihnutie									Deti/Žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia
		syn- dróm autizmu	mentálne	slu- chové	zra- kové	narušená komuni- kačná schopnosť	telesné	poruchy správania	Vývi- nové poru- chy učenia	iné	
Materské	34	6	2	1	1	18	1	0	0	5	7
Základné	2 783	167	68	28	15	232	28	53	1 688	504	80
Gymnázia	290	18	0	6	2	0	2	5	232	25	0
Konzervató- riá	37	1	0	1	1	0	0	0	27	7	0
Stredné od- borné	1 126	23	0	8	12	0	12	19	990	62	1
BSK	4 270	215	70	44	31	250	43	77	2 937	603	88

Zdroj: CVTI

Na školách (aktívnych respondentoch prieskumu) sa v školskom roku 2018/2019 vzdelávalo 33,88 tis. žiakov, z toho absolútne najviac v okresoch s priaznivou demografickou situáciou a relatívne vysokým podielom obyvateľstva do 19 rokov – BA V (6,9 tis.), BA III (5,2 tis.) ako aj v okrese BA I (6,4 tis.), ktorý má síce špecifickú štruktúru obyvateľstva, na druhej strane školy v okrese navštevujú aj žiaci z iných mestských okresov a obcí suburbánneho zázemia Bratislavy, kde kapacita infraštruktúry vzdelávania je poddimenzovaná a dlhodobo nezodpovedá potrebám.

V rámci prieskumu, z celkového počtu približne 6 % (2017) boli žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP), diferencovane podľa okresov. Až v 52 školách sa počet žiakov so ŠVVP v posledných rokoch zvýšil, kým v 31 školách zostal viac-menej nezmenený.

Graf 17 Počet žiakov podľa foriem postihnutia v okresoch BSK

Zdroj: Dotazníkový prieskum, vlastné spracovanie

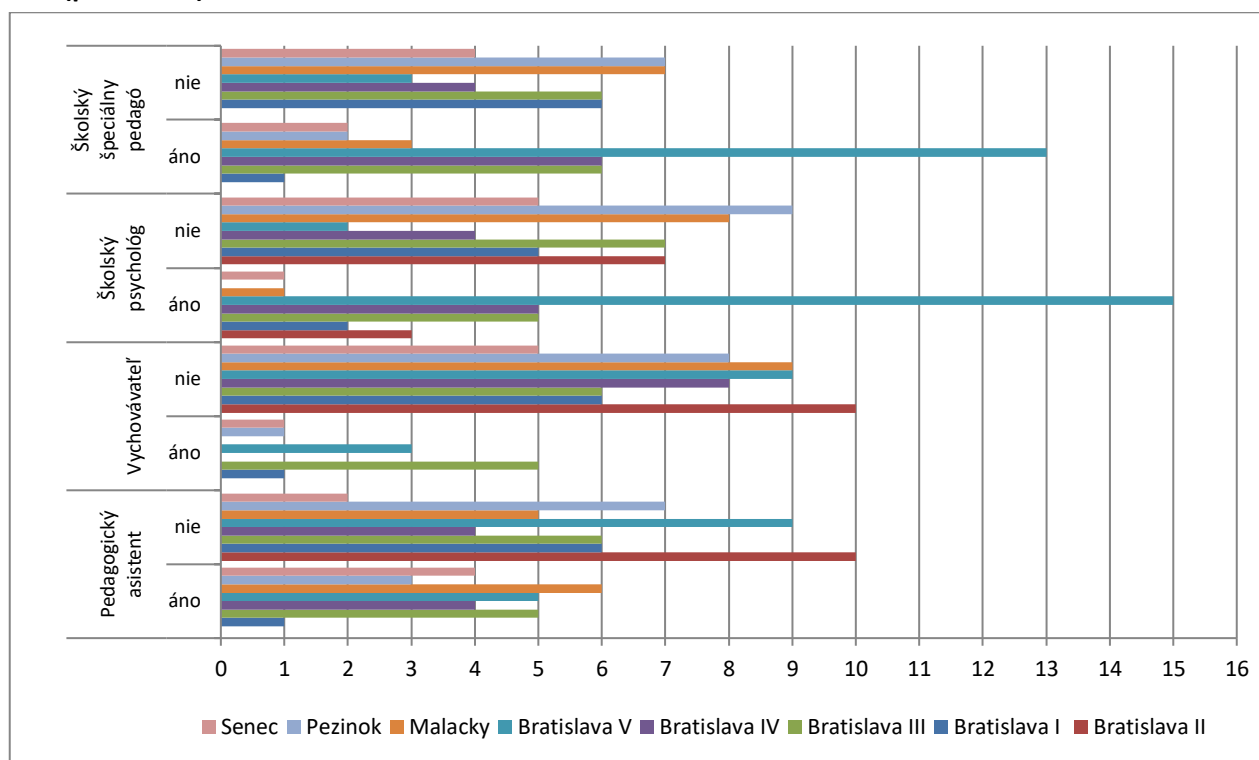
Na uvedených školách sa vzdelávalo 737 žiakov s postihnutím, z ktorých najpočetnejšou skupinou boli žiaci s poruchami správania a pozornosti (391; 53 %) a narušenou komunikačnou schopnosťou (116; 16 %). Početná je skupina žiakov s viacnásobným postihnutím (161;

22 %). Z celkového počtu žiakov s postihnutím sa až 26 % (195) vzdelávalo v okrese Bratislava V, 18 % (131) v okrese Malacky a 13 % (93) v okrese Bratislava II (graf 17).

Napriek rastúcemu počtu žiakov so ŠVVP, len menej ako tretina škôl deklarovala zapojenie sa do inkluzívneho vzdelávania, diferencovane podľa okresov (Bratislava I, Bratislava II, Pezinok a Senec približne 20 % škôl; v okresoch Bratislava III a IV od 20,1 % do 40 %; v okresoch Bratislava V a Malacky od 40,1 % do 55 % škôl – respondentov výskumu).

Graf 18 Personálne zabezpečenie vzdelávania a výchovy žiakov so ŠVVP podľa okresov BSK (počet škôl)

Zdroj: Dotazníkový prieskum, vlastné spracovanie

Dôležitým predpokladom efektívneho vzdelávania žiakov so ŠVVP je *personálne zabezpečenie*, t. j. činnosť pedagógov, špecialistov a ostatných členov inkluzívneho tímu.

Z dotazníkového prieskumu vyplynulo, že personálne zabezpečenie inkluzívneho vzdelávania je v BSK nedostatočné. Počet žiakov so ŠVVP za posledných 5 rokov narástol, avšak počet odborníkov, ktorí zabezpečujú vzdelávanie a výchovu tejto skupiny žiakov je dlhodobo nepostačujúci. Niektorí z nich nemajú adekvátne profesijné zameranie a plnia úlohy nad rámec svojich pracovných kompetencií (napr. v okrese Bratislava II – preškolená majsterka odborného výcviku v pozícii výchovnej poradkyne; Bratislava III – sociálny pedagóg, výchovný poradca; Bratislava IV – výchovný poradca s aprobáciou psychológia; Malacky – školský logopéd; okres Senec – osobný asistent; *dotazníkový prieskum*).

Nedostatok odborníkov na rôznych pracovných pozíciách inkluzívneho tímu, prípadne nedostatočné využívanie spolupráce s externými odborníkmi je nielen prejavom nezáujmu školy, ale aj dôsledkom nedostatku finančných prostriedkov škôl a administratívnej náročnosti, ktorá vyplýva pre zamestnávateľa pri obsadení pracovnej pozície externým odborníkom. Vo väčšine škôl aj napriek rastúcej potrebe *nie je k dispozícii kompletný inkluzívny tím, čo možno považovať za jednu z bariér efektívneho vzdelávania žiakov so ŠVVP*. Niektoré

školy pri vzdelávaní a výchove žiakov so ŠVVP využívajú aj externú odbornú pomoc a poradenstvo, ktoré môže významne posilniť kvalitu výchovno-vzdelávacieho procesu predovšetkým žiakov so ŠVVP. Školy spolupracujú so Štátnym pedagogickým ústavom (5 škôl), Centrom špeciálno-pedagogického poradenstva a Výskumným ústavom detskej psychológie a patopsychológie (20 škôl). Viaceré školy deklarovali, že nevyužívajú možnosti externej spolupráce, resp. neposkytli informácie o spolupracujúcich externých inštitúciách. Niekoľko škôl spolupracuje s inými externými subjektmi, s Úniou nevidiacich a slabozrakých, Centrom pedagogicko-psychologického poradenstva, Detským integračným centrom, s Centrom Andreas, výchovnými poradcami a s odborníkmi z iných škôl. Aktívnu spoluprácu s viacerými inštitúciami, učiteľmi a špeciálnymi odborníkmi z iných škôl v BSK deklarujú najmä školy z okresu Bratislava V (tabuľka 37). Prínosom pre rozširovanie, odbornú a metodickú podporu ako aj propagáciu moderného inkluzívneho vzdelávania je činnosť Inklucentra, ktoré od marca 2020 pôsobí v priestoroch SPŠE na Hálovej ul. v Petržalke.

Tabuľka 37 Spolupráca škôl s vybranými externými inštitúciami/odborníkmi pri vzdelávaní a výchove žiakov so ŠVVP podľa okresov BSK (počet škôl)

Okres Kraj	Štátny pedagogický ústav			Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie			Centrum špeciálno-pedagogického poradenstva			Iné inštitúcie externej spolupráce
	áno	nie	neuveďené	áno	nie	neuveďené	áno	nie	neuveďené	
BA I	1	6	0	1	0	0	6	1	0	Únia nevidiacich a slabozrakých
BA II	0	8	3	0	0	0	9	1	1	Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva
BA III	1	0	2	1	9	2	10	2	0	Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva
BA IV	0	7	2	4	4	1	9	0	0	Centrum špeciálno-pedagogického poradenstva
BA V	2	11	4	5	10	2	10	0	0	Detské integračné centrum Centrum špeciálno-pedagogického poradenstva Centrum Andreas, Špeciálna ZŠ Žehrianska, Bratislava (grantovo-vzdelávací program Škola Inkluzionistov) odborníci z iných škôl
MA	0	8	3	2	7	2	11	0	0	Centrum Andreas
PK	1	6	3	5	4	1	10	0	0	Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva výchovný poradca
SC	0	5	0	2	4	0	5	1	0	neuveďené
BSK	5	51	17	20	38	8	70	5	1	-

Zdroj: Dotazníkový prieskum

Podľa názoru škôl prekážkami inkluzívneho vzdelávania v BSK sú:

- *nedostatočné finančné prostriedky na personálne a materiálno-technické zabezpečenie efektívneho inkluzívneho vzdelávania,*
- *nedostatočné kompetencie učiteľov, asistentov a ostatných členov inkluzívneho tímu v oblasti inkluzívneho vzdelávania a nedostatok informácií,*

- *problémy s efektívnym výkonom pedagogického procesu počas vyučovacích hodín v triedach so žiakmi so ŠVVP,*
- *nesúhlas viacerých rodičov detí / žiakov bez ŠVVP s inkluzívnym vzdelávaním v triede / škole, ktorú navštevuje ich dieťa,*
- *nedostatočná podpora inkluzívneho vzdelávania zo strany samosprávy,*
- *niektoré školy sa nestotožňujú s myšlienkou inkluzívneho vzdelávania a vyjadrili zamietavý postoj k jeho zavádzaniu na škole.*

Približne 90 % respondentov je toho názoru, že pre zvýšenie záujmu o zavádzanie a rozširovanie inkluzívneho vzdelávania na školách v BSK by bolo potrebné:

- *zabezpečenie zvýšenej finančnej podpory školám,*
- *zvyšovanie odborných znalostí a kompetencií pedagogických pracovníkov a ostatných členov inkluzívnych tímov v oblasti práce so žiakmi so ŠVVP,*
- *personálne dobudovanie inkluzívnych tímov predovšetkým o špeciálneho a sociálneho pedagóga, výchovného a kariérneho poradcu a asistentov učiteľa,*
- *intenzívnejšia spolupráca školy s rodičmi,*
- *zníženie počtu detí v inkluzívnych triedach,*
- *zníženie počtu hodín priamej vyučovacej povinnosti pre osoby, ktoré zabezpečujú vzdelávací proces so žiakmi so ŠVVP,*
- *požiadavky smerovali aj na rozširovanie materiálno-technického (do-)vybavenia priestorov škôl,*
- *rozvíjať intenzívnejšiu spoluprácu škôl s poradenskými centrami; v súčasnosti však nedostatočná kapacita centier je výraznou bariérou efektívneho poskytovania pomoci školám v poradenskej činnosti. Viaceré školy deklarovali potrebu vzniku a činnosti nového regionálneho subjektu, ktorý by aktívne spolupracoval so školami aj rodičmi detí / žiakov so ŠVVP.*

Závery, ktoré vyplynuli z dotazníkového prieskumu sú podporené aj v Regionálnej stratégii výchovy a vzdelávania na stredných školách v BSK na roky 2019 – 2022, kde sa konštatuje, že napriek „*rastúcemu počtu žiakov so ŠVVP je badateľný len malý pokrok v oblasti inkluzívneho vzdelávania. Školám chýbajú personálne kapacity, odborné poznatky a vzdelávacie programy, ktoré by umožňovali efektívne zavádzanie inkluzívneho vzdelávania*“. Cieľom BSK je vytvoriť odborné zázemie pre inkluzívne vzdelávanie na stredných školách, ktoré bude slúžiť na šírenie odborných skúseností a poskytovať podporu školám pri jeho zavádzaní. Za týmto účelom BSK podporuje vytvorenie Spojenej školy s odborným zázemím pre inkluzívne vzdelávanie. Cieľom je vytvorenie priestoru pre inkluzívne vzdelávanie žiakov so ŠVVP, ktoré má okrem iného prispieť aj k úspešnému zvládnutiu prechodu žiakov so ŠVVP zo základnej na strednú školu. Úrad BSK deklaroval spoluprácu s Centrom inkluzívneho vzdelávania v oblasti, ktorá má zabezpečiť zvýšenú efektívnosť zavádzania a rozširovania inkluzívneho vzdelávania na školách v BSK. Ďalej možno očakávať intenzívnu spoluprácu s Inkluzívnym centrom.

Významným prvkom vzdelávacieho systému sú stredné odborné školy. V školskom roku 2018/2019 sa na 30 stredných odborných školách v BSK vzdelávalo 10,33 tis. žiakov.

Analýzy a štúdie v oblasti kvality odborného vzdelávania a prípravy dlhodobo poukazujú na nedostatočný podiel praktického vyučovania v rámci vzdelávacích programov, chýbajúce spoločné pracoviská stredných škôl a regionálne významných podnikateľských subjektov a nízku flexibilitu ponuky vzdelávania, čo vedie k prehĺbovaniu nerovnováhy na trhu práce

a má ekonomické a sociálne dopady v spoločnosti. Prechod od vzdelávania do zamestnania a medzi zamestnaniami predstavuje významnú územnú výzvu súvisiacu so zabezpečovaním ostatných verejných služieb a kvalitou života.

Jednou z moderných a preferovaných foriem stredného odborného školstva je duálne vzdelávanie, ktoré svojim absolventom poskytuje lepšie možnosti uplatnenia na trhu práce. Duálne vzdelávanie je systém odborného vzdelávania a prípravy na výkon povolania, ktorým sa získavajú vedomosti, schopnosti a zručnosti potrebné pre povolanie. Vyznačuje sa úzkym prepojením všeobecného a odborného teoretického vzdelávania v strednej odbornej škole s praktickou prípravou u konkrétneho zamestnávateľa. V školskom roku 2019/2020 je do systému duálneho vzdelávania v BSK zapojených 15 škôl, ktoré majú podpísané zmluvy so 65 zamestnávateľmi a vzdelávajú 279 študentov. Úrad BSK intenzívne podporuje zavádzanie duálneho vzdelávania a úpravu študijných programov pre jeho potreby. V spolupráci so Štátnym inštitútom odborného vzdelávania bol na najúspešnejšej škole z pohľadu zavádzania duálneho vzdelávania, SOŠ obchodu a služieb S. Jurkoviča na Sklenárovej 1, vytvorený tzv. Dualpoint. V roku 2019 sa začala úprava študijných a učebných odborov na technických školách a školách v oblasti gastronómie. Úrad BSK podporuje školy pri zavádzaní experimentálnych odborov do duálneho vzdelávania (napr. bankový pracovník na obchodných akademiách) a pri odstraňovaní legislatívnych prekážok zavádzania duálneho vzdelávania (stredné zdravotnícke školy). V spolupráci so zamestnávateľmi presadzuje zavádzanie nových odborov podľa potrieb zamestnávateľov a trhu práce. Študentom zapojeným do duálneho vzdelávania poskytuje možnosť platiť za ubytovanie na krajských internátoch jedno euro a za stravu jeden cent. Nárok na rovnakú výšku stravného a poplatku za ubytovanie majú aj študenti v sociálne nepriaznivej situácii.

Dôležitú úlohu v starostlivosti o deti a mládež plnia zariadenia určené na trávenie voľného času a záujmovú činnosť, označené ako centrá voľného času. CVČ sú mimoškolské výchovné zariadenia, ktoré svojou činnosťou utvárajú podmienky pre neformálne vzdelávanie, organizujú a zabezpečujú výchovno-vzdelávaciu, záujmovú, rekreačnú a športovú činnosť pre deti a mládež v priebehu celého kalendárneho roka, teda aj v čase školských prázdnin. Realizujú programy a projekty zamerané na prevenciu a ochranu detí a mládeže pred sociálno-patologickými javmi a potláčanie ich vplyvov. CVČ sú často navštevované aj deťmi a mládežou zo sociálne znevýhodneného prostredia, z príjmovovo slabších rodín aj rodín cudzincov.

V BSK pôsobi 19 zariadení pre voľný čas a záujmovú činnosť detí a mládeže, z ktorých je 10 štátnych a 9 súkromných. Absolútne najvyšší počet týchto zariadení je v okresoch Bratislava II (5), Bratislava V (4) a zhodne po 2 v okresoch Pezinok, Bratislava I a Bratislava III. V okresoch Bratislava IV, Malacky a Senec je v prevádzke zhodne 1 CVČ (CVTI, k 15.9.2019).

V CVČ je registrovaných 574 záujmových útvarov, ktoré poskytujú aktivity pre 6,9 tis. členov, z ktorých až 5,5 tis. sú deti do 15 rokov. Činnosť CVČ v BSK zabezpečuje 97 pedagogických pracovníkov, s koncentráciou v okresoch Bratislava I a II (zhodne po 24), Bratislava V (16) a Pezinok (10), v ostatných okresoch pôsobi v CVČ približne 6 pedagogických pracovníkov. Na letných táboroch, organizovaných CVČ sa zúčastnilo približne 1,7 tis. detí a mládeže, z toho na táboroch organizovaných štátnymi CVČ viac ako tri štvrtiny všetkých účastníkov (CVTI, k 15.9.2019).

V súčasnosti v zriaďovateľskej pôsobnosti hl. mesta SR Bratislavy pôsobi 5 centier voľného času (CVČ Klokan Pekníkova 2, CVČ Gessayova 6, CVČ Kulíškova 6, CVČ Staré mesto Štefánikova 35, CVČ Hlinická 3), ktoré poskytujú pre deti a mládež pestré možnosti voľnočasových

aktivít. Okrem bratislavských CVČ bohatá je aj činnosť zariadení v ostatných okresoch ako napríklad v štátnych CVČ v Senci a Malackách a súkromnom CVČ v Modre.

Predpokladom úspešnej sociálnej inklúzie detí a mládeže je identifikácia aktuálnych potrieb tejto skupiny obyvateľstva a zabezpečenie nevyhnutného programového rámca, ktorý v súčasnosti neodráža aktuálny stav potrieb. Predpokladá sa, že by v rámci spolupráce Magistrátu hl. mesta SR Bratislavy s relevantnými aktérmi, mali byť zmapované a identifikované reálne potreby detí a mládeže, ktoré budú predstavovať východisko aj pre programovú podporu v podobe Konceptie rozvoja mládeže a športu.

Zhrnutie 3.3.6 Deti, mládež a sociálna inklúzia

Deti a mládež

- počet žiakov so ŠVVP sa neustále zvyšuje
- v 269 MŠ je zapísaných 25,2 tis. detí predškolského veku, z toho 34 začlenených detí s postihnutím a 7 zo znevýhodneného prostredia
- v školskom roku 2018/2019 bolo evidovaných takmer 4,3 tis. žiakov základných a stredných škôl so ŠVVP
- najpočetnejšími skupinami sú žiaci s vývinovými poruchami učenia (2 937), narúšenou komunikačnou schopnosťou (250) a syndrómom autizmu (215)
- do systému duálneho vzdelávania je zapojených 15 škôl (279 študentov), ktoré majú zmluvy so 65 zamestnávateľmi
- v BSK pôsobí 19 CVČ, ktoré poskytujú pre 6,9 tis. svojich členov (z toho 80 % detí do veku 15 rokov) vhodné podmienky pre všestranné a efektívne využitie voľného času

Najvýznamnejšie identifikované problémy

- nedostatok finančných prostriedkov na personálne a materiálno-technické zabezpečenie efektívneho inkluzívneho vzdelávania
- nedostatočné personálne zabezpečenie inkluzívnych tímov, predovšetkým na pracovných pozíciách asistentov učiteľa, špeciálnych a sociálnych pedagógov, výchovných a kariérnych poradcov, pedagogických a ostatných pracovníkov pre prácu so žiakmi so ŠVVP
- nedostatočné odborné znalosti a kompetencie učiteľov a pedagogických pracovníkov, asistentov a ostatných členov tímov v oblasti inkluzívneho vzdelávania
- nedostatočné materiálno-technické vybavenie priestorov škôl pre inkluzívne vzdelávanie,
- vysoký počet hodín priamej vyučovacej povinnosti pre osoby, ktoré zabezpečujú vzdelávací proces so žiakmi so ŠVVP
- málo efektívny výkonom pedagogického procesu počas vyučovacích hodín v triedach so žiakmi so ŠVVP
- nesúhlas viacerých rodičov detí/žiakov bez ŠVVP s inkluzívnym vzdelávaním v triede/škole, ktorú navštevuje ich dieťa
- slabá a málo efektívna spolupráca škôl s rodičmi a poradenskými centrami, ktorých kapacita nezodpovedá reálnym potrebám. Z uvedeného dôvodu školy deklarovali potrebu vzniku a činnosti nového regionálneho subjektu so zameraním na spoluprácu so školami a rodičmi žiakov so ŠVPP
- nedostatočná podpora inkluzívneho vzdelávania zo strany samosprávy
- niektoré školy sa nestotožňujú s myšlienkou inkluzívneho vzdelávania a vyjadřili zamietavý postoj s jeho zavádzaním

- nedostatočná kapacita dostupnosť MŠ
- nízka zaškolenosť detí predškolského veku
- nesúlad stredného odborného vzdelávania s potrebami praxe
- nedostatočná podpora zariadení pre voľnočasové aktivity detí a mládeže
- absencia identifikácie potrieb detí a mládeže a programovej podpory rozvoja mládeže a športu

3.4. Zadefinovanie skupín obyvateľov ohrozených sociálnym vylúčením a vybraných problémových oblastí sociálnej inklúzie najvhodnejších na riešenie v BSK

Pri definovaní prioritných oblastí najvhodnejších na riešenie na úrovni BSK a v hlavnom meste SR Bratislave sme vychádzali z podkladov analýzy, platnej legislatívy a oficiálnych dokumentov.

Štruktúra nasledujúcej kapitoly identifikuje päť prioritných oblastí, pri každej z nich sú identifikované základné problémy, navrhnuté riešenia a indikátory, ktorými je možné situáciu v danej oblasti monitorovať. Prioritné oblasti sa týkajú skupín obyvateľov najviac ohrozených sociálnym vylúčením. Navrhované opatrenia prispejú k ich začleňovaniu.

V súlade s výsledkami analýzy boli v kontexte sociálnej inklúzie identifikované skupiny obyvateľov najviac ohrozené sociálnym vylúčením (A – F) a problémové oblasti (I. – V.).

Skupiny obyvateľov ohrozených sociálnym vylúčením

A. Seniori

Problémy

- Výrazné starnutie obyvateľstva
- Nízke zapojenie seniorov do činností aktívneho starnutia
- Nedostatočná kapacita poskytovaných služieb v zariadeniach sociálnych služieb
- Preferencia poskytovania služieb pobytovou formou nad terénnou a ambulatnou
- Nerovnomerné rozloženie sociálnych služieb a ich koncentrácia do miest
- Nízka informovanosť seniorov o možnostiach využívania poskytovaných sociálnych služieb
- Nedostatočná zapojenie seniorov do komunít

B. Ľudia bez domova

Problémy

- Nedostatok zariadení sociálnych služieb pre ľudí bez domova so zdravotným postihnutím
- Chýbajúce integračné centrá
- Nepresné informácie o počte ľudí bez domova
- Nepostačujúci rozsah terénnej práce
- Nízka miera adresnej pomoci
- Nedostatok aktívnych foriem začleňovania (pracovné príležitosti)

C. Deti a mládež

Problémy

- Nedostatočné podmienky pre inkluzívne vzdelávanie s dôrazom na žiakov so ŠVVP a zo znevýhodneného prostredia
- Ekonomické a sociálne problémy detí z nízkopříjmových a neúplných rodín
- Sťažené podmienky integrácie detí a mládeže z marginalizovaného prostredia a rodín cudzincov do výchovno-vzdelávacieho procesu
- Obmedzený prístup k voľnočasovým aktivitám detí z marginalizovaného prostredia a nízkopříjmových rodín
- Narastanie socio-patologických problémov v rodinách

D. Nízkopříjmové skupiny obyvateľstva

Problémy

- Početná skupina pracujúcich chudobných s nízkym príjmom a vysokými životnými nákladmi
- Vysoká zadlženosť obyvateľstva
- Narastajúci počet exekúcií
- Vzrastajúci počet neúplných rodín, najmä žien samoživiteliek
- Limitované možnosti zamestnania ŤZP

E. Cudzinci

Problémy

- Jazyková a kultúrna bariéra
- Nedostatok informácií v inom ako slovenskom jazyku
- Nízke právne povedomie
- Nerovnaký prístup pri získavaní bývania
- Problémový prístup k vzdelávaniu a zdravotnej starostlivosti
- Symbolické vylúčenie
- Potenciálny vznik segregovaných priestorov (častí obce), ktoré môžu byť sociálne vylúčenými lokalitami

F. Rómovia z marginalizovaných rómskych komunít

Problémy

- Existencia viacnásobného vylúčenia
- Existencia koncentrovanej chudoby a materiálnej deprivácie
- Nedostatočný prístup k službám

Identifikácia skupín obyvateľstva ohrozených sociálnym vylúčením na okresnej úrovni

Na úrovni všetkých okresov boli ako skupina obyvateľstva ohrozené sociálnym vylúčením identifikovaní seniori, ľudia bez domova, deti a mládež a nízkopříjmové skupiny obyvateľstva. Cudzinci a marginalizované rómske komunity boli identifikovaní vzhľadom na ich územnú koncentráciu vo vybraných okresoch BSK. Cudzinci, okrem mestských okresov Bratislavy, vykazujú značné zastúpenie aj v okresoch Malacky a Senec. Problematika rómskych komunít bola identifikovaná najmä v okresoch s ich najväčším zastúpením a to v okresoch Malacky a Bratislava II.

Okres	Skupiny obyvateľstva ohrozené sociálnym vylúčením					
	Seniori	Ľudia bez domova	Deti a mládež	Nízkopříjmové skupiny obyvateľstva	Cudzinci	Rómovia z MRK
Bratislava I	X	X	X	X	X	-
Bratislava II	X	X	X	X	X	X
Bratislava III	X	X	X	X	X	-
Bratislava IV	X	X	X	X	X	-
Bratislava V	X	X	X	X	X	-
Malacky	X	X	X	X	X	X
Pezinok	X	X	X	X	-	-
Senec	X	X	X	X	X	-

Vysvetlivky: x/- identifikovaná skupina sa nachádza/nenachádza v danom okrese

Problémové oblasti v kontexte sociálnej inklúzie

I. Sociálne služby

Problémy

- Nedostatočná kapacita poskytovaných služieb v zariadeniach sociálnych služieb
- Nedostatok odborných pracovníkov v sociálnych službách
- Nedostatočná motivácia pracovať v sociálnych službách
- Absencia systému centrálnej evidencie žiadateľov sociálnych služieb
- Nerovnomerné rozloženie sociálnych služieb a ich koncentrácia do miest
- Nedostatok sociálnych služieb pre ľudí bez domova
- Nízky počet podporných služieb pre zosúladienie rodinného a pracovného života

Indikátory dostupné zo štatistík		Navrhované indikátory	
Indikátor	Úroveň	Indikátor	Úroveň
Počet a štruktúra obyvateľov podľa veku	SR, kraj, okres, obec	Počet osôb odkázaných na sociálnu službu podľa formy a druhu	Kraj, okres, obec
Počet poskytovateľov sociálnych služieb podľa formy a druhu	SR, kraj, okres, obec	Počet prijímateľov sociálnych služieb podľa druhu poskytovanej sociálnej služby	Kraj, okres, obec
		Počet miest v zariadeniach sociálnych služieb pre seniorov	Kraj, okres, obec
		Počet opatrovateliek/ľov pracovníkov	Kraj, okres, obec
		Počet žiadateľov o poskytovanie sociálnej služby vedených v evidencii žiadateľov o sociálnu službu	Kraj, okres, obec
		Počet prijímateľov sociálnej služby na jedného zamestnanca v zariadení sociálnych služieb	Kraj, okres, obec
		Priemerná fluktuácia pracovníkov v zariadení sociálnych služieb	Kraj, okres, obec

Riešenie

- Podpora aktívneho starnutia
- Podpora poskytovania sociálnych služieb posilňujúcich nezávislý život ľudí (rozvoj SS terénou formou)
- Vytvorenie platformy pre sieťovanie a komunikáciu medzi relevantnými aktérmi (lekári špecialisti, nemocnice, odbory sociálnych služieb a i.), ktorí pracujú s osobami so zdravotným znevýhodnením
- Vybudovanie nízkoprahových sociálnych služieb ľudí bez domova
- Zvyšovanie kvality poskytovaných služieb prostredníctvom kvalifikovaného personálu – celoživotné vzdelávanie, špecializované kurzy
- Motivácia zamestnancov zariadení sociálnych služieb napr. zabezpečením bývania počas výkonu služby
- Zlepšenie informovanosti obyvateľov o sociálnych službách
- Rozvoj a podpora neformálnych foriem pomoci pre seniorov a ŤZP prostredníctvom komunitných centier, dobrovoľníctva

II. Bývanie

Problémy

- Rast nadobúdacích cien nehnuteľnosti – vysoká zadlženosť
- Vysoké ceny trhového nájomného – nedostatok obecných nájomných bytov
- Nedostatok cenovo dostupného bývania
- Neexistujúca evidencia nájomných bytov na úrovni BSK
- Preferencia samospráv poskytovať nájomné byty v zmysle zákona bezproblémovým obyvateľom s pravidelným príjmom – Transfer príspevku na bývanie žiadateľovi a nie poskytovateľovi bývania
- Zvyšujúci sa počet ľudí bez domova

Indikátory dostupné zo štatistík		Navrhované indikátory	
Indikátor	Úroveň	Indikátor	Úroveň
Počet dokončených nájomných bytov	Kraj, okres, obec	Počet obecných/podnikových nájomných bytov v štruktúre podľa veľkosti	Kraj, okres, obec

Riešenie

- Podpora výstavby nájomných bytov
- Podpora prestavby vhodných nevyužitých budov na nájomné byty

III. Zamestnanosť

Problémy

- Pracujúca chudoba
- Príjmové nerovnosti

Indikátory dostupné zo štatistík		Navrhované indikátory	
Indikátor	Úroveň	Indikátor	Úroveň
Príjmy domácností	SR, kraj	Počet mnohodetných rodín	Kraj, okres
Rozdelenie domácností podľa mesačného ekvivalentného disponibilného príjmu (EU SILC)	SR, kraj	Počet neúplných rodín	Kraj, okres
Čisté peňažné príjmy domácností	SR, kraj		
Čisté peňažné výdavky domácností	SR, kraj		
Osoby pod hranicou chudoby	SR, kraj		
Miera rizika chudoby	SR, kraj		

Riešenie

- Podpora činnosti komunitných centier a dobrovoľníctva (s dôrazom na aktivity pre nízkopríjmové domácnosti)
- Monitoring nízkopríjmových domácností
- Podpora neúplných a mnohodetných domácností

IV. Vzdelávanie a výchova

Problémy

- Narastajúci počet detí a žiakov so špeciálnymi výchovnovzdelávacími potrebami
- Nedostatočné personálne (inkluzívny tím), finančné a materiálno-technické zabezpečenie inkluzívneho vzdelávania
- Neprepojenosť škôl s odbornými inštitúciami zameranými na riešenie problémov detí a žiakov so ŠVVP
- Nedostatočná podpora a spolupráca zo strany zriaďovateľov škôl
- Nedostatočná kapacita a dostupnosť materských škôl

Indikátory dostupné zo štatistík		Navrhované indikátory	
Indikátor	Úroveň	Indikátor	Úroveň
Počet škôl, tried, detí/žiacov, učiteľov a asistentov učiteľa	SR, kraj, okres	Počet škôl/tried/ žiakov inkluzívneho vzdelávania	Kraj, okres, obec
Počet žiakov so ŠVVP podľa druhu postihnutia	SR, kraj, okres	Počet detí/žiacov cudzincov	Kraj, okres, obec
Počet žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia	SR, kraj, okres	Počet detí/žiacov z MRK	Kraj, okres, obec

Riešenie

- Finančná podpora inkluzívneho vzdelávania v rámci štátnej vzdelávacej politiky
- Dobudovanie a odborná príprava inkluzívnych tímov v závislosti od potrieb škôl
- Dobudovanie materiálno-technického vybavenia škôl
- Propagácia inkluzívneho vzdelávania
- Podpora mimoškolských aktivít pre deti a mládež z nízkopríjmových domácností a marginalizovaného prostredia
- Podpora zvýšenia kapacity materských škôl

V. Segregácia a priestorové vylúčenie

Problém

- Riziko vzniku sociálne vylúčených lokalít

Indikátory na identifikáciu sociálne vylúčených lokalít
Úroveň kriminality a sociálno-patologických javov
Počet exekúcií
Úverová zadlženosť
Úroveň nezamestnanosti
Odkázanosť na dávky v hmotnej núdzi
Počet obyvateľov segregovaných lokalít
Materiálna deprivácia
Vybavenosť službami
Príjmy domácnosti

Riešenie

- Monitorovanie lokalít ohrozených segregáciou (sociálne vylúčených lokalít) za účelom včasnej intervencie v spolupráci so samosprávami
- Podpora terénnej sociálnej práce a iných nástrojov sociálnej inklúzie
- Zmapovanie sociálne vylúčených lokalít na území BSK a ich potrieb

Identifikácia problémových oblastí na okresnej úrovni

Identifikované problémové oblasti na úrovni BSK sú súčasne aj problémové oblasti jednotlivých okresov vyžadujúce si určité riešenie a sú zohľadnené v návrhovej časti dokumentu.

Okres	Problémové oblasti sociálnej inklúzie				
	Sociálne služby	Bývanie	Zamestnanosť	Inkluzívne vzdelávanie	Segregácia a priestorové vylúčenie*
Bratislava I	x	x	X	x	x
Bratislava II	x	x	X	x	x
Bratislava III	x	x	X	x	x
Bratislava IV	x	x	X	x	x
Bratislava V	x	x	x	x	x
Malacky	x	x	x	x	x
Pezinok	x	x	x	x	x
Senec	x	x	x	x	x

Vysvetlivky: x/– identifikovaná skupina sa nachádza/nenachádza v danom okrese

*Segregácia a priestorové vylúčenie je tu chápané v kontexte MRK na základe Atlasu rómskych komunít 2019

4. Návrhová časť

Návrhová časť Konceptie sociálnej inklúzie Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2020 – 2030 vychádza z identifikovaných skupín obyvateľov ohrozených sociálnych vylúčením a najproblémovejších oblastí vyžadujúcich si riešenie na úrovni kraja. Pre jednotlivé skupiny obyvateľstva stanovuje priority, opatrenia a aktivity na dosiahnutie vytýčených cieľov. Pri spracovaní koncepcie sa ukázali viaceré oblasti týkajúce sa všetkých relevantných skupín obyvateľstva, ktorých riešenie si vyžaduje komplexnejší prístup.

Vízia

Bratislavský samosprávny kraj spolu s hlavným mestom Slovenskej republiky Bratislavou je v roku 2030 nielen ekonomicky najvýkonnejším regiónom Slovenska, ale je aj bezpečným miestom pre život, ktoré ponúka priestor a rovnaké príležitosti individuálneho rozvoja pre každého obyvateľa regiónu. Je tu rozvinutá spolupráca medzi štátnymi inštitúciami, regionálnou a miestnou samosprávou, neziskovými organizáciami a podnikateľskými subjektami s cieľom eliminácie sociálneho vylúčenia a chudoby. Kraj ponúka širokú škálu sociálnych služieb v zodpovedajúcej kvalite, rozsahu a dostupnosti. Sociálna politika sa vo všetkých jej oblastiach (bývanie, školstvo, zdravotníctvo, rodina, zamestnanosť, integrácia) realizuje na princípoch partnerstva, vzájomnej solidarity a subsidiarity.

4.1. Návrh rámcových priorít Konceptie sociálnej inklúzie Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2020 – 2030 v súlade s Agendou 2030

Ako skupiny obyvateľstva najviac ohrozené sociálnym vylúčením boli identifikované seniory, ľudia bez domova, deti a mládež, nízkopríjmové skupiny obyvateľov, cudzinci a marginalizované rómske komunity. K prierezovým oblastiam boli zaradené spolupráca relevantných aktérov, dostupnosť bývania a problematika tolerance.

Skupiny ohrozené sociálnym vylúčením

4.1.1. Seniory a sociálna inklúzia

Seniory často trpia pocitom sociálneho vylúčenia a osamelosti v dôsledku nedostatku záujmu, komunikácie a sociálnych kontaktov. Pre starnúcu spoločnosť aj pre samotných seniorov je veľmi dôležité, aby seniory prežívali obdobie staroby čo možno najviac aktívne. Aktivity v staršom veku prinášajú vyššiu kvalitu života seniorov a pre spoločnosť znamenajú úsporu finančných prostriedkov.

Starnutie populácie, ktoré je v najbližších desaťročiach nezvratné, sa prejavuje aj významným nárastom dopytu po sociálnych službách pre seniorov. Tieto služby je možné poskytovať v rámci formálnych sietí starostlivosti (najmä v zariadeniach dlhodobej ústavnej staros-

tlivosti), ale aj prostredníctvom rodinných príslušníkov seniorov. Chýbajúce terénne sociálne služby a zariadenia sociálnych služieb pre seniorov spôsobujú ťažkosti aj ekonomicky aktívnym obyvateľom, ktorí majú problémy adekvátne sa postarať o svojich príbuzných.

Prognóza vývoja vekovej štruktúry obyvateľstva predpokladá, že do roku 2035 v BSK počet obyvateľov vo veku 65 a viac rokov bude tvoriť takmer štvrtinu všetkého obyvateľstva. Výrazne narastie aj podiel obyvateľov nad 80 rokov.

Na základe analýzy sociálnej inklúzie seniorov boli stanované nasledovné priority:

1.1 Podpora aktívneho starnutia

1.2 Dostupnosť sociálnych služieb pre seniorov

1.3 Podpora rozvoja ľudských zdrojov v sociálnych službách a ich udržateľnosť

Skupina ohrozená sociálnym vylúčením	Priorita	Cieľ	Opatrenie
1. Seniori	1.1 Podpora aktívneho starnutia	<i>Podporiť proces aktívneho starnutia s dôrazom na dôstojne prežitý, nezávislý, aktívny a plnohodnotný život</i>	1.1.1 Podpora zdravého životného štýlu
			1.1.2 Podpora začleňovania seniorov do komunitného života
			1.1.3 Presadzovanie práv, bezpečnosti a nezávislosti seniorov
	1.2 Dostupnosť sociálnych služieb pre seniorov	<i>Zlepšenie dostupnosti sociálnych služieb pre seniorov</i>	1.2.1 Zmapovanie dopytu po sociálnych službách
			1.2.2 Zvýšenie informovanosti seniorov o poskytovaných sociálnych službách
			1.2.3 Zabezpečenie dostupnosti sociálnych služieb a deinštitucionalizácia
	1.3 Podpora rozvoja ľudských zdrojov v sociálnych službách a ich udržateľnosť	<i>Zvýšenie odbornosti a profesionality pracovníkov v oblasti poskytovania sociálnych služieb a ich udržateľnosť</i>	1.3.1 Podpora a zvyšovanie kvalifikácie pracovníkov, podpora celoživotného vzdelávania v sociálnych službách
			1.3.2 Vytváranie podmienok pre udržateľnosť ľudských zdrojov v oblasti poskytovania sociálnych služieb

Opis priorít, opatrení a aktivít

1. Seniori
<p style="text-align: center;">Priorita 1.1 Podpora aktívneho starnutia</p> <p>Aktívne starnutie predstavuje snahu o to, aby ľudia, najmä v staršom veku, mali svoj život pod kontrolou tak dlho, ako to je len možné z hľadiska fyzického a duševného zdravia, nezávislosti (alebo dostupnosti starostlivosti, ak ju potrebujú), sociálnych vzťahov a fyzického prostredia.</p> <p>Seniorov najviac subjektívne trápi zdravie, ktoré vplýva na všetky ostatné oblasti života. Ďalej je to sociálna a ekonomická situácia, ktorá sa po odchode do dôchodku spravidla</p>

zhoršuje, pričom špeciálne zraniteľné sú ženy (vo vekovej skupine 65 a viac rokov je napríklad 2,5-násobne vyššie riziko ohrozenia chudobou). Vážnym problémom seniorov najmä v anonymnom mestskom prostredí je osamelosť.

Cieľ: Podporiť proces aktívneho starnutia s dôrazom na dôstojne prežitý, nezávislý, aktívny a plnohodnotný život.

Opatrenie 1.1.1 Podpora zdravého životného štýlu

Aktivita 1.1.1.1 Podpora výchovy k zdraviu a prevencii chorôb pre seniorov a ich rodinných príslušníkov

Aktivita 1.1.1.2 Podpora pohybových aktivít pre seniorov – budovanie centra aktívneho starnutia a podpora pohybových programov

Aktivita 1.1.1.3 Podpora mentálneho zdravia a kognitívnych funkcií seniorov

Aktivita 1.1.1.4 Podpora počítačovej gramotnosti seniorov

Opatrenie 1.1.2 Podpora začleňovania seniorov do komunitného života

Aktivita 1.1.2.1 Podpora rozvoja komunit a zapájania sa seniorov do aktivít záujmových, spoločenských a občianskych organizácií

Aktivita 1.1.2.2 Podpora dobrovoľníckych aktivít seniorov v rámci svojej komunity, ale aj smerom k okoliu (napríklad práca s deťmi)

Opatrenie 1.1.3 Presadzovanie práv, bezpečnosti a nezávislosti seniorov

Aktivita 1.1.3.1 Zriadenie právnej rubriky a poradne pre seniorov v Župných novinách

Aktivita 1.1.3.2 Podpora preventívnych aktivít zameraných na bezpečnosť, ochranu zdravia a majetku seniorov

Priorita 1.2 Dostupnosť sociálnych služieb pre seniorov

V dôsledku starnutia populácie a predlžujúceho sa veku dožitia narastá počet starších ľudí odkázaných na pomoc inej fyzickej osoby. V prvom rade je potrebné rozvíjať sociálne služby najmä v prirodzenom prostredí, ktoré zabezpečujú odstránenie, zmiernenie alebo prekonanie dôsledkov vzniku odkázanosti starších jednotlivcov na pomoc iných osôb. Dôraz je kladený na možnosť kombinácie rôznych druhov sociálnych služieb poskytovaných terénnou a ambulatnou formou, s cieľom posilnenia bezpečnosti a sebestačnosti seniorov na čo možno najdlhší čas.

V dôsledku zmien v štruktúre fungovania rodiny sa znižuje podiel rodiny na neformálnom opatrovaní a zvyšujú sa nároky a dopyt na dlhodobú starostlivosť v oblasti sociálnych a zdravotných služieb a to najmä u klientov v ostatných vekových kategóriách s ťažkým zdravotným postihnutím. V súčasnosti neexistuje systém evidencie žiadateľov (čakateľov) odkázaných na sociálnu službu, na základe ktorého by sa dala definovať potreba jednotlivých druhov a foriem sociálnych služieb. Samotní klienti nemajú dostatočné informácie o možnostiach využívania jednotlivých druhov a foriem sociálnych služieb.

Cieľ: Zlepšenie dostupnosti sociálnych služieb pre seniorov.

Opatrenie 1.2.1 Zmapovanie dopytu po sociálnych službách

Aktivita 1.2.1.1 Spolupráca pri poskytovaní údajov do informačného systému sociálnych služieb

Opatrenie 1.2.2 Zvýšenie informovanosti seniorov o poskytovaných sociálnych službách
Aktivita 1.2.2.1 Zabezpečenie informačnej kampane o poskytovaných sociálnych službách, formách poskytovania a možnostiach ich využívania na území BSK v spolupráci s ÚPSVaR, všeobecnými lekármi a nemocnicami
Opatrenie 1.2.3 Zabezpečenie dostupnosti sociálnych služieb a deinštitucionalizácia zariadení
Aktivita 1.2.3.1 Podpora rozvoja existujúcich a nových sociálnych služieb pre seniorov Aktivita 1.2.3.2 Deinštitucionalizácia zariadení poskytujúcich sociálne služby

Priorita 1.3 Podpora rozvoja ľudských zdrojov v sociálnych službách a ich udržateľnosť

V súčasnosti v oblasti sociálnych služieb je nedostatok pracovných síl na určitých pracovných pozíciách. Ide hlavne o zdravotné sestry a zdravotných asistentov, opatrovateľov a opatrovateľky, kuchárov a kuchárky a iný pomocný personál. Preto je potrebné hľadať zdroje na získanie pracovných síl, motivácie zamestnať sa v sociálnych službách ako aj rozširovanie kompetencií na úrovni vybraných pracovných pozícií.

Cieľ: Zvýšenie odbornosti a profesionality pracovníkov v oblasti poskytovania sociálnych služieb a ich udržateľnosť.

Opatrenie 1.3.1 Podpora a zvyšovanie kvalifikácie pracovníkov, podpora celoživotného vzdelávania v sociálnych službách

Aktivita 1.3.1.1 Zabezpečenie celoživotného odborného vzdelávania zamestnancov pracujúcich v oblasti poskytovania sociálnych služieb v BSK

Aktivita 1.3.1.2 V spolupráci s Odborom školstva, mládeže a športu Úradu BSK spropagovať „študijný odbor Opatrovateľstvo“ na stredných školách

Opatrenie 1.3.2 Vytváranie podmienok pre udržateľnosť ľudských zdrojov v oblasti poskytovania sociálnych služieb

Aktivita 1.3.2.1 Pokračovanie v mechanizme odmeňovania (finančnej motivácie) zamestnancov pracujúcich v sociálnych službách v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK

Aktivita 1.3.2.2 Podpora motivácie zamestnancov pracovať v sociálnych službách napr. poskytnutím finančne dostupného bývania, rekondičných pobytov a pod.

4.1.2. Ľudia bez domova a sociálna inklúzia

Hoci presný počet ľudí bez domova, ktorí sa pohybujú na území BSK nie je možné jednoznačne určiť, podľa výsledkov historicky prvého výskumu z roku 2016 bolo v Bratislave minimálne 2 064 ľudí bez domova, z toho 1 780 dospelých osôb a 284 detí. Neoficiálne odhady hovoria však až o 4 000 až 5 000 ľudí bez domova.

Najdôležitejšími identifikovanými problémami sú zdravotné problémy, ktorými dlhodobo trpí takmer polovica ľudí bez domova, viac ako polovica ľudí bez domova čelí exekúciám a tiež viac ako polovica z nich má problém s dlhmi. Kapacita v zariadeniach na území hlavného mesta je dlhodobo nedostatočná, chýbajú miesta pre ľudí bez domova, ktorí potrebujú celodennú zdravotnú starostlivosť.

V súvislosti s ľuďmi bez domova boli identifikované tri hlavné priority:

2.1 Získavanie presnejších informácií o počte ľudí bez domova

2.2 Zabezpečenie dostupnej zdravotnej starostlivosti pre ľudí bez domova v krízových situáciách

2.3 Vytváranie inkluzívneho prostredia pre ľudí bez domova prostredníctvom adresnej pomoci

Skupina ohrozená sociálnym vylúčením	Priorita	Cieľ	Opatrenie
2. Ľudia bez domova	2.1 Získavanie presnejších informácií o počte ľudí bez domova	<i>Získanie presnejšieho prehľadu o počte ľudí bez domova na území BSK pravidelným sčítaním v zariadeniach a teréne za účelom efektívnejšej pomoci pre cieľovú skupinu</i>	2.1.1 Zabezpečenie pravidelného sčítavania počtu ľudí bez domova prostredníctvom inštitúcií poskytujúcich im pomoc
	2.2 Zabezpečenie dostupnej zdravotnej starostlivosti pre ľudí bez domova v krízových situáciách	<i>Zlepšenie intervencie zdravotnej pomoci pre ľudí bez domova, ktorí sa ocitli v kritickej situácii, napríklad pri vážnych zdravotných problémoch, po prepustení z hospitalizácie a podobne</i>	2.2.1 Zabezpečenie dostupnej zdravotnej starostlivosti pre ľudí bez domova v krízových situáciách
	2.3 Vytváranie inkluzívneho prostredia pre ľudí bez domova prostredníctvom adresnej pomoci	<i>Zlepšenie sociálnej inklúzie ľudí bez domova prostredníctvom aktívnych foriem začleňovania, adresnej pomoci v oblasti bývania (housing first), prostredníctvom sociálnej práce ako napríklad pomoc pri hľadaní pracovných príležitostí (mentoring) v denných centrách</i>	2.3.1 Podpora aktívnych foriem pomoci pre ľudí bez domova

Opis priorít, opatrení a aktivít

2. Ľudia bez domova
<p>Priorita 2.1 Získavanie presnejších informácií o počte ľudí bez domova</p> <p>Údaje o počte ľudí bez domova sú vzhľadom na ich nedostupnosť z oficiálnych zdrojov nepresné a iba odhadované, navyše ak sú získavané, tak iba veľmi nepravidelne. Nevyhnutným predpokladom pre zabezpečenie potrebnej pomoci v oblasti sociálnej inklúzie ľudí bez domova sú informácie o počte ľudí, pre ktorých je pomoc potrebná a ich základné charakteristiky (vek, zdravotné riziká a podobne). BSK je regiónom, ktorý je v rámci SR z hľadiska počtu ľudí bez domova najohrozenejším. Presnejšie informácie umožnia nielen lepšie zabezpečenie nevyhnutnej pomoci v krízových situáciách, ale aj adresnejšiu intervenciu v zabezpečovaní inkluzívneho prostredia pre ľudí bez domova.</p>

<i>Cieľ: Získanie presnejšieho prehľadu o počte ľudí bez domova na území BSK pravidelným monitorovaním v zariadeniach a v teréne za účelom efektívnejšej pomoci pre cieľovú skupinu.</i>
Opatrenie 2.1.1 Zabezpečenie pravidelného monitorovania počtu ľudí bez domova prostredníctvom inštitúcií poskytujúcich im pomoc
Aktivita 2.1.1.1 Príprava stratégie zberu základných štatistických informácií o ľuďoch bez domova (zo ZSS, prostredníctvom terénnej sociálnej práce)
Aktivita 2.1.1.2 Pravidelné sčítania ľudí bez domova

Priorita 2.2 Zabezpečenie dostupnej zdravotnej starostlivosti pre ľudí bez domova v krízových situáciách
Výskumy ukazujú, že až 50% ľudí bez domova trpí dlhodobým zdravotnými problémami. Preto je dôležité, aby bola pre ľudí bez domova dostupná pomoc krízovej intervencie, poradenstvo, nevyhnutná zdravotná starostlivosť, prístrešok a následná sociálna starostlivosť.
<i>Cieľ: Zlepšenie intervencie zdravotnej pomoci pre ľudí bez domova, ktorí sa ocitli v kritickej situácii, napríklad pri vážnych zdravotných problémoch, po prepustení z hospitalizácie a podobne.</i>
Opatrenie 2.2.1 Zabezpečenie dostupnej zdravotnej starostlivosti pre ľudí bez domova v krízových situáciách
Aktivita 2.2.1.1 Zabezpečenie dostupnosti zdravotnej starostlivosti pre ľudí bez domova
Aktivita 2.2.1.2 Zvyšovanie kapacít sociálnych služieb pre ľudí bez domova

Priorita 2.3 Vytváranie inkluzívneho prostredia pre ľudí bez domova prostredníctvom adresnej pomoci
Sociálnu inklúziu pre ľudí bez domova je možné zabezpečovať prostredníctvom rôznych aktívnych a inovatívnych foriem pomoci. Viaceré koncepty dobrej praxe využívané v zahraničí sa postupne stávajú aj súčasťou slovenskej praxe (napríklad koncept housing first). Je potrebné podporovať rôzne formy zabezpečujúce inklúziu ľudí bez domova a vytvárať priestor pre ich realizáciu.
<i>Cieľ: Zlepšenie sociálnej inklúzie ľudí bez domova prostredníctvom aktívnych foriem začleňovania, adresnej pomoci v oblasti bývania (housing first), prostredníctvom adresnej sociálnej práce ako napríklad pomoc pri hľadaní pracovných príležitostí (mentoring) v integračných centrách.</i>
Opatrenie 2.3.1 Podpora aktívnych foriem pomoci pre ľudí bez domova
Aktivita 2.3.1.1 Zriadenie denného centra pre ľudí bez domova
Aktivita 2.3.1.2 Rozšírenie existujúcej siete stredísk osobnej hygieny
Aktivita 2.3.1.3 Rozšírenie kapacity útulkov pre ľudí bez domova
Aktivita 2.3.1.4 Podpora terénnej sociálnej práce s ľuďmi bez domova
Aktivita 2.3.1.5 Pomoc organizáciám zabezpečujúcim priestorové možnosti pre bývanie v kontexte prístupu „housing first“

4.1.3. Deti, mládež a sociálna inklúzia

Kapitola sa venuje problematike sociálnej inklúzie detí a mládeže v kontexte skvalitnenia podmienok pre inkluzívne vzdelávanie, ďalej vzdelávanie detí a mládeže z rodín cudzincov a zo znevýhodnených skupín. Osobitými okruhmi sú zosúladenie rodinného a pracovného života, programová podpora detí a mládeže najmä vo vzťahu ku tráveniu mimoškolských a voľnočasových aktivít.

Výchovno-vzdelávací proces v Bratislavskom kraji zabezpečuje 463 škôl, ktoré v školskom roku 2018/2019 navštevovalo 111,5 tis. žiakov. Do vzdelávacieho systému bolo začlenených aj takmer 4,3 tis. žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacím potrebami, ktorých počet sa neustále zvyšuje.

Inkluzívne vzdelávanie je dôležitou súčasťou sociálneho začleňovania detí a mládeže. Hlavnými cieľmi rozvoja vzdelávania a výchovy sú zvyšovanie celkovej kvality, zabezpečenie materiálno-technických a personálnych (dostatočný počet a odborná úroveň pedagogických, odborných a ostatných pracovníkov škôl) podmienok, regionálna a sociálna dostupnosť školských zariadení, prepojenie vzdelávania s potrebami zamestnávateľov v regióne a rozvoj partnerstva v záujme skvalitňovania školstva.

Zvýšenú pozornosť si vyžaduje vzdelávanie detí a mládeže zo znevýhodneného prostredia, zdravotne znevýhodnených a z rodín cudzincov.

Osobitným problémom je požiadavkám nezodpovedajúca kapacita a dostupnosť predškolských zariadení. Zariadenia predškolskej výchovy a vzdelávania – materské školy, zabezpečujú výchovu a vzdelávanie detí predškolského veku v súlade s ich individuálnymi potrebami a vekovými osobitosťami a utvárajú predpoklady pre ich ďalšie vzdelávanie. Zohrávajú významnú úlohu v zosúladovaní súkromného a pracovného života rodičov, napomáhajú aktívnemu začleňovaniu žien na trhu práce a ich kariérnemu postupu a prispievajú ku zlepšeniu príjmovej situácie mladých ľudí.

Problémom je aj v súčasnosti nedostatočná programová podpora trávenia voľného času a športu detí a mládeže.

V kontexte uvedených problémov a v spolupráci s relevantnými aktérmi boli identifikované hlavné priority:

- 3.1 Skvalitnenie podmienok inkluzívneho vzdelávania a podpora duálneho vzdelávania**
- 3.2 Vzdelávanie detí a mládeže z rodín cudzincov**
- 3.3 Uľahčenie sociálneho začlenenia detí a mládeže zo znevýhodneného prostredia**
- 3.4 Podpora služieb pre rodiny s deťmi**
- 3.5 Programová podpora detí a mládeže**

Skupina ohrozená sociálnym vylúčením	Priorita	Cieľ	Opatrenie
3. Deti a mládež	3.1 Skvalitnenie podmienok inkluzívneho vzdelávania a podpora duálneho vzdelávania	Skvalitnenie podmienok inkluzívneho vzdelávania na základných a stredných školách v oblasti personálneho, odborného a materiálno-technického zabezpečenia, vrátane legislatívnej a finančnej podpory s cieľom zapojenia čo najväčšieho počtu detí a mládeže detí do inkluzívneho vzdelávania, podpora rozvoja duálneho vzdelávania	3.1.1 Podpora základných a stredných škôl pri vytvorení a skvalitnení personálneho, odborného a materiálno-technického zázemia
			3.1.2 Podpora zriadenia a činnosti modelovej školy inkluzívneho vzdelávania, vzdelávanie riaditeľov, pedagogických a odborných zamestnancov škôl
			3.1.3 Propagácia inkluzívneho vzdelávania a príklady dobrej praxe
			3.1.4 Podpora duálneho vzdelávania
	3.2 Vzdelávanie detí a mládeže z rodín cudzincov	Uľahčenie prístupu ku vzdelávaniu pre deti a mládeže z rodín cudzincov	3.2.1 Spolupráca s relevantnými aktérmi v oblasti vzdelávania detí cudzincov (vzdelávanie detí s odlišným materinským jazykom v prostredí škôl s vyučovacím jazykom slovenským, interkulturné vzdelávanie, metodická podpora a poradenstvo)
			3.2.2 Podpora výučby slovenského jazyka ako druhého jazyka pre deti cudzincov
	3.3 Uľahčenie sociálneho začlenenia detí a mládeže zo znevýhodneného prostredia	Podpora aktívneho začlenenia detí a mládeže zo znevýhodneného prostredia do mimoškolských a voľnočasových aktivít	3.3.1 Podpora komunitných a nízkoprahových centier pre prácu s deťmi a mládežou zo znevýhodneného prostredia fungujúcich na inkluzívnych prístupoch
	3.4 Podpora služieb pre rodiny s deťmi	Zvýšenie zaškolenosti detí predškolského veku a vytvorenie podmienok pre zosúladenie súkromného a pracovného života podporou a rozširovaním kapacít a dostupnosti materských škôl	3.4.1 Rozširovanie kapacít a dostupnosti materských škôl
	3.5 Programová podpora detí a mládeže	Zabezpečenie programovej podpory detí a mládeže prostredníctvom zmapovania a identifikácie ich potrieb a vytvorenie potrebného programového rámca	3.5.1 Identifikácia potrieb detí a mládeže a vytvorenie programového dokumentu

Opis priorít, opatrení a aktivít

3. Deti a mládež
Priorita 3.1 Skvalitnenie podmienok inkluzívneho vzdelávania a podpora duálneho vzdelávania
<p>Aj napriek skutočnosti, že inkluzívne vzdelávanie je deklarované vo viacerých programových dokumentoch národnej a regionálnej úrovne, reálny stav základného a stredného školstva poukazuje na jeho nedostatočné finančné, odborné, personálne a materiálno-technické zabezpečenie a v niektorých prípadoch aj slabý záujem samosprávy o riešenie nedostatkov a vzniknutých problémov.</p> <p>V školách absentuje materiálno-technické vybavenie, školy zamestnávajú potrebám nevyhovujúci počet asistentov učiteľov, častokrát na školách nepôsobia ani zamestnanci na ostatných pozíciách inkluzívnych tímov (psychológ, výchovný poradca, sociálny pracovník a i.). Školy vykazujú pomerne slabú spoluprácu s odbornými a poradenskými inštitúciami a centrami. Nedostatočná je štátna legislatívna a finančná podpora inkluzívneho vzdelávania. V BSK nepôsobí žiadna modelová inkluzívna škola. Odbornú a metodickú podporu v oblasti inkluzívneho vzdelávania môžu školy získať v dôsledku činnosti novoootvoreného Inklucetra, ktoré od marca 2020 pôsobí v priestoroch SPŠE Hálova ul. v Petržalke. Okrem odbornej činnosti Inklucetrum prispeje aj k propagácii inkluzívneho vzdelávania prostredníctvom príkladov dobrej praxe, ktorá bola doposiaľ pomerne slabá.</p> <p>Úrad BSK v súlade s regionálnymi zamestnávateľmi a potrebami trhu práce podporuje zavádzanie nových experimentálnych odborov a úpravu študijných programov duálneho vzdelávania, vytvorilo tzv. Dualpoint.</p> <p><i>Cieľ: Skvalitnenie podmienok inkluzívneho vzdelávania na základných a stredných školách v oblasti personálneho a materiálno-technického zabezpečenia, vrátane legislatívnej a finančnej podpory a rozvoj duálneho vzdelávania.</i></p>
Opatrenie 3.1.1 Podpora základných a stredných škôl pri vytvorení a skvalitnení personálneho, odborného a materiálno-technického zázemia
<p>Aktivita 3.1.1.1 Spolupráca s MŠVVŠ SR a so subjektmi národnej úrovne v procese zdokonalenia legislatívneho rámca a finančného zabezpečenia inkluzívneho vzdelávania</p> <p>Aktivita 3.1.1.2 Spolupráca so základnými a strednými školami v oblasti rozširovania a skvalitňovania priestorového, materiálno-technického zabezpečenia inkluzívneho vzdelávania</p> <p>Aktivita 3.1.1.3 Organizovanie metodických dní pre riaditeľov, pedagogických a odborných pracovníkov škôl, zameraných na získanie metodických a odborných znalostí a výmenu skúseností v oblasti inkluzívneho vzdelávania</p>
Opatrenie 3.1.2 Podpora zriadenia a činnosti modelovej školy inkluzívneho vzdelávania, vzdelávanie riaditeľov, pedagogických a odborných zamestnancov škôl
Aktivita 3.1.2.1 Zriadenie a činnosť modelovej školy inkluzívneho vzdelávania
Opatrenie 3.1.3 Propagácia inkluzívneho vzdelávania a príklady dobrej praxe
Aktivita 3.1.3.1 Propagácia príkladov dobrej praxe v oblasti inkluzívneho vzdelávania v printovej brožúre, na web stránke BSK a v médiách
Opatrenie 3.1.4 Podpora duálneho vzdelávania
<p>Aktivita 3.1.4.1 Zaradenie nových študijných odborov do duálneho vzdelávania podľa požiadaviek zamestnávateľov</p> <p>Aktivita 3.1.4.2 Pravidelná aktualizácia informačnej publikácie „Končíš základku. Vyber si strednú podľa seba!“, jej distribúcia žiakom 9. ročníkov základných škôl a zverejňovanie na web stránke BSK</p>

Priorita 3.2 Vzdelávanie detí a mládeže z rodín cudzincov

Pre deti a mládež z rodín cudzincov je dôležité zabezpečenie kvalitných podmienok sociálnej inklúzie v oblasti vzdelávania. Primárnym problémom je jazyková bariéra a nízka znalosť slovenského jazyka detí a mládeže z rodín cudzincov ako aj nízky počet učiteľov s kompetenciami výučby slovenčiny ako druhého jazyka. Zo systémového hľadiska je dôležitá časová dotácia výučby slovenského jazyka stanovená MŠVVŠ SR. Významnú úlohu pri sociálnej inklúzii v oblasti vzdelávania detí a mládeže z rodín cudzincov má aj sociálna a interkultúrna klíma školy, v ktorej sa žiak vzdeláva.

Cieľ: Celkové uľahčenie prístupu ku vzdelávaniu pre deti a mládež z rodín cudzincov a umožnenie plynulého prechodu do vzdelávacieho systému s minimalizáciou času potrebného na aktívne začlenenie sa do vzdelávacieho procesu.

Opatrenie 3.2.1 Spolupráca s relevantnými aktérmi v oblasti vzdelávania detí cudzincov (vzdelávanie detí s odlišným materinským jazykom v prostredí škôl s vyučovacím jazykom slovenským, interkultúrne vzdelávanie, metodická podpora, poradenstvo, práca s klímou školy)

Aktivita 3.2.1.1 Zmapovanie potrieb detí cudzincov a situácie škôl, ktoré ich vzdelávajú, tvorba odporúčaní a ich aplikácia v praxi

Aktivita 3.2.1.2 Podpora vzdelávania detí s odlišným materinským jazykom v prostredí škôl s vyučovacím jazykom slovenským (kurzy slovenského jazyka pre deti v popoludňajších hodinách)

Aktivita 3.2.1.3 Podpora interkultúrneho vzdelávania učiteľov (kurzy, tréningy pre učiteľov)

Opatrenie 3.2.2 Podpora výučby slovenského jazyka ako druhého jazyka pre deti cudzincov

Aktivita 3.2.2.1 Systémová podpora zvýšenia dotácie hodín výučby slovenského jazyka ako druhého jazyka pre deti cudzincov

Priorita 3.3 Uľahčenie sociálneho začlenenia detí a mládeže zo znevýhodneného prostredia

Deti a mládež zo znevýhodneného prostredia (marginalizovaných rómskych komunit, mnohohodetných a neúplných a nízkopříjmových rodín) sú často, z dôvodu nízkeho príjmu, vylúčené z aktivít svojich rovesníkov a majú obmedzené možnosti mimoškolských aktivít a trávenia voľného času.

Cieľ: Vytvorenie možností pre aktívne trávenie mimoškolských a voľnočasových aktivít detí a mládeže zo znevýhodneného prostredia.

Opatrenie 3.3.1 Podpora komunitných a nízkoprahových centier pre prácu s deťmi a mládežou zo znevýhodneného prostredia

Aktivita 3.3.1.1 Podpora budovania a činnosti komunitných a nízkoprahových zariadení, zameraných na prácu s deťmi a mládežou zo znevýhodneného prostredia fungujúcich na inkluzívnych prístupoch

Priorita 3.4 Podpora služieb pre rodiny s deťmi

Výchova a vzdelávanie detí predškolského veku v súlade s ich individuálnymi potrebami a vekovými osobitosťami utvárajú predpoklady pre ich ďalšie úspešné vzdelávanie. Zároveň zohrávajú významnú úlohu v zosúladovaní súkromného a pracovného života rodičov, napomáhajú v aktívnom začlenení žien na trhu práce a v ich kariérom postupe a prispievajú ku zlepšeniu príjmovej situácie mladých ľudí.

Cieľ: Zvýšenie zaškolenosti detí predškolského veku a vytvorenie podmienok pre zosúladenie súkromného a pracovného života rodičov podporou a rozširovaním kapacít materských škôl.

Opatrenie 3.4.1 Rozširovanie kapacít a dostupnosti materských škôl

Aktivita 3.4.1.1 Rozširovanie kapacít a infraštruktúry materských škôl

Priorita 3.5 Programová podpora detí a mládeže

Jednou z problémových oblastí sociálnej inklúzie detí a mládeže je nedostatočná identifikácia potrieb detí a mládeže a chýbajúci programový rámec.

Cieľ: Zabezpečenie zmapovania a identifikácie potrieb detí a mládeže a vytvorenie potrebného programového rámca.

Opatrenie 3.5.1 Identifikácia potrieb detí a mládeže a vytvorenie programového dokumentu

Aktivita 3.5.1.1 Zmapovanie potrieb detí a mládeže na území BSK v spolupráci s Magistrátom hl. mesta SR Bratislavy, tvorba odporúčaní a ich aplikácií v praxi

Aktivita 3.5.1.2 Vytvorenie Koncepcie rozvoja mládeže a športu v BSK

4.1.4. Nízkopríjmové skupiny obyvateľstva a sociálna inklúzia

Hoci BSK je v rámci SR z hľadiska dostupnosti pracovných príležitostí aj výšky miezd na prvom mieste, je zrejmé, že v kontexte zamestnanosti existuje skupina obyvateľov, ktorá sa napriek zamestnaniu nachádza pod hranicou chudoby. Mzdové a príjmové nerovnosti sa neustále zvyšujú. Podľa indikátora nerovnomerného príjmového rozdelenia S80/S20 BSK dosiahol hodnotu 4,2 a suma ekvivalentných príjmov 20 % osôb s najvyššími príjmami bola približne 4-krát vyššia ako suma príjmov 20 % osôb s najnižšími príjmami.

Vo výške priemernej mesačnej nominálnej mzdy podľa odvetví sú výrazné rozdiely, ktoré poukazujú na skupiny pracujúcich s nízkymi príjmami. V poľnohospodárstve, administratívnych a podporných službách, vzdelávaní a ostatných činnostiach je výška mesačnej mzdy približne o 30 % nižšia a v ubytovacích a stravovacích službách až o 45 % nižšia v porovnaní s priemernou mzdou.

Osobitným problémom je zamestnanosť žien a životná úroveň nízkopríjmových domácností, najmä ak ide o domácnosti žien - samoživiteliek s dieťaťom do troch rokov. Nepostačujúca kapacita a dostupnosť zariadení starostlivosti o deti do troch rokov veku spolu s ní-

kým počtom pracovných miest na kratší pracovný čas (úväzok) sú častokrát prekážkou aktívneho zapojenia sa žien na trh práce, kariérneho postupu s dôsledkami na príjmy a životnú úroveň týchto rodín.

V kontexte sociálnej inklúzie je dôležité zavádzať také opatrenia, ktoré zabezpečia ochranu pred chudobou a s ňou spojeným sociálnym vylúčením tých členov domácností, ktorých sa príjmová chudoba týka. Ide predovšetkým o neúplné a mnohopočetné rodiny, v ktorých sú sociálne ohrozené najmä deti.

V súvislosti s nízkopríjmovými skupinami obyvateľov boli identifikované dve hlavné priority:

4.1 Monitoring nízkopríjmových domácností

4.2 Zlepšenie dostupnosti služieb pre nízkopríjmové skupiny obyvateľov

Skupina ohrozená sociálnym vylúčením	Priorita	Cieľ	Opatrenie
4. Nízkopríjmové skupiny obyvateľstva	4.1 Monitoring nízkopríjmových domácností	Zlepšovanie štatistického prehľadu o počte a štruktúre nízkopríjmových domácností v BSK prostredníctvom dostupných dát	4.1.1 Vypracovanie štúdie zameranej na analýzu situácie chudobných pracujúcich
			4.1.2 Monitoring nízkopríjmových domácností
	4.2 Zlepšenie dostupnosti služieb pre nízkopríjmové skupiny obyvateľov	Utváranie inkluzívneho prostredia pre členov domácností s nízkym príjmom prostredníctvom poskytovania služieb, ktoré si tieto domácnosti vzhľadom na nízky príjem nemôžu dovoliť	4.2.1 Rozvoj a podpora neformálnych foriem pomoci pre nízkopríjmové domácnosti prostredníctvom komunitných centier a dobrovoľníctva
			4.2.2 Informovanie nízkopríjmových skupín obyvateľstva o možnostiach podpory
			4.2.3 Podpora zariadení starostlivosti o dieťa do troch rokov veku na komunitnej úrovni

Opis priorít, opatrení a aktivít

4. Nízkopríjmové domácnosti
<p>Priorita 4.1 Monitoring nízkopríjmových domácností</p> <p>Pre sociálne začleňovanie osôb, ktorých sa týka sociálne vylúčenie v dôsledku nízkeho príjmu je dôležitý najmä ich monitoring. Preto je potrebné poznať a pravidelne monitorovať relevantné štatistické indikátory súvisiace s príjmom a výdavkami vo vzťahu k štruktúre domácnosti.</p>

Cieľ: Zlepšovanie štatistického prehľadu o počte a štruktúre nízkopríjmových domácností v BSK prostredníctvom dostupných dát.

Opatrenie 4.1.1 Vypracovanie štúdie zameranej na analýzu situácie chudobných pracujúcich

Aktivita 4.1.1.1 Vypracovanie štúdie, ktorá detailne zmapuje situáciu chudobných pracujúcich v BSK (počet, priestorové rozmiestnenie, demografické charakteristiky, štruktúru podľa pracovnej profesie, štruktúru domácností a i.)

Opatrenie 4.1.2 Monitoring nízkopríjmových domácností

Aktivita 4.1.2.1 Návrh indikátorov pravidelného monitoringu nízkopríjmových skupín obyvateľov

Aktivita 4.1.2.2 Zabezpečenie zberu štatistických dát zameraných na nízkopríjmové domácnosti

Priorita 4.2 Zlepšenie dostupnosti služieb pre nízkopríjmové skupiny obyvateľov

Členovia nízkopríjmových domácností môžu čeliť nemožnosti zaplatiť si služby práve v dôsledku nízkeho príjmu. Platené služby môžu byť zabezpečované prostredníctvom neformálnej pomoci a dobrovoľníctva a podporované v komunitných centrách, ktoré sa tak môžu stať centrami sociálnej inklúzie ohrozených skupín obyvateľov. Pre zosúladenie pracovného a rodinného života je potrebné zabezpečiť potrebnú kapacitu zariadení starostlivosti o deti do troch rokov veku.

Cieľ: Utváranie inkluzívneho prostredia pre členov domácností s nízkym príjmom prostredníctvom poskytovania služieb, ktoré si tieto domácnosti vzhľadom na nízky príjem nemôžu dovoliť a vybudovanie potrebám zodpovedajúcej kapacity zariadení starostlivosti o deti do troch rokov veku.

Opatrenie 4.2.1 Rozvoj a podpora neformálnych foriem pomoci pre nízkopríjmové domácnosti prostredníctvom komunitných centier a dobrovoľníctva

Aktivita 4.2.1.1 Podpora budovania a činnosti komunitných centier a rozvoja komunitných aktivít

Aktivita 4.2.1.2 Prezentácia príkladov dobrej praxe z komunitných centier a dobrovoľníctva – zabezpečenie informovanosti obcí a mestských častí BSK o existujúcich aktivitách

Opatrenie 4.2.2 Informovanie nízkopríjmových skupín obyvateľstva o možnostiach podpory

Aktivita 4.2.2.1 Zabezpečenie informovania domácností s nízkym príjmom o možnostiach ich podpory

Opatrenie 4.2.3 Podpora zariadení starostlivosti o dieťa do troch rokov veku na komunitnej úrovni

Aktivita 4.2.3.1 Budovanie zariadení starostlivosti o dieťa do troch rokov veku na komunitnej úrovni

4.1.5. Cudzinci a sociálna inklúzia

BSK je regiónom s najvyššou potrebou pracovných síl, ktorá v rokoch 2019 – 2024 dosiahne hodnotu približne 82 tisíc osôb. Jedným zo zdrojov pracovnej sily sú práve osoby prichádzajúce na trh práce zo zahraničia. Dlhodobo tu evidujeme najvyšší počet cudzincov v rámci krajov Slovenska, ktorý v roku 2018 dosiahol 38 819 cudzincov (33 % všetkých cudzincov žijúcich v SR), čo predstavuje takmer 6 % z celkového počtu obyvateľov BSK.

Cieľovou skupinou koncepcie sú cudzinci, ktorí vstúpili na územie SR a prechodne žijú alebo sa trvale usadili na území SR, a to všetky vekové skupiny cudzincov vrátane detí, ktoré sú občanmi SR.

Ku koncu roka 2018 tu pracovalo 28 259 cudzincov, z čoho 39,2 % bolo štátnych príslušníkov tretích krajín a 60,8 % tvorili občania EÚ/EHP. Až 83 % cudzincov pracovalo v meste Bratislava.

Najväčšími identifikovanými problémami pri integrácii cudzincov sú jazyková bariéra, nízke právne povedomie o fungovaní verejnej správy v SR a nedostatok informácií v inom ako slovenskom jazyku. Problémom je aj nedostatok nájomných bytov, prístup ku vzdelávaniu a zdravotnej starostlivosti. Z pohľadu samospráv sú cudzinci vnímaní nie ako integrálna súčasť populácie mesta alebo obce, ale ako skupina, ktorá by mohla znamenať nejakú ťarču alebo problém.

Cudzinci ako cieľová skupina nie sú zadefinovaní v žiadnych koncepčných materiáloch na regionálnej ani lokálnej úrovni. Kľúčovým pre úspešný integračný proces je zapojenie regionálnej a lokálnej úrovne – práve v mieste legálneho pobytu cudzinci nielen pracujú, ale sú aj súčasťou lokálnych komunít – takže reálna integrácia sa odohráva priamo v zamestnaní, komunitách, susedstvách, reštauráciách, bytových domoch, ubytovniach a pod. To znamená, že integračné politiky by mali byť nastavené na potreby samospráv.

V súčasnosti hlavnú úlohu pri integrácii cudzincov na území BSK zohráva viacero neziskových a mimovládnych organizácií.

V kontexte uvedených problémov a v spolupráci s relevantnými aktérmi boli identifikované štyri hlavné priority:

5.1 Vytváranie pozitívneho prostredia pre integráciu cudzincov

5.2 Uľahčenie prístupu cudzincov k základným informáciám o fungovaní spoločnosti

5.3 Zvýšenie dostupnosti inštitucionálnej pomoci pre cudzincov

5.4 Odstraňovanie jazykovej bariéry cudzincov

Skupina ohrozená sociálnym vylúčením	Priorita	Cieľ	Opatrenie
5. Cudzinci	5.1 Vytváranie pozitívneho prostredia pre integráciu cudzincov	<i>Zvyšovanie sociálnej súdržnosti v BSK začleňovaním cudzincov do spoločenského života, zmenšovanie sociálnej tenzie a predchádzanie konfliktom</i>	5.1.1 Propagácia kultúrnej rozmanitosti, tolerancie, sociálnej súdržnosti a bezpečnosti
	5.2 Uľahčenie prístupu cudzincov k základným informáciám o fungovaní spoločnosti	<i>Zlepšenie základnej sociálnej a kultúrnej orientácie cudzincov v regióne</i>	5.2.1 Sprístupnenie základných (pred príchodových) informácií hlavne v oblasti sociálnych služieb, školstva, zdravotníctva, dopravy a kultúry
	5.3 Zvýšenie dostupnosti inštitucionálnej pomoci pre cudzincov	<i>Zvýšenie kompetencií pracovníkov regionálnej a miestnej samosprávy v oblasti práce s cudzincami a nadviazanie spolupráce s rôznymi aktérmi, ktorí vstupujú do procesu integrácie cudzincov</i>	5.3.1 Začlenenie problematiky integrácie cudzincov do strategických dokumentov miest a obcí BSK 5.3.2 Vzdelávanie zamestnancov samospráv, ktorí prichádzajú alebo môžu prísť do kontaktu s cudzincami
	5.4 Odstraňovanie jazykovej bariéry cudzincov	<i>Zmenšenie jazykovej bariéry cudzincov</i>	5.4.1 Zvýšenie jazykových kompetencií cudzincov v slovenskom jazyku

Opis priorít, opatrení a aktivít

5. Cudzinci
<p>Priorita 5.1 Vytváranie pozitívneho prostredia pre integráciu cudzincov</p> <p>V súčasnej spoločnosti prevláda názor, že cudzinci, vrátane utečencov, prinášajú choroby, zvyšujú kriminalitu a sú hrozbou terorizmu. Uzatváranie hraníc, vykresľovanie cudzincov ako hrozby a záťaže ekonomiky majú mnohé negatívne dôsledky. Nedostatočná informovanosť vytvára strach z neznámeho a neistotu. Absencia osobných skúseností následne vedie k preberaniu stereotypných predstáv o členoch menšinových komunit, ku strachu a mylným predstavám, z čoho môže vyplývať odmietnutie akceptácie cudzincov, dokonca aj neznášanlivosť voči nim.</p> <p><i>Cieľ: Zvyšovanie sociálnej súdržnosti v BSK začleňovaním cudzincov do spoločenského života, zmenšovanie sociálnej tenzie a predchádzanie konfliktom</i></p>
<p>Opatrenie 5.1.1 Propagácia kultúrnej rozmanitosti, tolerancie, sociálnej súdržnosti a bezpečnosti</p> <p>Aktivita 5.1.1.1 Vypracovanie komunikačného plánu problematiky integrácie cudzincov smerom k médiám a majorite</p>

<p>Aktivita 5.1.1.2 Realizácia prednášok na témy kultúrna rozmanitosť, tolerancia, sociálna súdržnosť a bezpečnosť</p> <p>Aktivita 5.1.1.3 Podpora komunitných a kultúrnych aktivít zameraných na integráciu cudzincov s cieľom získania pozitívneho zážitku</p>
--

Priorita 5. 2 Uľahčenie prístupu cudzincov k základným informáciám o fungovaní spoločnosti

Pre prichádzajúcich cudzincov je dôležitá prvá orientácia v regióne a meste a zoznámenie sa s ním, vrátane základných informácií v cudzích jazykoch buď na webstránke BSK, formou aplikácie, alebo tlačенých brožúr. V súčasnosti takmer úplne absentuje „uvítanie“ do života v meste a základná sociokultúrna orientácia.

Cieľ: Zlepšenie základnej sociálnej a kultúrnej orientácie cudzincov v regióne

Opatrenie 5.2.1 Sprístupnenie základných informácií hlavne v oblasti sociálnych služieb, školstva, zdravotníctva, dopravy a kultúry

Aktivita 5.2.1.1 Sprístupnenie základných (pred príchodových) informácií hlavne v oblasti sociálnych služieb, školstva, zdravotníctva, dopravy a kultúry v anglickom, ruskom jazyku na web stránke BSK a ďalších jazykoch podľa aktuálnej potreby

Aktivita 5.2.1.2 Podpora vydávania a distribúcie základných informácií o BSK pre cudzincov v anglickom a ruskom jazyku formou tlačенých brožúr a ďalších jazykoch podľa aktuálnej potreby

Priorita 5. 3 Zvýšenie dostupnosti inštitucionálnej pomoci pre cudzincov

V súčasnosti v mestách a obciach BSK agenda integrácie cudzincov nie je začlenená do výkonu samosprávnych kompetencií. Pracovníci samospráv sú často pri kontakte s klientmi – cudzincami odkázaní na seba, chýba ich systematická podpora v tejto téme (otázka interkultúrnej práce, dostupnosti tlmočenia a pod.). Niektorí zatiaľ vzhľadom na menšie počty obyvateľov – cudzincov nemajú takmer žiadnu skúsenosť s prácou s cudzincami. Aktéri, ktorí skúsenosť s prácou s cudzincami majú, majú často obmedzené kapacity.

Cieľ: Zvýšenie interkultúrnych kompetencií pracovníkov regionálnej a miestnej samosprávy a nadviazanie spolupráce s rôznymi aktérmi, ktorí vstupujú do procesu integrácie cudzincov.

Opatrenie 5.3.1 Začlenenie problematiky integrácie cudzincov do strategických dokumentov miest a obcí BSK

Aktivita 5.3.1.1 Inicievanie začlenenia problematiky integrácie cudzincov do strategických dokumentov miest a obcí BSK

Opatrenie 5.3.2 Vzdelávanie zamestnancov samospráv, ktorí prichádzajú alebo môžu prísť do kontaktu s cudzincami

Aktivita 5.3.2.1 Vzdelávanie zamestnancov samospráv prostredníctvom interkultúrnych a sociálno- právnych tréningov

Aktivita 5.3.2.2 Organizovanie študijných pracovných ciest do zahraničia s cieľom získania skúseností a zdieľania príkladov dobrej praxe

Priorita 5.4 Odstraňovanie jazykovej bariéry cudzincov

Základná znalosť jazyka, vedomosti o histórii, kultúrnych zvykoch a inštitúciách krajiny, v ktorej sa rozhodli pracovať alebo usadiť sa, je nevyhnutnou súčasťou integrácie cudzincov. Eliminácia jazykovej bariéry cudzincov je nevyhnutná k tomu, aby boli úspešnejší a aktívne prispievali k rozvoju prijímajúcej krajiny.

Cieľ: Zmenšenie jazykovej bariéry cudzincov.

Opatrenie 5.4.1 Zvýšenie jazykových kompetencií cudzincov v slovenskom jazyku

Aktivita 5.4.1.1 Podpora organizovania nízkoprahových kurzov slovenského jazyka pre cudzincov prostredníctvom poskytnutia priestorov pre ich realizáciu

4.1.6. Rómovia z marginalizovaných rómskych komunít a sociálna inklúzia

Rómovia sú na Slovensku druhou najpočetnejšou národnostnou menšinou. Najdôležitejšou výzvou z hľadiska rómskej populácie je problém marginalizovaných rómskych komunít. V 22 obciach BSK spolu žije 14,5 tis. Rómov. Na území BSK je identifikovaných 24 koncentrácií, v ktorých žije spolu 6 016 Rómov (41,56 %) pričom 2 koncentrácie sú mimo, 15 sa nachádza na okraji a 7 vo vnútri obce. V 15 obciach žijú Rómovia integrované s majoritným obyvateľstvom (Atlas rómskych komunít 2019).

V súvislosti s rómskymi komunitami bola identifikovaná nasledujúca priorita:

6.1 Znižovanie rizika rozširovania lokalít ohrozených sociálnym vylúčením

Skupina ohrozená sociálnym vylúčením	Priorita	Cieľ	Opatrenie
6. Rómovia z marginalizovaných rómskych komunít	6.1 Znižovanie rizika rozširovania lokalít ohrozených sociálnym vylúčením	Zlepšenie problematických oblastí v oblasti sociálnej inklúzie Rómov z marginalizovaných komunít BSK, najmä v oblasti bývania prostredníctvom znižovania rizika rozširovania marginalizovaných rómskych komunít	6.1.1 Pravidelný monitoring lokalít MRK (v zmysle Atlasu rómskych komunít 2019) ohrozených sociálnym vylúčením
			6.1.2 Spracovanie dlhodobej stratégie odstránenia segregovaných rómskych komunít v BSK

Opis priorít, opatrení a aktivít

6. Rómovia z marginalizovaných rómskych komunít
<p style="text-align: center;">Priorita 6.1 Znižovanie rizika rozširovania lokalít ohrozených sociálnym vylúčením</p> <p>Problematika marginalizovaných rómskych komunít predstavuje v kontexte sociálneho vylúčenia jeden z najväznejších spoločenských problémov a je potrebné jej venovať patričnú pozornosť. Hoci v BSK žije v porovnaní s inými krajinami SR iba malý počet Rómov, je dôležité, aby bolo vytvorené prostredie, v ktorom bude umožnená integrácia Rómov z existujúcich vylúčených lokalít tak, aby sa zabránilo ich rozširovaniu.</p> <p><i>Cieľ: Zabraňovanie rozširovaniu segregovaných a sociálne vylúčených lokalít včasným a pravidelným monitoringom</i></p>
<p>Opatrenie 6.1.1 Pravidelný monitoring lokalít MRK (v zmysle Atlasu rómskych komunít 2019) ohrozených sociálnym vylúčením</p>
<p>Aktivita 6.1.1.1 Pravidelný monitoring vybraných indikátorov sociálnej inklúzie v sociálne vylúčených lokalitách</p>
<p>Opatrenie 6.1.2 Spracovanie dlhodobej stratégie odstránenia segregovaných rómskych komunít v BSK</p>
<p>Aktivita 6.1.2.1 Spracovanie dlhodobej stratégie odstránenia segregovaných rómskych komunít v BSK</p>

4.1.7. Prierezové problémové oblasti

Z analýzy sociálnej inklúzie v BSK vyplynuli viaceré celospoločenské problémy, ktoré sa dotýkajú všetkých identifikovaných skupín obyvateľstva. Patria k nim:

- 7.1 Sieťovanie aktérov a vznik platforiem (pracovných skupín) v kontexte jednotlivých cieľových skupín**
- 7.2 Podpora nájomného bývania**
- 7.3 Predchádzanie negatívnym javom v spoločnosti**
- 7.4 Zmapovanie sociálne vylúčených lokalít a lokalít ohrozených sociálnym vylúčením na území BSK**

	Priorita	Cieľ	Opatrenie
7. Prierezové problémové oblasti	7.1 Sieťovanie aktérov a vznik platforiem	Zabezpečenie fungujúceho organizačného prostredia, spolupráce a prepojenia všetkých relevantných aktérov v oblasti sociálnej inklúzie	7.1.1 Vytvorenie platforiem pre sieťovanie a komunikáciu aktérov vstupujúcich do procesu sociálnej inklúzie podľa identifikovaných ohrozených skupín obyvateľstva
	7.2 Podpora nájomného bývania	Zabezpečenie dostupného bývania pre všetky skupiny obyvateľstva ohrozené sociálnym vylúčením	7.2.1 Podpora budovania nájomného bývania 7.2.2. Zabezpečenie dostupného bývania pre zamestnancov organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK
	7.3 Predchádzanie negatívnym javom v spoločnosti	Zvyšovanie tolerantného a demokratického prostredia spoločnosti a podpora rozvoja jeho multikultúrneho charakteru	7.3.1 Eliminácia diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a iných prejavov intolerancie v spoločnosti
	7.4 Zmapovanie sociálne vylúčených lokalít a lokalít ohrozených sociálnym vylúčením na území BSK	Zmapovanie sociálne vylúčených lokalít a ich potrieb a lokalít ohrozených sociálnym vylúčením na území BSK, ktoré bude možné prostredníctvom vhodne navrhnutých indikátorov pravidelne monitorovať a včasnými intervenciami zabrániť prehlbovaniu sociálneho vylúčenia a vzniku nových sociálne vylúčených lokalít	7.4.1 Vytvorenie Atlasu sociálne vylúčených lokalít 7.4.2 Pravidelné monitorovanie lokalít ohrozených sociálnym vylúčením

Opis priorít, opatrení a aktivít

7. Prierezové oblasti
Priorita 7.1 Sieťovanie aktérov a vznik platforiem
<p>Jednou zo základných podmienok sociálnej inklúzie je zabezpečenie fungujúceho organizačného prostredia, najmä z hľadiska spolupráce a prepojenia všetkých relevantných aktérov, ktorí sa podieľajú na riešení identifikovaných problémov príslušnej skupiny obyvateľstva. Ide najmä o prepojenie štátnych inštitúcií, inštitúcií verejnej správy, mimovládnych a neziskových organizácií.</p> <p><i>Cieľ: Vytvorenie platforiem (pracovných skupín) z aktérov, vstupujúcich do procesu sociálnej inklúzie podľa identifikovaných ohrozených skupín obyvateľstva</i></p> <p>7.1.1 Vytvorenie platforiem pre sieťovanie a komunikáciu aktérov vstupujúcich do procesu sociálnej inklúzie podľa identifikovaných ohrozených skupín obyvateľstva</p>

Aktivita 7.1.1.1 Vytvorenie platformy pre sieťovanie a komunikáciu aktérov v oblasti poskytovania sociálnych služieb, ÚPSVaR a zdravotníctva
 Aktivita 7.1.1.2 Vytvorenie platformy pre sieťovanie a komunikáciu aktérov poskytujúcich sociálne služby pre ľudí bez domova
 Aktivita 7.1.1.3 Vytvorenie platformy pre sieťovanie a komunikáciu aktérov v oblasti inkluzívneho vzdelávania
 Aktivita 7.1.1.4 Vytvorenie platformy pre sieťovanie a komunikáciu aktérov vstupujúcich do integrácie cudzincov
 Aktivita 7.1.1.5. Vytvorenie platformy a sieťovanie relevantných aktérov pri riešení problémov MRK v BSK

Priorita 7.2 Podpora nájomného bývania

Nízka intenzita výstavby nájomných bytov a rast cien bytov a trhového nájomného spôsobujú, že nie len sociálne najslabšie vrstvy obyvateľov majú problém zabezpečiť si dostupné a dôstojné bývanie.

Cieľ: Zabezpečenie dostupného bývania pre všetky skupiny obyvateľstva ohrozené sociálnym vylúčením

Opatrenie 7.2.1 Podpora budovania nájomného bývania

Aktivita 7.2.1.1 Podpora výstavby nájomných bytov vo vlastníctve BSK, miest a obcí

Opatrenie 7.2.2 Zabezpečenie dostupného bývania pre zamestnancov organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK

Aktivita 7.2.2.1 Prestavba vhodných nevyužívaných budov vo vlastníctve BSK na byty pre zamestnancov zamestnaných v organizáciách v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK

Priorita 7.3 Predchádzanie negatívnym javom v spoločnosti

Dodržiavanie ľudských práv a základných slobôd je zakotvené vo viacerých medzinárodných dokumentoch a zmluvách, ktoré ratifikovala aj SR. Vytváranie tolerantného a demokratického prostredia v spoločnosti je základným predpokladom spokojného spolunažívania obyvateľov každého štátu aj regiónu.

Cieľ: Zvyšovanie demokratického, tolerantného a multikultúrneho prostredia v spoločnosti

Opatrenie 7.3.1 Eliminácia diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a iných prejavov intolerancie v spoločnosti

Aktivita 7.3.1.1 Vypracovanie Stratégie boja proti diskriminácii, rasizmu, xenofóbii, antisemitizmu a iným prejavom intolerancie v BSK

Priorita 7.4 Zmapovanie sociálne vylúčených lokalít a lokalít ohrozených sociálnym vylúčením na území BSK

V súvislosti s chudobou a sociálnym vylúčením obyvateľov je dôležité poznať lokality, v ktorých sa tieto marginalizované skupiny obyvateľov koncentrujú. Koncentrácia viacerých znevýhodnení v jednom priestore (nezamestnanosť, nízky príjem, kriminalita, drogová závislosť, prostitúcia, zadlženosť a pod.) môže viesť k vzniku sociálne vylúčených lokalít, kde

spolu s chudobou dochádza často ku koncentrácii ďalších nežiaducich sociálne-patologických javov.

Ciel: Zmapovanie sociálne vylúčených lokalít a ich potrieb a lokalít ohrozených sociálnym vylúčením na území BSK s cieľom vytvoriť kompletnú databázu rizikových priestorov, ktorú bude možné prostredníctvom vhodne navrhnutých indikátorov pravidelne monitorovať a včasnými intervenciami zabrániť vzniku nových sociálne vylúčených priestorov na území BSK.

Opatrenie 7.4.1 Vytvorenie atlasu sociálne vylúčených lokalít

Aktivita 7.4.1.1 Návrh a vytvorenie metodiky pre vypracovanie atlasu sociálne vylúčených lokalít

Aktivita 7.4.1.2 Zmapovanie sociálne vylúčených lokalít a lokalít potenciálne ohrozených sociálnym vylúčením a vytvorenie atlasu sociálne vylúčených lokalít

Opatrenie 7.4.2 Pravidelné monitorovanie lokalít ohrozených sociálnym vylúčením

Aktivita 7.4.2.1 Návrh metodiky monitoringu a monitorovanie lokalít ohrozených sociálnym vylúčením

4.2. Návrh inštitucionálnej a infraštruktúrnej podpory

Inštitucionálna a infraštruktúrna podpora BSK predstavuje systematický rozvoj spolupráce v rámci inštitúcií verejného, súkromného a neziskového sektora, s víziou spájať a podporovať organizácie, ktoré sa zasadujú o zlepšovanie sociálnej inklúzie obyvateľov BSK.

Aktivity Konceptie sú navrhnuté tak, aby ovplyvnili rozvoj BSK v dlhodobom horizonte, preto je ich neoddeliteľnou súčasťou medziinštitucionálna spolupráca a budovanie kapacít v oblasti boja proti sociálnemu vylúčeniu.

Inštitucionálna spolupráca bude rozvíjaná v rámci priorit a opatrení (časť 4.1) na viacerých úrovniach:

- personálna – poradenstvo a konzultačná činnosť odborných kapacít z rôznych inštitúcií s cieľom výmeny skúseností a dobrých praxí v oblasti riešenia sociálnej inklúzie;
- materiálna – spolufinancovanie organizácií pôsobiacich v oblasti sociálnej inklúzie v BSK, podpora projektov s iniciatívami na miestnej úrovni;
- odborná – networking, prepájanie inštitúcií, spolupráca s odbornými kapacitami v oblasti výskumu a vývoja zameraného na oblasť sociálnej inklúzie, príprava odborných materiálov, analýz a štúdií.

Poslaním inštitucionálnej podpory je, okrem odbornej spolupráce pri napíňaní jednotlivých opatrení a aktivít Konceptie, spolufinancovať neziskové organizácie, ktoré poskytujú špecifické služby a aktivity v oblasti zameranej na niektorú z identifikovaných cieľových skupín ohrozenej sociálnym vylúčením.

4.2.1. Úloha organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK

Bratislavský samosprávny kraj zabezpečuje poskytovanie viacerých služieb na podporu sociálnej inklúzie v rámci organizácií, ktorých je zriaďovateľom.

Sociálne služby

V súlade so zákonom č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov a s § 81 (Pôsobnosť vyššieho územného celku) BSK zabezpečuje:

- poskytovanie sociálnej služby v útulku, v domove na polceste, v zariadení núdzového bývania, v zariadení dočasnej starostlivosti o deti, v zariadení podporovaného bývania, v rehabilitačnom stredisku, v domove sociálnych služieb, v špecializovanom zariadení a v integračnom centre,
- podporu samostatného bývania,
- tlmočnicke služby,
- poskytovanie služby včasnej intervencie.

BSK je správnym orgánom v konaniach o odkázanosti na sociálnu službu poskytovanú v zariadení podporovaného bývania, rehabilitačnom stredisku, domove sociálnych služieb a v špecializovanom zariadení.

V zriaďovateľskej pôsobnosti BSK k 31.12.2019 bola 1 služba včasnej intervencie, 4 zariadenia podporovaného bývania, 2 rehabilitačné strediská, 14 domovov sociálnych služieb a 5 špecializovaných zariadení. Zariadenia a ich detašované pracoviská sa nachádzajú v hl. m. SR Bratislave (18 pracovísk), v okresoch Pezinok (6 pracovísk) a Malacky (2 pracoviská).

Služba včasnej intervencie je sociálna služba poskytovaná dieťaťu do siedmich rokov veku, ak je jeho vývoj ohrozený z dôvodu zdravotného postihnutia a rodine tohto dieťaťa.

V zariadení podporovaného bývania sa poskytuje sociálna služba fyzickej osobe od 16. roku veku do dovŕšenia dôchodkového veku, ak je táto fyzická osoba odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby a na dohľad, pod ktorým je schopná viesť samostatný život.

V rehabilitačnom stredisku sa poskytuje sociálna služba fyzickej osobe, ktorá je odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby; fyzickej osobe, ktorá je slabozraká a fyzickej osobe, ktorá je nepočujúca alebo ktorá má ťažkú obojstrannú nedoslýchavosť.

V domove sociálnych služieb sa poskytuje sociálna služba týždennou pobytovou alebo ambulatnou sociálnou službou fyzickej osobe do dovŕšenia dôchodkového veku, ak je táto fyzická osoba odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby a jej stupeň odkázanosti je najmenej V alebo je nevidiaca alebo prakticky nevidiaca a jej stupeň odkázanosti je najmenej III.

V špecializovanom zariadení sa poskytuje sociálna služba fyzickej osobe, ktorá je odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby, jej stupeň odkázanosti je najmenej V a má zdravotné postihnutie, ktorým je najmä Parkinsonova choroba, Alzheimerova choroba, pervazívna vývinová porucha, skleróza multiplex, schizofrénia, demencia rôzneho typu etiológie, hluchoslepota, AIDS alebo organický psychosyndróm ťažkého stupňa.

Podpora samostatného bývania je sociálna služba na podporu samostatnosti, nezávislosti a sebestačnosti fyzickej osoby zameraná najmä na pomoc pri prevádzke domácnosti, pomoc

pri hospodárení s peniazmi, podporu pri organizovaní času, podporu pri zapojení sa do spoločenského a pracovného života, podporu rozvoja osobných záujmov, predchádzanie a riešenie krízových situácií, podporu spoločensky primeraného správania.

Vzdelávanie

Bratislavský samosprávny kraj bol v roku 2018 zriaďovateľom 57 škôl a školských zariadení s právnou subjektivitou, z toho je 14 gymnázií, 35 stredných odborných škôl, 3 spojené školy, 2 konzervatóriá, 2 jazykové školy a 1 školský internát.

Okrem toho má vo svojej pôsobnosti 39 školských zariadení bez právnej subjektivity, ktoré sú súčasťami škôl a sú originálnou kompetenciou samosprávneho kraja. Ide o zariadenia školského stravovania (21), školské kluby detí (2), školské internáty (12), strediská odbornej praxe (3) a centrum voľného času (1).

Gymnázium je všeobecnovzdelávacia, vnútorne diferencovaná stredná škola, ktorá pripravuje žiakov vo štvorročnom, v päťročnom alebo osemročnom vzdelávacom programe a poskytuje úplné stredné všeobecné vzdelanie. Vzdelávacie programy gymnázií sú zamerané predovšetkým na prípravu pre štúdium na vysokých školách, môžu pripravovať aj na výkon niektorých činností vo verejnej správe, kultúre a športe.

Stredná odborná škola je vnútorne diferencovaná stredná škola, ktorá poskytuje žiakom odborné vzdelávanie a prípravu vo vzdelávacom programe príslušného odboru vzdelávania zameranom predovšetkým na výkon povolania, skupiny povolání a odborných činností.

Konzervatórium poskytuje komplexné umelecké a umelecko-pedagogické vzdelanie. Pripravuje žiakov na profesionálne umelecké uplatnenie a na vyučovanie umeleckých a odborných predmetov vo vzdelávacích programoch umeleckého zamerania.

Jazyková škola poskytuje jazykové vzdelávanie v cudzích jazykoch podľa vzdelávacieho programu, organizuje aj vyučovanie cudzích jazykov s odborným zameraním a pripravuje na prekladateľskú a tlmočnickú činnosť. Vzdelávanie v jazykovej škole sa uskutočňuje v kurzoch.

Školský internát zabezpečuje žiakom základných škôl a stredných škôl výchovno-vzdelávaciu činnosť, ubytovanie a stravovanie. Školský internát svojím výchovným programom školského zariadenia nadväzuje na výchovno-vzdelávaciu činnosť školy v čase mimo vyučovania a úzko spolupracuje s rodinou žiaka. Vytvára podmienky pre uspokojovanie individuálnych potrieb a záujmov žiakov prostredníctvom mimoškolských aktivít.

4.2.2. Identifikácia aktérov v oblasti sociálnej inklúzie a návrh možností inštitucionálneho zabezpečenia a spolupráce

Dôležitú úlohu pri zabezpečení efektívnej podpory sociálnej inklúzie v praxi zohráva vzájomná spolupráca subjektov štátnej správy, regionálnej a lokálnej samosprávy so subjektmi inej právnej formy ako sú občianske združenia, profesijné, mimovládne a neziskové organizácie a i., ktorých činnosť je v priamej väzbe na jednotlivé cieľové skupiny sociálnej inklúzie – seniorov, ľudí bez domova, osoby z rómskych komunít, cudzincov a deti a mládež.

Aktéri sociálnej inklúzie v cieľovej skupine seniori

Rozhodujúcu úlohu pri ekonomickom a sociálnom postavení seniorov má MPSVR SR. Je nositeľom dôchodkového systému a sociálneho poistenia, tvorí legislatívu v oblasti dôchodkov a sociálneho poistenia tak, aby chránilo obyvateľstvo pred rizikovými životnými situáciami a zabezpečilo spravodlivé rozdelenie dôchodkov v národnom hospodárstve.

Rada vlády SR pre práva seniorov a prispôsobovanie verejných politík procesu starnutia populácie navrhuje, koordinuje a kontroluje opatrenia zamerané na práva seniorov a elimináciu negatívnych dôsledkov starnutia populácie. V rámci kompetencií a vymedzených aktérov potenciálnej spolupráce Rada vlády okrem ministerstiev, ústredných orgánov štátnej správy, vedeckých a akademických inštitúcií, spolupracuje s orgánmi miestnej a regionálnej samosprávy a mimovládnyimi organizáciami.

Významnú úlohu majú **Parlament seniorov a Fórum pre pomoc starším**. Parlament seniorov združuje zástupcov organizácií Klubov seniorov zo Slovenska, ktorí prezentujú vlastné poznatky, potreby a návrhy na zlepšenie legislatívy. Fórum pre pomoc starším realizuje aktivity na ochranu starších na národnej a regionálnej úrovni. Aktívne zapája seniorov do definovania problémov v oblasti ochrany základných ľudských práv, zneužívania a domáceho násillia. V členských organizáciách s národnou a regionálnou pôsobnosťou má približne 500 členov, každoročne vydáva časopis Fórum seniorov, organizuje workshopy, realizuje prieskumy a analýzy zamerané na rôzne oblasti života seniorov. Je členom medzinárodných organizácií a zoskupení.

V oblasti sociálnej inklúzie seniorov významnú činnosť zastávajú aj viaceré občianskej združenia ako sú:

Jednota dôchodcov Slovenska chráni práva a oprávnené požiadavky dôchodcov na spravodlivé a dôstojné dôchodkové zabezpečenie, zdravotnú a sociálnu starostlivosť, pomáha pri príprave občanov na život a prácu v dôchodkovom veku, sleduje vývoj životnej úrovne dôchodcov a navrhuje príslušné opatrenia, poskytuje právno-poradenskú pomoc svojim členom, podieľa sa na organizovaní zdravotnej, rekondičnej, kúpeľnej, rekreačnej, športovej a turistickej starostlivosti o dôchodcov, pomáha pri realizácii celoživotného vzdelávania a podporuje kultúrno-spoločenské aktivity seniorov.

Asociácia poskytovateľov sociálnych služieb v SR, o. z. je profesijné a záujmové združenie, ktoré združuje poskytovateľov sociálnych služieb, odborníkov a organizácie zamestnancov v sociálnych službách. Činnosť je zameraná na pomoc členom pri skvalitňovaní sociálnych služieb pre prijímateľov a aktívny vstup do legislatívneho procesu. Cieľom je zabezpečiť kvalitu a efektivitu sociálnych služieb. Súčasťou je aj informačná, vzdelávacia a expertná činnosť, rozširovanie vedeckých, odborných, legislatívnych a praktických poznatkov.

Seniori v pohybe, o. z. – činnosť združenia, vykonávaná na profesijnej aj dobrovoľnej báze, sa zameriava na rozvoj života seniorov prostredníctvom pohybových aktivít, sociálnych kontaktov a prispieva k aktívnemu starnutiu seniorov.

SocioFórum je neformálna platforma mimovládnych neziskových organizácií, ktoré pôsobia v sociálnej, humanitárnej a zdravotníckej oblasti. Cieľom činnosti je dosiahnuť rovnoprávne postavenie neštátnych poskytovateľov služieb a ich klientov v prístupe ku službám a verejným zdrojom, určeným pre tieto služby, ďalej usilovať o vytvorenie vhodných podmienok pre prístup ku zdrojom EÚ, ktoré budú podporovať reformu systému sociálnych služieb a

transformáciu služieb sociálnych zariadení najmä šírením informácií, poznatkov a iniciovaním diskusií.

Centrum MEMORY n. o. poskytuje ošetrovateľskú ale aj zdravotnú starostlivosť v špecializovanom zariadení pre občanov s poruchami pamäti, Alzheimerovou chorobou a inými demenciami, ďalej prevenciu a poradenstvo v psychiatrickej ambulancii so zameraním na diagnostiku a liečbu Alzheimerovej choroby a iných demencií. Pre rodiny a príbuzných chorých osôb poskytuje sociálne poradenstvo. Vytvára vzdelávacie programy a zabezpečuje semináre, workshopy a konferencie s tematikou Alzheimerovej choroby a iných demencií a starostlivosť o takto postihnutého pacienta v rodine, ktoré sú určené pre profesionálov aj domácich opatrovateľov.

Obce / mestá / VÚC - Odbory sociálnych služieb

Aktéri sociálnej inklúzie pre cieľovú skupinu ľudia bez domova

Pre cieľovú skupinu ľudia bez domova v BSK dlhodobo aktívne pôsobia viaceré subjekty, pričom niektoré z nich deklarujú spoluprácu s BSK.

Depaul Slovensko, n.o. je nezisková organizácia zameraná na pomoc ľuďom bez domova. Vo svojich zariadeniach uplatňuje nízkoprahový prístup, čo znamená, že služby sú dostupné všetkým bez žiadnych ďalších podmienok a teda aj ľuďom pod vplyvom alkoholu alebo drog, v zlom zdravotnom stave, psychicky chorým osobám, bez dokladov, bez finančných prostriedkov, atď. Depaul Slovensko, n.o. poskytuje viaceré sociálne služby: prevádzkovanie nocľahární a útulkov: Nocľaháreň a Útulok sv. Vincenta de Paul, Ošetrovňa sv. Alžbety pre ľudí bez domova v budove Vysokkej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, Útulok a ZOS sv. Lujzy de Marillac (celodenná starostlivosť, ubytovanie, strava, ošatenie, hygiena, sprevádzanie k lekárom a sociálne poradenstvo), terénnu prácu bl. Rozálie Rendu a iné.

Domov pre každého je zameraný na podporu a hmotné zaopatrenie ľudí bez domova v útulku s kapacitou 140 lôžok, nocľahárňou s kapacitou 40 lôžok a strediskom osobnej hygieny predovšetkým pre sociálne odkázaných občanov.

Domov Sv. Jána z Boha, n. o. je nezisková organizácia zriadená rehoľou Milosrdní bratia, ktorá poskytuje všeobecne prospešné služby formou sociálnej pomoci a humanitárnej starostlivosti. V objekte na Hattalovej ulici v Bratislave sprístupnili útulok, nízkoprahové denné centrum, integračné centrum a stredisko osobnej hygieny.

Resoty – resocializačná komunita Antona Srholca je zariadenie, ktoré poskytuje ubytovanie, stravu (denne teplé hlavné jedlo), podľa potreby oblečenie a hygienické potreby pre ľudí bez domova.

VAGUS, o. z. vytvára nové a inovatívne služby pre ľudí bez domova, prevádzkuje nízkoprahové denné a integračné centrum pre ľudí bez domova a realizuje program Streetwork.

Proti prúdu, o. z. pomáha ľuďom bez domova integrovať sa do spoločnosti, pracovať v oblasti prevencie a pozitívne vplývať na postoje verejnosti voči ľuďom bez domova. Združenie ľudí bez domova poskytuje v kancelárii a teréne individuálne právne a sociálne poradenstvo. Je nositeľom projektu pouličného časopisu Nota Bene, ktorý dáva šancu získať dôstojný príjem, sebaúctu a sociálne kontakty osobám bez domova. Na hlavnej železničnej stanici v Bratislave realizoval pilotný projekt zamestnávania a oddľžovania ľudí bez domova „Nosiči batožín“.

Stopa, o. z. je integračné centrum pre ľudí bez domova, so zameraním na rozvoj, edukáciu a začlenenie klientov do spoločnosti pomocou rôznych typov pracovných terapií, špecializovaného sociálneho poradenstva, individuálnych a skupinových sedení. Poskytuje krízovú intervenciu a sociálnu asistenciu a pre osoby, ktorým sa podarilo opustiť svet bezdomovectva tzv. post-integračné terapeutické skupiny.

Sant' Egidio, o. z. je komunita, laické katolícke spoločenstvo, ktoré sa venuje službe chudobným, predovšetkým ľuďom bez domova, ktorým poskytuje stravu a na báze pravidelných stretnutí im umožňuje porozprávať sa.

Hľa človek je neformálne združenie na báze dobrovoľníctva, poskytuje ľuďom bez domova miesto, kde sa môžu zohriať, občerstviť a nájsť ľudí, ochotných sa s nimi porozprávať.

Betlehem sv. Matky Terezy je zariadenie poskytujúce starostlivosť pre ťažko chorých ľudí bez domova.

Kresťania v meste, o.z. je občianske združenie, ktoré prostredníctvom dobrovoľníkov zabezpečuje celoročný projekt varenia a výdaja polievok ľuďom bez domova.

Aktéri sociálnej inklúzie pre cieľovú skupinu Rómovia

Dôležitú úlohu sociálnej inklúzie majú samotné obce / mestské časti s vysokým podielom rómskych obyvateľov (Plavecký Štvrtok, Lozorno, Malé Leváre, Vysoká pri Morave, Zohor, Záhorská Ves a i. / Podunajské Biskupice, Vrakuňa), ktoré sa podieľajú na pomoci a v spolupráci s inými subjektmi pri riešení rôznych oblastí (bývanie, vzdelávanie, bezpečnosť a i.).

K ďalším subjektom, pôsobiacim v riešení a sociálnej inklúzii Rómov, patria:

Francesco, o. z. realizuje výchovno-vzdelávaciu činnosť s rómskymi deťmi a mládežou, terénnu sociálnu prácu, v rámci ktorej pracovníci kontaktujú a navštevujú rodiny, pomáhajú rómskym deťom s doučovaním a odprevádzajú deti zo školy. Prostredníctvom konzultácií pomáhajú riešiť výchovné problémy, sprostredkovávajú rodičom požiadavky školy, povzbudzujú rodičov ku zodpovednosti za výchovu detí a dodržiavanie školskej dochádzky. Organizujú výlety, letné prímestské zážitkové tábory, voľnočasové a športové aktivity pre deti, mládež aj dospelú klientelu.

Zbor Armády spásy. V pôsobnosti subjektu bola v roku 2019 otvorená súkromná materská škola v Plaveckom Štvrtku, ktorú navštevujú deti z miestnej rómskej komunity. Predchádzala jej prevádzka klubu, ktorého činnosť zabezpečovali pracovníci Armády spásy spolu s dobrovoľníkmi z ÚP v Malackách. Postupne sa rekonštrukciou priestorov a rozšírením pracovnej pozície o špeciálneho pedagóga podarilo transformovať klub na súkromnú materskú školu.

Komunitné centrum Plavecký Štvrtok, organizácia **Človek v ohrození.** Činnosť centra je zameraná na vytváranie vhodných podmienok na trávenie voľnočasových aktivít predovšetkým detí a mládeže z marginalizovaných rómskych komunít a podporu projektovej činnosti.

Sant' Egidio, o. z. je komunita, laické katolícke spoločenstvo; pracovníci občianskeho združenia raz týždenne dochádzajú a spoločne trávia čas s deťmi z rómskej osady v Plaveckom Štvrtku a počas leta pomáhajú organizovať detské letné tábory.

Nadácia Milana Šimečku spolupracuje pri aktivitách zameraných na zlepšenie postavenia sociálne vylúčených skupín, osobitne sociálnej inklúzie Rómov a v oblasti rozvoja multikulturnej výchovy.

Centrum pre výskum etnicity a kultúry (CVEK) spolupracuje s regionálnou a lokálnou samosprávou na spracovaní analytických dokumentov, odborných podkladov a poskytuje konzultácie v oblasti rómskej problematiky.

Ústav etnológie a sociálnej antropológie, pracovisko SAV je v súčasnosti jednou z popredných inštitúcií etnologického a antropologického výskumu na Slovensku, podieľa sa na aplikovaných projektoch, zameraných na problematiku rozvoja občianskej spoločnosti a integrácie vylúčených sociálnych skupín.

Zdravé regióny je organizácia, ktorej poslaním je realizácia a rozvoj dočasných vyrovnávacích opatrení v oblasti zdravia, realizácia a rozvoj zdravotnej mediácie v MRK za účelom zlepšenia podmienok pre zdravie.

Úrad splnomocnenca vlády pre rómske komunity patrí do organizačnej štruktúry Úradu vlády SR. V spolupráci so zainteresovanými inštitúciami a orgánmi pripravuje a vyhodnocuje programy zamerané na zlepšenie postavenia príslušníkov rómskych komunít.

Aktéri sociálnej inklúzie pre cieľovú skupinu cudzinci

Na podporu uľahčenia života a sociálneho začlenenia cudzincov, pôsobia v BSK viacerí aktéri.

Úrad hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru, Bratislava vykonáva evidenciu cudzincov a zvereňovanie počtu cudzincov žijúcich na území BSK.

Migračný úrad Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, ktorý rozhoduje o udelení azylu alebo poskytnutí doplnkovej ochrany a je zodpovedný za integráciu osôb s udelenou medzinárodnou ochranou do spoločnosti.

Slovenská humanitná rada prostredníctvom integračného projektu Rifugio (financovaného z fondu AMIF) poskytuje osobám s udelenou medzinárodnou ochranou (azyl, doplnková ochrana) nasledujúce služby: sociálne, právne a psychologické poradenstvo, výučbu slovenského jazyka, finančný príspevok v prvotnej fáze integrácie (6 mesiacov) a asistenciu priamo v teréne pri kontakte s rôznymi inštitúciami ako úrady práce, oddelenia cudzineckej polície a pod. V Bratislavskom kraji s podporou BSK poskytuje uvedeným cieľovým skupinám aj špecializované sociálne poradenstvo.

Obce a mestské časti – vytváranie podmienok pre uľahčenie života cudzincov a ich začlenenie do spoločnosti.

Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM) systematicky a dlhodobo cielene pracuje v rôznych oblastiach s cieľom uľahčenia života a inklúzie cudzincov na Slovensku.

Nadácia Milana Šimečku sa prostredníctvom viacerých projektov podieľa na rozvoji odborných kapacít a komunikačných zručností samospráv pri začleňovaní cudzincov. Nadácia už niekoľko rokov organizuje festival [fjúžn] – festival nových menšín, ktorý je špecializovaným festivalom zameraným na problematiku migrácie a integrácie cudzincov a život nových menšín na Slovensku s celoslovenským a medzinárodným dosahom.

Centrum pre výskum etnicity a kultúry z bohatej činnosti subjektu ako potenciálna sa javí spolupráca s miestnymi samosprávami a BSK v oblasti participácie cudzincov na vzdelávacích aktivitách organizovaných CVEKom; ďalej spolupráca pri vypracovaní analytických dokumentov, odborných podkladov a konzultačných činnostiach v oblasti problematiky cudzincov.

Marginal, o. z. realizuje aktivity zamerané na jednotlivcov a komunity ohrozené sociálnym vylúčením, s dôrazom na rozvoj životných zručností a plnohodnotnú integráciu cudzincov (špecificky osôb s udelenou medzinárodnou ochranou) do majoritnej spoločnosti a ich aktívnu participáciu na dianí v spoločnosti.

Liga za ľudské práva, o. z. poskytuje kvalitnú bezplatnú právnu pomoc utečencom a cudzincom. Podieľa sa na výchove a vzdelávaní právnikov v oblasti azylového a migračného práva. Pozornosť venuje témam migračná a azylová politika na Slovensku (ochrana práv maloletých bez sprievodu, právna pomoc obetiam obchodovania s ľuďmi, rozvoj právnej pomoci cudzincom žijúcim na Slovensku) a individuálnej sociálnej práce s utečencami.

Jazyková škola je poskytovateľom výučby slovenského jazyka pre cudzincov.

Studia Academica Slovaca, FiF UK v Bratislave – centrum pre výučbu slovenčiny ako cudzieho jazyka pre zahraničných záujemcov.

Mareena, o. z. poskytuje príležitosti pre aktívne začlenenie sa cudzincov do spoločnosti, prispieva ku zvyšovaniu povedomia verejnosti o otvorených celospoločenských témach ako sú rozmanitosť, migrácia a integrácia, pomáha cudzincom pri integračnom procese a prostredníctvom komunitných aktivít vytvára priateľské prostredie pre spájanie majoritného obyvateľstva s cudzincami, prevádzkuje komunitné centrum.

PUNKT, o. z. podporuje podujatie Komunitná kuchyňa na Trh-Piac-Markt, ktoré je dlhodobým projektom Aliancie Stará tržnica a afgánskeho rodáka žijúceho v Bratislave a venuje sa integrácii cudzincov. V projekte Komunitná kuchyňa pozýva zástupcov zahraničných komunit v Bratislave na prezentáciu svojich typických národných jedál.

Aktéri sociálnej inklúzie pre cieľovú skupinu deti a mládež

V prvom rade aktérom sociálnej inklúzie na národnej úrovni je Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR. Je nositeľom legislatívy vzdelávania, metodiky a finančného rámca zavádzania, rozširovania a skvalitnenia podmienok pre inkluzívne vzdelávanie. Vzhľadom na identifikované nedostatky by spolupráca s BSK mala byť v oblastiach dobudovania legislatívnej stránky a finančnej pomoci pre zabezpečenie materiálno-technického a personálneho rámca moderného inkluzívneho vzdelávania na základných a stredných školách, prípadne v predškolských zariadeniach.

Štátny pedagogický ústav je nositeľom metodického rámca inkluzívneho vzdelávania, perspektívne by spolupráca s BSK, základnými a strednými školami mala byť v oblasti metodologickej podpory pri zavádzaní moderných prístupov a metód inkluzívneho vzdelávania a pri celkovom skvalitňovaní výchovno-vzdelávacieho procesu.

Rada mládeže Slovenska o. z. funguje na celoštátnej úrovni. Združuje mimovládne organizácie, ktoré sa venujú deťom a mládeži, bez ohľadu na ich národnostnú a etnickú prísluš-

nosť, náboženské vyznanie a politické presvedčenie. Zastupuje a koordinuje záujmy členov v komunikácii so štátnou a verejnou správou, podieľa sa na vytváraní prostredia, ktoré umožňuje deťom a mládežníckym organizáciám efektívne a bez prekážok vykonávať svoju činnosť. Venuje sa sieťovaniu organizácií a združení pôsobiacich v mládežníckom sektore, podporuje výmenu informácií a skúseností, organizuje školenia, semináre a konferencie na odborné témy.

Centrum inkluzívneho vzdelávania podporuje rozvoj otvorených škôl, ktoré sa snažia poskytnúť kvalitné vzdelávanie a zabezpečiť rozvoj vzdelávacieho potenciálu pre všetky deti. Poskytuje podporu školám, pedagógom, odborným zamestnancom, pedagogickým asistentom, deťom a ich rodinám. Aktivity sú zamerané na informačnú a metodickú podporu inkluzívneho vzdelávania a začleňovanie detí s rozmanitými potrebami, ďalej na realizáciu vzdelávacích kurzov, zážitkových výcvikov, workshopov, mentoringu a i. v oblasti inkluzívneho vzdelávania, na poskytovanie priamej asistencie, konzultácií a podpory pre školy a pedagógov.

Centrá psychologicko-pedagogického poradenstva a prevencie poskytujú odborné činnosti v oblasti poradenstva a diagnostiky ťažkostí vzdelávacieho a osobnostného vývinu detí a mládeže, poradenstvo pre rodičov a pedagogických pracovníkov pri riešení výchovno-vzdelávacích problémov. V uvedených oblastiach by sa mala realizovať aj spolupráca s konkrétnymi školami.

Obce a zriaďovatelia subjektov vzdelávania poskytujú poradenstvo a spoluprácu pri „vytypovaní“ tzv. modelových škôl s predpokladmi pre zavádzanie a rozširovanie inkluzívneho vzdelávania.

Komunitné centrá realizujú činnosti spojené s mimoškolskými voľnočasovými aktivitami detí a mládeže, resp. poskytujú poradenskú činnosť. Perspektívne je potrebné zintenzívnenie spolupráce KC, obcí / regiónu a škôl najmä pri príprave plánov činnosti v oblasti komunitnej práce s deťmi a mládežou, s dôrazom na prácu s deťmi a mládežou so znevýhodneného prostredia.

Centrum pre výskum etnicity a kultúry spolupracuje so školami pri zavádzaní kvalitnejšej vzdelávacej politiky do praxe.

Medzinárodná organizácia pre migráciu spolupracuje pri vytváraní podmienok pre jazykové vzdelávanie detí a mládeže z rodín cudzincov s cieľom uľahčenia života a ich plynulého zaradenia do vzdelávacieho systému.

Nadácia Milana Šimečku spolupracuje pri aktivitách zameraných na pedagogické zručnosti, metódy a materiály v oblasti interkultúrneho vzdelávania na osobnostnom prístupe, ktoré reflektujú témy identity, vedomú prácu so stereotypmi či oceňovanie rozmanitosti v prostredí školy a blízkom okolí.

Stará jedáleň je nízkoprahové kultúrno-spoločenské centrum, určené na organizovanie podujatí, stretávanie sa a trávenie voľného času najmä mladých ľudí a detí. S mladými ľuďmi pracujú terénni sociálni pracovníci zo združenia Mládež ulice.

CVČ Kulíškova 6, Bratislava pripravuje a organizuje voľnočasové aktivity pre deti a mládež, okresné kolá školských súťaží a predmetových olympiád, denné a pobytové tábory v čase prázdnin. Spolupracuje s inými organizáciami a občianskymi združeniami. Prostredníctvom

osobného kontaktu s deťmi a mládežou na školách a rôznych propagačných aktivít zabezpečuje propagáciu činnosti centra.

CVČ Gessayova 6, Bratislava prostredníctvom krúžkov podporuje rozvoj detí v esteticko-kultúrnej, pohybovej, spoločensko-vednej, prírodovedno-environmentálnej a telesno-športovej záujmovej oblasti. Pre deti a mládež každoročne organizuje tematické letné tábory.

CVČ Klokán Pekníkova 2, Bratislava organizuje pravidelné a príležitostné (predmetové olympiády, športové turnaje, víkendové výlety a i.) činnosti a neformálne vzdelávanie detí a mládeže. Bohatá je prázdninová činnosť (športové a rekreačné tábory), činnosť v oblasti pohybových aktivít (HIP HOP, breakdance, futbal, hokejbal a i.) a umeleckej tvorivosti (výtvarné krúžky, modelovanie, drevorezba, hra na gitare a i.), ďalej aktivity v prírodovednej, technickej a jazykovej (anglický a nemecký jazyk) oblasti. Pri CVČ pôsobí klub inštruktorov detských táborov. Organizuje rôzne prezentačné a tematické akcie (Deň otvorených dverí, Krúžkobranie, Vianočné dielne a i.).

CVČ Staré mesto, Štefánikova 35, Bratislava. V rámci tematických krúžkov (tanečný, dramatický, modelársky, výtvarný, keramický, prírodovedný, turistický, počítačový, telovýchovný a i.) realizuje pravidelnú popoludňajšiu záujmovú činnosť detí a mládeže. Uplatňuje štátny program starostlivosti o deti a mládež a vytvára podmienky pre aktívne a účelné využívanie voľného času. Zabezpečuje poradenstvo pre pedagogických pracovníkov a dobrovoľníkov v oblasti výchovy mimo vyučovania. Počas prázdnin organizuje denné a pobytové tábory a príležitostné podujatia. Pri príležitosti rôznych sviatkov (Vianoce, Veľká noc a i.) sa podieľa na tvorivých aktivitách.

CVČ Pezinok je štátne zariadenie, ktorého prioritou je krúžková činnosť pre deti materských a základných škôl, mládež aj dospelých, ktorí sa chcú rozvíjať a byť kreatívni. Cieľom činnosti je prispieť k utváraniu charakterových vlastností, hodnotovej orientácie a zdravého spôsobu života, k rozvoju sebavzdelávania, tvorivosti, efektívnemu využívaniu voľného času a prevencii kriminality mládeže. Aktivity sú zabezpečované prostredníctvom pravidelných (krúžky a kurzy), príležitostných (súťaže, besedy, tvorivé dielne a i) a prázdninových (prímestské a pobytové tábory, klubovne pre deti) činností.

CVČ Modra je súkromné zariadenie, založené občianskym združením SABUŽ. Celoročne pripravuje a organizuje rôzne výchovno-vzdelávacie a voľnočasové aktivity pre deti a mládež.

CVČ Senec poskytuje materiálno-technické zabezpečenie pre prácu detí v záujmových krúžkoch, organizuje denné a pobytové tábory a iné voľnočasové podujatia počas školského roka aj letných prázdnin.

4.3. Návrh súboru indikátorov, ktorými bude možné objektívne hodnotiť stav sociálnej inklúzie v BSK

Dôležitým nástrojom, ktorý umožňuje nielen posúdenie kvalitatívnych zmien ako dôsledku uplatnenia navrhovanej vertikálnej štruktúry Konceptie sociálnej inklúzie BSK na roky 2020 – 2030, ale aj kvantifikáciu prínosu, sú merateľné ukazovatele. Sú vyjadrené prostredníctvom štatistických indikátorov pre analyzované oblasti – I. Sociálne služby, II. Bývanie, III. Zamestnanosť, IV. Vzdelávanie a V. Segregácia a priestorové vylúčenie.

Štatistické údaje sú vykazované na rôznych hierarchických úrovniach. V súlade s aproximáciou európskeho štatistického výkazníctva sa prevažná väčšina indikátorov zisťuje a vyka- zuje na úrovni národnej (SR), regionálnej (regióny NUTS 2, NUTS 3), a len zriedkavo na úrovni okresov a obcí.

V súčasnosti dostupné a navrhované štatistické indikátory pre oblasti sociálnej inklúzie:

I. Sociálne služby

Indikátory dostupné zo štatistík	
Indikátor	Úroveň
Počet poskytovateľov sociálnych služieb (SS)	SR, kraj, okres, obec
Počet obyvateľov podľa vekových kategórií (obyvatelia 65 a viac rokov)	SR, kraj, okres, obec
Navrhované indikátory	
Indikátor	Úroveň
Počet osôb odkázaných na sociálnu službu podľa formy a druhu	kraj, okres, obec
Počet prijímateľov sociálnych služieb podľa druhu posky- tovej sociálnej služby	kraj, okres, obec
Počet miest v zariadeniach sociálnych služieb pre senio- rov	kraj, okres, obec
Počet opatrovateliek/ľov pracovníkov	kraj, okres, obec
Počet žiadateľov o poskytovanie sociálnej služby vede- ných v evidencii žiadateľov o sociálnu službu	kraj, okres, obec
Počet prijímateľov sociálnej služby na jedného zamest- nanca v zariadení sociálnych služieb	kraj, okres, obec
Počet prijímateľov sociálnej služby na jedného zamest- nanca v zariadení sociálnych služieb	kraj, okres, obec

Pre oblasť I. Sociálne služby je v súčasnosti z pravidelných štatistických zisťovaní dostupný na úrovni SR, krajov, okresov a obcí demografický indikátor – veková štruktúra obyvateľstva a počet poskytovateľov sociálnych služieb (SS); absentujú však presné údaje/indikátory o počte osôb odkázaných, umiestnených osôb a čakateľov na umiestnenie v ZSS podľa obcí, okresov a krajov.

II. Bývanie

Indikátory dostupné zo štatistík	
Indikátor	Úroveň
Počet dokončených nájomných bytov v BSK	SR, kraj
Navrhované indikátory	
Indikátor	Úroveň
Počet obecných nájomných a podnikových bytov v štruktúre podľa veľkosti	kraj, okres, obec

V oblasti II. Bývanie je súčasný stav výkazníctva nevyhovujúci, dostupný je len jeden indikátor – počet dokončených nájomných bytov na úrovni SR a krajov. Navrhovaný súbor indikátorov v kontexte sociálnej inklúzie zohľadňuje podrobnejšiu špecifikáciu výkazníctva bytového fondu, t. j. podľa druhu bytu (obecné, podnikové). Navrhované indikátory odporúčame sledovať na úrovni krajov, okresov a obcí.

III. Zamestnanosť

Indikátory dostupné zo štatistík	
Indikátor	Úroveň
Príjmy domácností	SR, kraj
Rozdelenie domácností podľa mesačného ekvivalentného disponibilného príjmu (EU SILC)	SR, kraj
Čisté peňažné príjmy domácností	SR, kraj
Čisté peňažné výdavky domácností	SR, kraj
Osoby pod hranicou chudoby	SR, kraj
Miera rizika chudoby	SR, kraj
Navrhované indikátory	
Indikátor	Úroveň
Príjmy domácností	okres
Rozdelenie domácností podľa mesačného ekvivalentného disponibilného príjmu (EU SILC)	okres
Čisté peňažné príjmy domácností	okres
Čisté peňažné výdavky domácností	okres
Osoby pod hranicou chudoby v porovnaní s regionálnym priemerom	kraj,okres
Miera rizika chudoby v porovnaní s regionálnym priemerom	kraj, okres
Počet mnohodetných rodín	kraj, okres
Počet neúplných rodín	kraj, okres
Počet zamestnancov v nízkopríjmových zamestnaniach	kraj, okres

V oblasti III. Zamestnanosť sú všetky aktuálne vykazované indikátory z výberových zisťovaní ŠÚ SR a na úrovni SR a krajov. Ide o rozdelenie domácností podľa mesačného ekvivalentného disponibilného príjmu, čisté peňažné príjmy a výdavky domácností, osoby pod hranicou chudoby a miera rizika chudoby.

Súčasťou oficiálneho výkazníctva nie sú na úrovni okresov a krajov dostupné indikátory o počte mnohodetných a neúplných rodín, pričom ich monitorovanie by bolo v súlade s príjmovými nerovnosťami prínosné. Zároveň odporúčame v súčasnosti dostupné indikátory z oblasti zamestnanosti sledovať aj na úrovni okresov.

IV. Vzdelávanie

Indikátory dostupné zo štatistík	
Indikátor	Úroveň
Počet škôl, tried, žiakov, učiteľov a asistentov v špeciálnych školách	SR, kraj, okres
Počet žiakov so ŠVVP podľa druhu postihnutia	SR, kraj, okres
Počet žiakov zo znevýhodneného prostredia	SR, kraj
Navrhované indikátory	
Indikátor	Úroveň
Počet škôl/tried/žiakov inkluzívneho vzdelávania	kraj, okres, obec
Počet detí/žiakov cudzincov	kraj, okres, obec
Počet detí/žiakov z MRK	kraj, okres, obec

Štatistické zisťovanie a výkazníctvo indikátorov z oblasti IV. Vzdelávanie poskytuje údaje o počte tried, žiakov a učiteľov podľa typu školy, asistentoch učiteľa v špeciálnych školách, počte žiakov so ŠVVP podľa druhu postihnutia a zo znevýhodneného prostredia. Uvedené indikátory sú zo zdrojov CVTI. Dostupné oficiálne indikátory však v kontexte inkluzívneho vzdelávania nemožno považovať za dostatočné, nie je vyhovujúca hierarchická úroveň zisťovania jednotlivých indikátorov.

Komplexný a podrobnejší pohľad na inkluzívne vzdelávanie si vyžaduje zaradenie ďalších indikátorov – počet škôl/tried/žiakov s inkluzívnym vzdelávaním, počet detí/žiakov cudzincov a MRK. Viaceré z uvedených indikátorov na úrovni obcí je v súčasnosti potrebné zisťovať výskumnými metódami (terénny a dotazníkovým prieskum a i.).

V. Segregácia a priestorové vylúčenie

V časti 4.1. Konceptie sociálnej inklúzie BSK na roky 2020 – 2030 je jedným z navrhovaných opatrení spracovanie „Atlasu vylúčených lokalít“, zmapovanie sociálne vylúčených lokalít a lokalít ohrozených sociálnym vylúčením na území BSK, ktoré bude možné prostredníctvom vhodne navrhnutých indikátorov pravidelne monitorovať a zabrániť tak včasnými intervenciami prehlbovaniu sociálneho vylúčenia či vzniku nových sociálne vylúčených lokalít na území BSK. Uvedené opatrenie by malo slúžiť jednak k identifikácii rizikových lokalít a tiež k návrhu metodiky mapovania priestorového vylúčenia. Výsledné riešenie by malo smerovať k zjednoteniu metodiky a monitoringu zisťovania a výkazníctva navrhovaných ukazovateľov prostredníctvom súboru dostupných indikátorov. V oblasti V. Segregácia a priestorové vylúčenie sú zvyčajne používané indikátory dostupné z rôznych zdrojov (ŠÚ SR, ÚPSVaR, Komora exekútorov Slovenska, Atlas rómskych komunít 2019, Prezídium policajného zboru a i.) a výkazníctvo jednotlivých indikátorov je na rôznej hierarchickej úrovni (SR, kraj, okres).

Medzi navrhovanými ukazovateľmi pre identifikáciu sociálne vylúčených lokalít môžu byť napríklad:

- Miera evidovanej a dlhodobej nezamestnanosti
- Vzdelanostná úroveň obyvateľstva
- Odkázanosť na dávky v hmotnej núdzi
- Počet exekúcií
- Úverová zadlženosť

- Úroveň kriminality a sociálno-patologických javov
- Počet obyvateľov segregovaných lokalít
- Materiálna deprivácia
- Vybavenosť službami
- Príjmy domácnosti

5. Akčný plán pre plnenie Konceptie sociálnej inklúzie Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2020 – 2030

5.1. Seniori a sociálna inklúzia

Seniori	
Priorita 1.1 Podpora aktívneho starnutia	
Opatrenie 1.1.1 Podpora zdravého životného štýlu	
Cieľom je podpora aktivít, ktoré pozitívnym spôsobom ovplyvňujú zdravotný stav (psychický aj fyzický) seniorov, ktorý je základným predpokladom vyššej kvality ich života, sebestačnosti a bezpečnosti.	
1. Aktivita 1.1.1.1 Podpora výchovy k zdraviu a prevencii chorôb pre seniorov a ich rodinných príslušníkov	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK, mestá, obce
Náklady	N/A
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet zorganizovaných prednášok, podujatí
2. Aktivita 1.1.1.2 Podpora pohybových aktivít pre seniorov – budovanie centra aktívneho starnutia a podpora pohybových programov	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK, FTVŠ
Náklady	500 000 EUR
Financovanie	EŠIF, vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet zapojených seniorov vybudovanie centra
3. Aktivita 1.1.1.3 Podpora mentálneho zdravia a kognitívnych funkcií seniorov	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK, mestá, obce
Náklady	500 000 EUR
Financovanie	EŠIF, vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet kurzov počet zapojených seniorov
4. Aktivita 1.1.1.4 Podpora počítačovej gramotnosti seniorov	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK, obce, mestá
Náklady	160 000 EUR
Financovanie	EŠIF, vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet kurzov počet účastníkov
Opatrenie 1.1.2 Podpora začleňovania seniorov do komunitného života	
Cieľom je zvýšenie participácie seniorov na komunitnom živote. Aktívne žijúci seniori menej trpia pocitom osamelosti a vylúčenia.	
5. Aktivita 1.1.2.1 Podpora rozvoja komunit a zapájania sa seniorov do aktivít záujmových, spoločenských a občianskych organizácií	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	obce, mestá
Náklady	N/A
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet zapojených seniorov

6. Aktivita 1.1.2.2 Podpora dobrovoľníckych aktivít seniorov v rámci svojej komunity, ale aj smerom k okoliu (napríklad práca s deťmi)	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	obce, mestá
Náklady	N/A
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet dobrovoľníkov/aktivít
Opatrenie 1.1.3 Presadzovanie práv, bezpečnosti a nezávislosti seniorov	
Cieľom je ochrana práv seniorov najmä ako spotrebiteľov a zvyšovanie ich právnej gramotnosti pri obhajovaní si svojich práv. Zvyšovaním bezpečnosti života seniorov predchádzať násiliu, zneužívaniu a zlému zaobchádzaniu so seniormi.	
7. Aktivita 1.1.3.1 Zriadenie právnej rubriky a poradne pre seniorov v Župných novinách	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK
Náklady	N/A
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	zriadenie právnej rubriky a poradne (Áno/Nie)
8. Aktivita 1.1.3.2 Podpora preventívnych aktivít zameraných na bezpečnosť, ochranu zdravia a majetku seniorov	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK, obce, mestá
Náklady	N/A
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet podporených aktivít

Seniori	
Priorita 1.2 Dostupnosť sociálnych služieb pre seniorov	
Opatrenie 1.2.1 Zmapovanie dopytu po sociálnych službách	
Cieľom je zistenie reálneho dopytu po sociálnych službách	
1. Aktivita 1.2.1.1 Spolupráca pri poskytovaní údajov do informačného systému sociálnych služieb	
Termín	2021
Zodpovedný	štát v spolupráci s BSK, mestá, obce
Náklady	N/A
Financovanie	štátny rozpočet, vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	system evidencie žiadateľov (Áno/Nie)
Opatrenie 1.2.2 Zvýšenie informovanosti seniorov o poskytovaných sociálnych službách	
Cieľom je zabezpečiť informovanosť seniorov a ich rodinných príslušníkov o poskytovaných sociálnych službách, formách poskytovania a možnostiach ich využívania.	
2. Aktivita 1.2.2.1 Zabezpečenie informačnej kampane o poskytovaných sociálnych službách, formách poskytovania a možnostiach ich využívania na území BSK v spolupráci s ÚPSVaR, všeobecnými lekármi a nemocnicami	
Termín	prvé vydanie 2021, priebežne aktualizované
Zodpovedný	BSK
Náklady	N/A
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet vydaných brožúr

Opatrenie 1.2.3 Zabezpečenie dostupnosti sociálnych služieb a deinštitucionalizácia zariadení	
Cieľom je zabezpečenie dostupnosti sociálnych služieb s dôrazom na podporu opatrovateľskej služby a špecializovaných zariadení sociálnych služieb na komunitnej úrovni	
3. Aktivita 1.2.3.1 Podpora rozvoja existujúcich a nových sociálnych služieb pre seniorov	
Termín	priebežne
Zodpovedný	BSK, mestá, obce
Náklady	30 mil. EUR
Financovanie	EŠIF, vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet podporených zariadení počet podporených služieb počet prijímateľov
4. Aktivita 1.2.3.2 Deinštitucionalizácia zariadení poskytujúcich sociálne služby	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK, obce, mestá
Náklady	13 mil. EUR
Financovanie	EŠIF, vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet zariadení

Seniori	
Priorita 1.3 Podpora rozvoja ľudských zdrojov v sociálnych službách a ich udržateľnosť	
Opatrenie 1.3.1 Podpora a zvyšovanie kvalifikácie pracovníkov, podpora celoživotného vzdelávania v sociálnych službách	
Cieľom je zabezpečenie kvalifikovaného personálu v oblasti poskytovania sociálnych služieb ale aj prípravy študentov stredných škôl na pozície opatrovateľov	
1. Aktivita 1.3.1.1 Zabezpečenie celoživotného odborného vzdelávania zamestnancov pracujúcich v oblasti poskytovania sociálnych služieb v BSK	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK, obce, mestá
Náklady	N/A
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet preškolených zamestnancov počet programov celoživotného vzdelávania
2. Aktivita 1.3.1.2 V spolupráci s Odborom školstva Úradu BSK spropagovať študijný „odbor Opatrovateľstvo“ na stredných školách	
Termín	2022
Zodpovedný	BSK, Odbor školstva
Náklady	N/A
Financovanie	MŠVVŠ SR, BSK
Ukazovatele výsledku	študijný odbor „Opatrovateľstvo“ počet študentov odboru
Opatrenie 1.3.2 Vytváranie podmienok pre udržateľnosť ľudských zdrojov v oblasti poskytovania sociálnych služieb	
Cieľom je zabezpečenie dostatočného počtu pracovníkov v sociálnych službách a zníženie ich fluktuácie	

3. Aktivita 1.3.2.1 Pokračovanie v mechanizme odmeňovania (finančnej motivácie) zamestnancov pracujúcich v sociálnych službách v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK
Náklady	N/A
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	Áno/Nie
4. Aktivita 1.3.2.2 Podpora motivácie zamestnancov pracovať v sociálnych službách napr. poskytnutím finančne dostupného bývania, rekondičných pobytov a pod.	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK
Náklady	N/A
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet poskytnutých nájomných bytov počet rekondičných pobytov

5.2. Ľudia bez domova a sociálna inklúzia

Ľudia bez domova	
Priorita 2.1 Získavanie presnejších informácií o počte ľudí bez domova	
Opatrenie 2.1.1 Zabezpečenie pravidelného monitorovania počtu ľudí bez domova prostredníctvom inštitúcií poskytujúcich im pomoc	
Cieľom je získanie lepšieho a presnejšieho prehľadu o počte ľudí bez domova na území BSK pravidelným monitorovaním v zariadeniach a v teréne za účelom efektívnejšej pomoci pre cieľovú skupinu	
1. Aktivita 2.1.1.1 Príprava stratégie zberu základných štatistických informácií o ľuďoch bez domova (zo ZSS, prostredníctvom terénnej sociálnej práce)	
Termín	2021
Zodpovedný	BSK, Magistrát hl. m. SR Bratislavy, NO
Náklady	N/A
Financovanie	Vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	návrh výkazu návrh zodpovedného aktéra za zber dát
2. Aktivita 2.1.1.2 Pravidelné sčítania ľudí bez domova	
Termín	Ročne
Zodpovedný	BSK, Magistrát hl. m. SR Bratislavy
Náklady	7 000 EUR
Financovanie	Vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	Počet ľudí bez domova

Ľudia bez domova	
Priorita 2.2 Zabezpečenie dostupnej zdravotnej starostlivosti pre ľudí bez domova v krízových situáciách	
Opatrenie 2.2.1 Zabezpečenie dostupnej zdravotnej starostlivosti pre ľudí bez domova v krízových situáciách	
Cieľom je zlepšenie intervencie prvej pomoci pre ľudí bez domova, ktorí sa ocitli v kritickej situácii (napríklad pri vážnych zdravotných problémoch, po prepustení z hospitalizácie a.i.).	
1. Aktivita 2.2.1.1 Zabezpečenie dostupnosti zdravotnej starostlivosti pre ľudí bez domova	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK, NO
Náklady	N/A
Financovanie	Vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	Počet ošetrovaných, resp. vyšetrených osôb u špecializovaného lekára
2. Aktivita 2.2.1.2 Zvyšovanie kapacít sociálnych služieb pre ľudí bez domova	
Termín	2021
Zodpovedný	BSK, NO
Náklady	1 000 000 EUR
Financovanie	EŠIF, vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	Počet osôb, ktorým bola poskytnutá služba

Ľudia bez domova	
Priorita 2.3 Vytváranie inkluzívneho prostredia pre ľudí bez domova prostredníctvom adresnej pomoci	
Opatrenie 2.3.1 Podpora aktívnych foriem pomoci pre ľudí bez domova	
Cieľom je zlepšenie sociálnej inklúzie ľudí bez domova prostredníctvom aktívnych foriem začleňovania a adresnej pomoci prostredníctvom zriadenia denného centra, rozšírenia kapacít pre zabezpečenie stredísk osobnej hygieny a podporou „housing first“.	
1. Aktivita 2.3.1.1 Zriadenie denného centra pre ľudí bez domova	
Termín	2025
Zodpovedný	Mestská časť, NO
Náklady	300 000 EUR
Financovanie	EŠIF, vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	Denné centrum
2. Aktivita 2.3.1.2 Rozšírenie existujúcej siete stredísk osobnej hygieny	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	Mestská časť, NO
Náklady	300 000 EUR
Financovanie	EŠIF, vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	Počet stredísk osobnej hygieny
3. Aktivita 2.3.1.3 Rozšírenie kapacity útulkov pre ľudí bez domova	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK, NO
Náklady	300 000 EUR
Financovanie	EŠIF, vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	Počet novovzniknutých miest v útulkoch
4. Aktivita 2.3.1.4 Podpora terénnej sociálnej práce s ľuďmi bez domova	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK, NO
Náklady	300 000 EUR
Financovanie	EŠIF, vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	Počet terénnych sociálnych pracovníkov
5. Aktivita 2.3.1.5 Pomoc organizáciám zabezpečujúcim priestorové možnosti pre bývanie v kontexte prístupu „housing first“	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK, NO
Náklady	N/A
Financovanie	Vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	Počet bytových jednotiek

5.3. Deti, mládež a sociálna inklúzia

Deti a mládež	
Priorita 3.1 Skvalitnenie podmienok inkluzívneho vzdelávania a podpora duálneho vzdelávania	
Opatrenie 3.1.1 Podpora základných a stredných škôl pri vytvorení a skvalitnení personálneho, odborného a materiálno-technického zázemia	
Cieľom je skvalitnenie podmienok inkluzívneho vzdelávania v oblasti personálneho a odborného (budovanie inkluzívnych tímov v závislosti od potrieb školy) a materiálno-technického zabezpečenia inkluzívneho vzdelávania na základných a stredných školách, vrátane legislatívnej a finančnej podpory a rozvoj duálneho vzdelávania.	
1. Aktivita 3.1.1.1 Spolupráca s MŠVVŠ SR a so subjektmi národnej úrovne v procese zdokonalenia legislatívneho rámca a finančného zabezpečenia inkluzívneho vzdelávania	
Termín	priebežne
Zodpovedný	BSK, MŠVVŠ SR
Náklady	N/A
Financovanie	štátny rozpočet, vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet pracovných stretnutí
2. Aktivita 3.1.1.2 Spolupráca so základnými a strednými školami v oblasti rozširovania a skvalitňovania priestorového, materiálno-technického zabezpečenia inkluzívneho vzdelávania	
Termín	priebežne
Zodpovedný	BSK, mestá, obce
Náklady	72 mil. EUR
Financovanie	EŠIF, vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet základných a stredných škôl s inkluzívnym vzdelávaním
3. Aktivita 3.1.1.3 Organizovanie metodických dní pre riaditeľov, pedagogických a odborných pracovníkov škôl, zameraných na získanie metodických a odborných znalostí a výmenu skúseností v oblasti inkluzívneho vzdelávania	
Termín	priebežne
Zodpovedný	BSK, MŠVVŠ SR
Náklady	20 000 EUR
Financovanie	štátny rozpočet, vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet metodických dní počet účastníkov
Opatrenie 3.1.2 Podpora zriadenia a činnosti modelovej školy inkluzívneho vzdelávania, vzdelávanie riaditeľov, pedagogických a odborných zamestnancov škôl	
Cieľom je podpora modelovej školy inkluzívneho vzdelávania, ktorá sa bude podieľať na vzdelávaní budúcich pedagógov a pre učiteľov základných a stredných škôl poskytne možnosť tzv. modelového vyučovania s najmodernejšími výchovno-vzdelávacími metódami a prístupmi.	
5. Aktivita 3.1.2.1 Podpora zriadenia a činnosti modelovej školy inkluzívneho vzdelávania	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	Centrum inkluzívneho vzdelávania, BSK
Náklady	N/A
Financovanie	Vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	modelová škola inkluzívneho vzdelávania počet učiteľov, ktorí sa zúčastnili na modelovom vyučovaní

Opatrenie 3.1.3 Propagácia inkluzívneho vzdelávania a príklady dobrej praxe Cieľom je propagácia a rozširovanie povedomia vedenia škôl a rodičov detí o možnostiach a prínose inkluzívneho vzdelávania a propagácia príkladov dobrej praxe.	
6. Aktivita 3.1.3.1 Propagácia príkladov dobrej praxe v oblasti inkluzívneho vzdelávania v printovej brožúre, na web stránke BSK a v médiách	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK
Náklady	N/A
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet brožúr počet propagačných aktivít
Opatrenie 3.1.4 Podpora duálneho vzdelávania Cieľom je podpora duálneho vzdelávania, v spolupráci s potrebami regionálnych zamestnávateľov „vyhľadávanie“ študijných odborov s predpokladmi na zaradenie do duálneho vzdelávania.	
7. Aktivita 3.1.4.1 Zaradenie nových študijných odborov do duálneho vzdelávania podľa požiadaviek zamestnávateľov	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK
Náklady	22 mil. EUR
Financovanie	EŠIF, vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet nových študijných odborov
8. Aktivita 3.1.4.2 Pravidelná aktualizácia informačnej publikácie „Končíš základku. Vyber si strednú školu podľa seba!“, jej distribúcia žiakom 9. ročníkov základných škôl a zverejňovanie na web stránke BSK	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK
Náklady	N/A
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet publikácií
Deti a mládež	
Priorita 3.2 Vzdelávanie detí a mládeže z rodín cudzincov	
Opatrenie 3.2.1 Spolupráca s relevantnými aktérmi v oblasti vzdelávania detí cudzincov (vzdelávanie detí s odlišným materinským jazykom v prostredí škôl s vyučovacím jazykom slovenským, interkultúrne vzdelávanie, metodická podpora, poradenstvo, práca s klímou školy) Cieľom je vytvorenie optimálnych podmienok pre vzdelávanie detí cudzincov.	
1. Aktivita 3.2.1.1 Zmapovanie potrieb detí cudzincov a situácie škôl, ktoré ich vzdelávajú, tvorba odporúčaní a ich aplikácia v praxi	
Termín	2022
Zodpovedný	BSK, obce / mestá, NO, OZ
Náklady	20 000 EUR
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	Koncepcia vzdelávania detí cudzincov
2. Aktivita 3.2.1.2 Podpora vzdelávania detí s odlišným materinským jazykom v prostredí škôl s vyučovacím jazykom slovenským (kurzy slovenského jazyka pre deti v popoludňajších hodinách)	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK, obce / mestá, NO, OZ
Náklady	10 000 EUR
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet detí, ktoré absolvovali vzdelávanie

3. Aktivita 3.2.1.3 Podpora interkultúrneho vzdelávania učiteľov (kurzy, tréningy pre učiteľov)

Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK, mestá, obce školy, NO, OZ
Náklady	10 000 EUR
Financovanie	Vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet zaškolených učiteľov

Opatrenie 3.2.2 Podpora výučby slovenského jazyka ako druhého jazyka pre deti cudzincov

Cieľom je podpora zvýšenia dotácie hodín slovenského jazyka ako druhého jazyka pre deti cudzincov

4. Aktivita 3.2.2.1 Systémová podpora zvýšenia dotácie hodín výučby slovenského jazyka ako druhého jazyka pre deti cudzincov

Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK, MŠVVŠ SR
Náklady	N/A
Financovanie	štátny rozpočet
Ukazovatele výsledku	počet hodín slovenského jazyka

Priorita 3.3 Uľahčenie sociálneho začlenenia detí a mládeže zo znevýhodneného prostredia
Opatrenie 3.3.1 Podpora komunitných a nízkoprahových centier pre prácu s deťmi a mládežou zo znevýhodneného prostredia fungujúcich na inkluzívnych prístupoch

Cieľom je podpora vzniku a činnosti komunitných a nízkoprahových centier, ktoré pre deti a mládež zo znevýhodneného prostredia ponúkajú aktivity a možnosti pre mimoškolské a voľnočasové aktivity. Činnosť centier predstavuje integrálnu súčasť výchovno-vzdelávacieho procesu a prispieva k inklúzii detí a mládeže zo znevýhodneného prostredia.

1. Aktivita 3.3.1.1 Podpora pri budovaní a činnosti komunitných a nízkoprahových zariadení, zameraných na prácu s deťmi a mládežou zo znevýhodneného prostredia fungujúcich na inkluzívnych prístupoch

Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK, mestá, obce
Náklady	N/A
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet komunitných a nízkoprahových centier

Priorita 3.4 Podpora služieb pre rodiny s deťmi
Opatrenie 3.4.1 Rozširovanie kapacít a dostupnosti materských škôl

Cieľom je zvýšenie zaškolenosti detí predškolského veku a vytvorenie predpokladov pre zosúladovanie súkromného a pracovného života rodičov a zlepšenie príjmovej situácie rodín s deťmi.

1. Aktivita 3.4.1.1 Rozširovanie kapacít a infraštruktúry materských škôl

Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK, relevantní partneri
Náklady	20 mil. EUR
Financovanie	EŠIF, vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet zariadení počet umiestnených detí

Deti a mládež	
Priorita 3.5 Programová podpora detí a mládeže	
Opatrenie 3.5.1 Identifikácia potrieb detí a mládeže a vytvorenie programového dokumentu	
Cieľom je identifikácia potrieb detí a mládeže so zameraním sa na možnosti aktívneho trávenie voľného času.	
1. Aktivita 3.5.1.1 Zmapovanie potrieb detí a mládeže na území BSK v spolupráci s Magistrátom hl. m. SR Bratislavy, tvorba odporúčaní a ich aplikácia v praxi	
Termín	2021
Zodpovedný	BSK, Magistrát hl. m. SR Bratislavy
Náklady	5 000 EUR
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	analytická štúdia
2. Aktivita 3.5.1.2 Vytvorenie Konceptie rozvoja mládeže a športu v BSK	
Termín	2022
Zodpovedný	BSK
Náklady	30 000 EUR
Financovanie	EŠIF, vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	programový dokument

5.4. Nízkopříjmové skupiny obyvateľstva a sociálna inklúzia

Nízkopříjmové skupiny obyvateľstva	
Priorita 4.1 Monitoring nízkopříjmových domácností	
Opatrenie 4.1.1 Vypracovanie štúdie zameranej na analýzu situácie chudobných pracujúcich	
Cieľom je vypracovanie analýzy situácie chudobných pracujúcich, nakoľko relevantné informácie nie sú v súčasnosti dostupné	
1. Aktivita 4.1.1.1 Vypracovanie štúdie, ktorá detailne zmapuje situáciu chudobných pracujúcich v BSK (počet, priestorové rozmiestnenie, demografické charakteristiky, štruktúra podľa pracovnej profesie, štruktúry domácností a i.)	
Termín	2021
Zodpovedný	BSK
Náklady	30 000 EUR
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	analytická štúdia o chudobných pracujúcich v BSK
Opatrenie 4.1.2 Monitoring nízkopříjmových domácností	
Cieľom je získanie lepšieho a presnejšieho prehľadu o nízkopříjmových obyvateľoch na území BSK, zlepšenie štatistického prehľadu o počte a štruktúre nízkopříjmových domácností v BSK prostredníctvom dostupných dát	
2. Aktivita 4.1.2.1 Návrh indikátorov pravidelného monitoringu nízkopříjmových skupín obyvateľstva	
Termín	2020
Zodpovedný	BSK, ŠÚ SR
Náklady	N/A
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	*dostupné relevantné dáta
3. Aktivita 4.1.2.2 Zabezpečenie zberu štatistických dát zameraných na nízkopříjmové domácnosti	
Termín	Ročne
Zodpovedný	BSK, ŠÚ SR
Náklady	N/A
Financovanie	štátny rozpočet
Ukazovatele výsledku	dostupné relevantné dáta

Nízkopříjmové skupiny obyvateľstva	
Priorita 4.2 Zlepšenie dostupnosti služieb pre nízkopříjmové skupiny obyvateľov	
Opatrenie 4.2.1 Rozvoj a podpora neformálnych foriem pomoci pre nízkopříjmové domácnosti prostredníctvom komunitných centier a dobrovoľníctva	
Cieľom je utváranie inkluzívneho prostredia pre členov domácností s nízkym príjmom prostredníctvom poskytovania služieb, ktoré si tieto domácnosti vzhľadom na nízky príjem nemôžu dovoliť	
1. Aktivita 4.2.1.1 Podpora budovania a činnosti komunitných centier a rozvoja komunitných aktivít	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK, mestá. Obce
Náklady	N/A
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet komunitných (voľnočasových) centier

2. Aktivita 4.2.1.2 Prezentácia príkladov dobrej praxe z komunitných centier a dobrovoľníctva – zabezpečenie informovanosti obcí a miest BSK o existujúcich aktivitách	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK, NO
Náklady	N/A
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet aktivít
Opatrenie 4.2.2 Informovanosť nízkopříjmových skupín obyvateľstva o možnostiach podpory	
3. Aktivita 4.2.2.1 Zabezpečenie informovanosti domácností s nízkym príjmom o možnostiach ich podpory	
Termín	priebežne
Zodpovedný	BSK, mestá, obce
Náklady	N/A
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet aktivít
Opatrenie 4.2.3 Podpora zariadení starostlivosti o dieťa do troch rokov veku na komunitnej úrovni	
Cieľom je vytvorenie predpokladov pre zosúládovanie súkromného a pracovného života rodičov a zlepšenie príjmovej situácie rodín s deťmi.	
1. Aktivita 4.2.3.1 Budovanie zariadení starostlivosti o dieťa do troch rokov veku na komunitnej úrovni	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK, relevantní partneri
Náklady	4 mil. EUR
Financovanie	EŠIF, vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet zariadení počet umiestnených detí

5.5. Cudzinci a sociálna inklúzia

Cudzinci	
Priorita 5.1 Vytváranie pozitívneho prostredia pre integráciu cudzincov	
Opatrenie 5.1.1 Propagácia kultúrnej rozmanitosti, tolerance, sociálnej súdržnosti a bezpečnosti	
Cieľom je predchádzať napätiu a strachu v spoločnosti v dôsledku rastu počtu cudzincov v BSK a vytváranie priateľského a bezpečného prostredia vo vzťahu k cudzincom.	
1. Aktivita 5.1.1.1 Vypracovanie komunikačného plánu problematiky integrácie cudzincov smerom k médiám a majorite	
Termín	2021
Zodpovedný	BSK
Náklady	N/A
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	komunikačný plán (ÁNO/NIE)
2. Aktivita 5.1.1.2 Realizácia prednášok na témy kultúrna rozmanitosť, tolerancia, sociálna súdržnosť a bezpečnosť	
Termín	priebežne
Zodpovedný	BSK, Magistrát hl. m. SR Bratislavy, NO
Náklady	5 000 EUR
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet prednášok
3. Aktivita 5.1.1.3 Podpora komunitných a kultúrnych aktivít zameraných na integráciu cudzincov s cieľom získania pozitívneho zážitku	
Termín	priebežne
Zodpovedný	BSK, Magistrát hl. m. SR Bratislavy, NO
Náklady	10 000 EUR
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet aktivít počet účastníkov

Cudzinci	
Priorita 5.2 Uľahčenie prístupu cudzincov k základným informáciám o fungovaní spoločnosti	
Opatrenie 5.2.1 Sprístupnenie základných (pred príchodových) informácií hlavne v oblasti sociálnych služieb, školstva, zdravotníctva, dopravy a kultúry	
Cieľom je poskytnutie základnej sociokultúrnej orientácie cudzincom a uľahčenie prístupu k základným informáciám o službách v BSK	
1. Aktivita 5.2.1.1 Sprístupnenie základných informácií hlavne v oblasti sociálnych služieb, školstva, zdravotníctva, dopravy a kultúry v anglickom, ruskom a ďalších jazykoch podľa aktuálnej potreby jazyku na web stránke BSK	
Termín	priebežne
Zodpovedný	BSK
Náklady	N/A
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	ÁNO/NIE
2. Aktivita 5.2.1.2 Podpora vydávania a distribúcie základných informácií o BSK v anglickom, ruskom a ďalších jazykoch podľa aktuálnej potreby jazyku pre cudzincov formou tlačných brožúr	
Termín	priebežne
Zodpovedný	BSK, IOM
Náklady	N/A
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet vytlačených brožúr

Cudzinci	
Priorita 5.3 Zvýšenie dostupnosti inštitucionálnej pomoci pre cudzincov	
Opatrenie 5.3.1 Začlenenie problematiky integrácie cudzincov do strategických dokumentov miest a obcí BSK	
Cieľom je intenzívnejšie zapojenie najmä BSK, miest a obcí pri integrácii cudzincov vzhľadom na ich kompetencie stanovené zákonom	
1. Aktivita 5.3.1.1 Iniciovanie začlenenia problematiky integrácie cudzincov do strategických dokumentov miest a obcí BSK	
Termín	priebežne
Zodpovedný	BSK
Náklady	N/A
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet strategických dokumentov zahrňujúcich problematiku cudzincov
Opatrenie 5.3.2 Vzdelávanie zamestnancov samospráv, ktorí prichádzajú alebo môžu prísť do kontaktu s cudzincami	
Cieľom je získanie informácií a zručností pri práci s cudzincami a ich začleňovaní do spoločnosti	
2. Aktivita 5.3.2.1 Vzdelávanie zamestnancov samospráv prostredníctvom interkulturných a sociálno-právnych tréningov	
Termín	priebežne
Zodpovedný	BSK, Magistrát hl. m. SR Bratislavy
Náklady	5 000 EUR
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet účastníkov
3. Aktivita 5.3.2.2 Organizácia študijných pracovných ciest do zahraničia s cieľom získania skúseností a zdieľania príkladov dobrej praxe	
Termín	priebežne
Zodpovedný	BSK, Magistrát hl. m. SR Bratislavy
Náklady	5 000 EUR
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet pracovných ciest počet účastníkov

Cudzinci	
Priorita 5.4 Odstraňovanie jazykovej bariéry cudzincov	
Opatrenie 5.4.1 Zvýšenie jazykových kompetencií cudzincov v slovenskom jazyku	
Cieľom je zlepšenie jazykových zručností cudzincov a uľahčenie získavania potrebných informácií	
1. Aktivita 5.4.1.1 Podpora organizovania nízkoprahových kurzov slovenského jazyka pre cudzincov prostredníctvom poskytnutia priestorov pre ich realizáciu	
Termín	priebežne
Zodpovedný	BSK, IOM, Jazyková škola
Náklady	N/A
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet kurzov počet účastníkov

5.6. Rómovia z marginalizovaných rómskych komunít a sociálna inklúzia

Rómovia z marginalizovaných rómskych komunít	
Priorita 6.1 Znižovanie rizika rozširovania lokalít ohrozených sociálnym vylúčením	
Opatrenie 6.1.1 Pravidelný monitoring lokalít MRK (v zmysle Atlasu rómskych komunít 2019) ohrozených sociálnym vylúčením	
Cieľom je pravidelné monitorovanie segregovaných rómskych komunít a v spolupráci s dotknutými samosprávami spracovať stratégiu odstránenia segregovaných rómskych komunít v BSK.	
1. Aktivita 6.1.1.1 Pravidelný monitoring vybraných indikátorov sociálnej inklúzie v sociálne vylúčených lokalitách	
Termín	ročne
Zodpovedný	BSK
Náklady	N/A
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	aktualizovaný súbor indikátorov
Opatrenie 6.1.2 Spracovanie dlhodobej stratégie odstránenia segregovaných rómskych komunít v BSK	
3. Aktivita 6.1.2.1 Spracovanie dlhodobej stratégie odstránenia segregovaných rómskych komunít v BSK	
Termín	2021
Zodpovedný	BSK, pracovná skupina
Náklady	30 000 EUR
Financovanie	EŠIF, Úrad vlády SR, vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	Koncepcia dlhodobej stratégie eliminácie segregovaných rómskych komunít v BSK

5.7. Prierezové problémové oblasti sociálnej inklúzie

Prierezové problémové oblasti	
Priorita 7.1 Sieťovanie aktérov a vznik platforiem	
Opatrenie 7.1.1 Vytvorenie platforiem pre sieťovanie a komunikáciu aktérov vstupujúcich do procesu sociálnej inklúzie podľa identifikovaných ohrozených skupín obyvateľstva Cieľom je vytvorenie platforiem a efektívnejšej spolupráce relevantných aktérov.	
1. Aktivita 7.1.1.1 Vytvorenie platformy pre sieťovanie a komunikáciu aktérov v oblasti poskytovania sociálnych služieb, ÚPSVaR a zdravotníctva	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK
Náklady	N/A
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet pracovných stretnutí
2. Aktivita 7.1.1.2 Vytvorenie platformy pre sieťovanie a komunikáciu aktérov poskytujúcich sociálne služby pre ľudí bez domova	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK
Náklady	N/A
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet pracovných stretnutí
3. Aktivita 7.1.1.3 Vytvorenie platformy pre sieťovanie a komunikáciu aktérov v oblasti inkluzívneho vzdelávania	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK
Náklady	N/A
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet pracovných stretnutí
4. Aktivita 7.1.1.4 Vytvorenie platformy pre sieťovanie a komunikáciu aktérov vstupujúcich do integrácie cudzincov	
Termín	priebežne
Zodpovedný	BSK
Náklady	N/A
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet pracovných stretnutí
5. Aktivita 7.1.1.5 Vytvorenie platformy a sieťovanie relevantných aktérov pri riešení problémov MRK v BSK	
Termín	priebežne
Zodpovedný	BSK
Náklady	N/A
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet pracovných stretnutí

Prierezové problémové oblasti	
Priorita 7.2 Podpora nájomného bývania	
Opatrenie 7.2.1 Podpora budovania nájomného bývania	
Cieľom je zabezpečenie dostupného bývania pre všetky skupiny obyvateľstva ohrozené sociálnym vylúčením.	
1. Aktivita 7.2.1.1 Podpora výstavby nájomných bytov vo vlastníctve BSK, miest a obcí	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK, mestá, obce
Náklady	N/A
Financovanie	štátny rozpočet, ŠFRB, vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet nájomných bytov
Opatrenie 7.2.2 Zabezpečenie dostupného bývania pre zamestnancov zamestnaných v organizáciách v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK	
Cieľom je udržateľnosť ľudských zdrojov v oblastiach s nedostatkom pracovných síl prostredníctvom poskytnutia dostupného bývania.	
2. Aktivita 7.2.2.1 Prestavba vhodných nevyužívaných budov vo vlastníctve BSK na byty pre zamestnancov zamestnaných v organizáciách v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK
Náklady	N/A
Financovanie	ŠFRB, vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	počet nájomných bytov

Prierezové problémové oblasti	
Priorita 7.3 Predchádzanie negatívnym javom v spoločnosti	
Opatrenie 7.3.1 Eliminácia diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a iných prejavov intolerancie v spoločnosti	
Cieľom je zvyšovanie demokratického, tolerantného a multikultúrneho prostredia v spoločnosti.	
1. Aktivita 7.3.1.1 Vypracovanie Stratégie boja proti diskriminácii, rasizmu, xenofóbii, antisemitizmu a iným prejavom intolerancie v BSK	
Termín	2021
Zodpovedný	BSK
Náklady	20 000 EUR
Financovanie	EŠIF, vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	strategický dokument

Prierezové problémové oblasti	
Priorita 7.4 Zmapovanie sociálne vylúčených lokalít a lokalít ohrozených sociálnym vylúčením na území BSK	
Opatrenie 7.4.1 Vytvorenie atlasu sociálne vylúčených lokalít	
Cieľom je zmapovanie sociálne vylúčených lokalít a lokalít ohrozených sociálnym vylúčením na území BSK a vytvorenie databázy rizikových priestorov, ktorú bude možné, prostredníctvom vhodne navrhnutých indikátorov, pravidelne monitorovať a zabrániť tak včasnými intervenciami vzniku nových sociálne vylúčených priestorov na území BSK.	
1. Aktivita 7.4.1.1 Návrh a vytvorenie metodiky pre vypracovanie atlasu sociálne vylúčených lokalít	
Termín	2022
Zodpovedný	BSK, MPSVR SR
Náklady	10 000 EUR
Financovanie	EŠIF, vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	návrh projektu
2. Aktivita 7.4.1.2 Zmapovanie sociálne vylúčených lokalít a lokalít potenciálne ohrozených sociálnym vylúčením a vytvorenie atlasu sociálne vylúčených lokalít	
Termín	2025
Zodpovedný	BSK, MPSVR SR
Náklady	50 000 EUR
Financovanie	EŠIF, vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	analýza sociálne vylúčených lokalít
Opatrenie 7.4.2 Pravidelné monitorovanie lokalít ohrozených sociálnym vylúčením	
3. Aktivita 7.4.2.1 Monitorovanie lokalít ohrozených sociálnym vylúčením	
Termín	Priebežne
Zodpovedný	BSK
Náklady	N/A
Financovanie	vlastné zdroje
Ukazovatele výsledku	súbor indikátorov

6. Príklady dobrej praxe

„Rozprávková babička“ – dobrovoľníctvo ľudí nad 50 rokov v materskej škole

Dámy vo veku nad 50 rokov, ktoré prejavili ochotu stať sa dobrovoľníčkami v materských školách v Gliwiciach, pomáhajú pri práci s deťmi. Využívajú pri tom vekové danosti, akými sú pokoj, trpezlivosť, životné skúsenosti, vzdialenosť a pod.. Ako motív uvádzajú potrebu užitočnosti, potrebu kontaktu s inými ľuďmi, túžbu učiť sa nové veci a využívať získané skúsenosti. V materských školách sa zúčastňujú rôznych úloh ako je poskytovanie starostlivosti, účasť na umeleckých seminároch, na čítaní kníh atď.. Každá dobrovoľníčka uzavrela dohodu o spolupráci. Každý rok v júni sa koná oficiálne vyhodnotenie aktivít, na ktorom sa zúčastňujú riaditelia materských škôl, predstavitelia radnice a dobrovoľníci.

Viac informácií na

http://www.centrumdobrovolnictva.sk/images/brochure%20projekt%20UMB_OK_sk.pdf

Sociálna inklúzia vo vzdelávaní detí na Základnej škole v Smoleniciach – „Vítajúca škola“

V Základnej škole v Smoleniciach sa v školskom roku 2014/2015 vzdelávalo 200 žiakov, z toho 32 s postihnutím (telesným, mentálnym, autizmom, poruchami zraku a sluchu), ďalej deti cudzincov, deti zo znevýhodneného prostredia a chudobných rodín. Tieto deti neboli umiestnené do špeciálnych tried, ale sa vzdelávali spolu so všetkými deťmi.

Každé dieťa disponuje jedinečným talentom aj slabunami, je teda dôležité ho podporovať v tom, aby čo najviac napredovalo a rozvíjalo svoj potenciál. V rámci inkluzívneho vzdelávania na základnej škole deti boli vnímané ako partneri, ktorí nemali obavy a strach zapájať sa na hodinách a prezentovať svoj názor. Učitelia ako nositelia inkluzívneho prístupu vo výchovno-vzdelávacom procese svojím správaním, prístupom a použitými metódami mali veľký vplyv na efektívne zapojenie detí do vzdelávacieho procesu. Učitelia citlivo vnímali potreby detí a adekvátne upravili spôsob a metódy výučby. Vyučovanie bolo kreatívne, učitelia počas hodín využívali aj cvičenie a pohybové aktivity, deti nemali obavy komunikovať. V prípade ak deti nerozumeli preberanému učivu, učitelia používali názorné pomôcky (napríklad pri rozdeľovaní slov na slabiky, učiteľka s deťmi rapovala a oni tancovali). Učitelia v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu deti motivovali a oceňovali za akýkoľvek pokrok. Škola vytvárala podmienky pre úspešný prechod žiakov na stredné školy. Veľkým prínosom efektívneho výchovno-vzdelávacieho procesu boli aj ostatní členovia inkluzívneho tímu - špeciálna pedagogička a asistenti učiteľa, ktorí často pracovali s deťmi aj individuálne. Učitelia sa navzájom informovali o začleňovaní detí so špecifickými potrebami a navrhovali riešenia vzniknutých problémov. Ústretovosť pri vzdelávaní a výchove detí a otvorenú atmosféru v škole ako aj aktívnu komunikáciu školy pozitívne hodnotili predovšetkým rodičia detí zo Základnej školy v Smoleniciach.

Viac informácií na http://www.noveskolstvo.sk/upload/pdf/Klukate_cesty_k_inkluzii.pdf

Príklad dobrej praxe školy v oblasti inklúzie cudzincov

Základná škola ZŠ a MŠ Odborárska sa nachádza v Mestskej časti Bratislava – Nové Mesto, má 13 tried a 240 žiakov. Neďaleko školy sa nachádza ubytovňa s vietnamskými rodinami, ktorí prichádzali a prichádzajú na Slovensko za prácou a podnikaním. Okrem detí vietnamskej národnosti školu navštevujú deti z Číny, Srbska, Ukrajiny, Česka, Ruska, Kanady a Kostariky. Škola je otvorená aj iným kultúram a zároveň očakáva, že prichádzajúce deti budú rešpektovať ostatné deti v škole.

Silnou stránkou školy je prepojenosť základnej školy s materskou školou, v ktorej sa už od predškolského veku detí kladie dôraz na jazykovú prípravu detí cudzincov.

Vďaka inklúzii žiakov z iných krajín sú naši žiaci veľmi otvorení vzťahom a kamarátstvom, ktoré by bežne nikdy nevznikli. V škole je najväčším problémom inklúzie detí cudzincov jazyková bariéra. Preto sa deti snažia vzájomne si pomáhať a vytvárajú im pozitívnu atmosféru pre rýchle začlenenie sa do kolektívu. Výhodou pre nich je fakt, že už takmer v každej triede máme minimálne troch cudzincov a učitelia, aj ostatní žiaci, sú s touto skutočnosťou stotožnení.

V škole sú realizované pravidelné kurzy slovenského jazyka pre deti cudzincov a deti cudzincov sú aktívne zapájané do súťaží a olympiád, ktoré škola organizuje. Pravidelne sú zapájané do mimoškolskej činnosti a kultúrnych programov. Škola im umožňuje prezentáciu ich kultúry, zvykov a tradícií.

Rodičia detí cudzincov úzko spolupracujú so základnou školou. Pri prijatí dieťaťa sú oboznámení s činnosťou a pravidlami našej školy. Viac informácií na https://www.statpedu.sk/files/sk/erasmus-vzdelavanie-ucitelov/priklad_dobrej_praxe_slovenska_republika.pdf

Dobrá prax z praxe – One-stop-shop pre integráciu migrantov

Cudzinci si pri príchode do krajiny, hľadajú zamestnanie, alebo pri začatí podnikania, musia vybavovať veľké množstvo rôznych potvrdení a povolení. Neznalosť predpisov, nového prostredia a jazyková bariéra im tento náročný proces ešte sťažujú. Za účelom zjednodušiť proces vybavovania na rôznych úradoch Portugalsko začalo implementovať tzv. „one-stop-shop“, t.j. administratívne strediská pre integráciu migrantov. Princíp je koncentrovať zástupcov relevantných úradov a poskytovateľov verejných služieb pod jednou strechou. Dôležité je, že jednotliví úradníci vo one-stop-shop nemajú iba poradnú funkciu, ale tiež kompetenciu priamo na mieste vystavovať potvrdenia a vybavovať žiadosti. Zároveň sú školení pre prípady cudzincov, na ktorých sa často vzťahujú špecifické predpisy. Výraz one-stop-shop pochádza ešte zo začiatku 20. storočia a vznikol v súkromnom sektore pre obchody, ktoré ponúkajú rôzne typy tovarov alebo služieb na jednom mieste. Ako príklad dobrej praxe sa rozšíril už aj do iných krajín Európskej únie. Nevyužíva sa len v rámci migračnej a integračnej politiky, ale aj pre iné skupiny obyvateľstva. Viac informácií o one-stop-shop v Portugalsku je dostupných na <http://www.oss.inti.acidi.gov.pt/>

Zlepšovanie životných podmienok Rómov žijúcich v Osle

V Nórsku žije malá skupina Rómov, približne 700 ľudí, z ktorých drvivá väčšina žije v Osle. Rómovia sú jednou z piatich oficiálne uznaných národnostných menšín žijúcich v Nórsku od roku 1999. Tento fakt znamená, že Rómovia sú rovnocennou súčasťou spoločnosti, ako všetci ostatní ľudia žijúci v Nórsku, majú právo na začlenenie do spoločnosti, vzdelávania a pracovného života. Najvýraznejšími ťažkosťami v živote Rómov v Nórsku sú diskriminácia, nedostatočná vzdelanostná úroveň, problémy pri získavaní bytov a práce. Z toho dôvodu sa vláda v Nórsku rozhodla v roku 2009 spracovať akčný plán pre zlepšenie životných podmienok Rómov žijúcich v Nórsku. Na základe tohto plánu nórska vláda začala hľadať možnosti kreovania a rozvoja schém vo vzdelávaní, zamestnanosti, zdravotníctve a bývaní, tak, aby sa dosiahlo zlepšenie situácie Rómov. Dôležitým bodom akčného plánu bol boj s diskrimináciou a formovanie poradenských centier pre Rómov, ktoré sú obdobou terénnej sociálnej práce na Slovensku

Pre zlepšenie životných podmienok Rómov sa v Nórsku realizujú nasledovné opatrenia:

1. Vzdelávanie mladých dospelých Rómov
2. Prevádzka poradenského servisu pre Rómov – v súčasnosti sú v Osle zamestnaní 3 pracovníci (obdoba terénnych sociálnych pracovníkov na Slovensku), ktorí napomáhajú riešiť problémy Rómov najmä v oblasti komunikácie s úradmi, školami, súdmi a podobne. Z názorov, ktoré nám boli prezentované vyplynulo, že najčastejším problémom, ktorý riešia poradcovia sú problémy detí v škole, problémy s odoberaním detí sociálnym úradom kvôli zanedbávaniu výchovy a podobne.
3. Poskytovanie informácií o Rómoch zvyšnej populácii. Špeciálne v Nórsku boli Rómovia zle vnímaní pre podvody, ktoré zrealizovali na začiatku 90. rokov minulého storočia, ktoré boli silno medializované (skupina Rómov podviedla štátnu banku, keď ručili za prijatú pôžičku falošnými diamantami). Od minulého roku sa začína „karta obracať“, keď za toto zlé vnímanie a paušalizovanie sa komunite ospravedlnila Nórska premiérka.
4. Naštartovanie dialógu medzi Rómami a Nórskou vládou. Nórska vláda prideliла rómskej komunite dotáciu 3 mil. NOK (cca 300 tis. €), ktoré plánujú Rómovia využiť na zriadenie vlastného kultúrneho centra.
5. Pomoc „sami-sebe“ prostredníctvom rozvoja záujmových organizácií, ktoré dlhodobo plnia dôležitú úlohu v komunikácii medzi vládou a občanmi, vrátane minorít.
6. Poskytovanie dennej starostlivosti v spojení so vzdelávaním mladých dospelých Rómov – spoločné „rodinné“ vzdelávanie. Rodičia a deti sú vzdelávaní na jednom mieste, v jednej inštitúcii, čo je v súlade s tradičným silným dôrazom na rodinu v rómskej kultúre. Bohužiaľ v roku 2016 od tohto modelu v Osle upustili z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov, ale aj zníženého záujmu Rómov.
7. Nábor detí do materských škôl – najmä kvôli osvojeniu si nórskeho jazyka už v predškolskom veku. 8. Využívanie mentorov pri výučbe 8 – 12 ročných rómskych detí, kde funkciu mentorov vykonávajú študenti sociálnej práce. Viac informácií na

https://www.raslavice.sk/e_download.php?file=data/uredni_deska/obsah13_1.pdf&original=Pr%C3%ADklad+dobrej+praxe+-+Oslo+2016.pdf

7. Prílohy

Príloha 1 Regionálny hrubý domáci produkt v krajoch SR (v mil. €)

Územie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Bratislavský kraj	18 990,81	19 597,24	19 870,17	20 805,17	21 113,46	22 282,57	22 914,42	23 727,20
Trnavský kraj	7 696,23	8 078,55	8 361,15	8 396,01	8 787,46	8 721,14	9 139,88	9 519,29
Trenčiansky kraj	6 670,62	6 836,67	7 042,67	7 054,13	7 217,40	7 466,85	7 531,19	7 602,13
Nitriansky kraj	7 224,64	8 008,66	8 291,02	8 258,17	8 399,80	8 474,58	8 806,96	9 272,51
Žilinský kraj	7 552,21	7 767,36	7 992,02	8 055,74	8 371,36	8 753,41	8 907,60	9 198,04
Banskobystrický kraj	5 960,37	6 069,92	6 294,80	6 526,96	6 578,85	6 943,08	7 120,69	7 486,30
Prešovský kraj	5 790,11	6 217,02	6 511,41	6 579,17	6 827,54	7 159,04	7 450,34	7 685,53
Košický kraj	7 692,31	8 051,78	8 340,27	8 494,52	8 791,93	9 337,58	9 355,01	10 359,88
Slovenská republika	67 577,29	70 627,21	72 703,51	74 169,87	76 087,79	79 138,24	81 226,07	84 850,87

Zdroj: ŠÚ SR

Príloha 2 Regionálny hrubý domáci produkt na obyvateľa v krajoch SR (v €)

Územie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Bratislavský kraj	30 350,72	32 488,69	32 602,96	33 802,77	33 957,36	35 422,06	35 939,06	36 704,65
Trnavský kraj	13 687,50	14 562,85	15 040,59	15 072,23	15 744,38	15 600,30	16 308,77	16 946,31
Trenčiansky kraj	11 138,08	11 503,92	11 865,82	11 901,01	12 195,59	12 646,56	12 778,21	12 931,36
Nitriansky kraj	10 246,88	11 608,40	12 036,70	12 012,20	12 248,52	12 398,07	12 919,98	13 644,93
Žilinský kraj	10 821,73	11 274,81	11 587,82	11 671,24	12 124,97	12 681,40	12 898,21	13 315,62
Banskobystrický kraj	9 132,23	9 189,52	9 549,94	9 925,36	10 027,58	10 616,08	10 916,84	11 509,01
Prešovský kraj	7 162,64	7 631,40	7 975,84	8 042,11	8 332,04	8 729,30	9 069,14	9 337,95
Košický kraj	9 873,38	10 168,01	10 513,23	10 693,91	11 056,98	11 732,20	11 732,23	12 974,26
Slovenská republika	12 445,24	13 083,70	13 448,06	13 702,17	14 042,07	14 594,85	14 956,55	15 602,21

Zdroj: ŠÚ SR

Príloha 3 Regionálny hrubý domáci produkt na obyvateľa v krajoch SR (v parite kúpnej sily v €)

Územie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Bratislavský kraj	45 407,67	47 280,19	47 743,83	49 748,30	51 328,59	54 020,68	54 011,04	53 778,83
Trnavský kraj	20 477,84	21 193,04	22 025,47	22 182,13	23 798,57	23 871,50	24 509,66	24 829,36
Trenčiansky kraj	16 663,66	16 741,44	17 376,33	17 514,98	18 434,37	19 351,71	19 203,75	18 946,74
Nitriansky kraj	15 330,34	16 893,48	17 626,56	17 678,63	18 514,38	18 971,48	19 416,81	19 992,25
Žilinský kraj	16 190,38	16 408,02	16 969,23	17 176,83	18 327,62	19 405,02	19 384,09	19 509,75
Banskobystrický kraj	13 662,71	13 373,34	13 984,94	14 607,38	15 157,29	16 244,69	16 406,39	16 862,74
Prešovský kraj	10 716,02	11 105,83	11 679,83	11 835,75	12 594,38	13 357,54	13 629,56	13 681,76
Košický kraj	14 771,55	14 797,32	15 395,59	15 738,46	16 713,29	17 952,56	17 631,79	19 009,60
Slovenská republika	18 619,30	19 040,46	19 693,37	20 165,79	21 225,44	22 332,97	22 477,46	22 860,01

Zdroj: ŠÚ SR

Príloha 4 Počet živonarodených a hrubá miera živorodenosti v okresoch BSK

Územie	Živonarodení (osoby)									Hrubá miera živorodenosti (v ‰)								
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
BA I	444	467	422	387	408	412	425	463	454	10,9	12,0	10,8	10,0	10,5	10,5	10,7	11,5	11,1
BA II	1 448	1 444	1 331	1 343	1 368	1 417	1 517	1 527	1 590	12,8	13,2	12,1	12,1	12,3	12,6	13,3	13,3	13,8
BA III	769	787	787	786	848	883	927	944	951	12,1	12,9	12,7	12,6	13,5	13,9	14,4	14,4	14,1
BA IV	1 097	1 131	1 116	1 060	1 106	1 139	1 157	1 118	1 200	11,3	12,2	12,0	11,3	11,7	12,0	12,0	11,6	12,4
BA V	1 412	1 541	1 443	1 427	1 518	1 483	1 464	1 541	1 501	12,0	13,8	13,0	12,8	13,6	13,4	13,2	13,9	13,5
MA	781	839	768	780	799	821	893	808	825	11,2	12,4	11,2	11,3	11,5	11,6	12,4	11,1	11,2
PK	702	696	717	653	727	740	726	777	842	11,9	12,1	12,3	11,0	12,1	12,1	11,7	12,3	13,1
SC	923	899	952	951	999	1 023	1 137	1 271	1 226	14,2	13,5	13,8	13,4	13,6	13,4	14,3	15,3	14,2
BSK	7 576	7 804	7 536	7 387	7 773	7 918	8 246	8 449	8 589	12,1	12,9	12,3	12,0	12,5	12,6	12,9	13,0	13,1

Zdroj: ŠÚ SR

Príloha 5 Počet zomretých a hrubá miera úmrtnosti v okresoch BSK

Územie	Zomretí (osoby)									Hrubá miera úmrtnosti (v ‰)								
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
BA I	534	528	528	543	476	503	510	485	501	13,1	13,6	13,6	14,0	12,2	12,8	12,8	12,0	12,3
BA II	1216	1222	1239	1234	1180	1290	1215	1283	1314	10,7	11,3	11,3	11,2	10,6	11,5	10,7	11,2	11,4
BA III	841	742	779	791	716	778	755	819	774	13,2	12,1	12,6	12,7	11,4	12,2	11,7	12,5	11,5
BA IV	809	790	801	821	784	791	818	828	892	8,4	8,6	8,6	8,8	8,3	8,3	8,6	8,6	9,2
BA V	778	728	703	762	812	823	877	917	920	6,6	6,6	6,3	6,9	7,3	7,4	7,9	8,3	8,3
MA	696	669	624	637	659	684	663	721	718	10,0	9,9	9,2	9,3	9,5	9,7	9,3	9,9	9,8
PK	529	536	521	525	562	531	526	499	569	8,9	9,3	8,9	8,9	9,4	8,7	8,5	7,9	8,9
SC	554	503	552	594	541	544	566	606	596	8,5	7,6	8,0	8,4	7,4	7,1	7,1	7,3	6,9
BSK	5 957	5 718	5 747	5 907	5 730	5 944	5 930	6 158	6 284	9,5	9,5	9,4	9,6	9,2	9,5	9,3	9,5	9,6

Zdroj: ŠÚ SR

Príloha 6 Prirodzený prírastok (-úbytok) a hrubá miera prirodzeného prírastku v okresoch BSK

Územie	Prirodzený prírastok (-úbytok) obyvateľstva (osoby)									Hrubá miera prirodzeného prírastku obyvateľstva (v ‰)								
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
BA I	-90	-62	-108	-156	-69	-91	-85	-23	-47	-2,2	-1,6	-2,8	-4,0	-1,8	-2,3	-2,1	-0,6	-1,2
BA II	231	215	89	109	187	125	297	238	272	2,0	2,0	0,8	1,0	1,7	1,1	2,6	2,1	2,4
BA III	-73	44	7	-6	130	105	172	125	175	-1,2	0,7	0,1	-0,1	2,1	1,7	2,7	1,9	2,6
BA IV	284	338	313	237	318	346	333	289	307	2,9	3,7	3,4	2,5	3,4	3,6	3,5	3,0	3,2
BA V	633	811	737	661	702	658	583	620	576	5,4	7,3	6,6	6,0	6,3	5,9	5,3	5,6	5,2
MA	84	168	141	141	139	135	226	85	105	1,2	2,5	2,1	2,1	2,0	1,9	3,2	1,2	1,4
PK	173	160	194	128	165	205	199	276	272	2,9	2,8	3,3	2,2	2,8	3,4	3,2	4,4	4,2
SC	368	395	398	355	457	477	571	663	628	5,7	6,0	5,8	5,0	6,2	6,2	7,2	8,0	7,3
BSK	1 610	2 069	1 771	1 469	2 029	1 960	2 296	2 273	2 288	2,6	3,4	2,9	2,4	3,3	3,1	3,6	3,5	3,5

Zdroj: ŠÚ SR

Príloha 7 Migračné saldo a hrubá miera migračného salda v okresoch BSK

Územie	Migračné saldo (osoba)									Hrubá miera migračného salda (v ‰)								
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
BA I	348	247	187	112	234	573	568	680	532	8,5	6,4	4,8	2,9	6,0	14,6	14,3	16,9	13,0
BA II	658	886	933	784	816	1 022	594	590	461	5,8	8,2	8,5	7,1	7,3	9,1	5,2	5,2	4,0
BA III	556	655	577	498	405	811	924	1 224	1 296	8,8	10,7	9,3	8,0	6,5	12,8	14,3	18,6	19,3
BA IV	405	509	422	325	288	476	323	470	163	4,2	5,5	4,5	3,5	3,1	5,0	3,4	4,9	1,7
BA V	-1 212	-943	-760	-764	-722	-771	-718	-572	-435	-10,3	-8,5	-6,8	-6,9	-6,5	-7,0	-6,5	-5,2	-3,9
MA	654	570	591	564	682	786	908	815	881	9,4	8,5	8,7	8,2	9,8	11,2	12,7	11,2	12,0
PK	607	597	527	778	678	854	756	904	787	10,3	10,4	9,0	13,2	11,3	14,0	12,2	14,3	12,3
SC	2 354	2 016	1 897	1 932	2 377	2 410	2 953	2 562	2 787	36,2	30,4	27,6	27,2	32,3	31,5	37,1	30,9	32,3
BSK	4 370	4 537	4 374	4 229	4 758	6 161	6 308	6 673	6 472	7,0	7,5	7,2	6,9	7,7	9,8	9,9	10,3	9,9

Zdroj: ŠÚ SR

Príloha 8 Celkový prírastok a hrubá miera celkového prírastku obyvateľstva v okresoch BSK

Územie	Celkový prírastok obyvateľstva (osoba)									Hrubá miera celkového prírastku obyvateľstva (v ‰)								
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
BA I	258	185	79	-44	165	482	483	657	485	6,3	4,8	2,0	-1,1	4,2	12,3	12,2	16,3	11,9
BA II	889	1 101	1 022	893	1 003	1 147	891	828	733	7,8	10,1	9,3	8,1	9,0	10,2	7,8	7,2	6,4
BA III	483	699	584	492	535	916	1 096	1 349	1 471	7,6	11,4	9,5	7,9	8,5	14,4	17,0	20,5	21,9
BA IV	689	847	735	562	606	822	656	759	470	7,1	9,2	7,9	6,0	6,4	8,7	6,9	7,9	4,8
BA V	-579	-132	-23	-103	-20	-113	-135	48	141	-4,9	-1,2	-0,2	-0,9	-0,2	-1,0	-1,2	0,4	1,3
MA	738	738	732	705	821	921	1 134	900	986	10,6	11,0	10,7	10,2	11,8	13,1	15,9	12,4	13,4
PK	780	757	721	906	843	1 059	955	1 180	1 059	13,2	13,1	12,4	15,3	14,0	17,4	15,4	18,7	16,5
SC	2 722	2 411	2 295	2 287	2 834	2 887	3 524	3 225	3 415	41,9	36,3	33,4	32,2	38,5	37,8	44,2	38,8	39,6
BSK	5 980	6 606	6 145	5 698	6 787	8 121	8 604	8 946	8 760	9,6	11,0	10,1	9,3	10,9	12,9	13,5	13,8	13,4

Zdroj: ŠÚ SR

Príloha 9 Počet rozvodov a hrubá miera rozvodovosti v okresoch BSK

Územie	Počet rozvodov									Hrubá miera rozvodovosti (v %)								
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
BA I	90	97	84	96	95	68	72	73	66	2,2	2,5	2,2	2,5	2,4	1,7	1,8	1,8	1,6
BA II	296	281	276	289	272	248	228	266	256	2,6	2,6	2,5	2,6	2,4	2,2	2,0	2,3	2,2
BA III	189	134	143	146	122	186	118	133	140	3,0	2,2	2,3	2,3	1,9	2,9	1,8	2,0	2,1
BA IV	281	244	259	265	244	233	196	230	235	2,9	2,7	2,8	2,8	2,6	2,5	2,1	2,4	2,4
BA V	347	269	288	254	207	273	215	240	225	3,0	2,4	2,6	2,3	1,9	2,5	1,9	2,2	2,0
MA	191	180	150	158	159	139	205	190	145	2,8	2,7	2,2	2,3	2,3	2,0	2,9	2,6	2,0
PK	135	140	181	171	151	156	131	138	168	2,3	2,4	3,1	2,9	2,5	2,6	2,1	2,2	2,6
SC	157	170	213	208	131	261	157	212	208	2,4	2,6	3,1	2,9	1,8	3,4	2,0	2,6	2,4
BSK	1 686	1 515	1 594	1 587	1 381	1 564	1 322	1 482	1 443	2,7	2,5	2,6	2,6	2,2	2,5	2,1	2,3	2,2

Zdroj: ŠÚ SR

Príloha 10 Ekonomicky aktívne obyvateľstvo v krajoch SR (v tis.).

Územie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Bratislavský kraj	342,4	333,3	337,9	336,6	335,6	337,9	351,1	351,6	354,4
Trnavský kraj	304,1	293,5	295,8	298,2	298,4	303,3	306,3	299,0	289,1
Trenčiansky kraj	301,2	293,6	292,7	291,0	295,6	294,4	299,3	300,9	300,9
Nitriansky kraj	352,4	341,9	346,1	345,0	347,5	347,1	348,7	348,0	343,6
Žilinský kraj	334,9	333,0	335,8	336,8	338,3	343,4	346,6	343,1	344,5
Banskobystrický kraj	325,2	334,6	339,6	340,8	337,6	341,3	335,9	337,4	333,0
Prešovský kraj	386,7	381,0	383,6	391,8	394,8	396,0	400,4	401,2	398,4
Košický kraj	359,6	369,1	375,1	375,1	374,0	374,9	369,9	373,6	382,4
Slovenská republika	2 706,5	2 680,0	2 706,5	2 715,3	2 721,8	2 738,3	2 758,1	2 754,7	2 746,3

Zdroj: ŠÚ SR, Výberové zisťovanie pracovných síl

Príloha 11 Miera ekonomickej aktivity v krajoch SR (v %)

Územie	Miera ekonomickej aktivity obyvateľstva									Miera ekonomickej aktivity žien								
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Bratislavský kraj	63,4	64,2	64,8	64,2	63,7	63,8	65,8	65,4	65,4	56,9	57,5	58,4	57,6	56,5	57,5	60,5	60,5	59,0
Trnavský kraj	63,0	61,5	61,8	62,2	62,1	63,1	63,6	62,1	60,0	54,9	53,6	53,6	54,6	54,6	55,6	56,4	54,8	52,1
Trenčiansky kraj	58,1	57,0	56,9	56,6	57,6	57,5	58,5	59,0	59,3	50,1	48,3	48,4	48,4	49,5	50,2	51,9	52,2	53,1
Nitriansky kraj	57,9	57,4	58,0	57,9	58,5	58,5	59,0	59,1	58,6	49,4	48,9	49,4	49,2	50,2	50,2	51,1	52,0	51,2
Žilinský kraj	57,3	57,6	58,0	58,0	58,1	58,9	59,4	58,8	59,1	47,4	46,9	47,8	48,0	48,0	50,2	50,5	49,4	49,6
Banskobystrický kraj	58,5	59,5	60,4	60,7	60,2	61,0	60,2	60,6	60,1	51,6	51,6	52,9	53,8	52,9	54,1	52,8	54,4	53,7
Prešovský kraj	58,9	57,6	57,7	58,7	58,9	58,9	59,4	59,4	58,9	50,0	48,5	48,3	49,2	49,8	50,8	51,0	51,1	50,7
Košický kraj	56,1	56,7	57,4	57,2	56,9	56,9	56,0	56,5	57,8	47,4	47,3	48,2	48,9	48,5	48,6	47,8	48,7	49,9
Slovenská republika	59,0	58,8	59,2	59,3	59,4	59,7	60,1	59,9	59,8	50,8	50,1	50,7	51,0	51,1	52,0	52,5	52,7	52,3

Zdroj: ŠÚ SR, Výberové zisťovanie pracovných síl

Príloha 12 Priemerný evidenčný počet zamestnancov BSK podľa odvetví

Odvetvie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
A. Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	2 059	1 806	1 736	1 740	1 817	1 989	1 712	1 736	1 985
B.C.D.E. Priemysel spolu	35 550	36 968	40 171	42 604	45 830	47 672	51 750	55 635	54 818
B. Priemyselná výroba	29 802	31 715	35 208	37 163	39 947	41 815	45 860	49 170	47 777
C. Ťažba a dobývanie	614	735	687	784	690	557	648	635	714
D. Dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu	3 301	2 849	2 630	2 662	2 998	3 186	2 850	2 896	3 122
E. Dodávka vody; čistenie a odvod odpadových vôd, odpady a služby odstraňovania odpadov	1 832	1 668	1 646	1 995	2 195	2 114	2 392	2 933	3 206
F. Stavebníctvo	10 155	10 474	11 403	11 761	11 757	11 870	13 618	13 200	14 986
G. Veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov	37 950	44 968	49 745	51 868	56 900	59 043	57 526	59 085	68 415
H. Doprava a skladovanie	23 620	20 324	23 852	25 890	26 148	26 488	26 949	29 813	31 506
I. Ubytovacie a stravovacie služby	5 001	6 268	6 864	7 118	6 820	7 075	8 861	11 259	8 432
J. Informácie a komunikácia	18 984	18 681	20 239	21 732	21 458	22 075	26 020	24 865	24 941
K. Finančné a poisťovacie činnosti	16 366	15 745	17 257	17 499	18 374	19 644	20 319	19 893	21 703
L. Činnosti v oblasti nehnuteľností	22 62	5 138	5 830	5 284	5 785	5 914	6 082	5 327	5 830
M. Odborné, vedecké a technické činnosti	20 801	28 864	28 321	30 039	32 098	34 523	53 579	437 83	41 345
N. Administratívne a podporné služby	12 494	13 408	14 916	18 447	17 221	22 509	20 797	21 364	20 726
O. Verejná správa a obrana; povinné sociálne zabezpečenie	37 214	28 965	26 539	25 283	27 074	29 229	28 480	33 138	33 055
P. Vzdelávanie	24 350	21 375	21 480	20 096	22 123	22 597	22 109	22 392	245 81
Q. Zdravotníctvo a sociálna pomoc	16 435	15 624	15 861	16 676	18 293	19 446	19 384	21 628	20 410
R. Umenie, zábava, rekreácia	7 587	4 947	5 344	5 393	6 846	7 218	6 159	6 700	6 920
S. Ostatné činnosti	4 242	3 616	4 280	3 869	4 622	4 404	5 405	5 245	6 279

Vysvetlivky: podľa SK NACE Rev. 2 za subjekty s 20 a viac zamestnancami

Zdroj: ŠÚ SR

Príloha 13 Uchádzači o zamestnanie v okresoch BSK

Územie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Okres Bratislava I	779	844	1 028	1 063	1 071	1 024	897	673	635
Okres Bratislava II	2 915	3 436	3 517	3 772	3 986	3 423	2 903	2 196	1 900
Okres Bratislava III	1 357	1 587	1 981	2 052	2 018	1 945	1 688	1 251	1 106
Okres Bratislava IV	2 100	2 467	2 747	3 082	2 851	2 697	2 499	1 761	1 546
Okres Bratislava V	3 385	4 109	4 239	4 398	4 021	3 514	2 993	2 038	1 712
Okres Malacky	2 936	2 815	3 309	3 017	3 008	2 517	1 853	1 390	1 291
Okres Pezinok	1 973	2 289	2 329	2 646	2 495	2 066	1 687	1 110	900
Okres Senec	1 751	1 870	2 072	2 282	2 291	2 096	1 841	1 313	1 249
BSK	17 196	19 417	21 222	22 312	21 741	19 282	16 361	11 732	10 339

Zdroj: ŠÚ SR

Príloha 14 Miera nezamestnanosti v okresoch BSK (v %)

Územie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Okres Bratislava I	3,18	3,53	4,15	4,93	4,99	4,81	4,11	2,91	2,66
Okres Bratislava II	4,60	5,60	5,48	6,08	6,67	5,63	4,70	3,39	2,83
Okres Bratislava III	3,80	4,65	5,58	5,90	5,87	5,69	4,83	3,40	2,94
Okres Bratislava IV	3,58	4,36	4,66	5,71	5,49	5,14	4,69	3,12	2,62
Okres Bratislava V	3,98	4,98	4,93	5,70	5,30	4,67	3,89	2,51	2,07
Okres Malacky	7,46	7,43	8,69	7,22	7,43	5,94	4,46	2,98	2,89
Okres Pezinok	5,96	7,10	6,98	7,81	7,41	5,63	4,85	3,05	2,23
Okres Senec	5,71	6,27	6,78	6,30	6,22	5,58	4,85	3,34	3,15
BSK	4,63	5,41	5,72	6,17	6,13	5,34	4,51	3,05	2,62

Zdroj: ÚPSVaR

Príloha 15 Počet poverení na vykonanie exekúcie v krajoch SR

Územie	Počet poverení na vykonanie exekúcie							
	spolu				na 1000 obyv.			
	2014	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2017
Bratislavský kraj	86 320	71 449	58 527	50 791	138,8	113,7	91,8	78,6
Trnavský kraj	62 511	54 487	56 948	41 639	112,1	97,5	101,6	74,1
Trenčiansky kraj	45 823	43 397	37 689	25 517	77,4	73,5	64,0	43,4
Nitriansky kraj	71 004	66 597	60 275	50 238	103,5	97,4	88,4	73,9
Žilinský kraj	55 809	52 260	44 799	34 082	80,8	75,7	64,9	49,3
Banskobystrický kraj	63 979	58 372	54 919	45 973	97,5	89,3	84,2	70,7
Prešovský kraj	50 067	44 870	39 450	30 989	61,1	54,7	48,0	37,7
Košický kraj	83 069	83 547	75 654	73 086	104,5	105,0	94,9	91,5
Slovenská republika	518 582	474 979	428 261	352 315	95,7	87,6	78,9	64,8

Zdroj: Ministerstvo spravodlivosti SR

Príloha 16 Vybrané ukazovatele infraštruktúrneho vybavenia MRK v BSK

Časť	Okres	Obec	Počet obyvateľov obce / Typ osídlenia	Počet rómskych obyvateľov v časti obce	Dostupnosť verejného vodovodu (%)	Reálne využitie verejného vodovodu (%)	Podiel obyvateľov, využívajúcich vlastnú studňu (%)
Kopčianska	Bratislava	Petržalka	Na okraji	1200	100	100	0
Kovová ul., Šikmá ul.	Bratislava	Podunajské Biskupice	Vo vnútri	30	100	100	0
Pri trati	Bratislava	Biskupice	Vo vnútri	100	100	100	0
Pentagón	Bratislava	Vrakuňa	Na okraji	1300	100	99	0
Sarva	Malacky	Jablonové	Na okraji	40	100	10	90
Cigánska ulička	Malacky	Kostolište	Vo vnútri	70	100	100	0
Kolónia	Malacky	Kuchyňa	Na okraji	100	100	100	0
Kolónia, Jelšová ul.	Malacky	Lozorno	Na okraji	614	100	100	0
Hlboká ul.	Malacky	Malacky	Na okraji	80	100	100	0
Kolónia	Malacky	Malé Leváre	Na okraji	214	0	0	0
Rómska osada	Malacky	Pernek	Na okraji	52	100	100	0
Rómska osada	Malacky	Plavecký Štvrtok	Na okraji	690	0	0	10
Na Barine	Malacky	Rohožník	Na okraji	40	100	80	20
Kolónia	Malacky	Studienka	Mimo obce	67	100	100	0
U cintorína	Malacky	Veľké Leváre	Vo vnútri	296	90	90	0
Továrenská (bez názvu)	Malacky	Morava	Na okraji	200	100	90	10
(bez názvu)	Malacky	Záhorská Ves	Vo vnútri	50	0	0	100
Požiarnická	Malacky	Závod	Na okraji	140	100	90	10
Glejovka	Malacky	Zohor	Na okraji	69	100	95	0
Zámočnícka ul., Kováčska ul.	Pezinok	Pezinok	Na okraji	115	0	0	100
Krátka ul., Cigánysor	Senec	Dunajská Lužná	Vo vnútri	330	100	100	0
Bojnická	Senec	Veľký Biel	Vo vnútri	34	98	98	0
Slovnaft	Bratislava	Nové Mesto Podunajské Biskupice	Vzdialené	150	100	100	0
	Bratislava	Biskupice	Na okraji	35	0	0	0

pokračovanie prílohy 16

Časť	Podiel ľudí, využívajúcich verejnú studňu (%)	Podiel ľudí využívajúcich neštandardný zdroj vody (%)	Podiel ľudí s dostupnou verejnou kanalizáciou (%)	Podiel ľudí reálne využívajúcich verejnú kanalizáciu (%)	Podiel ľudí využívajúcich vlastnú žumpu (%)	Podiel ľudí s dostupnou elektrickou sieťou (%)	Podiel ľudí reálne pripojených na elektrickú sieť (%)
Kopčianska	0	0	100	100	0	100	100
Kovová ul., Šikmá ul.	0	0	100	100	0	100	100
Pri trati	0	0	100	60	40	100	100
Pentagón	0	1	100	99	0	100	99
Sarva	0	0	0	0	5	100	95
Cigánska ulička	0	0	0	0	50	100	100
Kolónia	0	0	0	0	100	100	100
Kolónia, Jelšová ul.	0	0	100	100	0	100	100
Hlboká ul.	0	0	0	0	100	100	100
Kolónia	50	50	0	0	80	100	100
Rómska osada	0	0	0	0	100	100	100
Rómska osada	90	0	75	5	5	90	5
Na Barine	0	0	100	80	20	100	100
Kolónia	0	0	50	50	50	100	100
U cintorína	10	0	0	0	0	95	95
Továrenská	0	0	100	80	20	100	100
(bez názvu)	0	0	0	0	0	0	0
(bez názvu)	0	0	97	95	3	100	99
Požiarnická	0	5	0	0	80	100	95
Glejovka	0	0	0	0	0	100	10
Zámočnícka ul. Kováčska ul.	0	0	100	100	0	100	100
Krátka ul., Cigánysor	2	0	100	20	80	100	100
Bojnická	0	0	100	100	0	100	100
Slovnaft	100	0	0	0	0	0	0

pokračovanie prílohy 16

Časť	Podiel obce pokrytej verejným osvetlením (%)	Podiel ľudí s dostupným rozvodom plynu (%)	Podiel ľudí reálne pripojených na rozvod plynu (%)	Podiel ľudí s centrálnym zásobovaním tepla (%)	Podiel ľudí kúriacich plynom, elektrinou (%)	Podiel ľudí kúriacich tuhými palivami (%)	Podiel ľudí s kukou na odpad (%)
Kopčianska	100	100	100	100	0	0	100
Kovová ul., Šikmá ul.	100	100	0	0	0	100	100
Pri trati	100	100	0	0	0	100	100
Pentagón	100	100	60	100	0	0	100
Sarva	100	100	0	0	0	100	80
Cigánska ulička	97	100	70	0	70	30	100
Kolónia	100	0	0	0	0	100	100
Kolónia, Jelšová ul.	100	100	0	0	60	40	100
Hlboká ul.	100	0	0	0	1	99	100
Kolónia	100	0	0	50	0	50	100
Rómska osada	100	0	0	0	0	100	100
Rómska osada	5	0	0	0	10	90	10
Na Barine	100	100	60	0	0	100	100
Kolónia	0	0	0	0	0	100	100
U cintorína	100	80	80	0	50	50	100
Továrenská	100	100	70	0	70	30	100
(bez názvu)	0	0	0	0	0	100	100
(bez názvu)	100	100	80	0	80	20	95
Požiarnická	0	0	0	0	10	90	100

Glejovka	0	0	0	0	0	100	0
Zámočnícka a Kováčska ul.	100	100	100	0	90	10	100
Krátka ul., Cigánysor	100	96	50	0	50	50	100
Bojnická	100	100	100	100	0	0	100
Slovnaft	0	0	0	0	0	100	0

pokračovanie prílohy 16

Časť	Vzdialenosť ambulancie všeobec- ného lekára	Vzdialenosť ambulancie pediatra	Vzdialenosť ambulancia gynekológa	Vzdialenosť zastávky au- tobusov	Vzdialenosť zastávky že- leznic	Vzdialenosť obchodu s potravinami
Kopčianska	1	1	1	0	1	0
Kovová ul., Šikmá ul.	0	0	0	0	0	0
Pri trati	0	0	0	0	0	0
Pentagón	0	0	0	0	1	0
Sarva	1	6	15	1	2	1
Cigánska ulička	1	5	5	0	7	1
Kolónia	1	1	10	1	1	1
Kolónia, Jelšová ul.	0	0	16	0	0	0
Hlboká ul.	1	2	1	1	3	1
Kolónia	3	3	10	3	5	1
Rómska osada	0	10	10	0	10	0
Rómska osada	1	20	7	1	1	1
Na Barine	0	0	0	0	0	0
Kolónia	0	15	15	0	15	0
U cintorína	1	1	9	1	3	1
Továrenská	1	1	33	1	0	1
(bez názvu)	0	20	20	0	0	0
(bez názvu)	0	0	5	0	0	0
Požiarnická	0	0	12	0	0	0
Glejovka	2	2	2	0	1	1
Zámočnícka a Kováčska ul.	1	1	1	0	3	0
Krátka ul., Cigánysor	0	0	3	0	0	0
Bojnická	4	4	4	1	4	0
Slovnaft	1	1	1	1	1	0

Zdroj: Atlas rómskych komunit 2019

8. Zoznam použitých zdrojov

- BARGEROVÁ, Z. a kol., 2012. Integrácia migrantov na lokálnej úrovni 2. Bratislava: Centrum pre výskum etnicity a kultúry, 2012.
- BEŇOVÁ, N., 2008. Ľudia ako my. O. z. Proti prúdu, Bratislava.
- BERGHMAN, J. 1995. Social exclusion in Europe. Policy context and analytical framework, s.10-28.
- DAHRENDORF, R., 1991: Moderný sociálny konflikt. Bratislava: Archa.
- FILADELFIOVÁ, J. A KOL., 2010. Migranti na slovenskom trhu práce: problémy a perspektívy. Ekonomické aspekty migrácie a integrácie migrantov. Inštitút pre verejné otázky Bratislava 2010.
- GERBERY, D., 2005. Politika sociálnej inklúzie v EÚ. In: GERBERY, D., PORUBĀNOVÁ, S., REPKOVÁ, K. 2005. Konceptia sociálnej inklúzie. Vybrané otázky. Stredisko pre štúdium práce a rodiny. Bratislava. [online]. Dostupné na: <<https://www.ceit.sk/IVPR/imag/IVPR/bulletin/Bulletin-02-2005.pdf>>, [21-05-2019]
- HLINČIKOVÁ, M. A KOL., 2014. Migranti v meste. Centrum pre výskum etnicity a kultúry, Bratislava.
- Integračná politika Slovenskej republiky. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Bratislava.
- KADLEČÍKOVÁ, J., 2018. Cudzinci v Bratislave, Centrum pre výskum etnicity a kultúry, Bratislava.
- KLEIN, V., ŠILONOVÁ, V., 2017. Inkluzívna edukácia – výzva k pozitívnym zmenám súčasnej školy. [on line]. Dostupné na: <https://prolp.sk/wp-content/uploads/2018/03/2017_Inkluz%C3%ADvna-%C5%A1kola-a-rodina-zbornik.pdf>, [26-06-2019].
- Kol. autorov, 2013. Atlas rómskych komunít na Slovensku 2013. Regionálne centrum Rozvojového programu OSN Pre Európu a Spoločenstvo nezávislých štátov v Bratislave
- Kol. autorov, 2019. Atlas rómskych komunít 2019. Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity, Inštitút pre výskum práce a rodiny, Bratislava.
- Konceptia integrácie cudzincov v Slovenskej republike. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Bratislava. [online]. Dostupné na: <<https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/integracia-cudzincov/dokumenty/konceptia-integracie-cudzincov-v-slovenskej-republike.pdf>>, [16-04-2019].
- Konceptia rozvoja sociálnych služieb v kompetencii Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2018 – 2023. Bratislavský samosprávny kraj.
- Migračná politika Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2020. [online]. Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/integracia-cudzincov/dokumenty/migracna_politika.pdf>, [20-04-2019].
- MUŠINKA, A., ŠKOBLA, D. A KOL., 2013. Atlas rómskych komunít na Slovensku. Regionálne centrum rozvojového programu OSN pre Európu a Spoločenstvo nezávislých štátov v Bratislave.
- ONDRUŠOVÁ, D., GERBERY, D., FICO, M., FILADELFIOVÁ, J., CSOMOR, G., 2016. Záverečná správa z výskumu a sčítania ľudí bez domova na území mesta Bratislavy v roku 2016. Inštitút pre výskum práce a rodiny, Bratislava.

- PERCY-SMITH, J. 2000. Policy Responses To Social Exclusion: Towards Inclusion?_ Buckingham.
- PETRÍKOVÁ, K., 2019. Sociálne služby pre seniorov v Bratislavskom samosprávnom kraji. PrIF UK Bratislava.
- PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE PLAVECKÝ ŠTVRTOK PRE ROKY 2015-2020. [online]. Dostupné na: <<https://obecplaveckystvrtok.sk/index.php/obecny-urad/dokumenty/program-hospodarskeho-a-socialneho-rozvoja/program-hospodarskeho-a-socialneho-rozvoja-obce-plavecky-stvrtok-pre-roky-2015-2020>>, [cit. 10-05-2019].
- REPKOVÁ, K., KEŠELOVÁ, D., ONDRUŠOVÁ, D., 2016. Vývoj sociálnej situácie osôb so zdravotným postihnutím a ich rodín – sekundárna výskumná analýza. Inštitút pre výskum práce a rodiny, Bratislava.
- RUSNÁKOVÁ, J., POLLÁK, P. 2012. Sociálna práca s marginalizovanými rómskymi komunitami. In: Oláh, M. a kol. 2012 Metódy sociálnej práce v praxi. VŠZaSP sv. Alžbety, Prešov, pp. 317.
- SABO, R., PAVLÍKOVÁ, O., 2011. Integrácia - podmienky, východiská, základné procesy. Metodicko-pedagogické centrum, Bratislava. [online]. Dostupné na: <http://www.mpc-edu.sk/library/files/integracia_web.pdf>, [cit. 12-03-2018].
- SELICKÁ, D., 2008. Rómska rodina v kontexte metód sociálnej práce. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva.
- SCHMIDTOVÁ, M., 2012. Inkluzívne vzdelávanie postihnutých. [online]. Dostupné na: <http://www.ksubb.sk/files/Inkluzivne_vzdelavanie_postihnutych.pdf>, [cit. 07-02-2019].
- Správa o sociálnej situácii obyvateľstva Slovenskej republiky za rok 2017. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Bratislava 2018.
- Stratégia aktívneho starnutia. Národný projekt. Centrum vzdelávania, 2013.
- Stratégia pracovnej mobility cudzincov v SR. Strategické plánovanie, riadenie a regulovanie pracovnej mobility cudzincov na trh práce v slovenskej republike do roku 2020 s výhľadom do roku 2030. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Bratislava.
- SUCHALOVÁ A., STAROŇOVÁ K., 2010. Mapovanie sociálneho bývania v mestách Slovenska. Ústav verejnej politiky a ekonómie, FSEV UK Bratislava.
- ŠEBOVÁ, M. (Eds), 2004. Otázky merania chudoby. Bratislava. [online]. Dostupné na: <<https://library.fes.de/pdf-files/bueros/slowakei/04223.pdf>>, [cit. 08-05-2019].
- VAŇO, B., 2015. Súčasný a očakávaný populačný vývoj na Slovensku a jeho spoločenské a ekonomické dopady. Prognostické práce, 7, 2015, č. 3.
- VLADOVÁ, A., SOLČÁNSKA, H. 2019. Produkčný potenciál regiónov sa zblízuje, najbohatší región je naďalej lákadlom pre ľudí v produktívnom veku, Makroekonomické otázky, ročník 27, č. 4.
- ZELINA, M., 2012. Inklúzia - Nová paradigma špeciálnej pedagogiky? In: Špeciálny pedagóg, roč. 1, č. 1.

Zdroje štatistických údajov

Centrum vedecko-technických informácií

Migračné informačné centrum

Národné centrum zdravotníckych informácií

Prezídium Policajného zboru - Úrad hraničnej a cudzineckej polície

Štatistický úrad Slovenskej republiky

Trend REALITY

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny

Výskumné demografické centrum. INFOSTAT Bratislava

Zdroj obrázka na obálke

<https://pixabay.com/sk/>